

A Tolna Megyei Önkormányzat Közgyűlésének 2012. szeptember 28-i ülése 4. számú napirendi pontja

Beszámoló a Tolna Megyei Önkormányzat 2012. szeptemberig elvégzett területfejlesztési feladatairól, a Tolna megyére elkészített helyzetelemzés munkaanyagának bemutatása

Előadó: dr. Puskás Imre, a Közgyűlés elnöke

Az előterjesztést előzetesen tárgyalta a Közgyűlés valamennyi bizottsága.

Tisztelt Közgyűlés!

Az EU 2014-2020 időszakra vonatkozó fejlesztési célkitűzéseit az Európa 2020 című stratégia határozza meg. Az EU 2020 stratégiai céljai elérésének érdekében az EU Bizottsága teljes mértékben átalakította a strukturális alapok és a kohéziós alapok felhasználására vonatkozó szabályokat. Az új szabályokat a Bizottság az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a Közös Stratégiai Keretre (KSK) vonatkozó, végleges jóváhagyás előtt álló COM (2011) 615 rendelete határozza meg, amely 2011.10.06. keltezéssel jelent meg. A KSK szabályok önmagukban is paradigmaváltást jelentenek az EU fejlesztéspolitikája keretében az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA), az Európai Szociális Alap (ESZA), a Kohéziós Alap (KA) és az Európai Vidékfejlesztési Mezőgazdasági Alap (EMVA) támogatásával megvalósuló projektek finanszírozási szabályaiban.

A paradigmaticus változásokra 2014. január 1-ig Tolna megyének is fel kell készülnie, hogy abszorpciós teljesítménye a 2014-2020 időszakban elérje vagy meghaladja a 2007-2013 közötti finanszírozási időszakot jellemző forrásszerző képességét.

A megyei önkormányzatok 2012. január 1-től látják el területi szinten a területfejlesztési feladatokat. Év elején hivatalunk Jogi és Területfejlesztési Osztálya, majd a Közgyűlés döntése értelmében a 2012. szeptember 1-től kizárólag e feladatokra koncentráló Területfejlesztési Osztály látja el Tolna megyében a területfejlesztéssel kapcsolatos feladatokat.

Az elvégzett feladatok két fő részre csoportosíthatók:

Ellenőrzési feladatok

A 2012. január 1-től megszűnt Tolna Megyei Területfejlesztési Tanács által korábban megítélt támogatásokhoz kapcsolódó támogatási szerződések (TEKI, CÉDE, LEKI, TFC) záró ellenőrzését végezzük, melynek során azt vizsgáljuk, hogy a támogatott eleget tett-e a szerződésben vállalt fenntartási, üzemeltetési, szolgáltatásnyújtási kötelezettségének. Egy jogszabályváltozás miatt a korábbi 10 éves fenntartási kötelezettség 5 évre lerövidült, így jelentős mennyiségű szerződésállomány ellenőrzését kell elvégeznünk az idei évben. Az ellenőrzésekkel kapcsolatos döntéseket (ellenőrzési ütemterv elfogadása, az ellenőrzött pályázatok támogatási szerződésének lezárása) a Közgyűlés a Pénzügyi és Monitoring Bizottság hatáskörébe rendelte.

Tervezési feladatok

Jelenleg a Területfejlesztési Osztály számára a legnagyobb kihívást a tervezési feladatok ellátása jelenti. A Nemzetgazdasági Minisztérium és a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium iránymutatása alapján, a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség tervezési csoportjának munkatársaival közösen elkészítettük a Tolna Megye Területfejlesztési Konceptióját megalapozó helyzetfeltárás első változatát, melyet tájékoztatóként az előterjesztés melléklete tartalmaz. A dokumentum munkaanyagnak tekinthető véglegesítése előtt további szakmai egyeztetésekre, minisztériumi egyeztetésekre, minőségbiztosításra, és társadalmasításra lesz szükség. A helyzetfeltáró munkaanyag kitér a készítésének módszertanára, utal az alkalmazott jogi környezetre, a felhasznált adatok, térképek, kartogramok vonatkozásában számos forrásmegjelölést tartalmaz, kellő részletességgel mutatja be a megye jelenlegi helyzetét és a helyzetértékelés fejezeti részben javaslatokat fogalmaz meg, a megye fejlesztési irányaira, kitörési pontjaira, cselekvési területekre.

Tisztelt Közgyűlés!

A Tolna Megyei Önkormányzat 2012. szeptemberig elvégzett területfejlesztési feladatairól az előzőek szerinti beszámolóval kívánom tájékoztatni a Tisztelt Közgyűlést.

Kérem a beszámoló elfogadását.

Határozati javaslat:

A Tolna Megyei Közgyűlés a .../2012. (IX. 28.) közgyűlési határozata a Tolna Megyei Önkormányzat 2012. szeptemberig elvégzett területfejlesztési feladatairól, a Tolna megyére elkészített helyzetelemzés munkaanyagának bemutatásáról készült beszámoló tárgyában:

A Tolna Megyei Önkormányzat Közgyűlése a Tolna Megyei Önkormányzat 2012. szeptemberig elvégzett területfejlesztési feladatiról szóló beszámolót elfogadja.

Felelős: dr. Puskás Imre, a Közgyűlés elnöke
Határidő: 2012. szeptember 28.

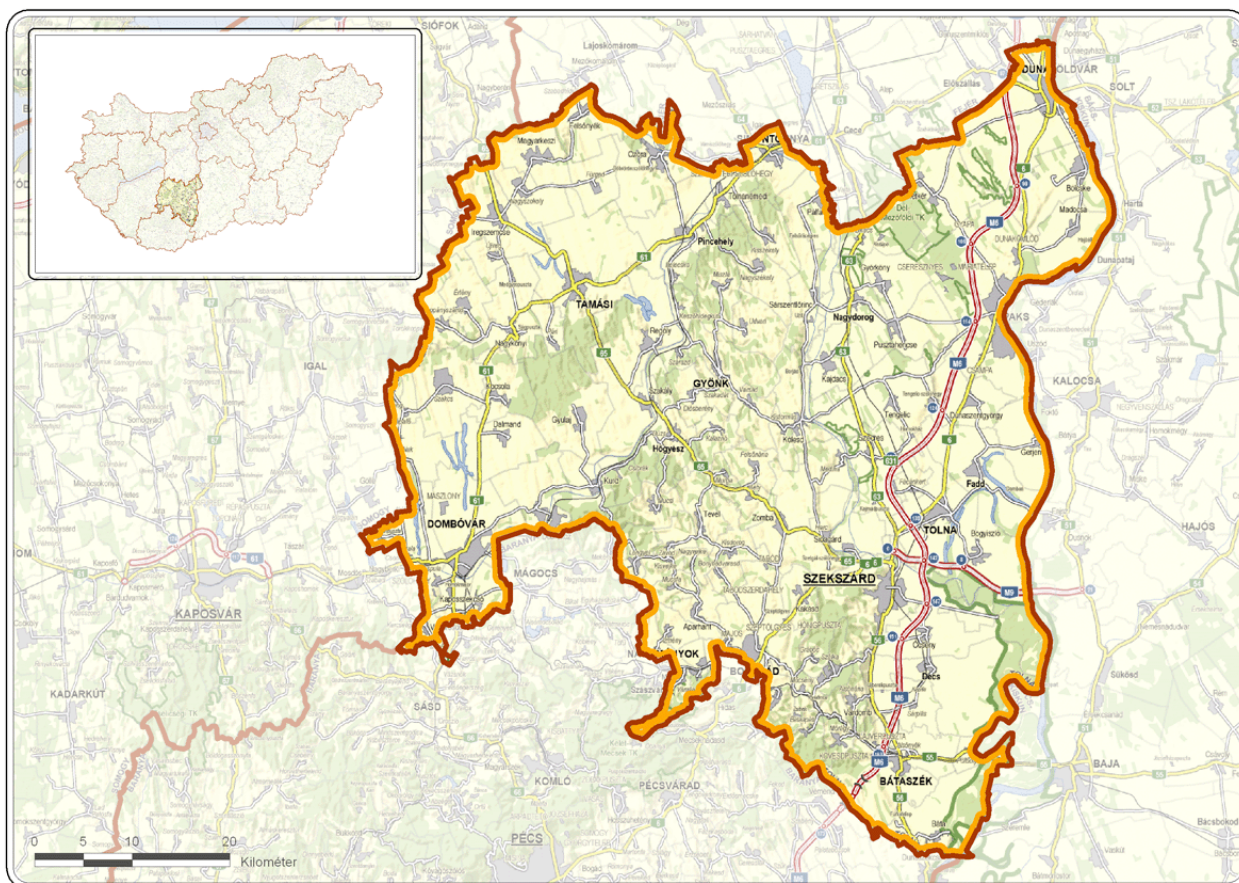
Szekszárd, 2012. szeptember 19.

**dr. Puskás Imre
a Közgyűlés elnöke**

Tolna Megyei Önkormányzat

7100 Szekszárd, Szent István tér 11-13. Tel:74/505-630 Fax:74/505-611 email: elnok@tolnamegye.hu

TOLNA MEGYE Területfejlesztési Konceptiója - Helyzetfeltáró munkarészek

(Forrás: VÁTI)

I. Változat

Készítette:
Tolna Megyei Önkormányzat Hivatala
Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Nkft.

Szekszárd, 2012. július-szeptember

TOLNA MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ – HELYZETFELTÁRÓ MUNKARÉSZEK

TOLNA MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT

	Képviseli: dr. Puskás Imre	a megyei Közgyűlés elnöke
Vezető tervező:	Naszvadi Balázs	területfejlesztési osztályvezető
Tervezők:	Sulyok Balázs	megyei főépítész
	Dr. Miklósa Mónika	jogi ügyintéző
	Jóföldi Gabriella	civil kapcsolatok és pályázati referens
Külső szakértő:	Misóczki Anikó	Szekszárd és Térsége Többcélú Kistérségi Társulás munkaszervezet-vezetője

DÉL-DUNÁNTÚLI REGIONÁLIS FEJLESZTÉSI ÜGYNÖKSÉG

	Képviseli: dr. Farkas Tibor	ügyvezető igazgató
Vezető tervező:	Kovács Zoltán	tervezési csoportvezető

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....

1. A MEGYE/KIEMELT TÉRSÉG (A TOVÁBBIKBAN: A TÉRSÉG) TERÜLET TÁRSADALMI, GAZDASÁGI, KÖRNYEZETI HELYZETÉNEK ELEMZÉSE

- 1.1. AZ ADOTT TÉRSÉGRE ÉRTELMEZHETŐ KÜLSŐ KÖRNYEZET VIZSGÁLATA.....
 - 1.1/a A térség fejlődésének, társadalmi, gazdasági, környezeti helyzetének azonosítása nemzetközi és hazai szinten
 - 1.1/b A nagytárségi összefüggések vizsgálata
- 1.2. A TÉRSÉG ADOTTSÁGAINAK, BELSŐ ERŐFORRÁSAINAK ELEMZÉSE TERÜLETI BONTÁSBAN, TÉRKÉPI MEGJELENÍTÉSEKKEL
 - 1.2/a Természeti adottságok, természeti erőforrások és a környezet állapotának elemzése
 - 1.2/aa Természeti adottságok (éghajlat, földtan, talajtan, vízrajz, domborzat, élővilág)
 - 1.2/ab A termőföldek területnagyságának és mennyiségének alakulása
 - 1.2/ac A táj jellemzői
 - 1.2/ad Természet- és tájvédelem
 - 1.2/ae Környezeti elemek állapota és az alakulásukat befolyásoló fontosabb tényezők
 - 1.2/af Szennyezett területek számbavétele adatbázis alapján (a felszín alatti víz és a földtani közeg környezetvédelmi nyilvántartási rendszer kármentesítési információs rendszere, FAVI-KÁRINFO)
 - 1.2/ag Felszíni és felszín alatti vízkészletek
 - 1.2/ah Energiaforrások
 - 1.2/ai Vízkárt okozó elemek (árvíz- és belvízveszély, fakadóvíz) és vízkárelhárítással kapcsolatos helyzetelemzés
 - 1.2/b Épített környezet és a kulturális örökség védelme (műemlékek, régészeti lelőhelyek)
 - 1.2/c Gazdasági bázis
 - 1.2/ca Főbb gazdasági ágazatok, azok fejlődés irányai: mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, üdülés, idegenforgalom, vízgazdálkodás, ipar, szolgáltatás stb.,
 - 1.2/cb A gazdaság belső és külső kapcsolatai
 - 1.2/cc A termelési infrastruktúra állapota
 - 1.2/cd A telepítési tényezők értékelése
 - 1.2/ce A területi innovációs potenciál
 - 1.2/cf A térség gazdaságának versenyképességét befolyásoló tényezők
 - 1.2/d Társadalmi környezet
 - 1.2/da Kulturális adottságok, értékek
 - 1.2/db Területi identitás, civil aktivitás
 - 1.2/dc Humán erőforrások: demográfiai szerkezet és prognózis, foglalkoztatási viszonyok, humánkapacitások, jövedelmi viszonyok, kisebbség helyzete
 - 1.2/e Közlekedési (országos és térségi jelentőségű közúti, kerékpáros, vasúti, légi és vízi közlekedés) és kommunális infrastruktúra
 - 1.2/ea Vonalas rendszerek, létesítmények
 - 1.2/eb Egyéni és közösségi közlekedési megközelíthetőségi viszonyok
 - 1.2/ec Közlekedési kapcsolati hiányok
 - 1.2/ed Vízellátás
 - 1.2/ee Szennyvízelvezetés, szennyvíztisztítás, szennyvíz és szennyvíziszap elhelyezés
 - 1.2/ef Energiaellátás
 - 1.2/eg Hulladéklerakók, hulladékgazdálkodás
 - 1.2/f A települések intézmény-felszereltsége (a lakosság egészségügyi, szociális, oktatási, kulturális, szabadidő, sport-, kereskedelmi, szolgáltató és igazgatási intézményekkel való ellátottsága, az intézmények kihasználtsága)
 - 1.2/g A települések jellemző lakásviszonyai
 - 1.2/h Településhálózati adottságok
 - 1.2/ha Településhierarchia
 - 1.2/hb A településhálózat területen belüli és kívüli kapcsolatai (nemzetközi és nemzeti hálózatok, vonzaskörzetek, agglomerációk)
 - 1.2/hc Települések közötti feladatmegosztások, együttműködések, mindezek szervezeti és intézményi rendszerei, figyelemmel az egyes kötelező közszolgáltatások biztosításának módjára, hozzáférhetőségére, fenntartási lehetőségeire, valamint 1.2 pont dc) alpontja szerint vizsgált demográfiai viszonyokra

- 1.2/i A térszerkezeti elemek azonosítása, a térszerkezet időbeli alakulása, a térségi területfelhasználás változásai, tendenciák értékelése
- 1.2/j A térségi területfelhasználás vizsgálata
- 1.2/k A táj terhelésének és terhelhetőségének meghatározása

2. A TÉRSÉGET ÉRINTŐ TERVEZÉSI-FEJLESZTÉSI KÖRNYEZET ÁTTEKINTÉSE

2.1. A TÉRSÉGET ÉRINTŐ ÁGAZATI KONCEPCIÓK, TERÜLETFEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSEK ÉS HATÁLYOS TERÜLETI TERVEK ÁTTEKINTÉSE

- 2.1/a Az OTK térséget érintő vonatkozásai
- 2.1/b A térséget érintő kiemelt térség területfejlesztési tervei
- 2.1/c Az Országgyűlés és a Kormány által jóváhagyott és az egyéb ágazati fejlesztési stratégiáknak az adott térségre érvényes vonatkozásai
- 2.1/d A hazai, az adott térséggel szomszédos, azonos térségi szintű térségek és/vagy külföldi közigazgatási egységek területfejlesztési koncepcióinak és programjainak térségre vonatkozó üzenetei
- 2.1/e Az OTTrT és a területrendezési terv(ek) térséget érintő vonatkozásai
- 2.1/f A térséget érintő környezetvédelmi, természetvédelmi és tájvédelmi szabályozások
- 2.1/g A térség 20 ezer lakos feletti városainak települési gazdasági vagy településfejlesztési programjai és településfejlesztési koncepciói
- 2.1/h A térség hatályban lévő ágazati tervei, programjai
- 2.1/i Vonatkozó egyéb tervek
- 2.1/j A tervezést érintő egyéb jogszabályok

2.2. A TÉRSÉG TERÜLETFEJLESZTÉSI SZEREPLŐI ELKÉPZELÉSEINEK FELTÁRÁSA, A TERVEZÉSI FOLYAMAT PARTNERSÉGI TERVÉNEK ELKÉSZÍTÉSE ÉS VÉGREHAJTÁSA

- 2.2/a A partnerségi terv elkészítése
- 2.2/b A partnerségi terv végrehajtása
- 2.2/c A partnerségi terv eredményei alapján
 - 2.2/ca Az üzleti szektor szereplőinek a térséget érintő fejlesztési elképzeléseinek áttekintése
 - 2.2/cb Az önkormányzatok fejlesztési elképzeléseinek áttekintése
 - 2.2/cc A térség társadalmi szervezetei fejlesztési elképzeléseinek áttekintése

2.3. A TERÜLETFEJLESZTÉS ESZKÖZ-ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERÉNEK ELEMZÉSE

- 2.3/a A területfejlesztés forrásainak elemzése (nemzetközi, központi költségvetési, önkormányzati források, a gazdasági egységek beruházásai, a különféle szervezetek fejlesztései, a háztartások)
- 2.3/b A területfejlesztés intézményrendszere (szervezet, működés, együttműködés)
- 2.3/c A területfejlesztés hatékonysága (eddig eredmények, forrás-aktivitás, az intézmények hatása, hiányosságok)

2.4. HELYZETÉRTÉKELÉS

- 2.4/a A térség erősségeinek, gyengeségeinek, lehetőségeinek és a térséget fenyegető veszélyek azonosítása
- 2.4/b A térség lehetséges fejlesztési irányainak bemutatása, és ezek alapján a lehetséges cselekvési területek azonosítása

BEVEZETÉS

A helyzetfeltáró munkarészek (helyzetelemzés, helyzetértékelés) elkészítése a 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet alapján történt. Munkánk fő célja a megye helyzetének minél alaposabb feltárása, éppen ezért a rendelkezésre álló szakmai anyagok és a bekért legfrissebb (KSH adatok) mutatószámokon túlmenően számos személyes találkozóra (mikrotérsgégi találkozó) is sor került a megye teljes területét felölelve, melynek keretében a térségfejlesztésben, településfejlesztésben érintet szereplők (önkormányzatok) elmondhatták véleményüket és információt is cserélhettek egymás között.

A személyes találkozókkal egy időben a megye mind a 109 települése tekintetében kérdőíves felmérést készítettünk, melyben a korábbi finanszírozási időszak tapasztalatairól és a megvalósított fejlesztésekről kértünk információt, valamint rákérdeztünk a településeket jelenleg jellemző problémákra és a középtávú (2014-2020) fejlesztési elképzelésekre is. A megyei helyzetfeltáró munkarészek elkészítése során figyelembe vettük az Európai Unió 2014-2020-as programozási időszakára vonatkozó jogszabályait, ajánlásait, különös tekintettel az Európa 2020 stratégiára és annak célterületeire (foglalkoztatás, K+F/innováció, éghajlatváltozás/energia, oktatás, szegénység/társadalmi kirekesztés). A 2014-2020 kohéziós időszak 11 tematikus célterülete: kutatás, technológiafejlesztés és innováció erősítése; információs, kommunikációs technológiák hozzáféréseinek elősegítése, minőségi javítása; KKV-k az agrár- és halászati szektor versenyképességének növelése és a vízkultúrák támogatása; az alacsony szén-dioxid kibocsátású gazdaságra való átállás támogatása minden szektorban; a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás és kockázat megelőzés és kezelés ösztönzése; környezetvédelem és erőforrás-hatékonyság ösztönzése; fenntartható közlekedés megteremtése és a hálózati infrastruktúrák szűk keresztmetszeteinek feloldása; foglalkoztatás növelése és munkaerő-piaci mobilitás támogatása; társadalmi befogadás ösztönzése s szegénység elleni küzdelem; oktatási beruházások, készségfejlesztés és élethosszig tartó tanulás elősegítése; intézményi kapacitás és hatékony közigazgatás megteremtése.

Módszertan

Az adatfeldolgozás során döntően másodlagos forrásból származó információkra támaszkodtunk (már meglévő megyei vagy megyét érintő tanulmányok feldolgozása és szintetizálása), kisebb mértékben primer adatokra is támaszkodtunk, melyeket a MTFK tervezése során összegyűjtött adatokat és az ebből készített elemzéseket jelenítettük meg, valamint vontunk le következtetéseket. A helyzetfeltáró munkarészben vizsgáltuk a megye demográfiai, gazdasági, turisztikai, mezőgazdasági, humán szolgáltatási és közlekedési, környezeti és kommunális infrastrukturális helyzetét. A helyzetértékelés kitér ugyanakkor a megye külső környezetének vizsgálatára, a belső erőforrások vizsgálatára térképi megjelenítésekkel. A tervezési munka során áttekintettük a megyét érintő ágazati koncepciókat, területfejlesztési elképzeléseket és hatályos területi terveket. Munkánk során újra felkerestük a megye területfejlesztésben érintett főbb szereplőit, partnerségi tervet készítettünk az érintettek bevonására, a velük való folyamatos kapcsolattartásra. Kiértékeljük a megye területfejlesztéshez kapcsolódó eszköz-és intézményrendszerét.

Az összegyűjtött adatok az elvégzett elemzések és az azokból levonható következtetések után elkészítettük Tolna megye helyzetértékelését (SWOT elemzés, fejlesztési irányok bemutatása és a lehetséges cselekvési területek meghatározását).

A tervezést alapos feltáró, vizsgálati munka előzte meg, amely során a megye alapadottságainak feltárása mellett az önkormányzatok által megválasztott kérdőíves adatgyűjtés is meghatározó jelentőségű volt.

A vizsgálat korábbi anyagok elemzésére, frissítésére (2011-ben elkészített megyei rendezési terv helyzetelemzési anyagrésze) és új adatok gyűjtésére koncentrált, melynek beszerzése több forrásból történt. Felhasznált információforrás az elmúlt 10 évben keletkezett, a megyei területfejlesztési tervvel összefüggő megyei, kistérségi, szakági koncepciók, programok, stratégiák feldolgozása. A kistérségek fejlesztési szándékait helyszíni interjúkból és az on-line hozzáférhető kistérségi fejlesztési dokumentumokból ismerhette meg a tervezőcsapat. A kistérségi vezetőkkel, irodavezetőkkel, helyi polgármesterekkel, műszaki osztályvezetőkkel folytatott beszélgetések során mélységében lettek megismerhetők az adott település, kistérség problémái.

A tervezés megkezdését követően sor került a megye állapotának felmérésére helyszíni bejárással, adatgyűjtéssel és interjúkészítéssel. Az interjúkészítés során mikrotérségenként meghívtuk az adott térségbe tartozó települések polgármestereit. A személyes megbeszélések alapján alaposabban képet kaptunk a települések jelenlegi helyzetéről, információkat kaptunk a települések gondjairól és megfogalmazódtak a térségi szintű fejlesztési igények is.

A statisztikai adatgyűjtés forrásai a KSH megyei évkönyv 2010. évi kiadványa, mely 2009. évi adatokat tartalmaz, a KSH T-STAR adatbázisa, a TEIR adatbázisa, a KSH által készített 2011. és 2012. évi gyorsjelentések, Dél-dunántúli és Tolna megyei statisztikai tükrök. A KSH által előzetesen publikált, vagy feldolgozott 2011. évi népszámlálási adatokat felhasználtuk. Az adatgyűjtést és az egyes fejezetek kidolgozását az adott területen nagy tapasztalattal rendelkező, több területfejlesztési koncepció helyzetfeltáró munkarészeként készítésében részt vett szakember mellett egyéb szervezetek munkatársai is támogatták konzultációkkal, egyeztetésekkel.

Törvényi háttér

A területi tervezést megalapozó jogszabály a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény, melynek deklarált céljai a következők:

2. § a) az ország valamennyi térségében a szociális piacgazdaság kiépítésének elősegítése, a fenntartható fejlődés feltételeinek megteremtése, az innováció térbeli terjedésének elősegítése, a társadalmi, gazdasági és környezeti céloknak megfelelő térbeli szerkezet kialakítása;
- b) a főváros és a vidék, a városok és a községek, illetve a fejlett és az elmaradott térségek és települések közötti - az életkörülményekben, a gazdasági, a kulturális és az infrastrukturális feltételekben megnyilvánuló - jelentős különbségek mérséklése és a további válságterületek kialakulásának megakadályozása, társadalmi esélyegyenlőség biztosítása érdekében;
- c) az ország térszerkezete, településrendszere harmonikus fejlődésének elősegítése;
- d) a nemzeti és térségi identitástudat megtartása és erősítése.

Az elmúlt egy évtizedben a folyamatos jogszabályi változások, a területfejlesztési koncepció tartalmi követelményeinek változása jelentős mértékben átformálták a területfejlesztés szakmai feltételrendszerét.

Jelen helyzetfeltáró munkarészt már a legfrissebb, a 2009. október 21.-től érvényes „a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló” 218/2009 (X.6.) számú új kormányrendelet alapján készítettük.

1. A MEGYE/KIEMELT TÉRSÉG (A TOVÁBBIAKBAN: A TÉRSÉG) TERÜLET TÁRSADALMI, GAZDASÁGI, KÖRNYEZETI HELYZETÉNEK ELEMZÉSE

1.1 Az adott térségre értelmezhető külső környezet vizsgálata

1.1/a A térség fejlődésének, társadalmi, gazdasági, környezeti helyzetének azonosítása nemzetközi és hazai szinten

Tolna megye főbb adatai

Az ország területének 4%-a esik Tolna megyébe. Állandó népességszáma – a KSH adatai szerint – 2012. 01.01.-én 229.116 fő. Tolna az ország egyik legritkábban lakott megyéje, 1 km²-re 62 fő jut. A megye településeinek száma 109 db. Tolna megyében az alábbi 11 város található: Bátaszék, Bonyhád, Dombóvár, Dunaföldvár, Gyöngyös, Nagymányok, Paks, Simontornya, Szekszárd, Tamási, Tolna. A 11 városból 6 közigazgatási határa részben megyehatár is, illetve 5 város a Duna-völgyében helyezkedik el, jelzi, hogy igen eltérő fejlettségű területekből áll Tolna megye és a belső részekben jelentős gazdasági, közlekedési, szolgáltatási elmaradás tapasztalható.

Az infrastruktúrával és jó közlekedési adottságokkal rendelkező Duna-völgy, Szekszárd, Dombóvár környék mellett kifejezetten hátrányos adottságú térségek találhatók a megyében.

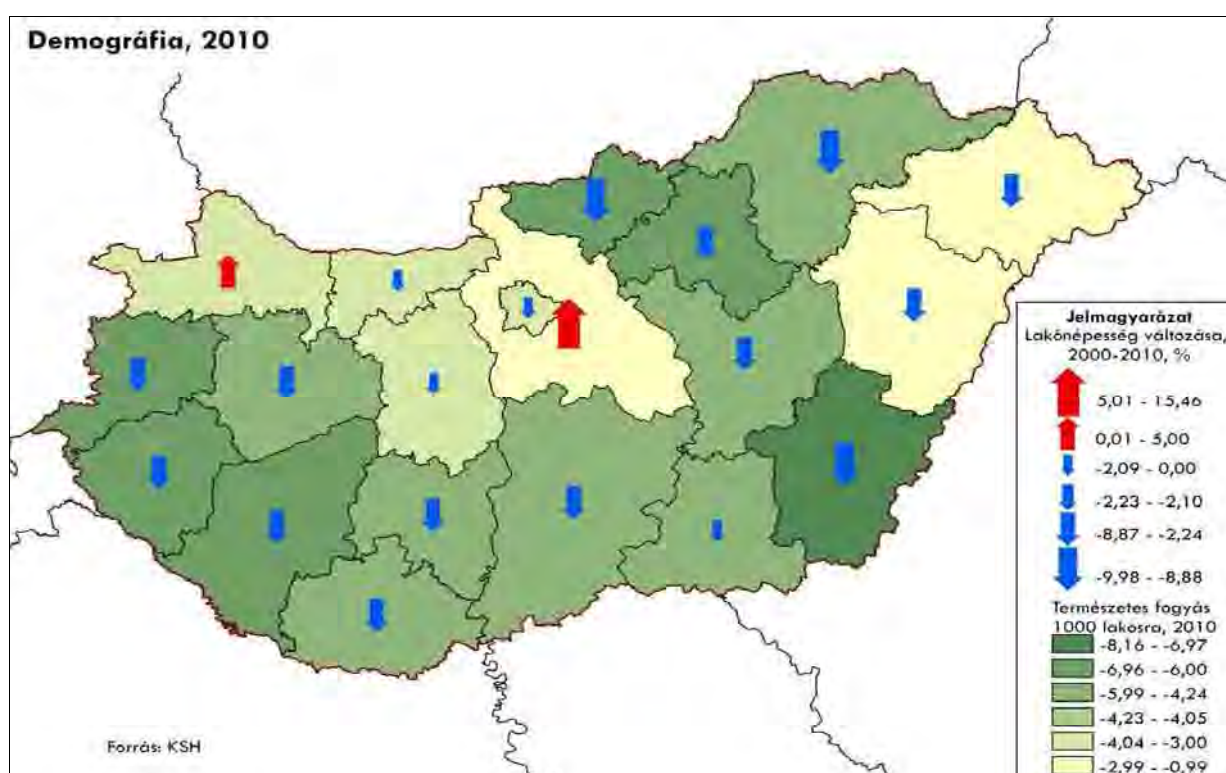
A KSH 2010. január 1.-i adatai szerint Tolna megye 233.650 lakójából 133.664 fő városlakó, azaz a megyei népesség 57,2%-a. A városi népesség növekedésével gyors ütemben nő az 1000 fő alatti települések száma 1949-ben 30, 1997-ben 54, 2010-ben pedig 60 település népessége került 1000 fő alá. A kritikus 200 fős népességnél kevesebb lakosa van Grábóc, Kalaznó, Lápafő, Murga, Nagyvejke és Várong településnek. Murgán a KSH 2010. január 1. adatai szerint 56 lakásban 65-en élnek.

A 311/2007. (XI.17.) kormányrendelet Kedvezményezett kistérségnek minősíti a hátrányos helyzetű kistérségeket és ezen belül is a leghátrányosabb helyzetű kistérségeket. Az említett kormányrendelet az öt Tolna megyei kistérség közül hátrányos helyzetűnek minősíti a Dombóvári és leghátrányosabb helyzetűnek a Tamási kistérséget. Tolna megyében 1991-ben 48 db., 1997-ben 51 db., 2010-ben 59 db. kedvezményezett település volt.

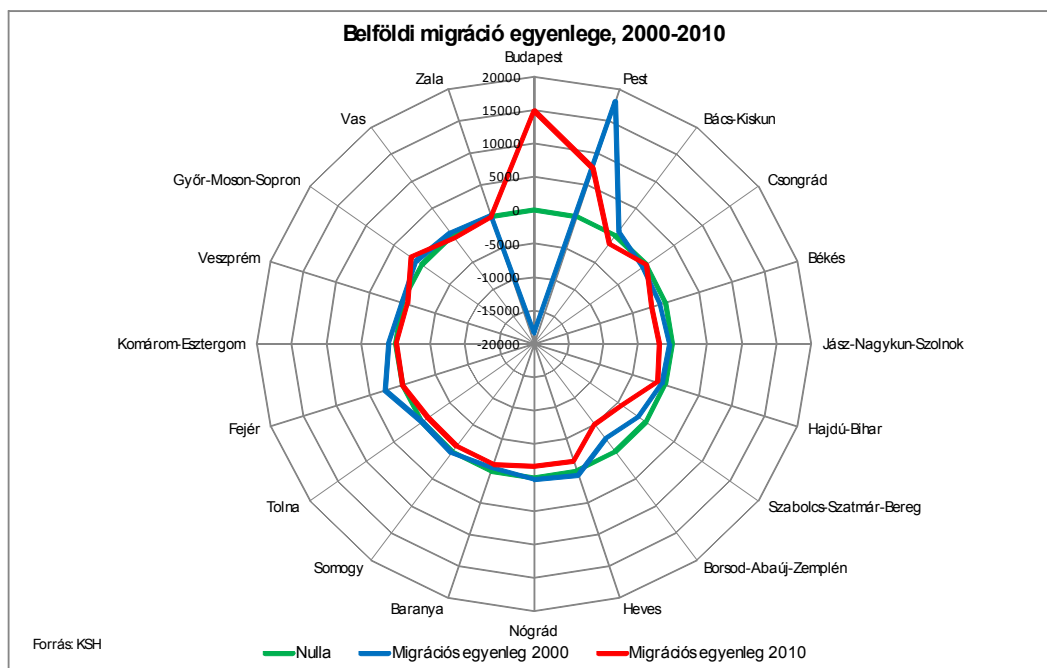
Demográfiai, népmozgalmi jellemzők

Magyarország három legritkábban lakott megyéje közül az egyik Tolna megye (62 fő/km²). A népesség hosszú idő óta csökkenő tendenciája az előző években is folytatódott Tolna

megyében. A Dél-Dunántúlon a három megye közül Tolna lakói fogytak meg leginkább, 2010 év elején 0,9%-kal voltak kevesebben, mint egy évvel korábban. A 2001. évi és a 2011. évi népszámlálás alapján a lakónépesség esetében a Dél-Dunántúl megyéi közül a legnagyobb, mintegy 7,3%-os visszaesés Tolna megyét jellemezte. Országosan 10 éves összehasonlításban a megye az első három legnagyobb lakónépesség fogyást elszenvedő megyék közé tartozik (Békés, Nógrád, Tolna). Tolna megye esetében elmondható, hogy a községek lakosságszáma a városokénál erőteljesebben csökkent. A népesség csökkenésében meghatározó szerepet játszott a természetes fogyás. Tolna megyében a születések és halálozások negatív mérlege migrációs veszteséggel párosult. A legnagyobb elvándorlás 2009-ben Dél-Dunántúl megyéi közül Tolnát jellemezte (-6,1 ezrelék). A Dél-Dunántúl megyéi közül Tolna lakosságának átlagéletkora volt a legmagasabb 2010. január 1-jén, sőt országosan is csak a Dél-Alföldi Régió megyéi rendelkeznek rosszabb értékekkel.

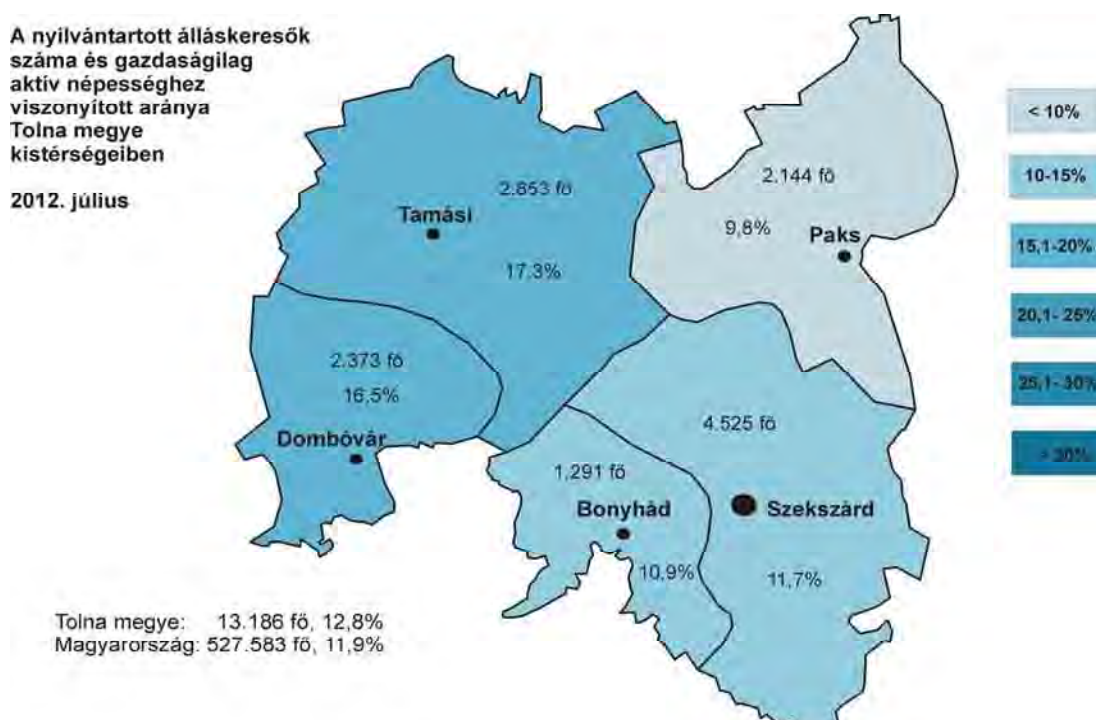

Lakónépesség változás aránya 2000-2010 között: országos átlag= 2,10%; vidéki átlag= 2,24%;
1000 lakosra jutó természetes fogyás: országos átlag= 4,05%; vidéki átlag= 4,24%

Munkaerőpiac

A Tolna Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központjának nyilvántartásában (2012. július 20-án) 13186 álláskereső szerepelt.

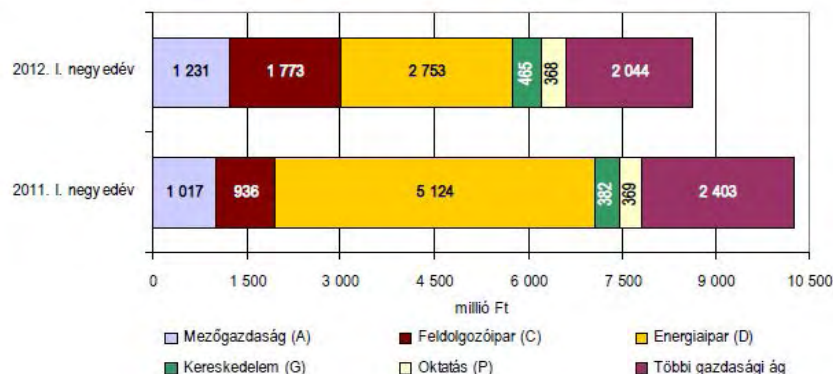
(Forrás: Tolna Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központja)

Az álláskeresők elhelyezkedési esélyeit legnagyobb mértékben az iskolai végzettségük határozza meg. Komoly problémát jelent Tolna megyében, hogy a regisztrált álláskeresők 42,3 %-a alacsony iskolázottságú.

Gazdaság, beruházás

A regisztrált gazdasági szervezetek száma Tolnában 2012 első negyedévében 37400 volt, ami az országos szám 2,1%-a. A 34100 vállalkozás több mint háromnegyede egyéni vállalkozás, melyből 26100 egyéni vállalkozás 32%-a főállású, a munka mellett vállalkozók aránya 42 %, a nyugdíj mellett tevékenykedőké 26%-ot tett ki. A nyilvántartott közel 8000 társas vállalkozás több mint 60%-a korlátolt felelősségű, 34%-a pedig betéti társaság. Szövetkezeti formában 133 cég, részvénytársaságként mindössze 61 tevékenykedett. A megfigyelt Tolna megyei szervezetek (legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozások,

A beruházások teljesítményértékének megoszlása gazdasági ág szerint

(Forrás: KSH)

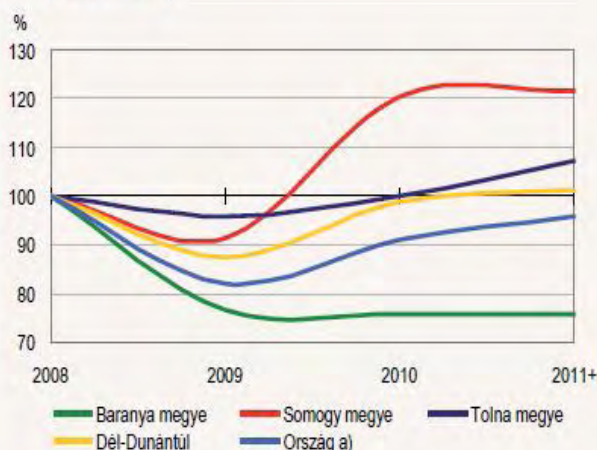
költségvetési szervek, nonprofit szervezetek) 2012. első negyedévében 8,6 milliárd forintot fordítottak beruházásokra, kevesebbet, mint egy évvel korábban. A Tolna megyei új beruházások egy lakosra jutó 37700 forintos összege az országos rangsorban a kilencedik legnagyobb összeg.

Ipar

A fejletlen szolgáltató szektor, az átlagosnál nagyobb súlyú agrárium, textilipar és energetika (paksi atomerőmű), illetve a meglepően alacsony létszámú élelmiszeripar jellemzi a megye foglalkoztatási szerkezetét. A megye iparában az ország villamosenergia-termelésének több mint 43%-át előállító paksi atomerőmű dominálta villamosenergia-, gáz-, hő-, és vízellátás a legjelentősebb, ebbe a szektorba összpontosul

(Forrás: KSH)

Az ipari termelés alakulása*
(2008 = 100%)

* A legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozások telephely szerinti adatai alapján, összehasonlító áron számítva.

a) Országhatáron kívüli termeléssel együtt.

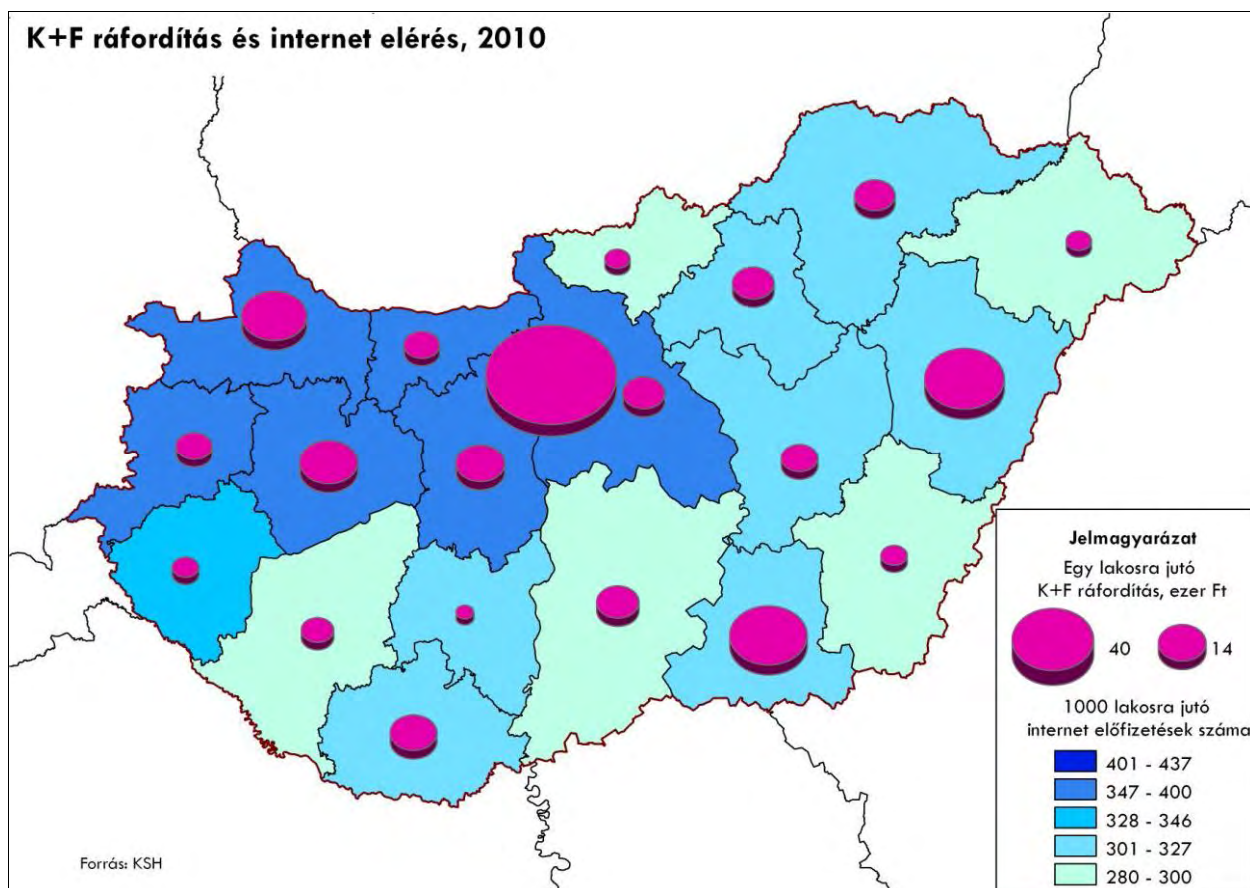
Az ipari bruttó termelési érték néhány mutatószáma iparágak és a jellemzőbb feldolgozóipari ágazatok szerint*, 2011+
(százalék)

Nemzetgazdasági ág, feldolgozóipari ágazat	Baranya megye	Somogy megye	Tolna megye	Dél-Dunántúl	
	régió belüli részaránya	összesen	országban belüli aránya	összesen	országban belüli aránya
Feldolgozóipar	17,5	71,4	11,1	100,0	4,6
Ezen belül:					
CA élelmiszeripar	29,5	40,5	29,9	100,0	5,7
CB textil- és bőripar	17,5	19,2	63,4	100,0	13,4
CC fa-, papír- és nyomdaipar	71,8	...	...	100,0	4,2
CG gumi-, műanyag- és építőanyagipar	64,6	24,2	11,2	100,0	2,0
CH kohászat, fémfeldolgozás	39,6	29,8	30,6	100,0	4,2
CI-CL gépipar	9,1	87,4	3,5	100,0	6,2
Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	28,0	0,6	71,4	100,0	20,6
Ipar, víz- és hulladék-gazdálkodás nélkül	19,8	56,2	24,0	100,0	5,5

* A legalább 50 főt foglalkoztató vállalkozások székhely szerinti adatai alapján.

a megye ipari teljesítményének több mint 63%-a (Forrás: KSH 2011). Az ipari termelés volumene 2012. első negyedévének adatai alapján a megyék közül mindössze hatban alacsonyabb a fajlagos mutató a tolnainál.

Komoly hátrányt jelent a megye számára, hogy országos szinten a megyéket vizsgálva a legalacsonyabb a K+F ráfordítás Tolna megyében. Az országos szinten is alacsony a K+F ráfordítás Európai Unió tagországokat vizsgálva, ez a megye lemaradását még inkább mutatja.

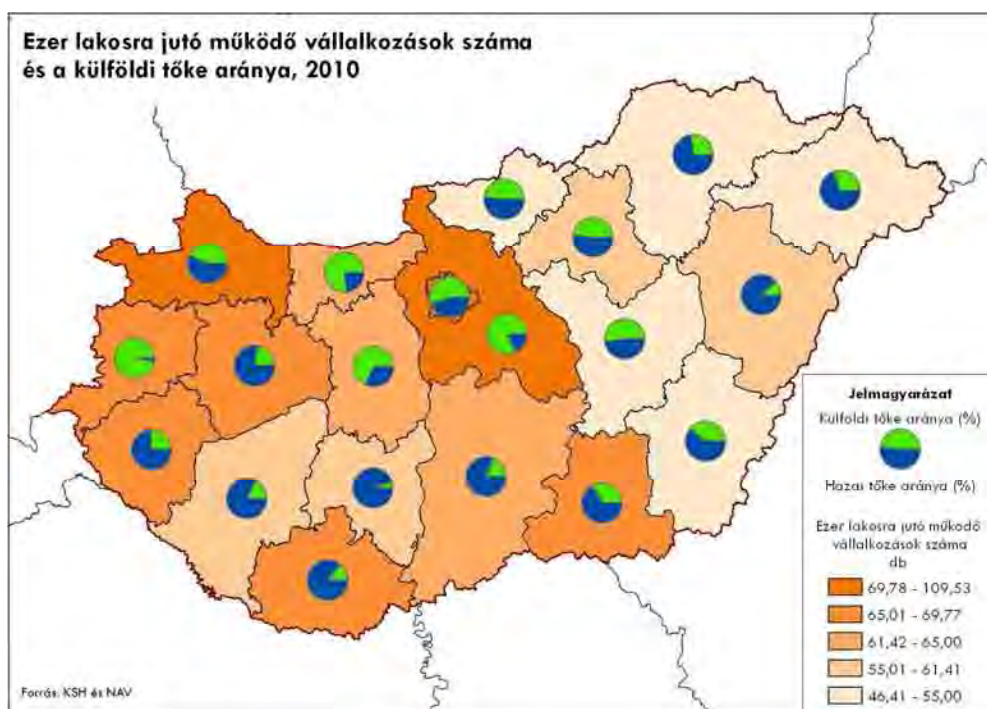

Turizmus

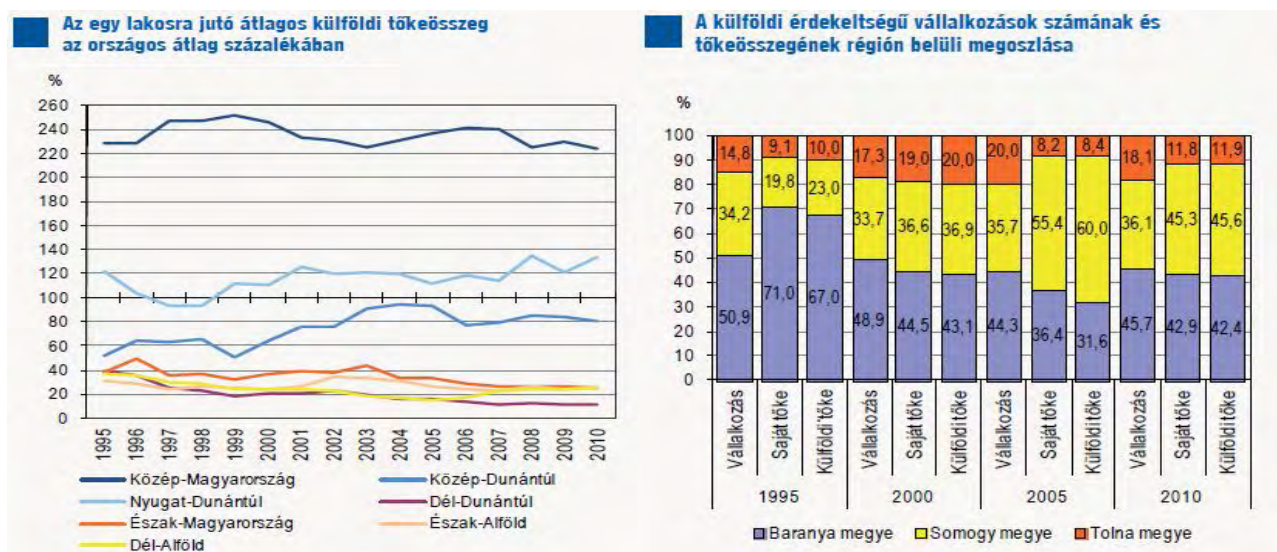
A megye fő kínálati tényezői a gyógy- és termál turizmus, a bor és a gasztromómia, az aktív turizmus, az ökoturizmus. Tolna megye turizmusának teljesítménye (kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma) az országos átlaggal, vagy akár a szomszédos megyékkel összevetve sem mutat kedvező képet. A kereskedelmi szálláshelyeken 2009-ben megszállt vendégek száma a régió megyéi közül Somogyban 448 ezer, Baranyában 225 ezer volt, Tolnában mindösszesen 66 ezer. Tolna megye a vendégforgalmat tekintve az utolsó előtti helyen található a megyék rangsorában. Tolna megye gyenge idegenforgalmi pozíciója többek között egész Dél-Dunántúl közlekedési peremhelyzetéből, az ország többi régiójával és a régió belüli rossz összeköttetésekéből és az úthálózat gyenge minőségéből is adódik.

Külföldi tőke

Tolna megyében rendkívül alacsony a külföldi tőke jelenléte. Az egész Dél-Dunántúl is az erőteljesen csökkenő részesedésű régiók közé tartozik a külföldi tőkebefektetések arányát tekintve.

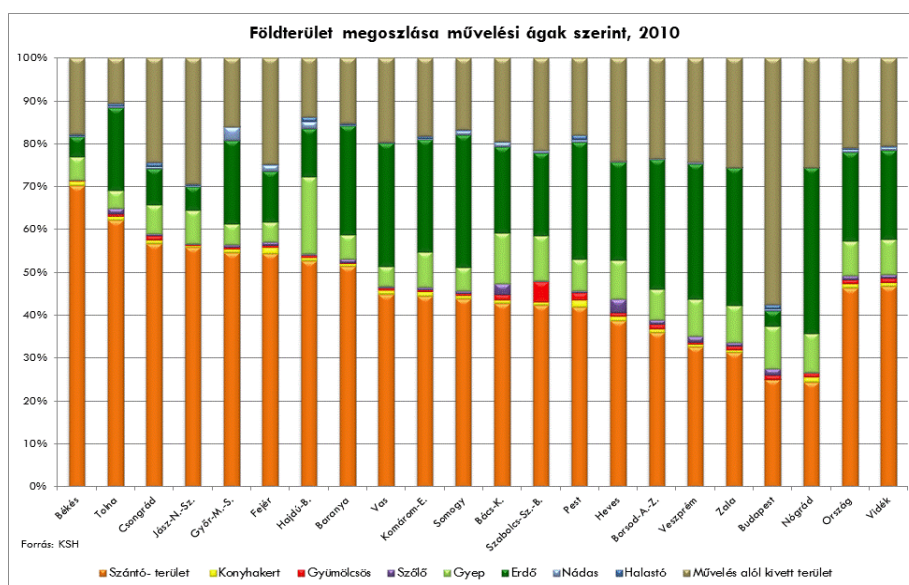
A lemaradó régiók közül is a legkedvezőtlenebb a Dél-Dunántúl helyzete, mert amellett hogy tartósan a legalacsonyabb az egy lakosra jutó külföldi tőkeösszeg a régiók között, az országoshoz viszonyított arány csökkenése is itt volt a legszámottevőbb. Miközben 1995-ben az országos átlag 39%-át tette ki a fajlagos mutató értéke, addig 2010-ben már nem érte el annak 12%-át.

(Forrás: KSH)

(Forrás: KSH)

A mezőgazdaság szerepe a megye gazdasági életében - a jó termőhelyi adottságok, a kedvező agroökológiai tulajdonságok köszönhetően – mindig is jelentős volt. A megyében a mezőgazdaságban arányában jóval több vállalkozás tevékenykedik, mint országosan. A tolnai vidék hagyományosan mezőgazdasági művelésű terület, az ország élelmiszergazdaságának kitűnő adottságú alapanyag termelő térsége. Az utóbb tíz évben az alapanyag termelő jelleg tovább erősödött, túlsúlyba került, ugyanakkor a feldolgozásban a többletmunka hozzáadásával elérhető sajátos egyedi termékek meg sem jelennek a megyében. A kedvező termőhelyi adottságok ellenére rendkívül alacsony a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya, melynek oka, hogy a termelési szerkezet az elmúlt évtizedben további egyszerűsödött, a kukorica és a búza termőterülete jelentősen túlsúlyba került, a pillangós, hüvelyes növények, a kertészeti termelés és egyéb zöldségfélék termesztése visszaesett, az állattenyésztés szinte valamennyi ágazat leépült.

1.1/b A nagytérségi összefüggések vizsgálata

Tolna megye Magyarország déli részén, közelebből a Dunántúl dél-keleti részén terül el. Székhelye Szekszárd, amely 140 kilométerre fekszik Budapesttől délre, ötven kilométerre a horvát határtól északra. A megye az országhatárra nem érintkezik, területe 3703 négyzetkilométer, ezzel a nagysággal az ország tizenkilenc megyéje közül a tizenötödik helyet foglalja el. Tolna megye 229 ezres (Forrás: KSH 2012. január 1.) lakossága tizenegy városban és 98 községben él. A legnagyobb város, a megyeszékhely Szekszárd 34 ezer lakossal. Tolna megyében a gazdasági, közigazgatási, környezeti együttműködés feltételei jelentősen megváltoztak az EU-hoz történt csatlakozás után. Tolna megye kapcsolatai jelentős mértékben kibővültek.

A schengeni határok áthelyezése kismértékben bővítette a megye mozgásterét, kapcsolatrendszerét.

A már évtizedek óta létező Alpok-Adria munkaközösség mellett megszerveződött az Alpok-Adria-Pannónia Euroregionális együttműködés, illetve a Rhone-Alpok régióval való kapcsolat. A megye a Nyugat-Európa felé kinyílt határok következtében kapcsolódni tud a multi-regionális együttműködéshez, amelyet a Duna mellett az M6-os autópálya kiépülése is nagymértékben elősegített.

Tolna megye a szomszédos megyékkel, különösen Baranya megyével is elmélyítette az együttműködést a területfejlesztés, természetmegóvás, tudomány, oktatás területén.

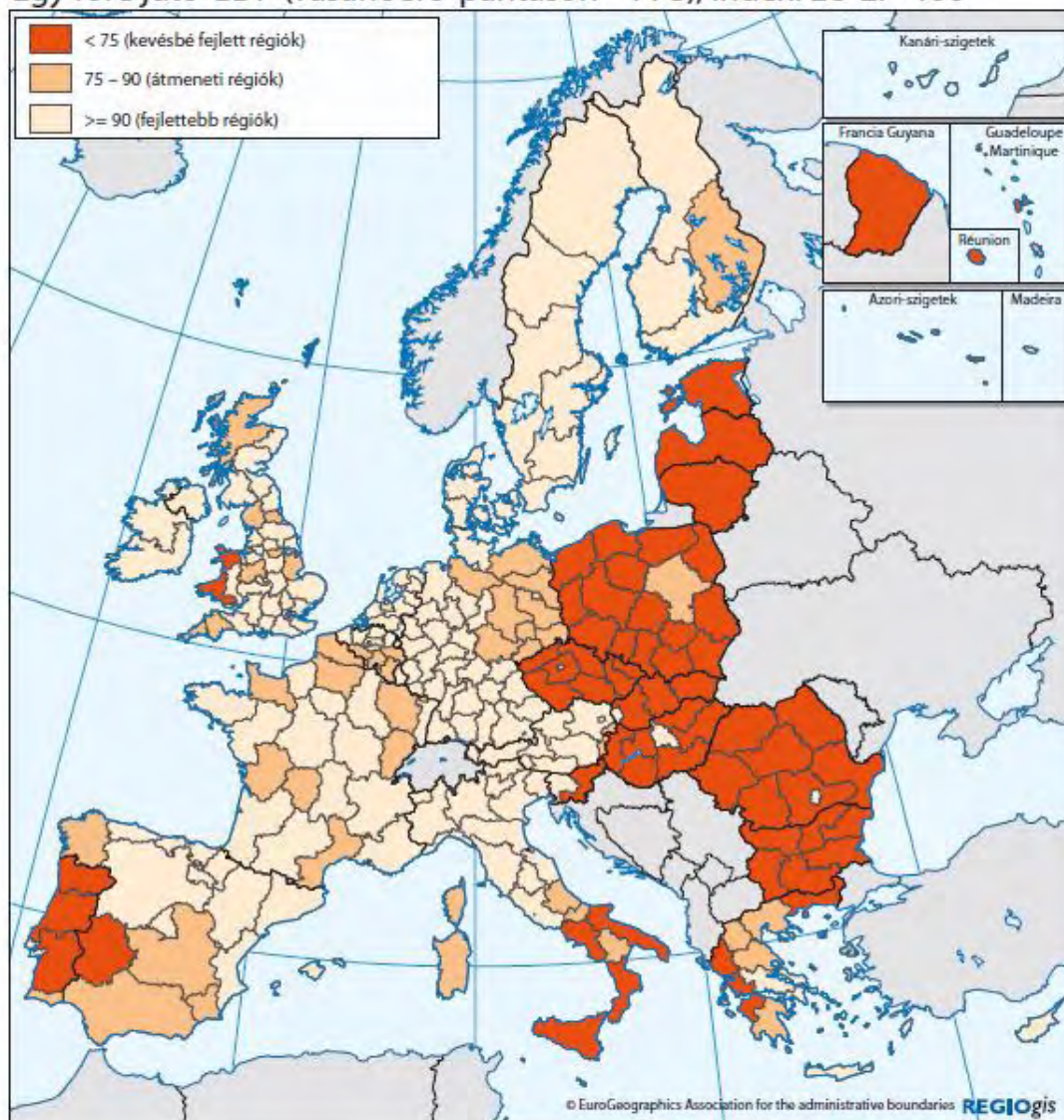
A szomszédos megyéken és a nemzetközi szervezeteken túl számos, elsősorban kulturális és gazdasági jellegű kapcsolatot alakított ki Tolna megye Fehér (Alba) megyével (Románia), Szecsuán tartománnyal (Kína), Stájerországgal (Ausztria), Franciaországgal (Aube megye) és Pozsega-Szlavónia megyével (Horvátország).

Több tanulmány és program készült a Dél-dunántúli Régió működésére, komplex fejlesztésére, külpolitikai kapcsolataira, amelyek Tolna megyét is érintették.

A Dél-dunántúli Régió és így Tolna megye is az EU belül a kevésbé fejlett régiók közé sorolható. (Az egy főre jutó GDP nem éri el a közösségi átlag 75%-át.)

A 2014 és 2020 közötti jogosultságok szimulálása

Egy főre jutó GDP (vásárlóerő-paritáson – PPS), index: EU-27=100

(Forrás: REGIOgis)

A besorolásnak a megye érzi minden hátrányát, ugyanakkor számíthat a különböző pénzügyi alapok (ERFA, ESZA, Kohéziós Alap) támogatására. Tolna megyét gyenge gazdasági teljesítőképesség és alacsony külkereskedelmi forgalom jellemzi. A csekély

exportértékesítés a megyén belül is a nagyobb városokba koncentrálódik. Tolna megye az egy lakosra jutó GDP vonatkozásában jóval az országos átlag alatt van, annak ellenére is, hogy a mutatót jelentős mértékben pozitív irányba torzítja a Paksi Atomerőmű nagy GDP termelése.

TÉRSÉGI KAPCSOLATOK

Dél-Dunántúl, így Tolna megye egyik legnagyobb gondja az elszigeteltség volt, amely részben sajátos történelmi előzményekből adódott.

Az elkészült és Tolna megye területén észak-déli irányban áthaladó M6-os autópályával, a Szekszárdi Duna-híd megépültével nemzetközi közlekedési kapcsolatai kifejezetten javultak. Földrajzi helyzetéből adódóan a megye elsősorban a keleti és déli kapcsolatok ápolásában játszhatna jelentős szerepet, azonban a történelmi előzmények következtében ez a tevékenység – az EU-s csatlakozást, az autópálya-építést, a határnyitást követően – most bontakozik ki.

Az ország alapvetően fővárosközpontú és sugaras szerkezetéből immár egy évszázada feszítően hiányoznak a keresztirányú összeköttetések, és ez a hiány Tolna megyében is érezhető, ezért lenne fontos az M9-es autópálya mielőbbi megvalósulása.

Nemzetközi vasúti kapcsolatok

A meglévő E71-es Budapest–Dombóvár–Kaposvár–Gyékényes fővonal déli irányba – Horvátország, Szlovénia – azaz az Adriai tengerrel teremt kapcsolatot, s nemzetközi jelentőségét az adja, hogy az orosz, ukrán, lengyel és szlovák területek kapcsolatát biztosítja az adriai kikötőkkel.

Ez a vasúti vonal az európai törzshálózati fővonalak közé tartozik, de műszaki-forgalmi kapacitása és teljesítménye elmarad a többi magyarországi fővonaltól. 1997 óta az V. páneurópai folyosó része (Gyékényes)-Dombóvár-Budapest (V/B) és a (Magyarbóly-Pécs)-Dombóvár (V/C).

Nemzetközi közúti kapcsolatok

Tolna megyében a legnagyobb nemzetközi jelentősége az E73-as (M6-os) útnak van, amely–Horvátország, az Adria felé vezet. Ez az autópálya megszünteti Dél-Dunántúl elszigeteltségét és bekapcsolja a gazdasági vérkeringésbe Paks, Szekszárd, Bonyhád térségét

A megyén észak-déli irányban végighaladó 6 számú főút Pécs-Barcs irányába Horvátország felé jelent kapcsolatot, bár nemzetközi jelentősége az M6-os autópálya átadásával, illetve az M6-nak az országhatárig történő kiépítésével fokozatosan csökken.

A külső kapcsolatok fejleszthető minőségét jól jelzi, hogy sem Tolnában, sem az egész Dél-Dunántúlon nincs nemzetközi közforgalmú repülőtér. Csupán rendszertelen, alkalmankénti polgári légi kapcsolat van (Siófok Kiliti-Ságvár). A dél-szláv háború eseményei megnövelték a Taszári katonai repülőtér jelentőségét. Az amerikai jelenlétől, illetve a NATO-tagságtól remélt fejlődés, gazdasági haszon azonban nem következett be és a gazdasági haszon helyett Taszár ma egyre inkább amortizálódik és fenntartása,

őrzése ráfizetéses. A Pécs-Pogányvári reptér pedig a rövid leszállópálya (1500 m) miatt nem alkalmas nagyobb gépek fogadására.

A nemzetközi kapcsolatok mellett igen lényegesek a térségi belső kapcsolatok is. Tolna megyét nyugatról Somogy, északról Fejér, keletről a Duna, illetve Bács-Kiskun, délről Baranya megye határolja. A térségi kapcsolatokra is igaz, hogy a nemzetközi kapcsolódási vonalakhoz hasonlóan az észak-déli irányú vonalak erősek.

A megépült M6-os autópálya az említett Szerbia és Horvátország mellett Fejér, Baranya megye és a főváros felé teremt jó közlekedési kapcsolatot. A Kapos-völgyben vezető vasút és főút Dombóvár-Kaposvár irányában, azaz Somogy megyével kötik össze a megye központi területrészeit.

A 6-os főút Szigetvár, Pécs, Budapest felé erősíti Szekszárd-Paks térségének lehetőségeit.

A térség fő vasúti csomópontja Dombóvár, amely Tolna megyében, de három megye határán fekszik és így Somogy és Baranya megye egyes részeiről is jól elérhetők. A megyén belül is Dombóvár a legjelentősebb vasúti csomópont.

Dombóvártól a 61-es főút és a Székesfehérvár-Szekszárd közötti 63-as főút is gyakorlatilag észak-déli vonalvezetésű. A Siófok-Tamási-Szekszárd főút (65-ös) északnyugat-délkelet irányban halad. Az utak a Duna- és a Sárvíz (Sió)-völgynek megfelelően haladnak, a gazdasági és az egyéb kapcsolatok azonban rendkívül igénylik a megyén belüli kelet-nyugati irányú kapcsolatot.

Az M9-es autópálya gyakorlatilag a Dél-Dunántúl (Dél-Magyarország) tengelyeként Szekszárd és Dombóvár között is teremt majd kapcsolatot, ha megépül, azonban a megye belső kapcsolatrendszerét kevésbé javítja.

Tolna megye belső szerkezetét és térségi kapcsolatait alapvetően meghatározza az észak-déli irányú Duna-völgy, a Duna mellett kiépült városok – Dunaföldvár, Paks, Tolna, Szekszárd, Bátaszék – és a Dunával párhuzamosan haladó, szintén észak-déli irányú főutak az M6 gyorsforgalmi út és a 6-os főút.

Másik sajátossága a megyének, hogy a többi város is Bonyhád, Dombóvár, Simontornya – talán Tamási kivételével – a megyehatáron helyezkedik el. Azaz a megye középső része város és központhiányos, így a keresztirányú, kelet-nyugati tengely nem alakult ki.

Vasúti összeköttetésbe is a Budapest-Dombóvár-(Kaposvár-Gyékényes, illetve Pécs) a legjelentősebb vonal, jellemző, hogy Paks már vasúton nem érhető el és Szekszárdra is csak sárbogárdi átszállással lehet eljutni.

A Dombóvár-Bonyhád-Bátaszék-(Baja) vasútvonal gazdasági szerepe jelentős, feltétlen szükséges a fennmaradása.

Szekszárdnak és Paksnak elsősorban az autóbusz járatai, kapcsolatai intenzívek.

A megye középső részén a főúti kapcsolat hiánya és az utak minőségi állapota következtében kifejezetten kedvezőtlen a helyzet.

Összességében elmondható, hogy Tolna megyének is elsősorban a fővárossal vannak a legerősebb közlekedési kapcsolatai és fejletlenebbek az átlós irányú főleg a kelet-nyugati összeköttetések.

1.2 A térség adottságainak, belső erőforrásainak elemzése területi bontásban, térképi megjelenítésekkel

1.2/a Természeti adottságok, természeti erőforrások és a környezet állapotának elemzése

1.2/aa Természeti adottságok (éghajlat, földtan, talajtan, vízrajz, domborzat, élővilág)

Természeti adottságok

Tolna megye területe a Dunántúli-dombság és az Alföld találkozásánál fekszik. Természetes határa keletről a Duna. Területén a következő középtájakat találjuk: Duna-menti síkság, Mezőföld, Külső-Somogy, Mecsek és Tolna-Baranyai dombvidék. Az éghajlatnak köszönhetően Magyarországon itt a leghosszabb a tenyészidőszak, és külön említést érdemel a terület tagolt felszínhez kapcsolódó mezo- és mikroklíma gazdagság.

Tolna megye az ország legváltozatosabb táji adottságú térségei közé tartozik. A Duna-menti síkság – Sárköz a Sárvíz és a Szekszárdi-dombság vonalától a Dunáig terül el. Felszíne ellaposodó, kiegyenlített domborzatú, nagyrészt sík terület, helyenként a Duna szabályozásából eredő holtágak által tagolva a folyószabályozás előtt igazi vízi világ volt. Az ártéri erdők mai maradványa a hullámtéren elterülő Gemenci-erdő. A Mezőföld az Alföld legnyugatibb középtája. Külső-Somogytól és a Tolnai dombságtól a Sió-völgye választja el, keleten meredek peremmel szakad le a Duna menti síkságra. A fő felszínformáló tényező a folyóvízi erózió volt. A legnagyobb kiterjedésű hordalékkúpot az Ős-Sárvíz építette, jelentős kiterjedésű futóhomok-felszín képződött Bikács – Németkér környékén.

A Dél-Mezőföld vastag folyóvízü üledék töltötte fel homokos hordalékkúpjából. Külső-Somogy területének nagyobbik része 200-300 m magasságra kiemelkedett, eróziós és deráziós völgyekkel tagolt dombsági felszín. A pannóniai dombháta közös tulajdonsága, hogy észak felé meredeken szakadnak le a völgyekbe, dél felé viszont lankás lejtőkkel ereszkednek a völgyek talpához. A Sió-Kapos menti löszfelszín kitűnő feltételeket biztosít a mezőgazdaság számára.

Mecsek és Tolna-Baranyai dombvidék - Tolnai-dombság

A Kapos és a Sió-Sárvíz völgye, valamint a Mecsek és a Duna-völgy között elterülő Tolnai dombság aprólékosan felszabdalt, dombsági táj. A természetes határok mentén jól elkülönülő dombsághoz a Kapos-völgytől nyugatra csatlakozik a Külső Somogy alacsonyabb dombvidéke, enyhe lejtésviszonyokkal. A dombvidék túlnyomó része mérsékelt meleg, mérsékelt nedves, keleti részén meleg, mérsékelt száraz éghajlatú. Az enyhe tél miatt általában hóban szegény a bő téli csapadék ellenére. Vízfolyásai a dunai részvízgyűjtőhöz tartoznak: a Kapos, a Sió és a Duna közvetlen „sárközi” vízgyűjtőjéhez. Egykor kiterjedt erdőségek jellemezték, jelenleg már kultúrmezőség.

Éghajlat

A Dél-Dunántúlon a növénytermesztéshez elegendő napfény, kellő hő és nedvesség áll rendelkezésre. A mediterrán hatások különösen a megye nyugati részén még érvényesülnek. A klíma kiegyensúlyozottabb mint a Kárpát-medence északibb, keletibb fekvésű dombvidégein.

Tolna megye éghajlatára egyrészt az átmeneti jelleg, másrészt a domborzati hatásokból következő változatosság jellemző. A Dunántúli-dombság (a Kapos-Koppány menti dombságokra még jellemző) éghajlata fokozatosan megváltozik, a kontinentalitás mértéke nyugatról keletre jelentős mértékben növekszik. A Szekszárdtól keletre eső területeken már az Alföldre jellemző szélsőséges viszonyok érvényesülnek.

A megyének különösen értékes éghajlati adottsága, hogy napfényben gazdag, a Dél-Mezőföld és a Sárköz pedig a napsütéses órák számát tekintve az ország leggazdagabb területei közé tartozik.

A csapadék területi eloszlása sokkal differenciáltabb képet mutat. A Külső-Somogy, a Völgyesség és a Szekszárdi-dombság délnyugati részén 650-700 mm között változik. A Mezőföldön, illetve a sárközi (gemenci) térségben pedig 600 mm alá csökken.

Földtan

A Dunántúli-dombság természetföldrajzi nagytáj zömében a pannóniai medence része. A Somogyi-, a Baranyai- és a Tolnai dombságok pannóniai üledékből álló, lösz borította dombsorai negyedidőszaki kéregmozgások emlékeit őrzik.

A középtájak felszíne és kialakulása jellemzően különböző:

Duna-menti síkság – Sárköz

A Sárköz felszínét feltöltött, illetve feltöltődő morotvák hálózák be. Lényegében a Duna-völgynek a jobb partra átnyúló része. Az itteni süllyedék korábban a Szekszárdi-dombság pereméig vonzotta a Dunát, majd a meder kelet felé helyeződött át, és helyét a Sió-Sárvíz torkolati szakasza foglalta el (ma Szekszárd-Bátai-főcsatorna). Az átvágott túlfejtett kanyarulatok (pl. a bogyiszlói) a szabályozás előtt a bal parthoz tartoztak.

A süllyedék nagy része alacsony és magas ártér. A magas ártér fölé emelkednek a sárközi terasz-szigetek ármentes szintjei.

Mezőföld

Felső-pannon homokos-agyagos beltavi és felső pliocén homokos-kavicsos folyóvízi üledékek mellett főleg pleisztocén folyóvízi és hullóporos löszszerű képződmények, illetve holocén szélfújta és ártéri üledékek építik fel.

A pannóniai beltő visszahúzódása után a Mezőföld északnyugat-délkelet irányban lejtő táblává alakult. A pleisztocén szerkezeti mozgásokkal észak-északnyugat – dél-délkeleti és erre merőleges irányú törésvonalak mentén a tábla feldarabolódott. A pleisztocén nedvesebb szakaszaiban a fő felszínformáló tényező a folyóvízi erózió volt. A legnagyobb kiterjedésű hordalékkúpot az Ős-Sárvíz építette. A hordalékkúp homokos felszínén később a szél munkája nyomán futóhomok képződött, másutt pedig a szél lebegtetett hordalékának lerakódásából löszös üledékek keletkeztek.

Külső-Somogy

A felszínen a löszös üledékek uralkodóak. A 15-20 m vastag lösztakarón kialakult talajaival (agyagbemosódásos barna erdőtalaj, mésztepedékes csernozjom) a Somogyi-dombság legjobb termőterületének számít.

Mecsek és Tolna-Baranyai dombság - Tolnai-dombság

Lösztakaróval, illetve homokkal fedett hordalékkúp-felszín. A változó vastagságú pannóniai üledékek a lejtők aljában sok helyen felszín közelében vannak. A Felső-Kapos-Kalocsai süllyedékhez tartozó déli részét vastag korrelatív üledék tölti ki, erre rakódott a pleisztocén lösz. A Tolnai-dombság felszabdalt és magasra kiemelt hegyhátakból, völgyekből és lösz borította pannóniai tábladarabokból áll.

Felépítésükben változatos rétegsorú pannóniai üledékek, folyóvízi üledéksor, löszök és löszös üledékek, valamint a völgyekben ártéri képződmények vesznek részt. A domborzat kialakításában a felszínt vastagon borító lösztakarónak van a legnagyobb szerepe, amely nagyrészt típusos kifejlődésű száraztérzíni lösz. A lösz felhalmozódásával egyidejűleg a felszíni formák kialakításában az eróziós, deráziós, suvadásos és periglaciális lejtőletaroló folyamatok is fontos szerephez jutottak.

Vízrajz

Tolna megye felszíni vizekben viszonylag gazdag terület. Vízkészletek szempontjából legjelentősebb a megye keleti természetes határát is jelentő Duna, amely 101 km hosszan képezi a megye határát. Átlagos szélessége 500-600 m, átlagos mélysége 3-4 m. Közepes vízhozama Paksnál 2.300 m³/sec. Gyengén alsó szakasz jellegű, a hajózó utat szigetek és zátonyok kísérik. A Duna még mindig számos, nem kellően kihasznált természeti adottsággal rendelkezik (vízi úton történő szállítás, közlekedés, öntözési és ivóvízkészletek, további vízigényes ipari létesítmények telepítésének lehetősége, a dunai vízi turizmus fejlesztési lehetőségei, a holtágak turisztikai adottságainak fokozottabb kihasználása, stb.).

Készül a Duna-stratégia, mely a Duna értékeinek jobb hasznosítását teszi lehetővé.

A megyében jelentős a Sió-csatorna (megyei hossza 97,5 km, vízhozama 10-65 m³/sec)

A Sárvíz-(Nádor-)csatorna (megyei hossza 35 km, vízhozama 8-55 m³/s)

A Kapos (megyei hossza 69 km, vízhozama 4,4-7,2 m³/sec)

A Koppány (megyei hossza 634 km, vízhozama 1,7 m³/sec) Közepes vízhozama 1,7 m³/sec.

Kisebb vízfolyásokban leggazdagabb a Völgység, amelynek vizeit a Völgységi-patak vezeti le. Két nagyobb patak még a megyében a Lajvér és a Donát.

A felszín alatti vízkészletek – mind a talajvíz, mind pedig a rétegvíz – tekintetében a megye adottságai kevésbé kedvezőek.

Hévízfeltárás szempontjából nem tartozik Tolna megye a kedvező földtani adottságú területek közé. A megye középső részén Paks-Nagydorog-Tamási környékén érik el a hévízfeltáráshoz optimális vastagságot. Dombóváron 670-1200 m-es fúrással nyertek 45-54 C°-os vizet. A működő termálkutak alig fele ad 35 C°-nál magasabb hőmérsékletű vizet

Talaj

Tolna megye ásványi nyersanyagokkal nem rendelkezik. Egyetlen nagy természeti kincse a kiváló minőségű termőtalaj, termőhelyi értékszámban csak Békés megye előzi meg. Változatos a talajtakaró is. A táj egykori területét túlnyomóan barna erdőtalajok uralták. Az utóbbi évszázadokban, emberi hatásra, a talajok fejlődésében jelentős átalakulás következett be. A mezőgazdaság terjeszkedése nyomán a barna erdőtalajok mind nagyobb területeken alakulnak át mezőszégi talajjá. A talajföldrajzi kép erősen mozaikos.

Állatvilág

A megye változatos tájaira jellemző a változatos állatvilág is. Némelyik faj megléte országosan sőt Európai szinten is egyedülálló. Ilyen ritkaság a gyulai dámvasdas rezervátum, a kapszegi tó gém és kócsag világa, a gemenci erdő rétisas és fekete gólya telepei, valamint a vidra lakóhelyei. Számos erdei vad mellett, a vízi világ is gazdag halakban és különböző lakó-és költöző madarakban. A szikes részeken elterjedtek a védett hüllők, kételtűek és denevérek

Növényzet

A megye területének jelentős része mezőgazdasági terület, aminek közel 2/3 részén búzát és kukoricát termelnek, Szekszárd környékén pedig kiterjedt szőlős domboldalak vannak. A megye erdős terület elmarad az országos átlagtól (17,8%), de azok igen értékesek: a megye egyik féltett erdőkincse, a gyulai vadrezervátum, növényritkasága az illír sáfrány. Az eredeti ezüsthársas, gyertyános és cseres tölgyesek legnagyobb tagban a Tolnai-hegyhát északi és déli részén maradtak meg (Miszla, Kisszékely, Nagyszékely, valamint Csibrák, Mucsi, Lengyel területén. A Szekszárdi-dombság szőlőterületen kívüli részén szép, zárt tölgyesek díszlenek. A Sötétvölgyi-erdő védett terület. A Sárköz mezőgazdasági területén alig van természetes növényzet, de a Gemenci erdőben növényzet szintekre tagozódása itt a hullámtéren jól nyomon követhető. Legmélyebben a füzesek vannak, majd az ültetett nyárasok és legmagasabban a mocsári tölgyesek, szilek következnek, tömeges a vörösgyűrűsöm is.

1.2/ab A termőföldek területnagyságának és mennyiségének alakulása

Összefüggő erdőterületeket Paks és Némethkér, Miszla, Kisszékely, Nagyszékely határában, Tamási és Gyulaj, valamint Kurd, Csibrák, Dúzs, Lengyel, Mucsi és Szekszárd, Grábóc, Szálka területén jelöl az Ország Szerkezeti Terve. Ez az ország jövője, a klímaváltozás elleni védekezés, a tolnai táj élővilágának gazdagsága szempontjából fontos szabályozás.

Dunaföldvár és Bölcse közötti szőlős-gyümölcsös területet, Gyöngyös körzetét, a Szekszárdi borvidék szőlőhegyi területeit, valamint Závod, Kisvejte, Nagyvejte, Mucsfa gyümölcstermő vidékét és Nagydorog-Györköny magasabban fekvő területeit sorolja egyes térségbe az OTTrT.

Az új országos terv különösen a Duna mellett Madocsa, Gerjen, Tolna, Bogyiszló és Bátaszék térségében jelöl új kiváló termőhelyi adottságú szántóterület övezetet. Az OTTrT törvényi szabálya ebben az övezetben csak kivételesen, egyéb lehetőség híján enged beépítésre szánt területet kijelölni. Feltűnően sok kisebb-nagyobb területű vízgazdálkodási térséget jelöl az OTTrT. A vízgazdálkodási térség vízfelületeinek nagyobb része meglévő tó, víztározó, újabb tavak létesítésével a táj természetközeli jellege, tájképi vonzereje is gazdagodik.

Tolna megyében – az európai átlaghoz képest – a földfelszín mezőgazdasági célú hasznosítása kiemelkedően magas. Ez a vidék hagyományosan mezőgazdasági művelésű terület, az ország élelmiszergazdaságának kitűnő adottságú alapanyag termelő térsége.

Tolna megye földrajzi adottságai változatosak, területének 43%-a síksági, alföldi jellegű, míg 57%-a változatos terepfelületű, magasabb fekvésű, dombvidéki jellegű.

A természeti adottságok kedvezőek a mezőgazdasági és kertészeti termelés számára. A napsütéses órák száma átlagosan meghaladja a 2000-et, az átlagos évi középhőmérséklet az országos átlag körül alakul. A gazdaság teljesítményét vizsgálva igen jellemző, hogy Tolna megye mezőgazdasága még 2008-ban is a bruttó hozzáadott érték 12,2%-át adta, amely az országos átlag háromszorosa. Természetesen ez az érték összefügg a megye kiemelkedően jó agroökológiai potenciáljával.

A mezőgazdaság foglalkoztatási szerepének csökkenése a kedvező adottságok ellenére folytatódott az elmúlt tíz évben is és Tolna megyében is 10% alá esett, bár ez még mindig az országos átlag kétszerese. Gazdaságilag kedvezőtlen Tolna megye helyzete, ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy Tolna megye legfontosabb természeti erőforrása a termőföld, amelynek védelméről gondoskodni kell.

A megyében négy mezőgazdasági tájkörzet határolható le:

1. Sárköz-Duna-menti síkság: A megyében itt a legnagyobb a szántó aránya. A tájegységre a gabona-, ipari növény-, burgonya-, zöldség- (paprika), intenzív szőlőtermesztés jellemző.
2. Mezőföld: A szántók aranykorona értéke a megyében itt a legalacsonyabb, mégis magas a szántóterület aránya. Főként gabonát, ipari és takarmánynövényeket termesztnek, de jelentős a zöldség-, gyümölcs-és (homoki) szőlőtermesztés is. Az állattenyésztésnél a sertéstartás jellemző.
3. Völgyesség-Hegyhát: A megye középső része. A viszonylag alacsony aranykorona értékre és a domborzatra vezethető vissza, hogy viszonylag alacsony a szántó, de magas a gyeper (rét, legelő) aránya. A gabona-, ipari – és takarmánynövény termelés, illetve az ezen alapuló szarvasmarha-, illetve sertéstartás a meghatározó.
4. Somogy-Tolnai-dombvidék: A megye nyugati része. A szántóföld aranykorona értéke a megyében itt a legmagasabb. Termelési profiljára a gabona-, ipari növény- és takarmánynövény termelés jellemző, de jelentős az állattenyésztés is.

A megye agroökológiai adottsági kedvezőek. A terület átlagos kataszteri tiszta jövedelme 20 AK felett van, ezen belül a szántó átlagos aranykorona értéke meghaladja a 26 AK-t. Az országos arányoknál jóval nagyobb a megye összes területéből a mezőgazdasági terület és ezen belül a szántóterület aránya.

Tolna megyében a művelési ágszerkezet eltér az országos átlagtól. Itt igen magas a termőterület aránya, amely 89%-os szemben az ország 83%-os átlagával. Ugyanakkor a viszonylag alacsony erdősültség következtében a termőterület 83%-a mezőgazdasági terület, amelynek 84%-a szántó. Ez jóval magasabb az országra amúgy is jellemző magas szántóföldi aránynál is. Azaz a megye területének kb. 64%-a szántóföld.

Tolna megyében évszázadokon keresztül a szőlő, gyümölcs, kertészeti termékek bősége volt jellemző. A települések nagy részének szerves része volt a szőlőhegy. A mégoly kitűnő adottságok ellenére a kertészet, szőlészet-gyümölcstermesztés is nagymértékben visszaszorult. A borvidéken kívüli településeken gyakorlatilag megszűnt a szőlő- és bortermelés, gyümölcsösök tekintetében is csak egy-két helyen van sikeres kezdeményezés (Kisvejke, Závod).

A társadalmi, politikai változások az elmúlt két évtizedben alapvetően átalakították a mezőgazdasági földterületek tulajdonosi és művelői (földhasználat) szerkezetét.

Az 1990-es években lezajlott kárpótlás, magánosítás során az országban 5,6 millió hektár termőterület került 2,6 millió magánszemély tulajdonába és a magyar termőföld kb. 85-88%-a magántulajdonba került.

Ennek eredményeként Tolna megyében is átalakult a tulajdonosi szerkezet. Tolna megyében (2006. évi adatok) a termőterület 76,1%-a, azaz több mint háromnegyede van magántulajdonban.

A földhasználat területén ettől lényegesen eltérő arányok alakultak ki. Amíg országosan a termőterület kb. 40%-át használják a családi gazdaságok, egyéni gazdaságok, addig Tolna megyében folyamatosan nőtt a magángazdaságok termelésben betöltött szerepe. Amíg 1990-ben a magángazdaságok által megművelt termőterület 11,8% volt, ez 2006-ra 55%-ra növekedett. Ez az arány a szántó művelési ágban is hasonlóan kialakult, hiszen 9,9%-ról több mint 50%-ra nőtt a magángazdaságok által művelt szántóterület. A gazdasági szervezetek által használt termőterület a termőterület 43%-a.

A magángazdaságok növekvő szerepéből egyenesen következik, hogy Tolna megyében a birtokszerkezet is kedvezőbben alakult az országosnál. Az 1 ha alatti egyéni gazdaságok száma összefügg a megyében található két borvidékkel és a szőlőterületek felaprózottságával. Az mindenesetre tény, hogy amíg a közepes, 50 hektár feletti egyéni gazdaságok aránya országosan 1,2%, addig Tolna megyében ez 1,8%, ami a földhasználat átlagosnál nagyobb – gazdaságilag kedvező – koncentrációjára enged következtetni. Különösen igaz ez ha a 10 ha fölötti mennyiségben alig 6%-ot kitevő magángazdaságok művelik a termőterület több mint kétharmadát.

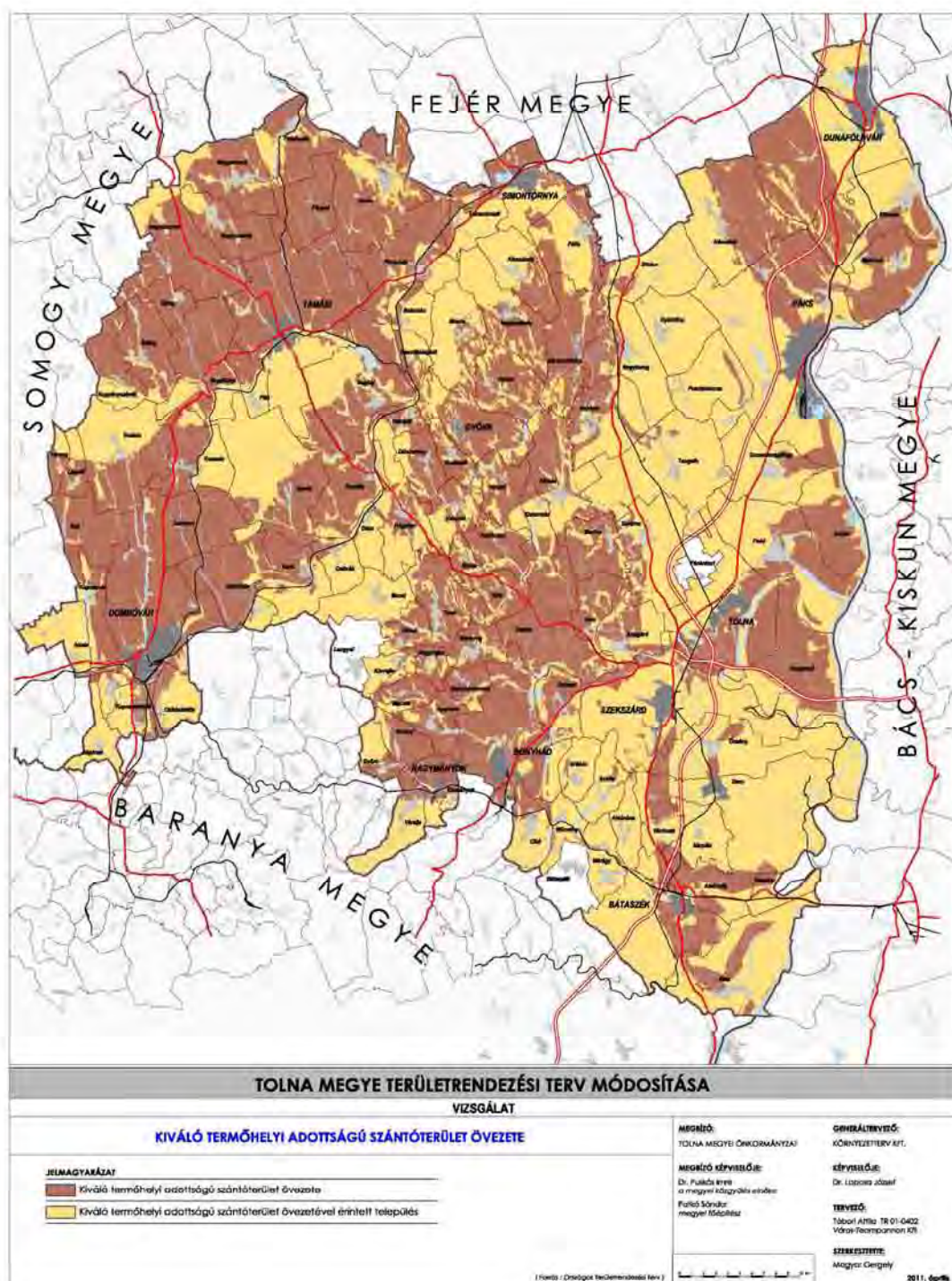
A változással a mezőgazdasági termelés jellege nem változott, sőt a termelés szerkezete is tovább egyszerűsödött. Ez azt jelenti, hogy az alapanyag termelő jelleg erősödött és a feldolgozásban a többletmunka hozzáadásával elérhető sajátos egyedi termék meg sem termelődik és így meg sem jelenik a megyében. Ugyanakkor a termelési szerkezet további egyszerűsödése, a kukorica és a búza termelésének növelése, a pillangós, hüvelyes növények, a kertészeti termelés és egyéb zöldségfélék termesztésének visszaesése, az állattenyésztés folyamatos csökkenése egy kitűnő termelési adottságokkal rendelkező területen tovább csökkenti a megélhetési és fejlesztési lehetőségeket.

A területhasználat, tájhasználat, mikroklíma, szélrózsió, tájesztétika, turizmus, egészség szempontjából is kedvezőtlen a szántóterület folyamatos növekedése – csak az egyik legkisebb kistérségben a dombóvári körzetben 1999-től 2009-ig tíz év alatt több mint 600 hektárral nőtt a szántóterület és több mint 760 ha-ral csökkent a gyepterület, miközben csökkent a kert, szőlő, a nádas, a halastó területe is.

Ezek a folyamatok, amelyek jellemzőek a megyére rontják a mezőgazdasági termelés feltételeit is. Elgondolkodtató, hogy ott, ahol az országban szándékosan csaknem legmagasabb a szántóterület aránya az összterülethez képest, ott alig van mezővédő erdősáv, pontosan az ország azon megyéiben (pl.: Nógrád, Vas, Zala) van kevesebb, ahol jellemzően több az erdőterület és a szélrózsió kártétele pedig ezáltal jóval csekélyebb.

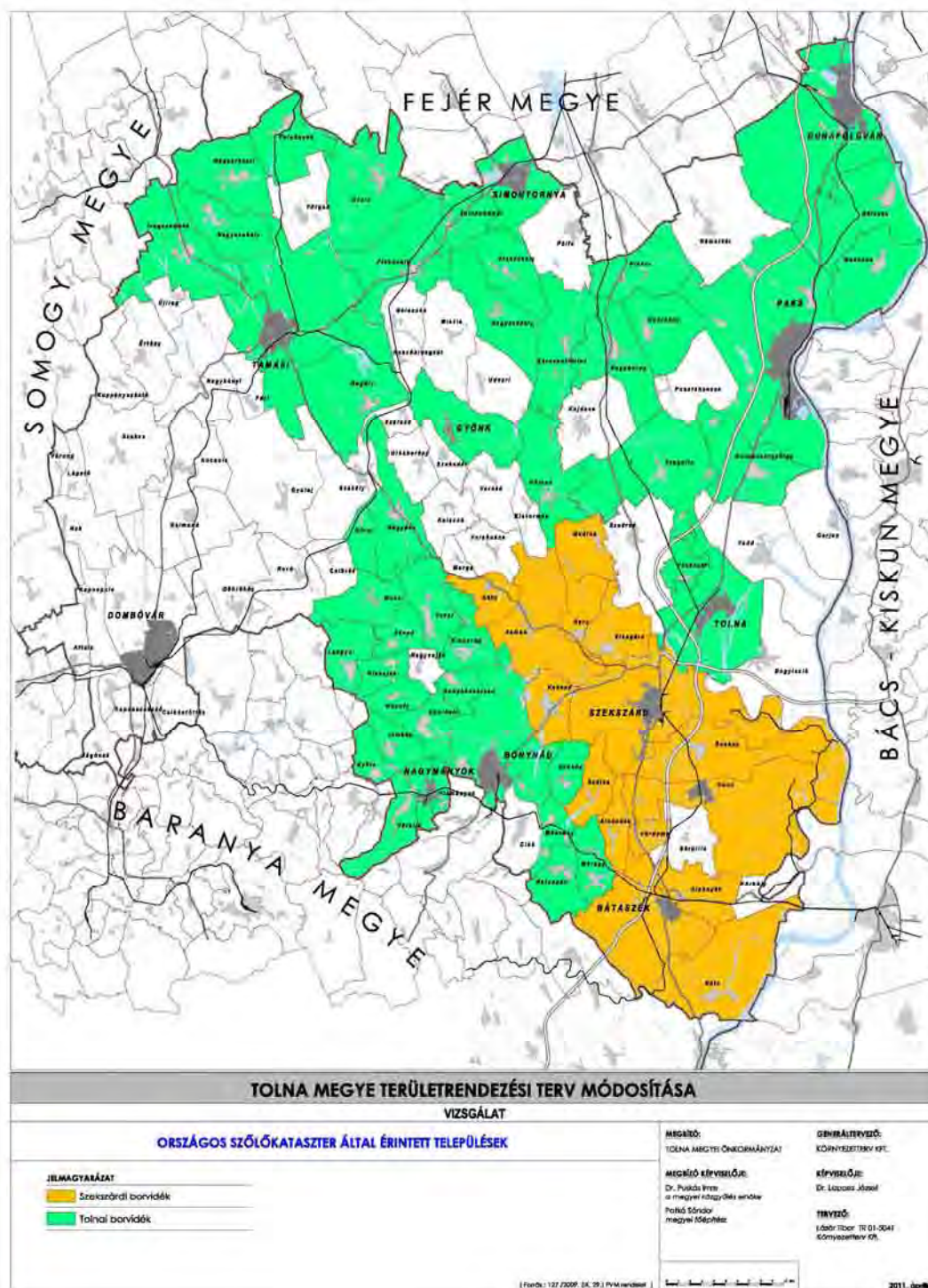
A ma kb. 5.000 ha nagyságú szőlő a Szekszárdi, illetve Tolnai borvidéken a korábbi szőlőterület töredéke, annak ellenére, hogy a szekszárdi (és tolnai) borok termőhelye ökológiailag kiváló és van néhány termelő, akik európai színvonalú, nagy minőségű borokkal bizonyítják ezt a kivételes adottságot.

A megye állattenyésztése országos viszonylatban is jelentős volt, ugyanakkor az elmúlt években jelentősen romlott az ágazat jövedelmezősége (takarmány- és energiaár emelkedés miatt) és így csökkent az állatállomány, csökkent az állattartási kedv és csökkent az állati termékek termelése is. Több egyéni gazdálkodó hagyott fel az állattenyésztéssel.

(Forrás: Tolna Megye Területrendezési Terv Módosítása (vizsgálati anyag) 2011.)

Tolna megye területén a történelmi borvidékek közé sorolt Szekszárdi borvidék és az ökológiai adottságai alapján szintén kiváló Tolnai borvidék található. A Tolnai borvidéket 1998-ban hozták létre. A 3/2009. (I.16.) FvM rendelet 2. számú melléklete szerint a Tolnai borvidék átnyúlik a megye határain és ide tartozik Baranya megye északi és Fejér megye déli része is. A borvidék központja a Mezőföld és a Tolnai-hegyhát találkozásánál lévő településen, Kölesden van.

(Forrás: Tolna Megye Területrendezési Terv Módosítása (vizsgálati anyag) 2011.)

A Tolnai borvidék három körzetre oszlik:

- A Tamási körzethez 17 település tartozik: Aba (Fejér megye), Felsőnyék, Igar (Fejér megye), Iregszemcse, Lajoskomárom (Fejér megye), Magyarkeszi, Mezőkomárom (Fejér megye), Nagyszékely, Nagyszokoly,

Ozora, Pincehely, Seregélyes (Fejér megye), Simontornya, Szabadbattyán (Fejér megye), Szabadhídvég (Fejér megye), Tamási, Tolnanémedi.

- A Tolnai körzet központja Paks. Ebbe a körzetbe 13 település tartozik: Bikács, Bölcse, Dunaföldvár, Dunaszentgyörgy, Gyöng, Györköny, Kölesd, Madocsa, Nagydorog, Paks, Sárszentlőrinc, Tengelic, Tolna.
- A Völgységi körzet központja Bonyhád. A Völgységi körzethez 22 település tartozik: Aparhant, Bátaapáti, Bonyhád, Bonyhádvarasd, Dúzs, Grábóc, Györe, Hidas (Baranya megye), Hőgyész, Izmény, Kisdorog, Kismányok, Kisvejke, Lengyel, Mórág, Mőcsény, Mucsfa, Mucsi, Nagymányok, Tevel, Váralja, Závod.

A kitűnő vörösborairól évszázadok óta híres Szekszárdi borvidék a Szekszárdi- és a Geresdi-dombság déli és keleti lejtőin terül el.

A Szekszárdi borvidékhez 15 település szőlő termőhelyi kataszter szerinti I. és II. osztályú területei tartoznak: Alsónána, Alsónyék, Báta, Bátaszék, Decs, Harc, Kakasd, Kéty, Medina, Őcsény, Sióagárd, Szálka, Szekszárd, Várdomb, Zomba.

A Kölesdi Hegyközséghez tartoznak azok a borvidékbe nem tartozó alábbi Tolna megyei települések (42 db.), ahol valamikor jelentős bortermelés folyt és ökológiai adottságai erre alkalmasak:

Belecska, Bogyiszló, Cikó, Csibrák, Csikóstóttós, Diósberény, Dombóvár, Döbrököz, Értény, Fácánkert, Fadd, Felsőnána, Gerjen, Gyulaj, Jágónak, Kajdacs, Kalaznó, Kaposszekcső, Keszőhidegkút, Kisszékely, Kistormás, Kocsola, Koppányszántó, Kurd, Lápafő, Miszla, Murga, Nagydorog, Nagykónyi, Nak, Németkér, Pálfa, Pusztahencse, Regöly, Szakadát, Szakály, Szakcs, Szárazd, Szedres, Udvari, Várong, Varsád.

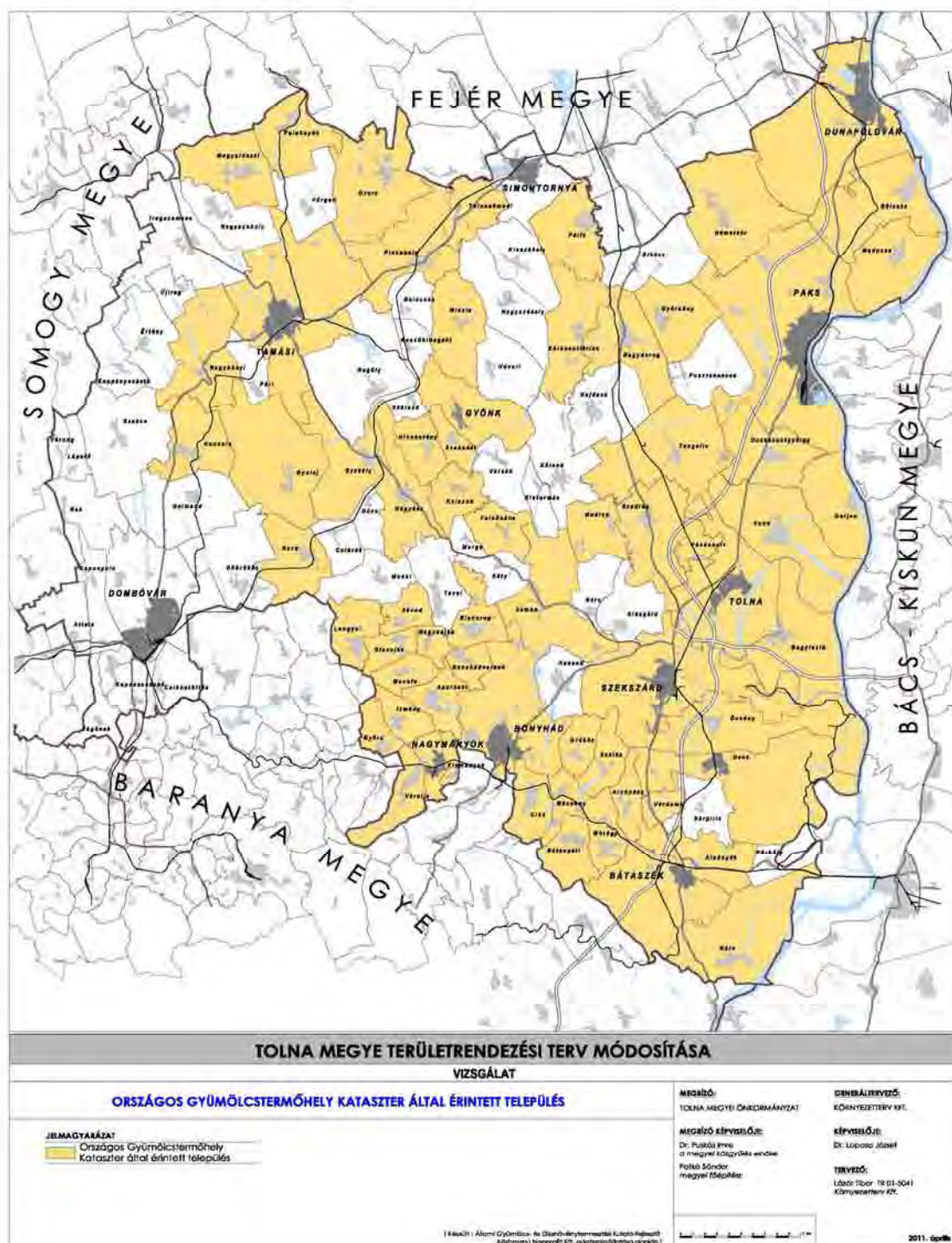
Az, hogy Tolna megye 109 településéből 101-et hegyközség alá „rendeltek” hüen tükrözi Tolna megye termőhelyi kiválóságát és a szőlő- és gyümölcssterületek csökkenésének ésszerűtlenségét, tarthatatlanságát.

A Hegyközségek Nemzeti Tanácsától (HNT) származó adatok, kimutatások alapján a borvidéken lejátszódó folyamatok is értékelhetők.

A teljes ültetvénystatisztika szerint a Tolnai borvidéken 2004-ben 3594 ha szőlő volt. Ez az érték az éves jelentések szerint 2005-ben 3013 ha, 2006-ban 3062 ha, 2007-ben 3107 ha, 2008-ban 2700 ha, 2009-ben 2750 ha, 2010-ben 2620 ha volt. Tekintettel arra, hogy a Tolnai borvidék 8 települése nem a megye területén van és a települési adatokat nem kaptuk meg a HNT-től feltételezhető, hogy a szőlőterületek csökkenése nemcsak Tolna megyét érinti. A táblázatokból nem derül ki a 7 év alatt csaknem 1000 ha-os szőlőterület csökkenés oka, de ez az országos átlagnál is jóval nagyobb mértékű. (Magyarország szőlőterülete 2004.től 2010 augusztusáig 82.586 ha-ról 71.754 ha-ra, 10.722 ha-ral csökkent.)

A Tolnai borvidéken jelenleg meglévő 2560 ha-ból 1400 ha-on termelnek fehér borszőlőt, 1080 hektáron kék borszőlőt. A fennmaradó 80 ha egyéb nem borszőlő.

A számok ugyanazt mutatják, ami a tolnai tájban látható, a felhagyott szőlőterületeket, amelyek szántóvá, vagy bozóttá, erdővé alakultak.

(Forrás: Tolna Megye Területrendezési Terv Módosítása (vizsgálati anyag) 2011.)

A statisztikák szerint a Szekszárdi borvidéken kedvezőbb a helyzet. 2004-ben a Szekszárdi borvidéken 3346 ha szőlő volt, 2005-ben 2574 ha, 2006-ban 2693 ha, 2007-ben 2744 ha, 2008-ban 2346 ha, 2009-ben 2397 ha, 2010-ben 2386 ha nagyságú szőlőterületet jelzett a statisztika.

A kimutatások szerint így 2004 óta 960 ha-ral csökkent a Szekszárdi borvidék szőlőterülete.

Miután csaknem ugyanannyi, 974 ha-ral volt kevesebb a szőlő a Tolnai borvidéken, így elmondható, hogy Tolna megyében az utóbbi években igen nagymértékű volt a szőlőterület csökkenése.

Szekszárdon a jelenlegi 2374 ha szőlőterületből 378 ha-on művelnek fehér borszőlőt és jóval nagyobb területen 1965 ha-on kék borszőlőt.

A két borvidék alapján elmondható, hogy a kékszőlő termesztése Tolna megyében meghatározó.

A Szekszárdi borvidéken 50 ha-nál nagyobb területen a fehér borszőlő fajták közül Chardonnay-t (75 ha), Olaszrizlinget (115 ha) és Rizlingszilvánit (50 ha) termesztnek.

A kék borszőlőfajok közül

Kékfrankos (680 ha), Merlot (333 ha), Cabernet sauvignon (234 ha), Cabernet franc (233 ha), Zweigelt (159 ha), Kékoportó (90 ha), Kadarka (90 ha), Pinot noir (53 ha) fajtákat termesztik 50 ha-nál nagyobb területen.

A Tolnai borvidéken a Chardonnay a legelterjedtebb fehér borszőlő (311 ha), ezen kívül a Zöldveltelinit (212 ha), az Olaszrizlinget (111 ha), Rajnai Rizlinget (101 ha) Rizlingszilvánit (84 ha) és Pinot blanc (62 ha) termesztnek 50 ha-nál nagyobb területen.

A kék borszőlők közül a leginkább kedvelt itt is a Kékfrankos (362 ha), Zweigelt (234 ha), Merlot (170 ha) és Cabernet sauvignon (160 ha) található 50 ha-nál nagyobb területen.

Tolna megye a szőlőtermesztés mellett kiválóan alkalmas gyümölcstermesztésre is.

A Gyümölcstermesztési Kutató Intézet által nyilvántartott gyümölcs termőhelyi kataszter I. és II. osztályú területekkel rendelkező települések a megyében az alábbiak (65 db.):

Alsónána, Alsónyék, Aparhant, Báta, Bátaapáti, Báticasék, Bogyiszló, Bonyhád, Bonyhádvarasd, Bölcske, Cikó, Decs, Diósberény, Dunaföldvár, Dunaszentgyörgy, Fácánkert, Fadd, Felsónána, Felsőnyék, Gerjen, Grábóc, Gyönk, Györe, Györköny, Gyulaj, Högyész, Izmény, Kalaznó, Kisdorog, Kismányok, Kisvejke, Kocsola, Kurd, Lengyel, Madocsa, Magyarkeszi, Medina, Miszla, Mórág, Mőcsény, Mucsfa, Nagydorog, Nagykőny, Nagymányok, Nagyvejke, Németkér, Ozora, Ócsény, Paks, Pálfa, Pincehely, Sárszentlőrinc, Szakadát, Szakály, Szálka, Szedres, Szekszárd, Tamási, Tengelic, Tolna, Tolnanémedi, Váralja, Várdomb, Závod, Zomba.

Erdőgazdálkodás

A klímaváltozás szélsőséges időjárást okozó jelenségei ismertek, de ezek következtében az alapvető természeti adottságok még nem változtak meg kimutatható mértékben. A szélsőséges csapadékmegoszlás és a melegedés lassan alakítja át a környezetet, de ez még az erdők összetételén, jellegén kevésbé érződik.

A KSH szerint 1997-ben 52.518 ha erdő volt Tolna megyében. Az Állami Erdészeti Szolgálat 1998-as adatai szerint az összes erdőgazdálkodás alá vont terület 65.727 ha, ebből a megye fával borított területe 60.425 ha.

Az erdősültség aránya Tolna megyében alatta marad az országos átlagnak és a Dél-Dunántúli régió belül a legalacsonyabb 17,8 %.

Az Országos Erdőállomány Adattár szerint főleg 2000 és 2006 között volt nagy az erdőtelepítési kedv. A Nemzeti Erdőprogram az állami erdészeti politika fő célkitűzései közé tartozik

- az erdők környezeti, gazdasági és szociális szolgáltatásainak hosszú távon való biztosítása többcélú, tartalmas erdőgazdálkodással,

- őshonos fafajokból álló természetes vagy a természeteshez közel álló erdőtársulások megőrzése, területüknek a termőhelyi tényezők függvényében történő növelése.

Az erdő az emberi életre jelentős hatást gyakorol, mivel javai és szolgáltatásai – megújítható jellegüknél fogva – azon kevés természeti erőforrás közé tartoznak, amelyek fenntartható módon képesek alapvető szükségletek kielégítését biztosítani.

Az Országos Erdőállomány Adattár szerint 2010. január 1.-én 1.912.900 ha erdőterület – az ország területének 20,6%-a – és 126.400 ha erdőgazdasági tevékenységet közvetlenül szolgáló terület volt. Így az összes erdőgazdálkodási célú terület 2.039.300 ha, az ország területének 21,9%-a volt.

Tolna megyében az erdőgazdálkodási célú terület 2010. január 1.-én 70.800 ha volt, amelyből 66.000 ha volt erdő, amely 17,8%-os erdősültséget jelentett. A 66.000 ha erdő az előző rendezési terv vizsgálatában szereplő 52.518, illetve 60.425 ha-nál is jóval nagyobb terület, amely azt jelenti, hogy az országos tendenciának megfelelően, részben a hatályos megyei terv hatásaként Tolna megyében is értékelhető mennyiségben nőtt az erdőterület.

Érdekesen változott a tulajdoni szerkezet is. A hatályos terv 1998-as adatokra hivatkozva 29,2% rendezetlen sorsú erdőterületet említ. A frissebb adatok szerint a tulajdonviszonyok 2006-ra rendeződtek, mert akkorra már csak mindössze 17 ha erdőterület sorsa volt bizonytalan. A rendezéssel országosan nőtt a magánerdők területe. Tolna megyében a 70.800 ha erdőgazdálkodási célú területből 40.200 ha van állami és mintegy 29.500 ha van magántulajdonban. A faanyagtermelést szolgáló erdőterületnek, a kb. 41.000 ha-nak mintegy fele van állami és fele magántulajdonban.

Az állami erdők jelentős részét a Gemenci Erdő és Vadgazdasági Zrt. és Gyulaj Erdészeti és Vadászati Zrt. összefüggő erdőségei teszik ki.

Több, mint 11 ezer ha véderdő – zömmel talajvédelmi erdő. 9.200 ha erdő van védett természeti területen és további 2.240 ha erdő fokozottan védett természeti terület.

Jellemző és ezt különösen a tájhasználatnál, talajvédelemnél kell megemlítenünk, hogy mindössze 411 ha mezővédő erdősáv van Tolna megyében.

Igen érdekes az erdők fafajösszetétele is. A 2010-es adatok szerint a 66.000 ha erdőnek csaknem 40%-a akác! Az akácon kívül a cser haladja meg a 10%-ot (12,9%) és 9,24%-a az erdőnek tölgy. Fenyő viszonylag kevés 8,5%, lágy (puha) lombos fafajok – elsősorban a nyár – 17,8%-át adják a tolnai erdőknek.

A gemenci erdő Tolna megye Gyulaj mellett leghíresebb erdősége a Duna árterében helyezkedik el Bogyiszlótól Bátáig. Az ártéri erdő nagy része viszonylag érintetlen természeti állapotban van és az ország egyik leggazdagabb nagyvadas területe. Az ártéri mélyvizes területeken sok a puhafás, lágylombos – nyár, éger, fűz – erdő, míg a kicsit magasabb részeken kocsányos tölgyesek, magyar kőris, szil található.

A gyulaji erdőség – dāmvas vadrezervátum – csaknem 8.000 ha-os területének kétharmada kocsányos, kocsánytalan és magyar tölgy, az egyharmad területen cser, gyertyán, hárs, valamint nyár és fenyő található.

Tolna megyében a két nagyobb, vadgazdálkodásáról is híres erdőség mellett a Tolnai-hegyhát északi (Nagyszékely, Kísszékely, Míszla), illetve déli rész (Kurd, Csíbrák, Döbrököz, Lengyel, Högyész, Mucsi) erdőségei – cseres-tölgyesek, gyertyánosok, ezüsthársak – és a Dél-Mezőföldi Tájvédelmi Körzet többnyire homokos talaján díszlő (Bikács, Németkér, Paks) gyöngyvirágos tölgyesek, gyertyános tölgyesek érdemelnek külön említést.

Nagyon fontos, hogy a 2009. évi XXXVII. törvény alapján az erdőket a bennük található erdei életközösség természetességi állapota szerint – aszerint, hogy állapotuk mennyire áll közel a termőhelynek megfelelő természetes erdőtársuláshoz – el kell különíteni.

Tolna megye előbbieken kiemelt erdőségei – az akácok kivételével, bár a felsorolt területeken a Dél-Mezőföldön jellemző az akác nagyobb mértékű terjedése – a természetességi állapot szerint – Gemenc, Gyulaj, Tolnai-hegyhát kedvezőnek minősíthető.

A Nemzeti Erdőprogram szakmai szempontjai és az OTTr szabályozása szerint az erdőterületek növekedése – kismértékben - Tolna megyében folytatódik. Ez elsősorban a mezőgazdasági termelésre gazdaságosan kevésbé alkalmas területeken várható, de a gazdasági és klimatikus viszonyok a termőföld és a települések védelme átirhatja még az erdőtelepítési programot.

Vadgazdálkodás – vadászat

Tolna megyében a nagy gazdaságok Gemenc Zrt., illetve Gyulaj Zrt. kifejezetten gazdasági haszon céljából folytatnak vadgazdálkodást. A kisebb, földtulajdonon alapuló vadásztársaságok általában non-profit jelleggel végzik tevékenységeiket.

A 64 Tolna megyei vadászterület közül 5 vadászterületen a Gemenci és a Gyulaji Zrt. gazdálkodik, míg a fennmaradt 59 vadászterületen egyesületek (Vadásztársaságok), illetve a földtulajdonosok közössége folytat vadászatot, vadgazdálkodást.

Tolna megye vadállománya országos, sőt nemzetközi szempontból is jelentős. A Közép-európai hírű nagyvadas területeken kívül jellemző a vegyes vadas és az apróvadas vadászat is.

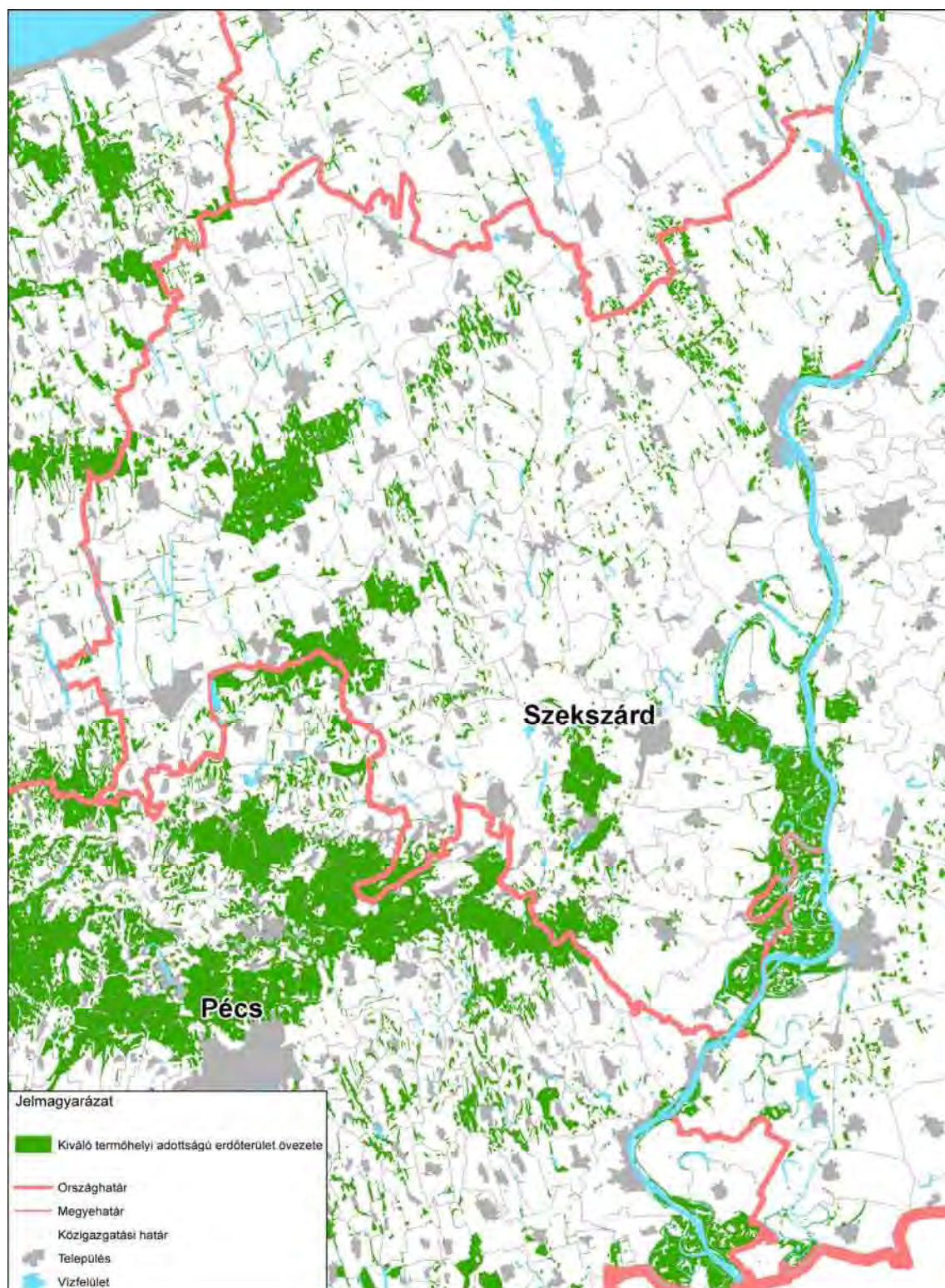
A gyulaji dām vad rezervátumot 1970-es évek elején kerítették be, amely zárt vadászati üzemnek is tekinthető.

A Gemenc Zrt vadászterületének gímszarvas és vaddisznó állománya kiemelkedő értékű. Valamennyi vadásztársaság üzemserű vadgazdálkodást köteles folytatni, azonban a kisebb vadásztársaságok célja elsősorban a non-profit jellegű működés és a természet, a vadászat, a vadhús élvezete.

Az adottságok különbözőek, hiszen azok a nagyvadas állománnyal rendelkező vadásztársaságok, amelyek kevesebb erdővel bíró mezőgazdaságilag művelt térségekben működnek jelentős mértékű vadkárért kell, hogy feleljenek, amely a részben túlszaporodott vadállomány következménye.

A vadászat, vadgazdálkodás mind a természetközeli állapot fenntartása, mind árbevétel szempontjából fontos része Tolna megye életének

A 61 vadásztársaság – 64 vadászterület - Tolna megye területének 90%-át, 3.300 km²-t fed le. Azaz a települések, falvak és városok belterületén kívül a megye többi része vadászatra kijelölt, arra alkalmas terület.

(Forrás: Tolna Megye Területrendezési Terv Módosítása (vizsgálati anyag) 2011.)

1.2/ac A táj jellemzői

A természeti, természetföldrajzi tényezők értékelése alapján megállapítható, hogy Tolna megyében a domborzat – a magasság, fekvés, kitettség – a legmeghatározóbb tájalkotó tényező.

Tolna megye területe két egymástól jól elváló tájtípusra tagolódik a Duna-menti síkság alacsony térszínű, csaknem teljesen sík területére, valamint a megye nagyobb részén uralkodó dombsági tájtípusra, a Külső-Somogy, a Baranya-Tolnai dombság és a Mezőföld magasabb völgyekkel, dombokkal változatos területére.

A megye kis- és középtájai a két nagytáj az Alföld és a Dunántúli-dombság részét képezik. Tekintettel arra, hogy a kistájak szintjén a megye táji jellemzői nehezen fogalmazhatók meg – 15 kistáj érinti Tolna megyét – az értékelést célszerű a középtáj szinten elvégezni.

Az átlag magyar polgárnak a tolnai tájról feltehetőleg a megye több, mint 60%-át kitevő változatos felszínű mozgalmas völgyekkel tagolt, tájhasználatában is vegyes, mozaikos dombsági táj jut eszébe. De a tolnai táj részét képezik a borvidéki települések szőlővel borított – sajnos egyre fogyatkozó – domboldalai és a Sárköz-Gemenc, azaz a Duna-menti síkság vizenyős területekkel lefűződött holtágakkal gazdag területe.

A szélsőséges időjárás a megyében is kihatással van a táj jellemzőire, ami hosszútávon változást idézhet elő, ezt a lehetséges eszközökkel megelőzni szükséges.

Duna-menti síkság (Sárköz) tájtípusa

Tolna megye tájai közül a Duna-menti síksághoz tartozó Sárköz a legegységesebb adottságú terület. A Dunától a szekszárdi szőlőhegységig terjedő mélyfekvésű terület csaknem teljesen sík terület. A vízben, vizenyős területekben gazdag Sárköz a Duna szabályozását követően alakult át növényzet, fa nélküli mezőgazdasági területté, kivéve a Gemenc (korábban Tájvédelmi Körzet) ma a Duna-Dráva Nemzeti Park vízben, vadban, holtágokban gazdag erdős területét.

Mezőföld tájtípusa

Tolna megyét a Mezőföld déli és középső része érinti (Bikács, Bölske, Dunaföldvár, Fácánkert, Györköny, Nagydorog, Németkér, Paks, Pusztahencse, Szedres, Tengelic).

A Mezőföldet a Tolnai-dombságtól a Sió-völgye választja el.

A Mezőföld a keleti szélén meredeken, csaknem függőlegesen szakad le a Duna-völgyre. Különösen Dunaföldvárnál és Paksnál érzékelhető látványosan ez a szintkülönbség, a leszakadó löszfal.

A homokos-agyagos tavi és homokos-kavicsos folyóvízi üledékek mellett főleg hullóporos löszképződmények, illetve szélfújta ártéri üledékek építették fel a Mezőföldet. Főleg a szél hatására északnyugattól délkelet felé fokozatosan lejtő terület alakult ki.

A löszképződés a Mezőföld jelentős területein meghatározó volt, azonban a Sárvíz hordalékkúpján – Bikács-Németkér térségében – jelentős kiterjedésű futóhomok is képződött.

Ma a jobb minőségű löszös telepeken a szántóföldi művelés határozza meg a tájhasználatot és a tájképet. A gyengébb homokos talajokon erdő és szőlő-, gyümölcs-ültetvények találhatóak. A mezőföldi táj kevésbé szabdalt patak-völgyekkel, mint a Tolnai-dombság vagy Külső-Somogy a táj látványa, felszíne nyugodtabb, kevésbé változatos.

Külső-Somogy tájtípusai

Szubatlanti, illetve mérsékelt kontinentális hatás alatt álló erdő- és mezőgazdasági hasznosítású dombsági tájtípus átlagosan 200-300 m tengerszint feletti magasságú, hullámos hátakból álló térszínekkel és eróziós völgyekkel. A táj arculatát döntően a

vízfolyások (bevágódás, hordalék) alakították ki. Fő jellemzője a Külső-Somogyi dobság Tolnához tartozó keleti (más néven Kapos-Koppány menti dombvidék) részének, hogy a középpliocénban bekövetkezett felszíni mozgások eredményeként a fővölgyek nyugat-keleti irányúak lettek (lásd Koppány-patak völgye). A Koppány-patakba lefutó kisebb patak-völgyek őrzik az eredeti meridionális irányokat.

A Külső-Somogy felszínén a löszös üledékek az uralkodóak. A megbillent dombhátakra jellemző, hogy észak felé meredeken lejtjenek és dél felé viszont lankás lejtőkkel ereszkednek le a völgybe. Ezeken a többnyire jó minőségű csernozjom talajjal rendelkező déli lejtőkön szántóföldi mezőgazdasági művelés folyik. Az erdő kifejezetten kevés.

Baranya-Tolnai-dombság tájtípusa

A Tolnai-dombság lösszel borított, kiemelkedett pannon táblarögökből kiemelkedő hegyhátakból áll, amelyeket a vízfolyások választanak el egymástól. A patak-völgyek sűrűn találhatóak s így a dombság rendkívüli mértékben felszabdalt.

A dombság felépítésében pannóniai üledékek, folyóvízi üledékek, löszök, löszös üledékek, valamint kisebb részt ártéri képződmények vesznek részt. A domborzat kialakulásában a vastag lösztakarónak volt a legnagyobb szerepe. A területre a változatos löszformák jellemzőek, de a felszíni formák létrejöttében az eróziós, suvadásos folyamatok is szerepet játszottak.

A mérsékelt meleg, mérsékelt száraz éghajlatú dombsági tájat egykor kiterjedt erdők jellemezték. Az utóbbi húsz évben a meredekebb területeken az egykori szőlő- és gyümölcs-területeken ismét erdősödési folyamatok indultak el.

A tájban a szántóföldek, erdők, völgyek és apró települések változatossága ragadja meg a szemlélőt.

1.2/ad Természet- és tájvédelem

Országos ökológiai hálózat

Az országos ökológiai hálózat területét a hatályos területrendezési terv az OTTrT vonatkozó övezeti rendszere alapján védett természeti terület övezetbe, védett természeti területek védőövezetbe, természeti terület övezetbe és ökológiai (zöld) folyosó övezetbe sorolta. A 2008-ban módosított Országos Területrendezési Terv az országos ökológiai hálózat új övezeti rendszerét vezette be.

Kijelölte az országos ökológiai hálózat területét, amelyeket a kiemelt térségi és megyei területrendezési tervekben az illetékes minisztérium adatszolgáltatása alapján magterület, pufferterület, ökológiai folyosó övezetként kell szerepeltetni.

Az ökológiai hálózat övezeteinek kijelölése során a védett területek mellett meghatározó jelentősége volt a Natura 2000 madárvédelmi területeknek és természet-megőrzési területeknek is.

Az ökológiai hálózat behálózza a megye teljes területét.

A megye területén magterület a Duna-Dráva Nemzeti Park védett területe, a Kelet-Mecsek Tájvédelmi Körzet megyei területe, a Szekszárdi dombság erdős térsége, a Tolnai Hegyhát erdős térsége Kurd- Hőgyész- Mucsi között, a Koppány-Kapos menti erdős térségek Koppányszántótól- Simontornyáig. Magterület továbbá a Dél-Mezőföld Tájvédelmi Körzet védett természeti területei és az ahhoz szervesen kapcsolódó erdős térségek Pakstól északnyugatra.

Az ökológiai folyosók behálózzák a megye területét. Meghatározóan a folyó és patak völgyek alkotják:

- a Duna és holtágai
- a Völgységi patak mente
- a Sió- Sárvíz térsége
- Koppány menti természeti területek.

Az ökológiai folyosók rendszerét a felsorolt vízfolyásokban folyó patakok menti természeti területek teszik teljessé.

A megye területén puffer terület csak két térségben emelhető ki. Egyrészt Szekszárdtól nyugatra a 6-os főút mentén, illetve Németkér területén van pufferterület.

Védett természeti területek

A megye területére eső országos jelentőségű védett természeti területek:

Duna-Dráva Nemzeti Park

Védetté nyilvánítás: 7/1996. (IV. 17.) KTM rendelet

A védettség indoka és célja: *„a Duna és a Dráva folyók mellékágrendszerük, valamint az érintett területek természeti értékeinek, a felszíni és felszín alatti vízkészleteknek, továbbá az érintett területek erdeinek, termőtalajának és más megújuló természeti erőforrásainak védelme”*

A védett terület kiterjedése: 49 478,8 hektár

Érintett megyei települések: Báta, Bogyiszló, Decs, Ócsény, Pörboly, Szekszárd, Tolna

Fokozottan védett terület által érintett települések: Báta, Bogyiszló, Decs, Ócsény, Pörboly

Dél-Mezőföldi Tájvédelmi Körzet

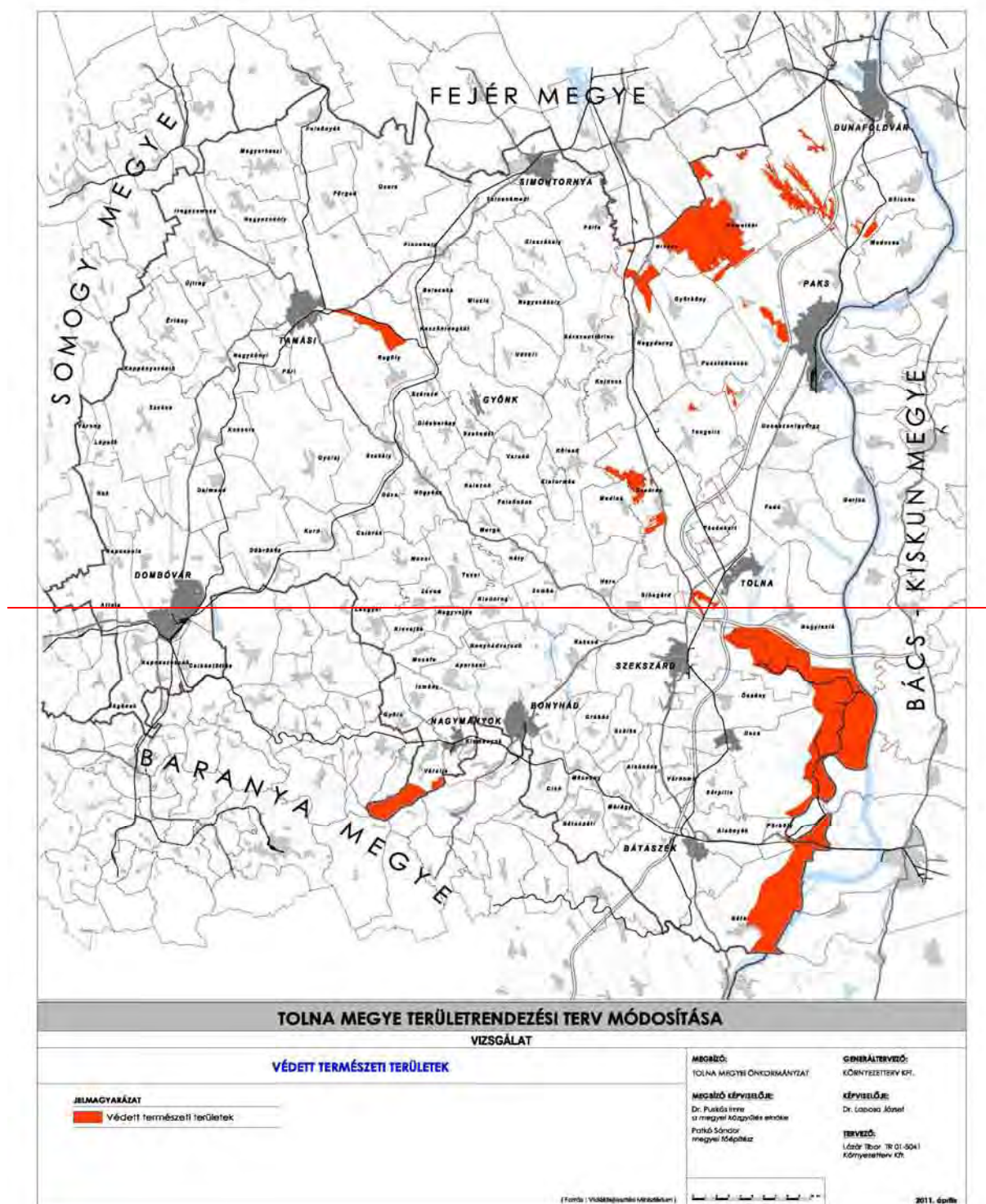
Védetté nyilvánítás: 11/1999. (X.29.) KöM rendelet

A védettség indoka és célja: *„a mezőföldi táj egyedi arculatát meghatározó löszképződmények, az Ős-Sárvíz hajdani medre helyén képződött futóhomokos területek és a rajtuk kialakult fajokban gazdag vegetáció és állatvilág megőrzése, a tájképi és kultúrtörténeti értékek védelme”*

A védett terület kiterjedése: 7546,5 hektár

Érintett megyei települések: Bikács, Bölcske, Dunaföldvár, Medina, Nagydorog, Németkér, Paks, Szedres, Tengelice

Fokozottan védett terület által érintett települések: Bikács, Bölcske, Dunaföldvár, Németkér, Paks

(Forrás: Tolna Megye Területrendezési Terv Módosítása (vizsgálati anyag) 2011.)

Kelet-Mecsek Tájvédelmi Körzet

Védetté nyilvánítás: 8/1977. OTvH számú határozat

A védettség fenntartásáról rendelkezett: 58/2007. (X.18.) KvVM rendelet

A védettség indoka és célja: *„a területre jellemző karsztos folyamatok és formakincs, valamint a Mecsek mészkőszurdokaira jellemző életközösségek megóvása, a védett növényfajok és a hozzájuk kapcsolódó állatközösségek életfeltételeinek megőrzése”*

A védett terület kiterjedése: 9347,5 hektár

Érintett megyei település: Váralja

Bölcskei Nőszirmos Természetvédelmi Terület

Védetté nyilvánítás: 15/2007. (III.30.) KvVM rendelet

A védettség indoka és célja: *„a területen található löszpusztagyep és vizes élőhelyek megóvása, valamint védett és fokozottan védett növényfajok, a hozzájuk kapcsolódó állatközösségek életfeltételeinek, illetve a tájképi értékek megőrzése, továbbá a terület természetvédelmi célú bemutatása”*

A védett terület kiterjedése: 111,16 hektár

Érintett megyei település: Bölcse

Kapszeg-tó Természetvédelmi Terület

Védetté nyilvánítás: 28/2006. (V.22.) KvVM rendelet

A védettség indoka és célja: *„a területen található morotva tónak, a terület ökológiai rendszerben betöltött szerepének, valamint tájképi értékének megóvása, illetve fenntartása, a védett növény- és állatfajok, valamint élőhelyük megőrzése, különös tekintettel a területen költő madárfajokra és a kiemelkedő fajgazdagságú gémtelepre”*

A védett terület kiterjedése: 156,2 hektár

Érintett megyei települések: Tolna-Mözs, Szekszárd

Pacsmagi tavak Természetvédelmi Terület

Védetté nyilvánítás: 7/1990. (IV. 23.) KTM rendelet

Szakadati legelő Természetvédelmi Terület

Védetté nyilvánítás: 3/1989. (II. 22.) KVM rendelet

A védettség fenntartásáról rendelkezett: 71/2007. (X.18.) KvVM rendelet

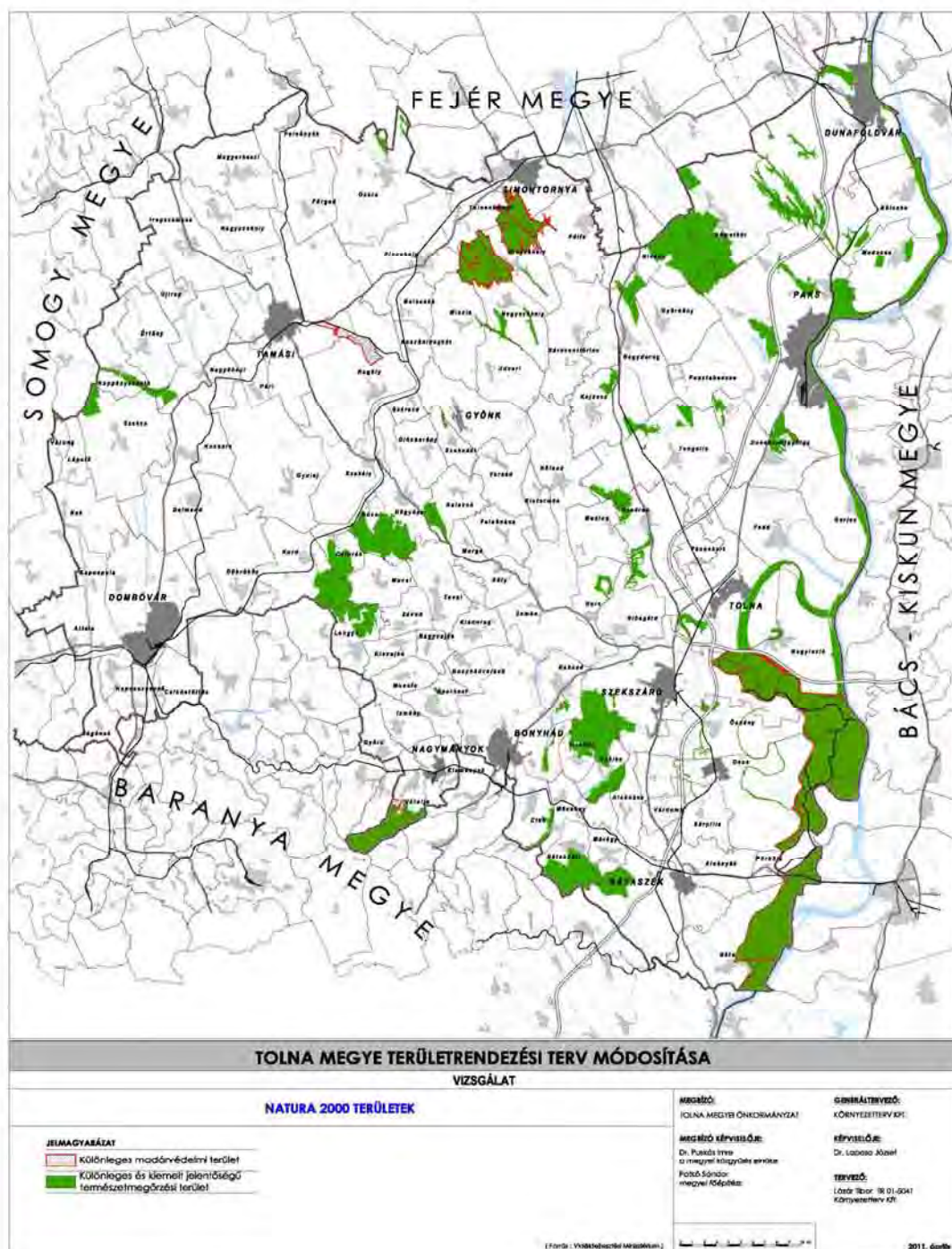
A védettség indoka és célja: *„az őszi füzértkeres (Spiranthes spiralis) termőhelyének megóvása”*

A védett terület kiterjedése: 1,5 hektár

Érintett megyei település: Szakadát

Natura 2000 területek

Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Kormány rendelet jelölte ki. Az egyes területek pontos kijelölésére azonban Tolna megye területrendezési tervének elfogadását követően került sor. A Natura 2000 területek a különleges madárvédelmi területeket és a különleges természet-megőrzési, illetőleg kiemelt jelentőségű természet-megőrzési területeket foglalják magukba. Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészeket a 14/2010. (V.11.) KvVM rendelet tartalmazza.

(Forrás: Tolna Megye Területrendezési Terv Módosítása (vizsgálati anyag) 2011.)

A megye területére eső különleges madárvédelmi területek:

Gemenc (HUDD10003) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei települések: Bába, Bogyiszló, Decs, Tolna-Mözs, Ócsény, Pörboly, Szekszárd, Tolna,

Kisszékelyi-dombság (HUDD10005) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei települések: Kisszékely, Nagyszékely, Pálfa, Simontornya, Tolnanémedi,

Mecsek (HUDD10007) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei település: Váralja

Pacsmagi-tavak (HUDD10006) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei települések: Regöly, Tamási

A megye területére eső különleges természet-megőrzési területek:

Lengyel-hőgyészi erdők (HUDD20026) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei települések: Csibrák, Dúzs, Hőgyész, Kalaznó, Kurd, Lengyel, Mucsi, Tevel,

A megye területére eső kiemelt jelentőségű természet megőrzési területek:

Aparhanti sztyepp (HUDD20024) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei település: Aparhant

Béda-Karapancsa (HUDD20045) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei település: Bata

Dékány-hegy (HUDD20039) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei település: Iregszemcse

Dunaszentgyörgyi-láperdő (HUDD20072) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei települések: Dunaszentgyörgy, Paks

Gemenc (HUDD20032) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei települések: Bata, Bogyzsló, Decs, Fadd, Ócsény, Pörböly, Sárpilis, Szekszárd, Tolna, Tolna-Mözs,

Geresdi-dombvidék (HUDD20012) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei települések: Bataapáti, Bataaszék, Cikó, Mórág, Möcsény,

Kisszékelyi-dombság (HUDD20029) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei települések: Kisszékely, Mszla, Nagyszékely, Pálfa, Simontornya, Tolnanémedi, Udvari,

Koppány-menti rétek (HUDD20028) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei települések: Koppányszántó, Nagykönyi, Szakcs, Értény,

Közép-mezőföldi löszvölgyek (HUDD20020) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei települések: Bölcske, Dunaföldvár, Németkér, Paks,

Mecsek (HUDD20030) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei település: Váralja

Paksi tarka sáfrányos (HUDD20071) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei település: Paks

Paksi ürgemező (HUDD20069) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei település: Paks

Szakadati löszgyepek (HUDD20022) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei települések: Gyönk, Szakadát

Szedresi Ős-Sárvíz (HUDD20073) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei települések: Harc, Kölesd, Medina, Sióagárd, Szedres, Tengelic,

Szekszárdi-dombvidék (HUDD20011) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei települések: Bonyhád, Grábóc, Kakasd, Szálka, Szekszárd,

Szenesi-legelő (HUDD20050) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

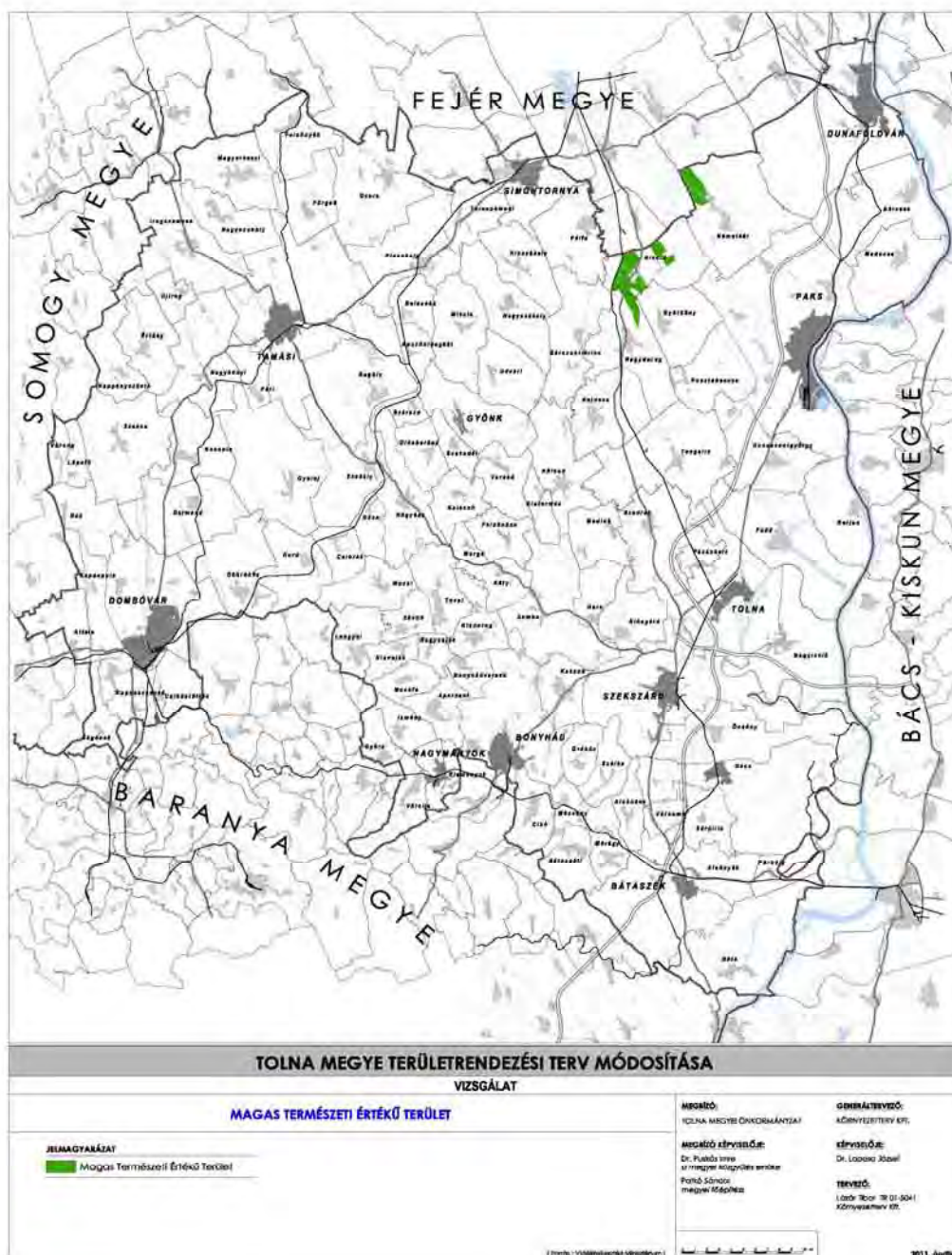
Érintett megyei települések: Bikács, Nagydorog

Tengelici homokvidék (HUDD20040) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei települések: Bikács, Györköny, Németkér, Paks

Tengelici rétek (HUDD20070) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága

Érintett megyei települések: Kajdacs, Tengelic

(Forrás: Tolna Megye Területrendezési Terv Módosítása (vizsgálati anyag) 2011.)

Tolnai Duna (HUDD20023) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága
Érintett megyei települések: Bölcske, Dunaföldvár, Gerjen, Madocsa, Paks,
Törökkoppányi erdők (HUDD20046) Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága
Érintett megyei települések: Lápafő, Szakcs, Várong,
Lajoskomáromi löszvölgyek (HUDI20031) Duna-Ipoly Nemzeti Park
Érintett megyei település: Ozora

Érzékeny természeti területek

Az érzékeny természeti területeket a 2/2002. (I.23.) KöM-FVM együttes rendelet jelölte ki. Az érzékeny természeti területek kijelölésének célja a természeti, ökológiai szempontból érzékeny földrészekeken olyan természetkímélő gazdálkodási módok megőrzése, fenntartása, további földrészek kijelölése, amelyek támogatással ösztönzött, önként vállalt korlátozások révén biztosítják az élőhelyek védelmét, a biológiai sokféleség, a tájképi és kultúrtörténeti értékek összehangolt megőrzését.

Az érzékeny természeti területek meghatározóan a rét, legelő, nádas, halastó művelési ágú termőföldeket, továbbá a hagyományos és természetkímélő módon hasznosított, valamint a nem megfelelő hasznosítás által veszélyeztetett, illetve a jelentős természeti érték előfordulási helyeként ismert szántó, szőlő, kert, gyümölcsös, fásított terület művelési ágú földrészeket foglalja magában.

Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtott agrár-környezetgazdálkodási támogatások igénybevételeinek részletes feltételeiről szóló 61/2009.(V.14.) FVM rendelet 6. számú melléklete tartalmazza a természetvédelmi zonális célprogramok támogatására jogosult MTÉT által érintett Németskér, Bikács, Györköny, Nagydorog térségében.

A Sárvíz-völgyében a következő célprogramokra van támogatási lehetőség:

- szántóföldi növénytermesztés madár- és apróvad élőhely-fejlesztési előírásokkal;
- szántóföldi növénytermesztés vadlúd- és daruvédelmi előírásokkal;
- gyepegzálkodás élőhely-fejlesztési előírásokkal;
- természetvédelmi célú gyeptelepítés.

Tájképvédelem

Az Országos Területrendezési Tervvel összhangban a 2005-ben elfogadott területrendezési terv kijelölte a tájképvédelmi terület övezetét. Az övezet által érintett települések: Dunaföldvár, Bölske, Madocsa, Paks, Dunaszentgyörgy, Gerjen, Fadd, Tolna, Bogyiszló, Szekszárd, Őcsény, Decs, Pörboly, Báta, Báticasék, Alsónyék, Várdomb, Alsónána, Mórág, Báta-apáti, Cikó, Mőcsény, Szálka, Grábóc, Kakasd, Bonyhád, Váralja, Bonyhádvarasd, Aparhant, Izmény, Győre, Mucsfa, Kisvejke, Nagyvejke, Kisdorog, Tevel, Lengyel, Mucsi, Kurd, Dőbrőköz, Csibrák, Dúzs, Hőgyész, Murga, Felsőána, Kalaznó, Varsád, Győnk, Kajdacs, Sárszentlőrinc, Kölesd, Kistormás, Medina, Szedres, Harc, Zomba, Sióagárd, Tengelic, Györköny, Bikács, Németskér, Pálfa, Simontornya, Tolnanémedi, Pincehely, Kisszékely, Nagyszékely, Miszla, Belecska, Ozora, Keszőhidegkút, Szárazd, Regőly, Szakadát, Diósberény, Szakály, Gyulaj, Kocsola, Szakcs, Koppányszántó, Nagykőny, Tamási.

A felsorolásból is kiderül, hogy a megye településeinek nagy része a tájképvédelmi övezet által érintett.

Az OTtT 2008. évi módosítása a térségi jelentőségű tájképvédelmi övezet mellett új övezetként bevezette az országos jelentőségű tájképvédelmi terület övezetét és ki is jelölte az övezet által érintett településeket. A hatályos terv szerinti övezetből tehát az OTtT-vel összhangban ki kell emelni az országos jelentőségű tájképvédelmi területeket.

1.2/ae Környezeti elemek állapota és az alakulásukat befolyásoló fontosabb tényezők

Levegő tisztaság

A megye levegőjének minősége a mért gáz halmazállapotú komponensek (kéndioxid, nitrogénoxid, formaldehid, benz(a)pirén)) tekintetében jónak mondható, az 1-es minőségi osztályba sorolható. A szilárd halmazállapotú komponensek (ülepedő por, szállópor) tekintetében már nem ilyen kedvező a helyzet a megyében. Az ülepedő por esetében a megye levegője általában a 2-es minőségi osztályba sorolható. A legnagyobb gondot a megyében a szálló por okozza. A közlekedés okozta légszennyezés a 6-os, az 56-os, a 63-as és 65-ös utak által érintett települések esetében a legzavaróbb. A fűtés szezonban jelentősebb légszennyezettségi gondok jelentkeznek azokon a településeken, ahol a vezetékes gáz kiépítése még nem történt meg. Egyre nagyobb gondot jelent a pollenszennyezettség, ami nem csak megyei, hanem országos szinten okoz problémát. A környezetvédelmi hatóságok rendszeres ellenőrzéseinek köszönhető, hogy a pollenszennyezettség csak időszakosan okoz jelentősebb gondot az erre érzékenyek (allergiások) számára.

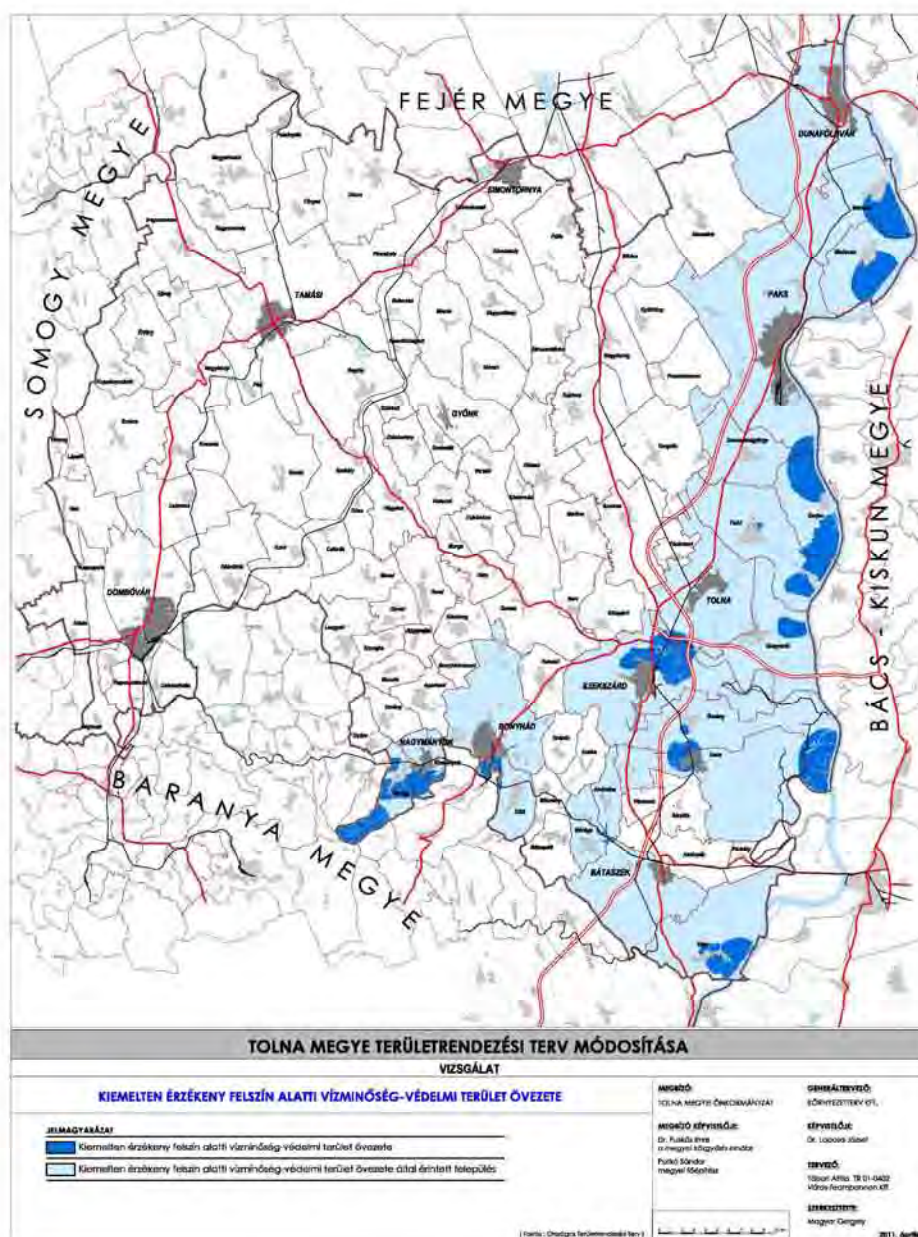
A felszíni vizek minősége

A megye felszíni vizeinek állapota jó minőségű. Első osztályú víz általában csak a Duna Paks alatti szakaszán fordul elő az év nagy részében. A vízminőség többi mutatója alapján (oxigénháztartás, tápanyagháztartás, mikrobiológiai állapot, mikroszennyezők) a Duna jellemzően a III.-as illetve a IV.-es osztályokba sorolható. A Paksi Atomerőmű Zrt. illetve a környezetvédelmi hatóság rendszeresen végzett mérései alapján a Duna Paks alatti szakaszára az Atomerőmű nem gyakorol káros hatást. A Duna hőszennyezése alacsony vízállás mellett is elhanyagolható, sem a víz minőségére, sem az élővilágra nincs káros hatása. Az Alsó-Duna-Völgyi Vízügyi Igazgatóság havonta végez méréseket ahol vizsgálja a Duna biológiai állapotát és az algásodottság mértékét. Az adatok egyes esetben jelentős szórást mutatnak, jelenős mértékben függenek a vízállástól, alacsonyabb vízállás mellett a szennyezettség jelentősebb. A Kapos a Koppány, a Nádor csatorna, a Sió vízminősége is az elmúlt tíz évben folyamatosan javult, köszönhető az egyre korszerűbb szennyvíztisztító berendezéseknek, és a hosszú évek óta tartató tudatos vízvédelmi programoknak.

Felszín alatti vizek

A vízföldtani sajátosságok között fontos tényező a talajvíz helyzete. Kiemelt feladat a meglévő és feltárható felszín alatti vízbázisok védelme, különösen a fokozottan érzékeny dunamenti, illetve regionális jelentőségű vízbázisok térségeiben. A vízbeszerzés általában megfelelő védőréteggel rendelkező rétegvizekből történik, Szekszárdnál és néhány dunamenti községnél a dunai kavicssteraszra épített kutak működnek. A kitermelt vizek jelentős részénél kezelési igény merül fel, ez általában vas és mangántalanítás. Előfordul hogy arzénmentesítésre is szükség van (Dunaszentgyörgy). Jellemző a rétegvizekre a magas ammónia tartalom.

A térségben jelentős hévíz készletek vannak (Dombóvár, Tamási, Szekszárd, Bonyhád települések által lehatárolt térségben). Ezekben a térségekben jelentősebb befektetői tőke hiányában csak kisebb fejlesztések történtek ezidáig. Szinte sehol sem jellemző a hévíz források többszintű (turisztikai, mezőgazdasági, távhőellátási) hasznosítása, ami a térségek gazdasági felzárkóztatását elősegítené. A hévizek gyógyászati célú hasznosítása szinte minden térségben megkezdődött, de a keresleti oldal megosztásával egymás versenytársaivá kezdenek válni a gyógy- és élményfürdők a térségben.

(Forrás: Tolna Megye Területrendezési Terv Módosítása (vizsgálati anyag) 2011.)

Zajvédelem, zajterhelés

Tolna megyére a működő ipari létesítményekre nem jellemző a nagy zajterhelés. A jelentősebb főutak mentén a nagy átmenő gépjármű forgalom zajterhelése jelent problémát. A nagy átmenő forgalommal rendelkező településeken a közlekedés okozta zajterhelést csak forgalom elterelésekkel, illetve elkerülő utak építésével lehet biztosítani. Szekszárd esetében volt a legjelentősebb az átmenő forgalom, de az M6-os autópálya kiépítésével és az elkerülő út megépítésével a belváros zajterhelése jelentős mértékben

csökkent. A jövőben a nagyobb zajterheléssel járó ipari létesítményeket kizárólag ipari parkokba, vagy ipari övezetekbe indokolt telepíteni.

Talaj

Tolna megye rendkívül jó termőterületekkel rendelkezik, ugyanakkor számos területen erőteljes eróziónak kitett a talajfelszín. A mezőgazdaságra jellemző munokultúrás szántóföldi növénytermesztés, a túlzott mértékű műtrágyázás és vegyszerezés hosszabb távon jelentős mértékben károsítja a termőföldek állapotát, majd szennyezheti felszín alatti vizeinket is.

1.2/af Szennyezett területek számbavétele adatbázis alapján (a felszín alatti víz és a földtani közeg környezetvédelmi nyilvántartási rendszer kármentesítési információs rendszere, FAVI-KÁRINFO)

Felszín alatti víz és földtani közeg állapota (FAVI)

Az Országos Környezeti Kármentesítési Program (OKKP) keretében megkezdődött a föld alatti víz és földtani közeget veszélyeztető tényleges és potenciális szennyezőforrások számbavétele. Ennek informatikai háttérét a Felszín Alatti Víz és a Földtani Közeg Környezetvédelmi Rendszer (FAVI) részeként működő Kármentesítési Információs Rendszert (KÁRINFO) adja.

A FAVI-KÁRINFO dinamikus térinformatikai rendszer szolgáltatásai és működése egy 1996-ban elfogadott koncepcióterven alapul, melynek a legfőbb céljai a kármentesítési folyamat állandó nyomon követése, az adatbázis ingatlan-nyilvántartási rendszerhez való kapcsolása, és folyamatos

bővíthetősége kármentesítési és műszaki beavatkozási technológiákkal, monitoring rendszerek adataival. E kármentesítési adatbázis főbb funkciói az adatlapok rögzítése, az adatminőség lehetővé tétele, a rögzített adatokhoz időpont és felhasználó név kapcsolása, adatmódosítások nyomon követése, lekérdezések, grafikonok és táblázatok készítése, prioritási szám meghatározása. A funkciók közül kiemelendő az adatlapok rögzítése. Típusai az ASZF nevű bejelentő adatlap, amelyen megtörténik a szennyezett terület számbavétele és a főbb adatok előzetes meghatározása. A B adatlapon a szennyeződéssel és környezettel kapcsolatos adatok teljes körű pontosítása történik meg. A B adatlapok elkészítésével lehetőség nyílik a prioritási lista elkészítésére, mellyel megállapítható az egyes szennyeződések esetében a beavatkozás sürgőssége és természetesen a károsodás mértéke is (Nemzeti Kármentesítési Prioritási Lista).

A KÁRINFO rendszer a jelenleg is üzemelő engedélyköteles tevékenységekkel összefüggő adatokat nem tartalmazza, ezért ezekre vonatkozóan nem tudunk alátámasztó adatokkal szolgálni.

A melléklet 1. táblázata a 2007. előtti állapotot mutatja be, a tényfeltárás előtt álló területekről tartalmaz alapvető információkat. Olyan ipari tevékenységet folytató területeket tartalmaz, ahol csak a korábbi tevékenységből eredően vélelmezett a szennyezettség, azaz potenciális (lehetséges) szennyező források helyezkednek el területi kiterjedés nélkül. A táblázat alapján látható, hogy viszonylag kevés olyan területet vettek nyilvántartásba, melyről csak sejthető, hogy a rajta folytatott tevékenység szennyezheti a talajt és a talajvizet. A potenciális szennyező forrásnál nincs meg az ismert szennyezőanyag mennyisége, azonban megállapításra került, hogy a műszaki védelem

mindegyiknél hiányzik. Megfigyelő rendszerre vonatkozó információt is tartalmaz a táblázat. Ezeken a területeken az adatlapok rögzítésekor még nem történtek átfogó vizsgálatok és mérések, alapvetően mérnöki becslésekre és következtetésekre került sor. Ez alapján nem állapítható meg a tényleges szennyezés, de szennyezést feltételeznek több iparterületen.

Az alábbi potenciális szennyezőforrások figyelemre méltók 2007 előtt:

- szennyezett olajok, ásványi olaj származékok Dunaföldvár, Dombóvár, Ozora településeken
- állattartásból származó alom, trágya: Grábóc
- növény védőszerek: Dombóvár
- ipari hulladékok (szennyezett bőr, bőrenyv, krómcserzett bőr, stb.): Simontornyai bőrgyár
- veszélyes anyag kiömlés (diklór etilén): Szekszárdi lőtéri vízbázis

A melléklet 2. táblázatában szereplő telephelyek esetén a 2007. előtt adatlapok rögzítésekor már tényfeltárások történtek, melynek során detektálásra kerültek a szennyező anyagok és elvileg megtörtént a szennyezett terület lehatárolása is. Itt már több telephelyet vettek számba, mint a becslésnél. A legjelentősebb szennyezőanyagok között szerepel az ásványolaj és származékai és a szénhidrogének 3 települést érintően. A szekszárdi lőtér vízbázis és a simontornyai bőrgyár az a két telephely, melyek az előző becslés táblázatban is szerepeltek. A szekszárdi vinil-klorid és teraklór-etén, diklór-etén szennyezés az összes közül a legveszélyesebb, mert veszélyezteti a parti szűrő és talajvizet, elér csatornát és árkot 10 éven belül. 5 éven belül pedig elérheti a vízbázist, mint a dombóvári fakonzerváló üzem szennyezése. Ugyanilyen veszélyes a dombóvári fafeldolgozó telephelyén történt szennyezés. Mindkét esetben veszélyeztetve van „A” és „B” hidrogeológiai védőterület, mezőgazdasági terület (rét, legelő, állattartás, halastó, szántó, erdő). Lakó-, szociális-, sportlétesítményeket, élelmiszeripar és gyógyszeripar területet 10 éven belül elér a simontornyai bőrgyár, a szekszárdi lőtér és a dombóvári szennyezés. Jelentős felszín alatti víz szennyezést és szennyezett földtani közeget tártak fel a kármentesítési határérték felett ezeknél a telephelyeknél. A dombóvári üzem elsősorban a talajt szennyezte el, a bőrgyár és a szekszárdi veszélyes anyag pedig a felszín alatti vizet.

Műszaki beavatkozásra kötelezést nem tartalmaz a táblázat.

A 3. táblázat a 2007. előtt megtörtént kármentesítés műszaki adatait tartalmazza. A megyében ekkor három telephelyen került felszámolásra a szennyezés, Pakson, Szakályon és Iregszemcsén. A paksi vasúti területen történt ásványi olajszennyezés az előző táblázatban is szerepelt, mint felmért terület. A megyében ezen a három kisebb területen kezelték sikeresen a gázolaj tároló tartály körüli talajt, cserével. További műszaki beavatkozásra nem volt szükség. Területhasználat korlátozás és módosítás nem történt egyik területen sem.

A 4. táblázat a 2007. után feltárt szennyezőanyagokat tartalmazza. Egyedül a Kaposszekcsői benzinkút területén történt feltárt szennyezés. Ez a szénhidrogén szennyezés talajvizet veszélyeztet 10 éven belül, de védőterületet és vízbázist nem ér el.

A melléklet 5. táblázata azokat az objektumokat mutatja be, ahol 2007 után megtörtént a kármentesítés. A táblázat a műszaki beavatkozás körülményeinek összefoglalását mutatja be. Az ide tartozó objektumok további kockázatot általában már nem jelentenek, azonban a további területhasználat lehetősége behatárolt lehet. Itt is csak egyetlen ipari telephelyen

végezték el sikeresen a műszaki beavatkozást. Ez pedig a bátaszéki vasúti területen történt szénhidrogén szennyezés utáni környezeti kármentesítés volt, mely során talajvíz kitermeléssel hárították el a veszélyt. A kármentesített talaj mennyisége jelentős volt, 12000 tonna. Ezek után megállapították, hogy a felszín alatti víz emberi fogyasztása tilos.

A megyében történt két veszélyes szennyezés, a simontornyai bőrgyár és a szekszárdi lőtéri vízbázis, ahol sürgős a kármentesítés. Simontornyán lassan befejeződik a bőrgyár rekultivációja, kármentesítése. Csak becsülni lehet, hogy a legtöbb településen bezárt hulladéklerakók és illegális hulladéklerakók, döngutak és állattartó telepek szennyezik a földtani közeget és felszín alatti vizeket (talajvizet), ez a nagyobb városokban fokozottan érvényes.

Szekszárd Lőtéri vízbázis tekinthető szennyezettnek, ahol a szennyezés már a termelő kutakat is elérte. Az előforduló szennyezőanyag a nitrát és a pontszerű forrásokból származó klórozott szénhidrogének. A vízbázis jogosult pályázni a biztonságba helyezési fázis végrehajtására.

Dombóvár térségében 4 jelentős hízó kibocsátású sertéstelep üzemel (Dalmandi Mg. Zrt. Csurgópusztai, Szarvasdi, Nagykonrai és a Döbröközi sertéstelep). Ezek a telepek nem vezetnek közvetlenül a befogadóba hígtrágyát, de a hígtrágya kiöntözésével számottevő diffúz szennyezést idéznek elő a vízgyűjtőn.

1. sz. melléklet: FAVI-KÁRINFO – Tényfeltárás előtt álló területek 2007-ig (VITUKI, 2011)

Település neve	Címe (utca, házszám stb.)	A terület/SzF helyrajzi száma	A terület/SzF leírása	Potenciálisan veszélyes anyag megnevezése	Potenciálisan veszélyes tevékenység megnevezése	Megfigyelő rendszer
Dombóvár	Gyenis A. u.	1889/3	fűtőház, mozdonyjavító	Szennyezett olajok, beleértve üzemanyagként, üzemanyag- adalékokként felhasznált olajokat is (fáradt olaj/ motorolaj, hajtóműolaj, diesel olaj, fűtőolaj, stb.)	Vasúti járműtelep	megfelelő
Szekszárd		04140; 3777/4	Lőtéri vízbázis	1,2-diklór-etén	Technológiából történő veszélyes anyag kiömlés, beszivárgás	megfelelő
Grábóc	Újsor u. Major	09		Állattartásból származó alom, trágya	Állattartó telep	nincs
Dombóvár		077/4	Vegyszertároló és vegyszerkeverő telephely	Növény védőszerek	Növény védőszer tároló és bekeverő, forgalmazó	nincs
Simontornya	Gyár u. 1-5.	181	Bőrgyár	Bőrkikészítési és felhasználási hulladékok: bőrenyv, húslási maradékok, krómcserzett bőr , valamint egyéb szennyezett bőr és szőr	Bőrkikészítő és feldolgozó üzem	
Dunaföldvár	Rátkai köz 2.	1030	Dunaföldvári Vár (Török torony)	Halogénvegyületeket nem tartalmazó olajok	Háztartási fűtőolaj tartály	nincs
Ozora		1596	Pipó vára	Szennyezett olajok, beleértve üzemanyagként, üzemanyag- adalékokként felhasznált olajokat is (fáradt olaj/ motorolaj, hajtóműolaj, diesel olaj, fűtőolaj, stb.)	Háztartási fűtőolaj tartály	nincs

2. sz. melléklet: FAVI-KÁRINFO – Tényfeltárás utáni, mérésekkel, modellezéssel meghatározott állapotú szennyezések 2007-ig (VITUKI, 2011)

Település neve	A terület/SzF leírása	Címe (utca, házszám stb.)	A terület/SzF helyrajzi száma	Potenciálisan veszélyes anyag megnevezése	Potenciálisan veszélyes tevékenység megnevezése	A (D) kármentesítési határérték fölött szennyezett földtani közeg, illetve talaj mennyisége (m3)	A (D) kármentesítési határérték fölött szennyezett felszín alatti víz mennyisége (m3)
Bátaszék	MÁV üzemanyag-ellátó	Bonyhádi út 4.	14/14	Ásványolaj és származékai (benzin, mosóbenzin, kerozin, diesel olaj, fűtőolaj, stb.)	Vasúti pályaudvar, vasúti rakodótér	9000	10000
Dombóvár	DOFAVÉD Kft. telephelye	Kórház utca 8.	2963/2	Fafeldolgozási és bútortipari fakonzerváló és fakezelő anyagok, ezek maradékai és hulladékai	Fakonzerválást végző üzem	100000	6000
Szekszárd	Lőtéri Vízbázis, BHG góc	Szekszárd hrsz: 4014; 4019	4019; 4014	vinil-klorid	IPARI ÉS IPARI JELLEGŰ, VALAMINT SZOLGÁLTATÓ/KERESKEDELMI JELLEGŰ OBJEKTUMOK	0	76800
Szekszárd	Lőtéri Vízbázis, Vízbázis-góc	Szekszárd hrsz: 031/2; 031/122	031/2; 031/122	vinil-klorid	IPARI ÉS IPARI JELLEGŰ, VALAMINT SZOLGÁLTATÓ/KERESKEDELMI JELLEGŰ OBJEKTUMOK	50000	10852800
Szekszárd	Lőtéri Vízbázis, Vízmű-góc	Szekszárd		vinil-klorid	IPARI ÉS IPARI JELLEGŰ, VALAMINT SZOLGÁLTATÓ/KERESKEDELMI JELLEGŰ OBJEKTUMOK	1000	400000
Szekszárd	Lőtéri Vízbázis, TOTÉV-góc	Szekszárd hrsz: 4039/65; 4039/20; 4048	4048; 4039/65;	tetraklór-etén	IPARI ÉS IPARI JELLEGŰ, VALAMINT SZOLGÁLTATÓ/KERESKEDELMI JELLEGŰ OBJEKTUMOK	0	516800

TOLNA MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA – HELYZETFELTÁRÓ MUNKARÉSZEK

Település neve	A terület/SzF leírása	Címe (utca, házszám stb.)	A terület/SzF helyrajzi száma	Potenciálisan veszélyes anyag megnevezése	Potenciálisan veszélyes tevékenység megnevezése	A (D) kármentesítési határérték fölött szennyezett földtani közeg, illetve talaj mennyisége (m3)	A (D) kármentesítési határérték fölött szennyezett felszín alatti víz mennyisége (m3)
Szekszárd	Lőtéri Vízbázis, Mezőgép-góc	Szekszárd hrsz: 3770; 3777/8; 4016/2; 3791/4	4016/2; 3791/4;	1,2-diklór-etén	IPARI ÉS IPARI JELLEGŰ, VALAMINT SZOLGÁLTATÓ/KERESKEDELMI JELLEGŰ OBJEKTUMOK	0	364800
Szekszárd	Lőtéri vízbázis		04140; 3777/4	1,2-diklór-etén	Technológiából történő veszélyes anyag kiömlés, beszivárgás	0	1750000
Paks	Mol Rt. (egykori töltőállomás)	6. sz. főút K-i oldal	3605	Ásványolaj és származékai (benzin, mosóbenzin, kerozin, diesel olaj, fűtőolaj, stb.)	Nyilvános üzemanyagtöltő állomás	940	1400
Bonyhád	egykori ÁFOR töltőállomás	Sport u. 2.	2497	Szénhidrogének (TPH)	Nyilvános üzemanyagtöltő állomás	2400	2480
Paks	Mol üzemanyag töltő állomás	6sz. főút nyugati oldal	3651	Ásványolaj és származékai (benzin, mosóbenzin, kerozin, diesel olaj, fűtőolaj, stb.)	Nyilvános üzemanyagtöltő állomás	0	3750
Simontornya	Börgyár	Gyár u. 1-5.	181	Bőrkikészítési és felhasználási hulladékok: bőrenyv, húslási maradékok, krómcserezett bőr , valamint egyéb szennyezett bőr és szőr	Bőrkikészítő és feldolgozó üzem	53056	182260

3. számú melléklet: FAVI-KÁRINFO - Műszaki beavatkozás körülményeit bemutató adatsor 2007-ig (VITUKI, 2011)

Település neve	A terület/SzF leírása	Címe (utca, házszám stb.)	A terület/SzF helyrajzi száma	Technológia 1.
Paks	Felszín alatti gázolaj tároló tartály	Vasút u. 1.	3584/9	Kitermelés, elszállítás és deponálás talajcserével
Szakály	Felszín alatti gázolaj tároló tartály	Bartók B. u. 500.	0252/1	Kitermelés, elszállítás és deponálás talajcserével
Iregszemcse	Felszín alatti gázolaj tároló tartály	Rákóczi u. 40.	0292/2	Kitermelés, elszállítás és deponálás talajcserével

4. számú melléklet: Szennyezőforrások és szennyezett területek adatai 2007. után (VITUKI 2011.)

Objektum	Objektum település	Objektum cím	Szennyezőanyag	B határérték felett szennyezett f.a. víz (m3)	B határérték felett szennyezett f.a. víz vetülete (m2)	10 éven belül veszélyeztetett f.a. víztípus
benzinkút szennyezett területe	Kaposszekcső	7361 Kaposszekcső 611 sz. út	Szénhidrogének (TPH)	15	100	talajvíz

5. számú melléklet: FAVI-KÁRINFO - Műszaki beavatkozás körülményeit bemutató adatsor (VITUKI, 2011)

Objektum település	Objektum cím	Szennyezőanyag	Kezelt talaj mennyisége (tonna)	Műszaki beavatkozási technológia neve (1)	Műszaki beavatkozási technológia neve (2)	Műszaki beavatkozási technológia neve (3)	Javasolt területhasználat neve (1)	Javasolt területhasználat neve (2)
Bátaszék	7140 Bátaszék Bonyhádi út 4	Szénhidrogének (TPH)	12000	Intenzifikált bioremediáció	Komposztálás	Talajvíz kitermelés	A felszín alatti víz emberi célú felhasználása (fogyasztása) tilos	közforgalmú vasút

1.2/ag Felszíni és felszín alatti vízkészletek

Az Európai Parlament jóváhagyását követően az Európai Tanács is elfogadta az Európai Duna Stratégiát. A Duna Stratégia a Duna vízgyűjtője által érintett 14 országra (Németország, Ausztria, Magyarország, Cseh Köztársaság, Szlovákia, Szlovénia, Bulgária, Románia, Horvátország, Szerbia, Bosznia-Hercegovina, Montenegró, Moldova és Ukrajna) komplex területfejlesztésre irányul. Céljaiban, hatásaiban tehát messze túlmutat magán a Dunán és a Dunával közvetlenül érintkező térségeken, ám számos kiemelt eleméből elsősorban és közvetlenül mégis a Dunával érintkező megyék, települések profitálhatnak, legyen szó közlekedésről, vízgazdálkodásról, turizmusról. A vízgazdálkodással összefüggő fejlesztési célok között szerepel, hogy 2020-ig az árvíz-kockázati tényezőket 25%-kal csökkenteni kell, és a folyóvíz 80%-át fürdésre alkalmassá kell tenni (feltehetően a folyóvíz szennyezettségének visszaszorítása révén). A tervek végrehajtására nincs külön forrás, a meglévő finanszírozási rendszer hatékonyabb felhasználásával, azzal való jobb gazdálkodással kell a stratégiát végrehajtani.

Felszíni vizek – vízgazdálkodási térség – térségi jelentőségű csatornák

A megyei területrendezési tervben meg kell határozni a vízgazdálkodási térséget és a térségi jelentőségű csatornákat. A vízgyűjtő-gazdálkodási tervek lehatárolták a térségi jelentőségű víztesteket (állóvizek, folyóvizek) és csatornákat, melyek a vízkeretirányelv iránymutatásai alapján a 10 km²-nél nagyobb vízgyűjtőterülettel rendelkező vízfolyásokat jelenti. E térségi szinten jelentős vízfolyásokat a következő ábra mutatja.

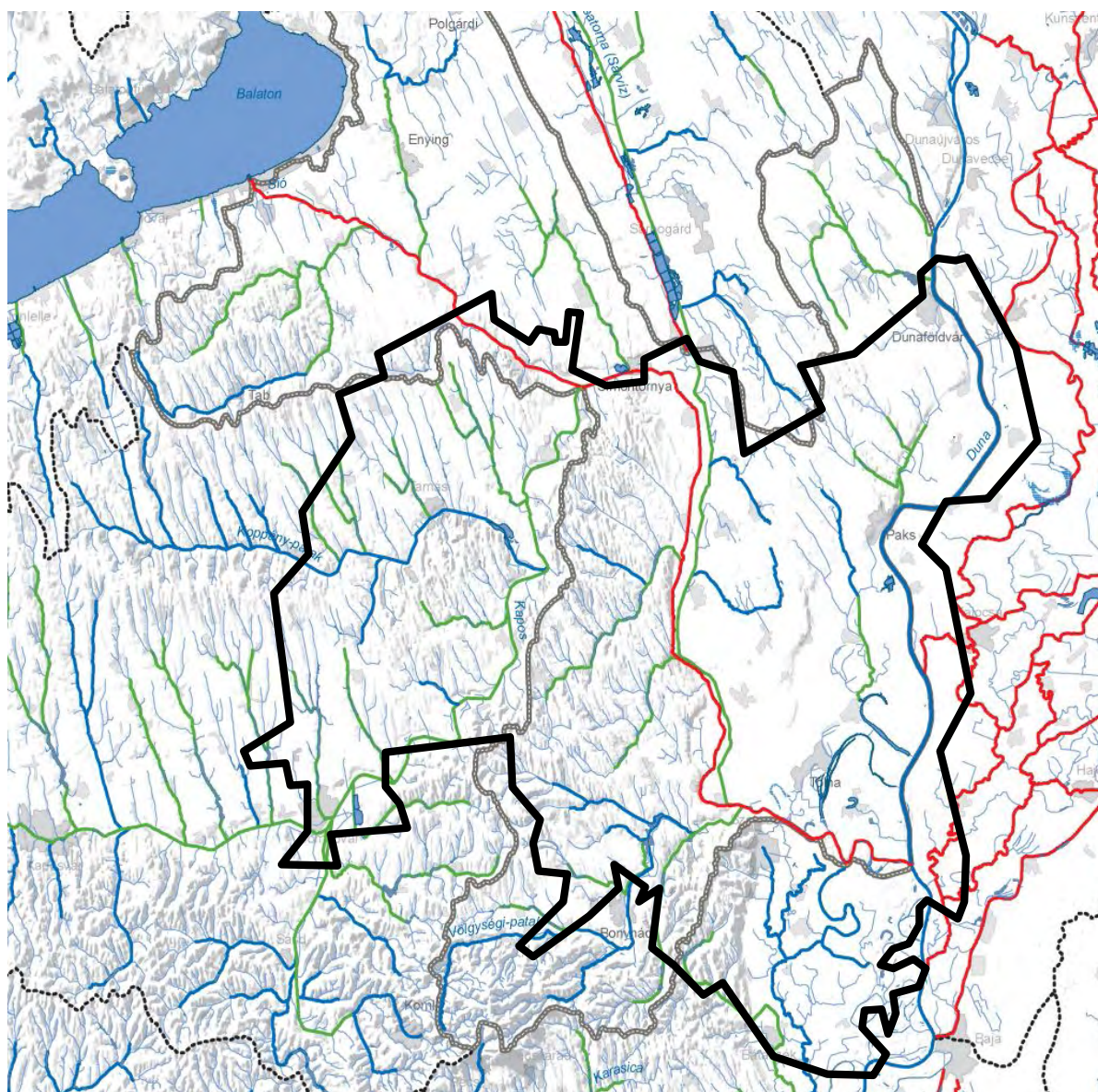
A megyében 42 vízfolyás található, melyek közül a legjelentősebbek a Dunát nem számítva a Kapos, a Koppány patak, a Sió, a Nádor-csatorna (Sárvíz), valamint a Völgységi-patak, melyek mind a megyén kívül erednek. Ezeknek a víztesteknek a jelentős része (kétharmada) erősen módosított, melyek emberi beavatkozás hatására jelentős fizikai változáson ment keresztül. A Siótól nyugatra dombvidéki jellegű (nagyobb vízeséssel jellemezhető), a Siótól keletre síkvidéki jellegű vízfolyások helyezkednek el, melyek közül a Kapos rendelkezik a legnagyobb vízgyűjtővel. A megyében egyetlen mesterséges víztest a Sió, mely a Balaton vizét vezeti le. Az állóvizek többsége természetesnek mondható, kivéve a Pacsmagi-halastavak, a Simontornya melletti tavak, valamint az atomerőmű hűtőtavai, melyek mesterségesek.

Vízkeret Irányelv

Az Európai Unió által 2000. december 22-én hatályba léptetett Víz Keretirányelv (VKI), az unió vízgazdálkodásra vonatkozó legfontosabb jogszabálya. A VKI fő célkitűzése a víztestek 85%-nál jó állapotot elérése 2015-ig. (Ez alól Magyarország időbeni mentességet kért az Európai Uniótól)

Felszíni vizek esetén a jó ökológiai és kémiai állapot elérése és fenntartása a cél. A jó ökológiai állapot azt jelenti, hogy az emberi hatások nem zavarják a természetes élőhelyek működését. A jó kémiai állapot esetén a szennyezőanyagok koncentrációja nem haladja meg az ökológiai szempontok szerint megállapított határértékeket. Felszín alatti vizek esetén a jó mennyiségi és kémiai állapot elérése és fenntartása a cél. A felszín alatti vizek esetén a jó mennyiségi állapot jelentése, hogy a felszín alatti vízkészletek hasznosítása nem okoz tartós vízszintsüllyedést, nem okozza a felszín alatti vizektől függő vizes élőhelyek károsodását, a jó kémiai állapot pedig azt jelenti,

hogy ha szennyezések elő is fordulnak, azok nem veszélyeztetnek ivóvízkivételt, egyéb vízhasználatokat, illetve felszín alatti vizektől függő vízfolyásokat és szárazföldi ökoszisztémákat.

A VKI célkitűzéseit testesíti meg Magyarország Vízgyűjtő-gazdálkodási Terve (VGT), melyet 2010. május 5-én fogadott el a Magyar Kormány (1127/2010. (V. 21.) Kormány határozat). Ez a terv tartalmazza azokat a szabályozásokat, programokat intézkedéseket, melyeket hazánkban meg kell tennie a vízkészletek védelme, a fenntartható használat, és a vízhez kapcsolódó élővilág védelme érdekében. A VGT egy sajátos terv, mely a környezeti célkitűzések és társadalmi igények összehangolása mellett tartalmazza a megvalósíthatóság (költségek, finanszírozhatóság, társadalmi támogatottság, stb.) elemzését is, de nem jelenti a beavatkozások konkrét, kiviteli terv szintű részletes kimunkálását. E terv részletesen tartalmazza az egyes víztestek esetén a meghatározott elérendő környezeti célokat (jó állapot elérésének idejét), a szükséges intézkedéseket és a mentességi indokokat. Az időbeni mentességnek meghatározott feltételei vannak, és egyes

esetekben enyhébb célállapot is meghatározásra kerülhet, ha pl. nincs ismert, jó műszaki megoldás, vagy a jó állapot elérésének költségei lényegesen meghaladják az állapotjavulásból származó társadalmi hasznokat. De a fő cél továbbra is az, hogy a víz állapota nem romolhat. A VGT megalapozásához az egyes érintett vízügyi igazgatóságok elkészítették az egyes vízgyűjtő-gazdálkodási alegységek vizsgálatát és felmérését. A megyét érintő vízgazdálkodási alegységek (vízgyűjtők): 1-11 Sió, 1-12 Kapos, valamint az 1-15 Alsó-Duna jobb part.

A következő táblázat tartalmazza a különböző tervezési alegységekben található víztestek állapotát, típusát és azokkal kapcsolatos környezeti célok elérésének idejét. A három vízgazdálkodási alegységben található víztestek csupán ötöde tekinthető jó állapotúnak. A fennmaradó víztestek minőségét erősen befolyásolja a csatornázatlanság, valamint a mezőgazdaság diffúz szennyezései. A felszín alatti víztestek háromnegyede jó állapotú. A fennmaradó víztestek esetén nem érhető el 2015-ig a jó állapot és potenciál, hanem csak 2021-ig, vagy 2027-ig, vagy távolabbi időpontig. Ezek miatt hazánk több vízfolyás esetében időbeni mentességet kért. A jó állapot elérésének ideje a megyét nagy területen érintő vízgyűjtő alegységeken (forrás: 1-11 Sió alegység VGT, 1-12 Kapos alegység VGT, 1-15 Alsó-Duna jobb part VGT)

Forrás: Tolna Megye Területrendezési Terv Módosítása (vizsgálati anyag) 2011.)

Vízgyűjtő alegység száma	Víztestek típusa	Víztestek száma	Jelenlegi jó állapot/potenciál fenntartása	Jó állapot/potenciál elérése			
				2015	2021	2027	2027+
1-11	Vízfolyás	31	2	0	8	21	0
	Állóvizek	6	0	0	2	4	0
	FAV	10	8	0	0	2	0
1-12	Vízfolyás	37	0	0	4	31	0
	Állóvizek	2	0	0	1	0	0
	FAV	6	5	0	1	0	0
1-15	Vízfolyás	16	0	0	2	6	8
	FAV	13	9	0	1	2	1
A három alegység összesen		121	24	0	19	66	9

(A Táblázatban feltüntetett adatok a teljes vízgyűjtőkre vonatkoznak, melyek magukban foglalják a környező megyék egyes területeit is.)

Felszíni vizek vízminőség-védelmi vízgyűjtő területe

A felszíni vizek vízminőség-védelmi vízgyűjtőterületének lehatárolása változott 2005 óta. Korábban 12 település került lehatárolásra a Tolnai-Sárköz és Gemenci-dombság településeinél a Siótól délre. 2008-ban ugyanazon a területen lévő befogadók által érintett településeket jelölte ki az OTTrT Pörboly hozzáadásával. A hatályos megyei területrendezési terv is az akkor hatályos OTTrT-nek megfelelő 12 települést jelölte ki.

2005-ben a megyei terv már településhatárosan adta meg a vízgyűjtő területet. A hatályos megyei tervben a felszíni vizek vízminőség-védelmi vízgyűjtőterületének övezete megfelel a települési szennyvizekről szóló 91/271 EKG irányelv hazai jogrendbe illesztése keretében készült, a települési szennyvíztisztítás szempontjából érzékeny felszíni vizek kijelöléséről szóló 240/2000. (XII. 23.) Korm. rendeletnek, valamint a használt és szennyvizek kibocsátási határértékeiről és alkalmazásuk szabályairól szóló 9/2002. (III. 22.) KöM–KöViM együttes rendeletnek.

Az övezet Mohács és a Sió torkolat közötti Duna-szakaszt és vízgyűjtő területét foglalja magába a Tolnai-Sárköz és Szekszárdi-dombság kistáj települések területén,

Kiemelten érzékeny felszín alatti vizek vízminőség-védelmi területe

Az övezetre vonatkozó OTTrT-s szabály, hogy a terület övezetében bányászati tevékenységet a bányászati szempontból kivett helyekre vonatkozó szabályok szerint lehet folytatni. Kiterjedése, lehatárolása a 2003-ban elfogadott OTTrT-hez képest jelentősen módosult, csökkent a sérülékeny vízbázisok védőterületének pontosítása miatt már csak 21 települést érint. A felszín alatti vizek védelme különösen a Mecsek északi lejtőjénél és a Duna mentén szükséges. Felszíni szennyeződésekre erősen érzékeny egységek mindazon területek, ahol karsztosodott szilárd kőzetek mutatkoznak a felszínen, esetleg a felszínhez közel, vagy olyan laza porózus üledékek találhatók a terepszinten, melyek egyben jó vízvezető és víztartó tulajdonsággal ismeretesek. Ilyen adottságú összefüggő területek elsősorban a Duna, valamint a Sió-Sárvíz mentén mutatkoznak, ahol a laza településű szemcsés üledékek nagy területi elterjedésben mutatkoznak. Nyílt karszt nem, de karsztosodásra alkalmas kőzet kizárólag Váralja környékén ismer. Laza üledékek elterjedése alapján a Tolnai homokhátság és a Sárköz területe is szennyeződésre érzékeny.

A hatályos megyei tervben összesen 47 települést érint a kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi terület övezet, mely területnek kiterjedése a felszín alatti vizek minőségét érintő tevékenységekkel összefüggő egyes feladatokról szóló 33/2000.(III. 17.) Korm. rendelet 2/1. számú melléklete szerinti szempontrendszer alapján és az 1999-ben készített térképekre támaszkodva került lehatárolásra. Tolna megyében az övezetbe tartozó területek (meglévő és távlati változások) elsősorban a Duna mentén, illetve a Sió, a Kapos és a Völgységi patak mentén találhatók. Ezek a víztározók kellő földtani védelem hiányában érzékenyek (porózus és sekély porózus), így fokozott védelmet igényelnek. Karsztosodásra alkalmas kőzet Váralja környékén ismert. A Dombóvár környéki és a Csibrák, Dúzs, Kurd településeknél kijelölt terület az új lehatárolásnál nem szerepel.

A 2001-ben készült környezetvédelmi program 10 sérülékeny üzemelő vízbázist sorolt fel a védelembe helyezés állapotának feltüntetésével (előzetesen kijelölt hidrogeológiai védőidom). A bonyhádi és a faddi vízbázis védőövezetét egy kft. és magántervező készítette, illetve a legtöbb becslés volt. Azóta a bonyhádi vízműutat lezárták, mert veszélyeztette az első vízáadó rétegre települt déli-vízműt a Budapesti Vegyiművek Rt. Hidasi gyárában helytelenül tárolt hulladékból eredő klórbenzol-szennyeződés. A megyei terv a bonyhádi vízbázist nem tekintette sérülékenynek.

Sérülékeny környezetben üzemelő vízbázisok:

- a rétegvízre telepített Gerjeni, Faddi, Ócsényi, Mórággyi és Decsi,
- valamint a talajvízre telepített Tolnai, Szekszárdi és Kismórággyi vízbázisok.

A sérülékeny távlati, Duna menti parti szűrővíz vízbázisok a Bölcskei, Madocsa, Gerjen-Északi,

Gerjen - Dombori, Fadd - Dombori, Bogyiszlói, Gemenc-Koppányi, Gemenc - Cimefoki, Batai.

A vízbázisok diagnosztikai felmérése ezen településeknél már elkészült, ezért a 2008. OTTrT módosításban a szennyeződésre érzékeny vízbázisok védőterületei szerepelnek és az alábbi települések érintettek: Alsónána, Kismányok, , Bata, Báticaszék, Bogyiszló, Bonyhád, Bölcske, Cikó, Decs, Dunaföldvár, Dunaszentgyörgy, Fadd, Gerjen, Madocsa, Mórággy, Nagymányok, Ócsény, Paks, Szekszárd, Tolna, Váralja.

Szennyeződésre érzékeny a megye vízkészletének jelentős részét adó dunai kavicssterasz és a Völgység patak kavicssteraszának vízbázisa.

A sérülékeny vízbázisoknál védelmet a fedőréteg megbontása esetén kell előírni, melynek szabályozását a településrendezési tervekbe kell beépíteni. A településeken ezen kívül az ivóvízkészlet védelme érdekében nem tervezhető veszélyes hulladék átmeneti vagy végleges elhelyezése, öntözővíz-kivétel céljára pedig a felszín alatti vízkészlet a jelenleginél nagyobb mértékben nem terhelhető. A Duna kavicssterasz menti területen lévő kistelepülések jelenleg még csatornázatlanok, így az elszikkasztott szennyvizek nagymértékben befolyásolhatják a talajvíz minőségét. Csatornázásukat, ill. a keletkező szennyvizek tisztítását mihamarabb javasolt megoldani. Minimum III. tisztítási fokozatú szennyvíztelepet lehet létesíteni. Mivel az érintett települések 2000 LE alattiak, egyedi szennyvíztisztító berendezéssel kell ezt megoldaniuk, melyet közműves szennyvízelvezető és -tisztító művel gazdaságosan el nem látható területekre vonatkozó Egyedi Szennyvízkezelés Nemzeti Megvalósítási Programról szóló 147/2010 (IV. 29.) Kormányrendelet szabályoz.

Ennek következtében a megyei övezet lehatárolását is korrigálni kell. Az OTTrT-ben szereplő övezet lehatárolásának alapja a felszín alatti vizek védelméről szóló 219/2004 (VII. 21.) Kormányrendelet 2a. melléklete. A rendelet célja a felszín alatti vizek jó állapotának biztosításával és annak fenntartásával, szennyezésének fokozatos csökkentésével és megelőzésével, hasznosítható készleteinek hosszú távú védelmére alapozott fenntartható vízhasználat, a földtani közeg kármentesítésével összefüggő feladatok (összhangban a vízkeret irányelvvel), jogok és kötelezettségek megállapítása.

A vízbázisok, a távlati vízbázisok, valamint az ivóvízellátást szolgáló vízi létesítmények védelméről szóló 123/1997. (VII.18.) Korm. rendelet határozta meg a vízbázisok biztonságba helyezésének folyamatát. A rendelet 50 főnél több személyt ellátó közcélú üzemelő, vagy távlati vízbázisok esetében kötelezően előírja védőidom, védőterület, védősáv kijelölését. A védőterületek kijelölésénél az 50 éves elérési idő a mérvadó, ezen belül viszont különböző védőzónákat, védőterületeket kell kijelölni, amelyeknek eltérő a védelmi funkciója. E zónák kijelölése is elérési időkön alapul (lásd következő táblázat).

Védőövezetek kijelölése elérési idő alapján (Forrás: 123/1997. (VII.18.) Korm. rendelet 2. számú melléklete)

Védőidom, védőövezet	Figyelembe veendő vízhozam		Elérési idő	Felszíni védőterület védőövezetei, zónái
	üzemelő vízbázisok	távlati vízbázisok		
Belső védőövezet	Max. napi	-	20 nap	Védőidom metszete a felszínen, de min. 10 m a vízkivételektől
Külső védőövezet	Max. havi	-	6 hónap	Védőidom metszete a felszínen, de minimum 100 m a vízkivételektől. (Ha nincs felszíni metszet, akkor nincs védőterület)
Hidrogeológiai védőövezet „A” zóna	Átlagos évi	Átlagos évi	5 év	Védőidom metszete a felszínen
Hidrogeológiai védőövezet „B” zóna	Átlagos évi	Átlagos évi	50 év	Védőidom metszete a felszínen
Hidrogeológiai védőövezet „C” zóna	Átlagos évi	Átlagos évi	Teljes vízgyűjtő	Felszín alatti vízgyűjtő idom metszete a felszínen

Forrás: Tolna Megye Területrendezési Terv Módosítása (vizsgálati anyag) 2011.)

A megyében üzemelő sérülékeny vízbázisok a következők:

Sérülékeny vízbázis	Védelembe helyezés állapota	Elérési idő
Bonyhád	AQUAFILTER Kft. 1999. évi javaslata alapján lehatárolt hidrogeológiai védőövezet	50 év
Decs	VITUKI 1996. évi becslése alapján lehatárolt hidrogeológiai védőövezet	50 év
Fadd	Magántervező 1999. évi javaslata alapján lehatárolt hidrogeológiai védőövezet	50 év
Fadd-Dombori üdülőtelep	Magántervező 1999. évi javaslata alapján lehatárolt hidrogeológiai védőövezet	50 év
Gerjen	21 903/1990-es számú VIZIG határozat alapján kijelölt hidrogeológiai védőövezet	36 év
Kismórág	20 856-2/1997-es számú VIZIG határozat alapján kijelölt hidrogeológiai védőövezet	
Mórág	FTV 1984. évi javaslata alapján lehatárolt előzetes hidrogeológiai védőövezet	300 nap
Ócsény	VITUKI 1996. évi becslése alapján lehatárolt hidrogeológiai védőövezet	50 év
Szekszárd	VITUKI 1999. évi javaslata alapján lehatárolt hidrogeológiai védőövezet	50 év
Tolna-Mőzs-Fácánkerti	20 600/1991-es számú VIZIG határozat alapján kijelölt hidrogeológiai védőövezet	

(Forrás: Tolna Megye Területrendezési Terv Módosítása (vizsgálati anyag) 2011.)

Ivóvízbázisok biztonságba helyezése és biztonságban tartása

Az ivóvízbázis-védelmi program célja az ivóvíz termelés céljára kiépített vízművek környezetében és a jövőbeni emberi fogyasztásra szánt vízbázisok területén a jelenlegi állapot feltárása (diagnosztikai fázis), valamint az emberi tevékenységből származó szennyezések megelőzése, a természetes, jó vízminőség hosszú távú megőrzése (biztonságba helyezési fázis). Amennyiben a vízkivételt veszélyeztető szennyező forrást tárnak fel, hatásuk csökkentése vagy felszámolásuk egyéb intézkedések keretében történik.

A megyében érintett sérülékeny üzemelő vízbázisok: Attala, Fadd, Tolna, Gerjen, ezek közül Faddon valósult meg a vízbázis-védelmi beruházás, bár Tolna és Gerjen települések is rendelkeznek vízbázisaikra vonatkozó hidrogeológiai védőterületet kijelölő határozattal.

Távlati vízbázisok: Bölcske, Madocsa, Gerjen-észak, Gerjen-dél, Fadd-Dombori-Bogyiszló, ezeken a diagnosztikai munkák befejeződtek.

2015-ig megvalósuló intézkedések:

Bár ivóvízbázist nem veszélyeztet, Simontornyán a volt Bőrgyár felszámolását követően a gyár területén és környezetében a bőrgyár működése következtében a talaj és a talajvíz toxikus nehézfémekkel, alifás és aromás szánhidrogének, nitrát, szulfát és ammónia által szennyezett. A tényfeltárási dokumentáció elfogadásra került. Elkészítendő a műszaki beavatkozási terv a tényfeltárási határozatban „D” kármentesítési célállapotnak megfelelően.

2015-utáni feladat:

Simontornyán a műszaki beavatkozási tervet elfogadó határozatban előírtak szerint el kell végezni a kármentesítést.

A Kapos alegységen az Ivóvízbázis-védelmi Program végrehajtása folyamatban van. Az alegység által érintett sérülékeny üzemelő vízbázisok: Attala, ahol még nem valósult meg a vízbázis-védelmi beruházás. Távtlati vízbázis nincs.

A Kapos alegységen nincs olyan szennyezés, mely bizonyítottan veszélyeztet ivóvízbázist.

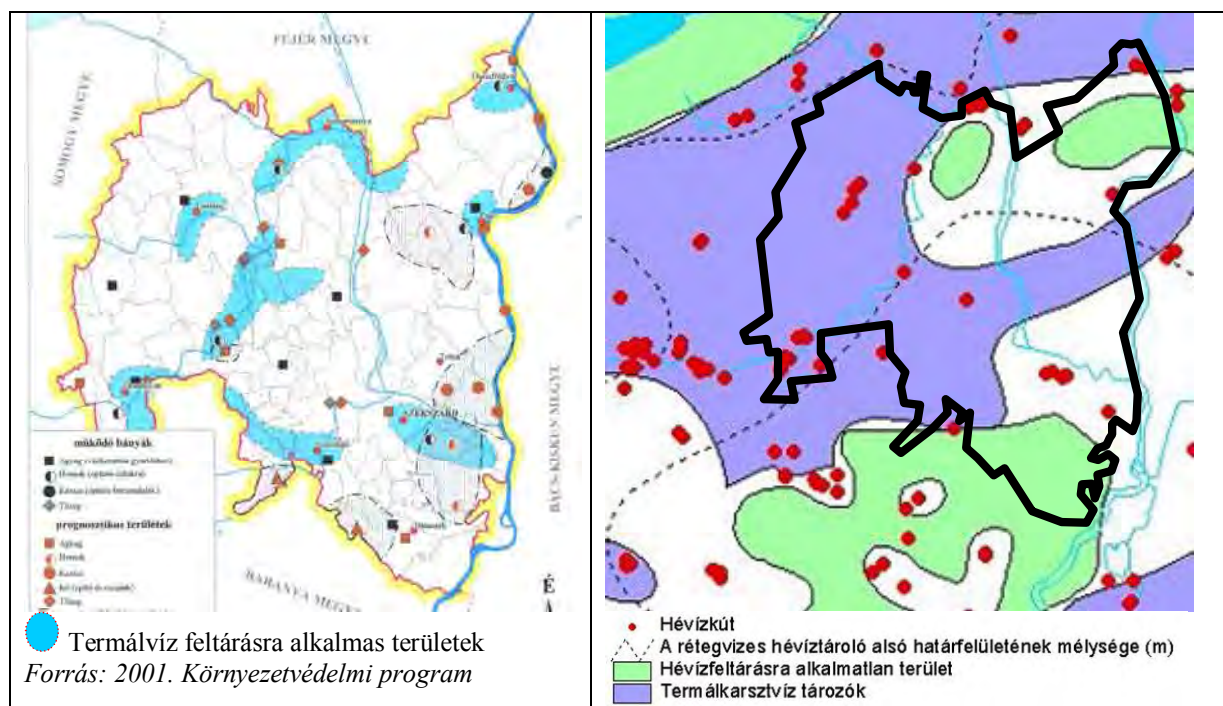
A megye legtöbb településén a vízellátás rétegvízből biztosított. A Duna menti településeknél, illetve a Geresdi-dombság vidékén és a Völgységben talajvízből látják el a lakosságot. A talajvizek között – fedőrétegük minősége és összetevőik miatt – különlegesennek számítanak a Duna kavics teraszán fellelhető talajvizek. Erre a vízádóra telepített vízmű üzemel az alábbi településeken: Gerjen, Fadd, Dombori, Tolna, Szekszárd, Ócsény, Decs. Az ebből az anaerob rétegből termelt vizek nitrátot nem tartalmaznak, de a humán eredetű egyéb - egészségre nem ártalmas szennyezés jelző komponensei - pl.: klorid, szulfát ammónium, esetenként magasabb koncentrációt érnek el. Mivel ezen vizeknek az után pótlódását leginkább a 20 - 50 év alatt leszivárgó csapadék víz jelenti, ezért a kőzetekből kioldódó kalcium-magnézium sók következtében ezek a vizek általában igen kemények, sok esetben elérik, vagy meghaladják a 350 mgCaO/L értéket. Jellemző még az itt felszínre hozott vizek magas vas- és mangán tartalma, ezért ezeket a vizeket általában kezelni (vas-mangántalanítás) kell. Ezen a nagy kiterjedésű, és bő vízhozamú, jelentős távtlati vízbázisként is kijelölt vízbázison kívül a Geresdi-dombság vidékén (Mórág, Kismórág) és a Völgységben (Bonyhád Déli Vízmű) található még talajvízre telepített termelő kutak. Ezeken a vidékeken a felszínre hozott víz tartalmaz adott mennyiségű nitrátot, de ennek mértéke az egészségügyi határértéket nem haladja meg, és gyakorlatilag nem is emelkedik.

Egyéb felszín alatti vizek

Hévíz (termálvíz) az a rétegvíz, melynek hőmérséklete minimum 30 °C. A kedvező geológiai adottságoknak köszönhetően az ország területének 70 %-án feltárható az ismert képződményekből ilyen hőmérsékletű víz. A megye környezetvédelmi programjában szereplő adatok szerint Tolna megyében több terület is alkalmas hévíz feltárára. Tolna megyében a hévizek átlagos mélysége 250 m – 500 m között változik.

A feltárt hévízkutak több városban és községben található: pl. Dombóvár, Dunaföldvár, Paks, Simontornya, Szekszárd, Tamási, Tengelice, Attala és Hőgyész településein. A termálkutak elsősorban fürdővíz felhasználásúak vagy arra tervezik (Paks, Szekszárd), de ivásra és palackozásra is használják. 2001 óta új termálkút Paks, Hőgyész, Attala, Gyulaj, Kajdacs, Tengelice településeken létesült. Környezetvédelmi szempontból a fürdővíz célokra termelő kutaknál gond lehet a lehűlt sós vizek megfelelő elhelyezése (Dombóváron átmeneti tározás van). Előbbi vizeket nem lehet visszasajtolni a jogszabály szerint.

Az EU Víz-Keretirányelv, illetve az ennek megfelelő magyar szabályozás a felszín alatti vizek jó állapotának követelményeként írja elő, hogy a vízkivételek hatására nem következhet be az erőteljesen megváltoztatott áramlások okozta káros vízminőség változás, ezért visszasajtolási kötelezettség van érvényben.

(Forrás: VITUKI: Felszín alatti vizeink c.tájékoztató 2006)

Ásványvíz: szigorú vízminőségi kategóriának megfelelő ivóvíz, a vízminőségi határértékeket kormányrendelet határozza meg. Az Országos Gyógyhelyi és Gyógyfürdőügyi Főigazgatóság (OGYFI) engedélyezi ásványvíznek és gyógyvíznek. Magyarországon 120–130 ásványvízkút működik (208 elismert ásványvíz, és 222 elismert gyógyvíz van), ezek közül jó hatvan vizét töltik palackba, a megyében Attala, Dombóvár, Gyulaj és Kajdacs vizét palackozzák az elmúlt pár évben. A megyében 7 kút vizét nyilvánítottak gyógyvízzé, melyekre fürdők települtek. Ezek közül egyedül Dunaföldváron található minősített gyógyfürdő. Új hévízkútra épült fürdő nyílt Hőgyészen a Gr. Apponyi Kastélyszállóban és Tengelicen a Hotel Orchideában, Pakson pedig tervezik. A gyógyvizek fajtájuk szerint a megyében általában magas sótartalmú alkalikus vizek, a szóda-bikarbóna ionjait, vagyis nátrium-, és kloridos-hidrogén-karbonát-ionokat tartalmaznak, de jelentős a jód, fluorid és bromid tartalmuk is. Hatásos nőgyógyászati, mozgásszervi reumás betegségek, balesetek, csontok kezelésére, de ivókúrára is használják (kajdaci beatus), alkalmas a gyomor-, bélhurut, gyomorsavtúengés, vagy légúti hurut kezelésére.

Ásványvíz- és gyógyvíz kutak

Település	Kút, forrás jelölése	Minősítési engedély száma (első)	Víz kereskedelmi elnevezése	Kémiai jelleg/felhasználási mód	Közzététel száma	Törzskönyvi nyilvántartás száma
Attala	Aqua-Attala I.	760-4/GYF/2007 (444/GYF/2001)	Attala	(Ca,Mg)HCO ₃ /palackozás	82/2008.(Eü.K.)	VII/267
Dombóvár	1. sz.	356-2/GYF/2006	-	(Ca,Mg)HCO ₃ /palackozás	-	VII/393
Dombóvár	D-3	24/OTH/2011	3. sz. Gunarasi gyógyvíz	Na(Cl,HCO ₃)/fürdés	15/2011.(Eü.K.)	VII/633

Település	Kút, forrás jelölése	Minősítési engedély száma (első)	Víz kereskedelmi elnevezése	Kémiai jelleg/felhasználási mód	Közzététel száma	Törzskönyvi nyilvántartás száma
Dombóvár	D-5	880/OTH/2009 (549/GYF/1977-1)	5 sz. gunarasi gyógyvíz	Na(Cl,HCO ₃)/fürdés	48/2010.(Eü.K. 8.)	VII/534
Dombóvár	D-2 kút	879/OTH/2009 (549/GYF/1977)	2.sz. gunarasi gyógyvíz	Na(Cl,HCO ₃)/fürdés	47/2010.(Eü.K. 8.)	VII/533
Dunaföldvár	Strand	93/GYF/2001	-	Na(Cl,HCO ₃)/fürdés	26/2001(EüK10)Gyf	VII/238
Gyulaj	Kispusztai kút	340-3/GYF/2009	DÁM	(Ca,Mg)HCO ₃ /palackozás	31/2009.(Eü.K. 14.)	VII/469
Högyész	K-11	483/GYF/2003	Klára gyógyvíz	Na(Cl,HCO ₃)/fürdés	-	VII/225
Kajdacs	Beathus	73-2/GYF/2007	Beathus-Aqua	Na(Cl,HCO ₃)/palackozás	-	VII/410
Paks	I. kút	899/OTH/2009 (34/GYF/1999)	-	NaCl /fürdés	54/2010.(Eü.K. 8) OTH	VII/540
Paks	2. sz. kút	538/OTH/2010	-	NaCl/fürdés	-	VII/614
Tamási	Termálf.l. 1. sz.	962-2/OTH/2009 (74/GYF/1990)	-	Na(Cl,HCO ₃)/fürdés	132/2010.(Eü. K. 20.)	VII/592
Tengelic	Orchidea termál	256/GYF/2005	Orchidea Tengelic	Na(Cl,HCO ₃)/fürdés	-	VII/372

(Forrás: OGYFI 2011.)

1.2/ah Energiaforrások

Tolna megye energiaforrás szerkezetét két, jellegében jól elkülönülő energiaforrás típus határozza meg: primer energiaforrások, ezen belül is elsősorban a megújuló energiaforrások, valamint szekunder energiaforrások, úgymint villamos energia (ezen belül is Tolna megyében kiemelt jelentőséggel bír az atomenergiával előállított villamos energia), biogáz, valamint a biomassza alapú üzemanyagok.

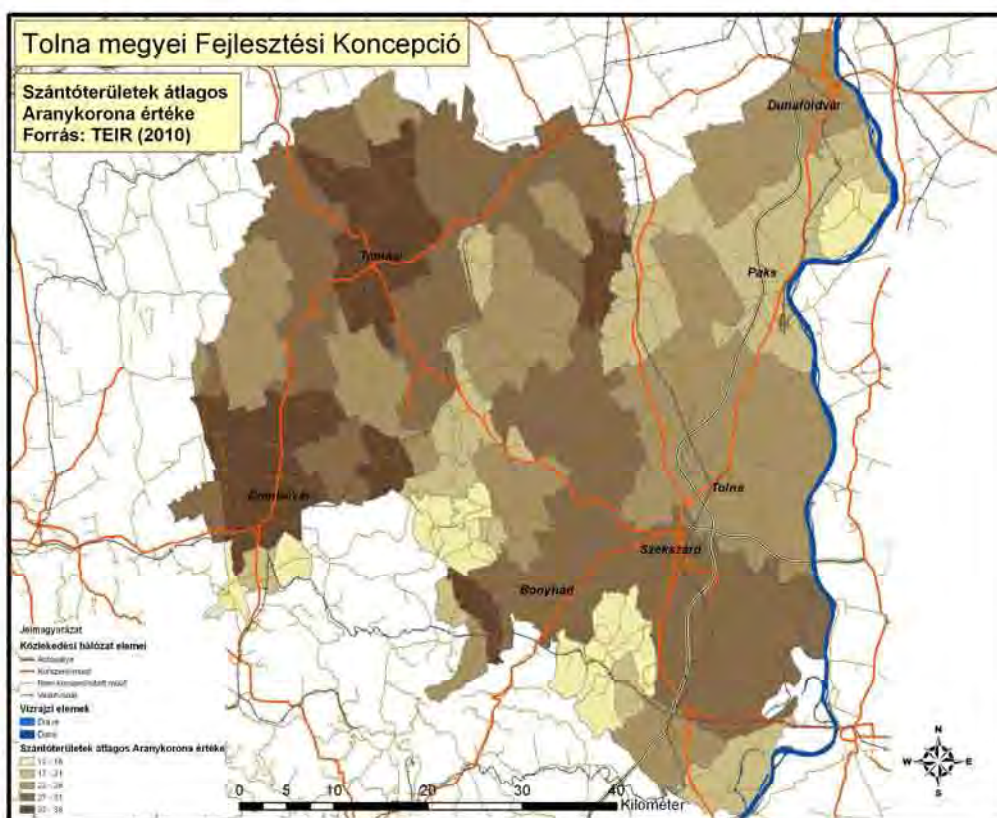
A primer energiahordozók közül a megyében a *fosszilis energiahordozók* gazdaságosan kitermelhető készletei a rendelkezésre álló megújuló energiaforrás potenciál mértékéhez viszonyítva kevésbé meghatározóak. A 2010-es TEIR adatok alapján Tolnában szénbánya egy településen, Nagymányokon üzemel 100.000 t/év termelési kapacitással, melyet 2010-ben nyitottak újra, tőzeg kitermelés a megyében nem folyik. Üzemelő földgáz és kőolaj kitermelő kutak nem találhatók a megyében, de a Somogy megyei törökkoppányi bányatelek érint Tolna megyei területeket is.

A megújuló energiaforrások tekintetében Tolna megye jelentős potenciállal rendelkezik elsősorban a biomassza típusú energiahordozók terén, de gazdag lehetőségek rejlenek a geotermikus energia, a napenergia, valamint a vízenergia felhasználás területein is.

A *biomassza alapú energiahordozók* termelésének lehetőségei országos viszonylatban is átlagon felüliek, hiszen Tolna megyében a szántóföldi mezőgazdasági növénytermesztés adottságai kiválóak, a művelési ágak közül a

szántóterületek aránya meghatározó (64%), így a szántóföldi növénytermesztésből származó energetikai célra hasznosítható melléktermékek volumene is számottevő.

A mezőgazdasági növénytermesztés melléktermékein alapuló megújuló energiaforrásokkal elsősorban a nagy hozamú, magas Aranykorona értékű termőterületekkel rendelkező térségekben lehet számolni, így különösen Dombóvár és Tamási környékén, de jó minőségű termőterületek találhatók Szekszárd és Tolna térségében, valamint a megye középső tengelyében a Bonyhád-Simontornya képzeletbeli vonal mentén. A biomassza alapú energiatermelés másik meghatározó alapanyaga a dendromassza, amely nagy mennyiségben egyrészt a magas erdősültséggel és nagy élőfa készlettel rendelkező területeken áll rendelkezésre, másrészt fás szárú energianövények telepítésével kialakított ültetvényeken biztosítható. Energiaültetvények telepítésére a mezőgazdasági növénytermesztés céljára kevésbé alkalmas, alacsonyabb Aranykorona értékű területek javasoltak, elsősorban Paks térsége, valamint a megye Baranyával határos DNy-i határvidéke. Tolna megyében az erdősültség mértéke ugyan alacsonyabb (19,39%), mint a szomszédos Baranya (25,22%) és Somogy (31,16%) megyékben, de viszonylag magas értékű élőfa készlet található Paks, Ócsény és Decs, valamint Gyulaj térségében.

Szántóterületek átlagos aranykorona értéke. Forrás: TEIR

A bioetanol előállításának alapját képező kukorica termőterület nagyságát vizsgálva megállapítható, hogy országosan Tolna megye rendelkezik a negyedik legnagyobb termőterülettel (2011-es KSH adatok szerint 111.422 ha), csak Somogy (112.060 ha), Hajdú-Bihar (114.555 ha) és Békés (114.378 ha) megyék rendelkeznek ennél

nagyobb termesztési területtel. A bioetanol előállítás mellett a kukoricatermesztés melléktermékeként képződő szár, csutka és csuhé teljes mennyiségének közel 95%-a potenciálisan felhasználható energetikai célokra. A megyében legnagyobb tömegben képződő kukorica (10.200 MJ/t) termesztés melléktermékei mellett a kalászos szalma (15.300 MJ/t), valamint a repce szalma (15.300 MJ/t) is magas fűtőértékű potenciális energiaforrást jelent. Tolna megyében, Dunaföldváron üzemel az ország jelenleg legnagyobb bioetanol üze me, mely 1012. májusban kezdte meg a termelést és a tervek szerint évente 240 millió liter bioetanol fog előállítani. E mellett a rendelkezésre álló információk alapján Dombóváron és Faddon is terveznek létesíteni, amennyiben a piaci környezet kedvezően alakul. Szilárd biomassza tüzelésű erőmű a megyében nem üzemel, de Simontornyán található fa brikettet előállító üzem.

A biogáz előállításához szükséges alapanyagok tekintetében Tolna megye átlagos potenciállal rendelkezik: a megye szarvasmarha állománya a 2011-es KSH adatok alapján 23.000 db, míg a sertésállomány 150.000 db, amellyel a megyék sorában a középmezőnyben helyezkedik el. Fontos megjegyezni, hogy biogáz előállítása a legmagasabb fajlagos várható energiatartalommal szennyvíziszap feldolgozásával valósítható meg (320-750 m³/ezer kg), így a megye szennyvíztisztító telepein keletkezett szennyvíziszap is potenciális energiaforrásként értékelhető. A rendelkezésre álló információk alapján Tolna megyében már jelenleg is több településen üzemel biogáz üzem, úgymint Bonyhádon, Kaposszekcsőn, Pusztahencsén, valamint Tamásiban. Tamásiban a közeljövőben terveznek újabb biogáz üzemet létesíteni. Biogáz tüzelésű erőmű üzemel Bonyhádon 0,628 MW villamos teljesítménnyel és 0,68 MW hő teljesítménnyel, valamint Kaposszekcsőn 0,83 MW villamos teljesítménnyel.

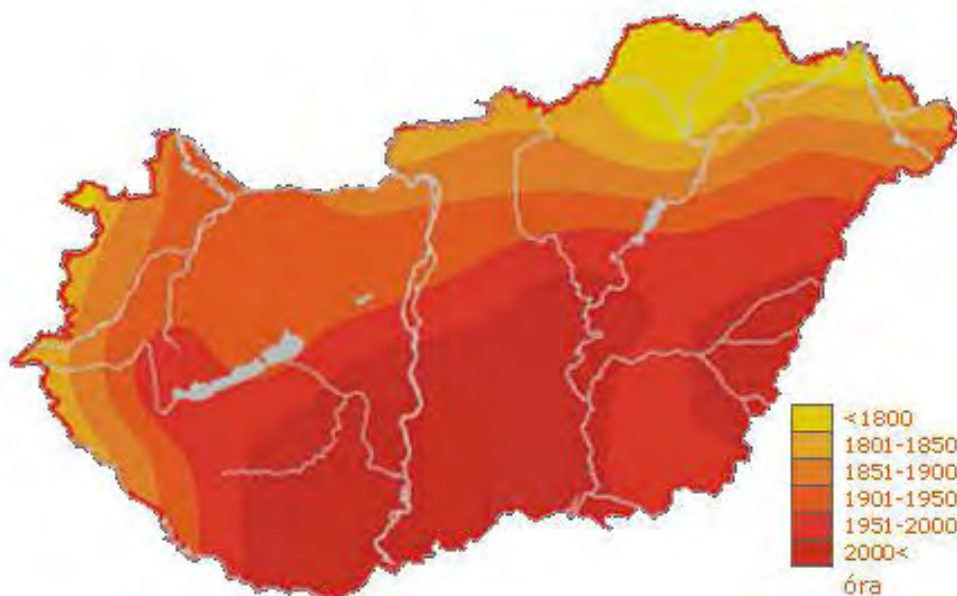
Tolna megye a biomassza mellett *geotermikus és geotermális (előbbi a talaj közeli, utóbbi a mélységi kőzetrétegekben tárolt hőenergiát jelenti) energiaforrások* tekintetében is számításba vehető potenciállal rendelkezik. Geotermikus energiahasznosításra magas hatá sfokkal különösen olyan területen van lehetőség, ahol a földi hőáram által szállított éves hőmennyiség meghaladja a 2,5 PJ értéket, így a megyében elsősorban a Tamási és a Szekszárdi kistérségek településein.

Mélységi (geotermális) energia hasznosítására különösen azok a területek alkalmasak, ahol karsztos, vagy porózus, törmelékes termá lvíz tárolók találhatóak a mélyben. Tolna megye területén karsztos tárolók jellemzően a Somogy megyével szomszédos Ny-i határán (Dombóvár és Tamási térsége), valamint Simontornya környékén fordulnak elő. Energetikai célra is hasznosítható porózus termá lvízadó rétegek a megye É-i és D-i határát kivéve egész Tolna megye területén megtalálhatóak, de a feltárható maximális kifolyó víz hőmérséklettartománya 30-50 C fok. E hőmérséklettartományba eső vizek energetikai célú hasznosításra kevésbé alkalmasak.

A megyében a VITUKI adatai alapján jelenleg 29 db termá lvízkút található, amelyből 25 működő és 4 lezárt. Geotermális erőmű létesítését a megyében a jelenlegi információk alapján Tamási tervezi.

A *napenergia* energetikai hasznosíthatósága nagymértékben függ a napsütéses órák számától, amelyet földrajzi és éghajlati adottságok jelentősen befolyásolnak. Magyarországon a sokéves statisztikák alapján 1000-1370 kW/m²-es napenergia mennyiséggel lehet számolni. Tolna megye területén a legmagasabb szintű (1295

kWh/m²/év) napenergia a Szekszárd-Paks képzeletbeli vonal mentén mérhető, de a megye középső területein is jelentős (1310 kWh/m²/év) a hasznosítható napenergia értéke. A napsütötte órák számát tekintve a megye teljes területe az országban jellemző legmagasabb értékű tartományba, a 2000 óra/év feletti időtartamú sávba esik.

Napsütötte órák száma Magyarországon. Forrás: Naplopó Kft. honlapja

Magyarországon és így Tolna megyében is jellemzően a március és október hónapok közötti időszak a napenergia hasznosítása szempontjából a legkedvezőbb. Ez alatt szinte a megye lakosságának teljes használati meleg víz szükséglete kielégíthető lenne tisztán napenergia igénybevételével. A jelenlegi már elterjedőben lévő abszorpciós technológia alkalmazásával a nyári légkondicionálás (hűtés) energiaigényének fele szintén fedezhető lenne napenergiából. A megye tágabban vett térségében adatot szolgáltató meteorológiai állomások (Baja, Nagykanizsa, Pécs Siófok) az elmúlt évtized középső éveinek hőmérsékleti alakulását tekintve, mind a négy mérőállomáson a sokévi átlaghoz viszonyítottan a havi átlaghőmérsékletek emelkedését regisztrálták. Ezen adatok alátámasztják a globális folyamatokkal összhangban az általános felmelegedés trendjét, melyet figyelembe véve a napenergia hasznosítás szerepe jelentősen megnövekedhet a közeljövőben a térség energiaforrás felhasználás struktúrájában. Naperőművek, napenergia telepek (napkollektoros, napkazán alapú (tükörreflexió rendszerű), vagy fotovoltaikus villamos energia termelő rendszer) létesítésénél a fenti adottságok mellett azonban figyelembe kell venni a megye domborzati viszonyait: elsősorban ott javasolt a telepítés, ahol összefüggő sík-, vagy enyhe reliefű (enyhén lejtős), a napfénynek hosszabb ideig kitett területek találhatóak. Tolna megyében naperőmű nem található és a rendelkezésre álló információk alapján a közeljövőben egy településen sem tervezik naperőmű létesítését.

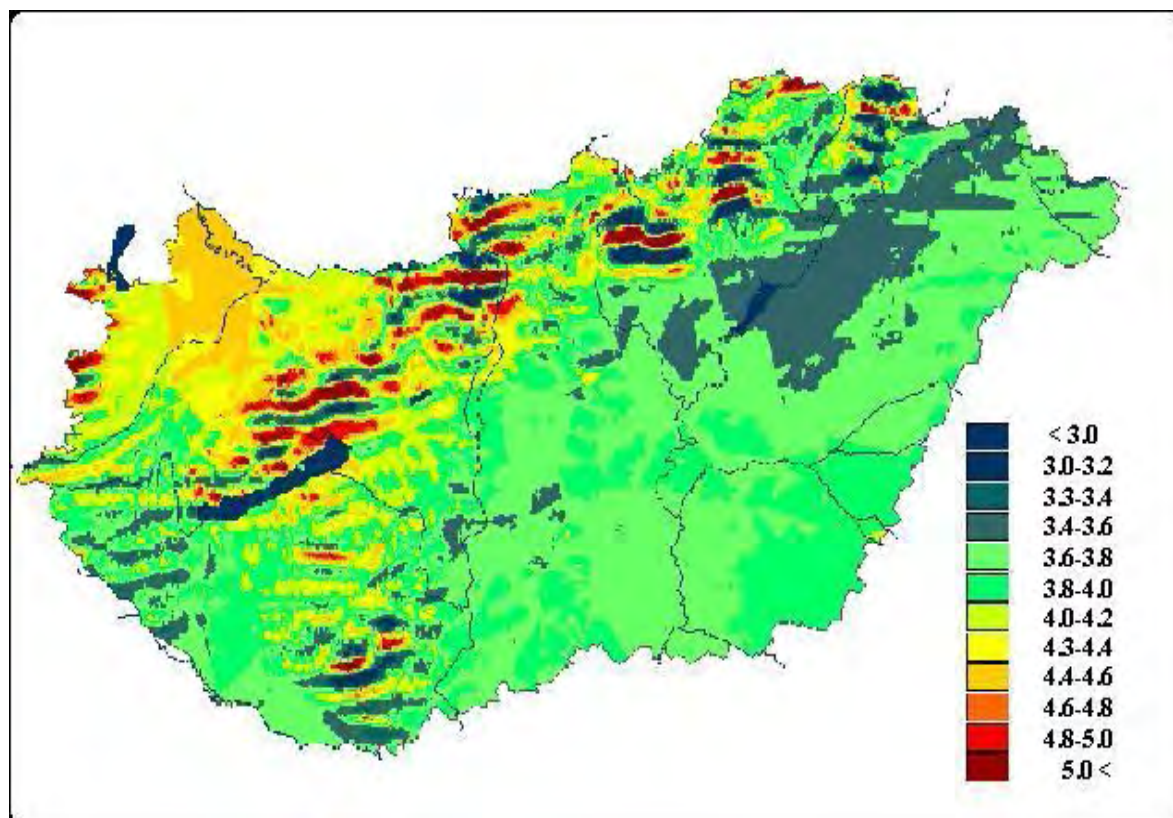
A *vízenergia* természeti erőforrásként az állam tulajdona és a hasznosításához szükséges területek (pl. a vízfolyások medre, parti területi, hullámtere)

általánosságban az állam tulajdonában vannak. A rendelkezésre álló információk alapján sem az állam, sem a tulajdonost megisméjlesztő szervezet, sem pedig a kezelési feladatokat ellátó vízügy nem rendelkezik rövid távú tervekkel a tulajdonában lévő vízfolyások és víztestek energetikai célú hasznosításáról. A vizek hasznosítása tekintetében Európa legelmaradottabb országai között található Magyarország. Másodpercenként 3.602 m^3 mennyiségű víz érkezik Magyarországra és alig több, $3.782 \text{ m}^3/\text{s}$ folyik el gyakorlatilag hasznosítatlanul. A beérkező vízmennyiséghez $180 \text{ m}^3/\text{s}$ vízmennyiség adódik hozzá, amely az ország területére került csapadékból és más helyi forrásokból keletkezik. Magyarország műszakilag hasznosítható vízerő-potenciálja kb. 1000 MW (amely természetesen jóval több a valóban villamosenergia-termelésre hasznosított vagy hasznosítható vízerő-potenciálnál), ebből a Tolna megyét érintő vízfolyások közül a Duna folyó kiemelkedően jelentős arányt képvisel, a vízerő potenciál meghatározó részét, közel 72%-át adja.

Magyarországon összesen 37 vízerőmű működik, ebből Nyugat-Magyarországon 24 erőmű van. Tolna megye területén, beleértve a Duna megyét érintő szakaszát is, nincs vízerőmű. A megyében 42 vízfolyás található, melyek közül a legjelentősebbek a Dunán kívül a Kapos, a Koppány patak, a Sió, a Nádor-csatorna (Sárvíz), valamint a Völgységi-patak. A megye területét érintő vízfolyások közül a jellemző vízhozam adatokat figyelembe véve egyedül a Dunán volna létesíthető gazdaságosan fenntartható vízi erőmű: a Duna átlagos közepes vízhozama $1420 \text{ m}^3/\text{sec}$. A vízhozam adatok alapján a Kapos folyó vízhozama ($1,74 \text{ m}^3/\text{sec}$) vízi erőmű telepítésére nem, de helyi, közösségi szintű villamos energia ellátást biztosító törpe vízierőművek létesítésére alkalmas lehet (a törpe vízi erőmű turbinájának működéséhez legalább $1,03 \text{ m/s}$ – de inkább $1,52 \text{ m/s}$ vízsebesség szükséges).

Megemlíthető még, hogy a folyók mellett a megye területén lévő tavak is (a mezőgazdasági termelő- és jóléti funkciójuk mellett) energetikailag jelentős potenciált képeznek. Tolna megye területén 58 db tó van. E jelentős víztározó kapacitású tavak energiatároló képessége jelenleg kihasználatlan.

A *szélenergia* hasznosítás elterjedésének hazánk földrajzi adottságai kevésbé kedveztek, mivel Magyarország medence jellegű földrajzi fekvéséből következik, hogy állandó irányú, tartamú és erősségű szél nincs. A Dunántúlon, 10 méteres magasságban jellegzetesen $320\text{-}340^\circ$ -os irányból fúj a szél, amelyet a domborzat helyileg befolyásolhat. Sebessége a Balatonszentgyörgy - Pécs közötti vonal és a Duna által határolt területen – így jellemzően Tolna megye teljes területén a szél sebessége 2 és 3 m/sec közötti érték. A Balaton déli partján főképpen a tó keleti medencéjétől délre eső területeken kb. 25 km mélységben – így Tolna megyében elsősorban Tamási és Simontornya térségében - a szél sebessége eléri a $4,5 \text{ m/sec}$ közötti értéket. Ezek a szélsébségek alkalmasak arra, hogy olyan, a földközben (kis magasságban) működő eszközökkel, mint a szélkerék, illetőleg a kisteljesítményű szélgenerátorok, megbízhatóan legyen nyerhető energia. A 70 méteres magasságban mért adatok alapján kijelenthető, hogy Szántód - Pécs irányban – így Tolna megye Ny-i határán - a szélsébség meghaladhatja a $4,5 \text{ m/sec}$ értéket, ezeken a területeken már energetikai célra használható.

70 m-es magasságban mért átlagos szélességek (m/s). Forrás: MANERGY projekt energetikai tanulmány, Pájer Tibor honlapja

A 100 m magasságban végzett szélmérések pedig azt mutatják, hogy a Pakstól ÉNy-ra eső területeken a szél sebessége elérheti a 6-7 m/sec értéket is. Ez a kinetikus energia közepes teljesítményű szélerőmű működtetését képes biztosítani.

A széltérképek adatai alapján megállapítható, hogy Tolna megyében különösen Tamási, Simontornya, Paks által határolt terület alkalmas szélerőmű parkok létesítésére. A szélerőmű parkok telepítési lehetőségeit a szélviszonyokon túl nagymértékben befolyásolhatják a helyi domborzati viszonyok, továbbá számolni kell a szigorú természetvédelmi korlátozó előírásokkal is. Természetvédelmi előírások nem korlátozza viszont a szélmotor és a szélgenerátor telepítését, lévén ezek az eszközök – magasságuk és terjedelmük révén – jól beilleszthetők a természeti környezetbe és mégis képesek lokálisan ellátni az energiatermelés feladatát.

Tolna megye Területrendezési Tervében szélerőmű létesítésére kijelölt területek Pincehely és Simontornya közt, Dunaföldvár, Paks, Fadd, valamint Bonyhád mellett találhatóak. Meglévő szélerőmű-park Tolna megyében nem található. A legjobban előkészített fázisban a Bonyhád melletti területen tervezett 3 szélerőmű-park van, a területrendezési hatósági eljárást lefolytatták, a megyei Területrendezési Tervbe való beillesztésük megtörtént. E mellett Pusztahencsén 19 db 2 MW-os szélerőmű tornyot (összesen 38 MWe teljesítményű szélerőmű-park) jelenítettek meg a Területrendezési Tervben. Négy további település (Dunaföldvár, Fadd, Pincehely, Paks) is tervez szélerőmű-parkot, de ezek még elvi fázisban vannak.

1.2/ai Vízkárt okozó elemek (árvíz- és belvízveszély, fakadóvíz) és vízkárelhárítással kapcsolatos helyzetelemzés

Az utóbbi évtizedben jelentősen megnőtt az árvíz- és belvízveszélyes időszakok száma, az árvizek szintje egyre szélsőségesebb, a belvíz pedig olyan területeket is érintenek, ahol ez még nem volt tapasztalható. Mindeközben egyre hosszabbak a száraz időszakok. Az egyik legfontosabb teendő a vízkárookra és a vízhiányra való mielőbbi felkészülés, mely csökkentheti az időjárásból eredő gazdasági károkat. A megfelelő vízkormányzás elengedhetetlen feltétele a területek jó vízkészlet-gazdálkodásának kialakításához. A vízkészlet-gazdálkodás nem csak gazdasági területek megfelelő ellátását jelenti, hanem a vizek megfelelő arányú elosztását.

Árvizek elleni védekezés

Az árvíz elleni védekezés sokrétű feladat: nemcsak a közvetlen vízkárelhárítást jelenti, hanem a védművek folyamatos fenntartását és fejlesztését, továbbá a megfelelő vízkormányzást is jelenti. Az árvízvédekezés a főművek mentén állami feladat. Tolna megye területén az árvíz által veszélyeztetett területet 211 km elsőrendű árvízvédelmi vonal védi. A töltések állami tulajdonban vannak, amiből 2 km üzemi kezelésben van a Paksi Atomerőmű területén. A megye területén 7 védelmi szakasz található, ezek a Duna, völgyeségi patak, Sió és Nádor csatornára (Sárvíz) védvonalát tartalmazzák, a fent említett hosszban. Az árvízi védekezéshez területrendezési szempontból a nagyvízi meder övezete kapcsolódik. A 21/2006. (I. 31.) Kormányrendelet 5. §-ának (1) bekezdése szerint a nagyvízi meder területét a mértékadó árvízszint, vagy az eddig előfordult legnagyobb árvízszint közül a magasabb jelöli ki. Az OTTrT meghatározta, hogy a megyei tervekben ki kell jelölni a Nagyvízi meder övezetének területét. Ezeken a területeken beépítésre szánt területek nem jelölhetők ki. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy ott, ahol nem kellő magasságú a védőgát, ott a nagyvízi meder a folyóvölgynek természetes magaslatokkal övezett területéig is kijelölésre kerülhet. A nagyvízi meder lehatárolását adatszolgáltatásként a VKKI adja meg a jogszabályok szerint, a vizsgálatok lezárásáig az adat nem érkezett meg. A korábbi terv úgynevezett Hullámtér és nyílt ártér övezetét határozta meg a korábbi jogszabályi környezetnek megfelelően. (Hullámtér: a folyók, vízfolyások partvonala és az árvédelmi fővédvonal közötti terület; nyílt ártér: a folyó áradásakor szabadon elöntött terület.) A Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság által gondozott Duna projektet, melynek célja az előírt árvízvédelmi biztonság megteremtése érdekében - az EU vonatkozó ajánlásai szerint a helyi adottságokat is figyelembe véve, a környezet- és természetvédelmi érdekeket is szolgálva - az árvízvédelmi rendszer fejlesztése. A védművek egyes szakaszain többféle célt szolgáló szilárd burkolat létesül a vízpart és a műtárgyak jobb megközelíthetősége, a fenntartási munkák a térség rekreációs lehetőségeinek bővítése érdekében. A projekt megvalósításának várható ideje 2013 második felére tehető. A projekt a Duna mentén Tolnát is érinti, ezen belül 10 települést.

Belvízvédelem

Tolna megye területére négy belvízvédelmi szakasz esik. Ezek a következők: szekszárd-bátai, bölcske-bogyiszlói, szekszárd-simontornyai és tolnanémedi-dombóvári 45 települést érint, valamennyi központja Szekszárd.

Belvízelvezető csatornák

A vízügyi igazgatóság kezelésében 299 km-nyi belvízelvezető csatorna van, ebből a legjelentősebb a Szekszárd-Bátai-főcsatorna és a Nádor-csatorna (Sárvíz). Jelentős belvízelvezető csatorna még a Baranya-csatorna, mely Dombóvárnál torkollik a Kaposba. A belvizek elvezetését helyi szinten a települési közárkok vezetik el, térségi szinten a völgyek jelentősebb vízfolyásai, így a Kapos, Koppány, Sió vezeti el. Tolna megyében két belvízátemelő szivattyútelep található, melyeknek összkapacitása 6,3 m³/s. Báta I. és Báta II. szivattyútelepek a Szekszárd-Bátai főcsatornán érkező belvizeket emelik át magas dunai vízállás esetén. A megye területén nincsenek belvíztározók, hanem a terepadottságoktól függően medertározásra van lehetőség, illetve a holtágak jöhetnek számításba.

Rendszeresen belvíz járta területek

A területrendezési terv meghatározza az úgynevezett rendszeresen belvízjárta terület övezetét, mely a Pálfaí féle belvíz-„veszélyeztetettség térkép alapján került lehatárolásra. A 4 szintű veszélyeztetettség kategória közül Tolna megye egy részére a II illetve a III. kategória jellemző:

Veszélyeztetettség kategória	Az előtérrel relatív gyakorisága	Szöveges minősítés
II.	0,05-0,10 (=10-20 évente egyszer fordul elő belvíz)	Belvízzel mérsékelt veszélyeztetett terület
III.	0,11-0,20 (=5-10 évente egyszer fordulhat elő belvíz)	Belvízzel közepesen veszélyeztetett terület

Forrás: Tolna Megye Területrendezési Terv Módosítása (vizsgálati anyag) 2011.)

A megye jelentős részét a domborzati adottságokból következően kevésbé veszélyezteteti a belvíz, sőt a megye területén belvízzel erősen veszélyeztetett terület nem található. Ugyanakkor a Kapos és Sió völgyében, valamint Sárköz térségében mérsékelt veszélyeztetett területek találhatók, illetve ez utóbbi területhez kapcsolódóan mérsékelt veszélyeztetett területek is találhatók. A hatályos megyei terv minden olyan területet rendszeresen belvízjárta terület övezetébe sorolt, amelyek a Pálfaí féle térkép szerint a II. és III. kategóriába tartoznak.

Az utóbbi évek időjárási eseményei szélsőségesen változtak. Egy-egy szárazabb évet csapadékosabb követ. Ilyenkor a túltelített talajok a nagy mennyiségű csapadékot nehezebben tudták befogadni, olyan területeken is megjelent a belvíz, ahol eddig nem volt jellemző, illetve ritka jelenség. A megyében nehezíti a helyzetet, hogy ha a Sió csatornán keresztül több vizet engednek le a Balatonból a tó vízszintjének kritikus szint alá csökkentése érdekében, a helyben felgyülemlt belvizeket a Sió már nehezen tudja befogadni.

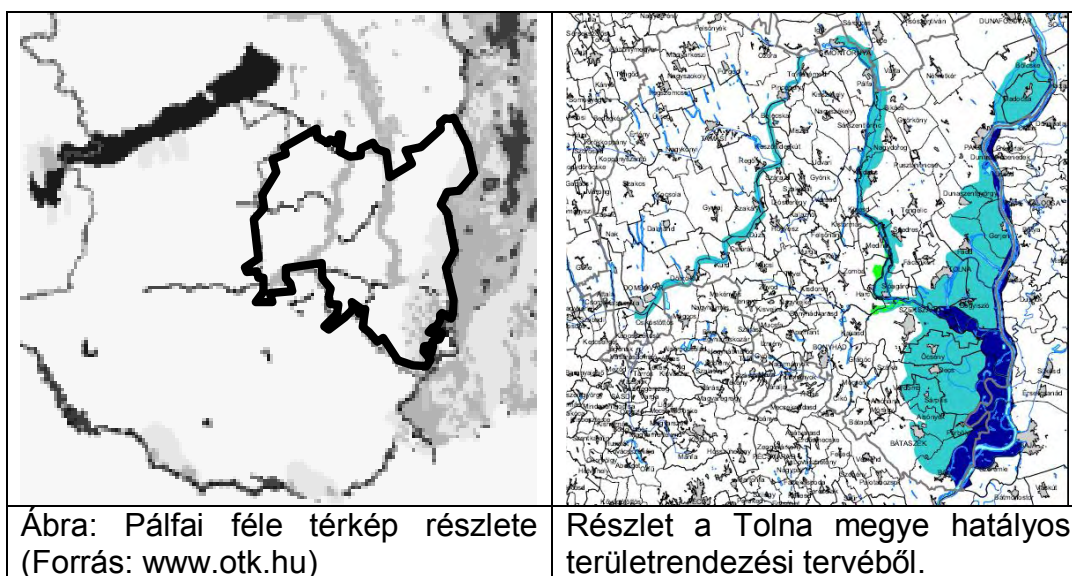
Belvizek hasznosítása

A belvizek elsősorban a mezőgazdasági területeket veszélyeztetik. A károk mérséklését segíti elő a természeti adottságokat messzemenően figyelembe vevő és kihasználó gazdálkodás, a tájgazdálkodás alkalmazása. A belvizek teljes mértékű elvezetése nem csupán önmagában költséges, de a vízhiány

kompenzálhatóságának elvesztését is jelenti a mezőgazdasági területeken. A túlzott vízelvezetés következményeként a talajvíz szintje is mélyebbre kerül. Különösen indokolttá válik a belvizek valamilyen formában történő összegyűjtése és tárolása. A megye domborzata alkalmas arra, hogy kijelölésre kerüljenek azok a területek, amelyek a csapadékosabb időszak vizeit összegyűjtse és tárolja.

Belvízvédelmi fejlesztések

A fejlesztések között szerepel a Szekszárd-Bátai főcsatorna komplex vízrendezése, melynek célja a Szekszárd-Báta öblözetben a víztest jó állapotának elérése, a kül- és belterületeken előforduló károk (vízhiány, víztöbblet) csökkentése. Ennek révén elkerülhető, hogy Báta, Ócsény, Szekszárd belterületét előntés fenyegetse. A komplex vízrendezés a DDOP forrásinak igénybevételével 2012. nyarára készül el.

Ábra: Pálfi féle térkép részlete
(Forrás: www.otk.hu)

Részlet a Tolna megye hatályos területrendezési tervéből.

Vízerózió által veszélyeztetett területek

A vízerózió mindenütt jelen van, legfőképpen a csapadék-, lejtőviszonyok, a talaj nedvességállapota, vízgazdálkodása, szerkezete és a növényborítottság befolyásolja kialakulását. A legnagyobb veszélyt az 5%-nál nagyobb lejtésű területek jelentik, ahol a lehulló csapadék – ha nem szivárog időben a talajba – elhordja a termékeny talajréteget. Ez hosszabb távon azt jelenti, hogy terméketlenné válik az adott terület. A megye domborzati adottságaiból következően Tolna megye jelentősebb részén erózió kialakulására lehet számítani, mely a megye területének közel kétharmada, a dombvidéki területei az ország erősen vízerózió-veszélyes térségei közé tartoznak. A veszélyeztetett terület 89 települést érint. A rendkívül szabdalt terület, a nagy völgyhálózat-sűrűség folytán a fiatal üledékekkel fedett lejtőkön pusztít az erózió. A megye erősen és közepesen erodált területei elsősorban a Szekszárdi-dombságon, a Völgységben, a Tolnai Hegyháton és a Geresdi Dombság területén helyezkednek el (pl. Bátaapáti, Bonyhád, Kisdorog, Mucsfa települések). A Koppányra közelítőleg merőleges, sűrű völgyhálózat között elhelyezkedő hátaik felszínén a humuszos réteg szintén sokhelyütt elmosódott, erodálódott. Ilyen helyeken a meszes, löszös altalaj került felszínre. A Koppánytól É-ra és D-re a termőréteg már vastagabb, és kevesebb erodált foltot tartalmaz.

A vízerózió megfékezésére számos agrotechnikai eljárás (pl. a szintvonalakkal párhuzamosan történő művelés, a víz mozgását fékező gyeplátók/cserjesávok telepítése, sorközök füvesítése stb.) és művi beavatkozás (sáncolás, teraszolás) létezik, de a legjobb módszer a nagyobb meredekségű lejtőknél a tájhasználat, a művelési ág változtatása (azaz az állandó növényborítottság biztosítása gyepesítéssel, erdősítéssel), illetve a szántóterületeken jó talajvédő növények termesztése. A megyében jelentős szőlőterületek találhatók a dombvidékeken (borvidék szőlőkataszter szerinti I. osztályú területeken), ahol fokozottan be kell tartani a talajvédelmi hatóság által előírt agrotechnikai feltételeket.

1.2/b Épített környezet és a kulturális örökség védelme (műemlékek, régészeti lelőhelyek)

A megyére vonatkozó legfrissebb régészeti és műemléki adatbázisa elkészült. Közel 390 épület vagy építmény műemlék (egy részük védelmi aktusban van) és további 21 műemléki környezet van. A szám folyamatosan növekszik, mivel újabb 33 ingatlan védelem javaslata került benyújtásra a Kulturális Örökségvédelmi Iroda részéről. Visszavonás, elbontás alig akad évente. a megye régészeti adatbázisa pedig 60 oldalon közel 2000 lelőhelyet részletez.

A terület vázlatos építés-, építészettörténeti ismertetése

Tolna megye emlékhalmaza nagyobb időszakokra tehető.

a./ A török hódoltság előtti időszak

b./ A török hódoltságtól napjainkig.

Míg az első időszak értékei ma már kizárólag régészeti, szinte csak a török utáni időkből maradtak fent épületek és kerültek műemléki védelem alá.

Magyarázata, hogy a hódoltság (alávetettség), valamint a harci cselekmények (ideértve a felszabadítást is) igen nagy pusztítást végeztek a korábbi emlékhalmagban, jórészt régészeti feladattá téve ennek feldolgozását

A török hódoltság előtti időszak építészete

A régészeti leletek szerint a megye területe az őskor óta lényegében folyamatosan lakott volt. Erre példa a Sióagárd–Leányvár (bronzkor), Regöly (kelta), Decs-Ete (Árpád-kor) településeken található emlékek. Építettnek emlékei a földvárak, melyek létesítése a magyar királyi vármegyerendszer megszűnéséig, a tatárjárásig tartott.

Római kor: Pannónia provincia történelmi hozzájárulása elsősorban a település- és útszelvény máig is meghatározó, építményei gyakorlatilag mind megsemmisültek., de a római kövek és téglák újrafelhasználása a középkortól kimutatható számos kisebb templom, kolostor falában.

Magyar középkorban Tolna a negyedik legsűrűbben lakott vármegye volt, ennek megfelelően gazdag is volt. Gyakorinak számított román kori templom gótikus átépítése. Az emlékhalmag elsősorban egyházi (templom, kolostor) valamint védelmi célú építkezésekhez (vár) kötődik.

A hódoltság előtről jó állapotú emlék nem maradt fenn, az újjáépítés épületállománya viszont – templomoknál – igen nagy százalékban az ősi falak felhasználásával valósult meg.

(Szekszárd: bencés kolostorrom I.Béla korából román stílusban, I. Béla, Nagyszékely: templom részletei, Szakcs: templom gótikus maradványai, Szakály, Felsőnyék, Aparhant: gótikus eredetre utaló támpillérek a templomhomlokzaton, Iregszemcse: Kálvária – Kápolna)

Mindhárom jelentősebb megyei vár – várkastély (Ozora, Dunaföldvár, Simontornya) is e korszak terméke, melyek javarész példaértékűen helyreállításra kerültek.

A hódoltság megszűntétől napjainkig

A török alóli felszabadulás nagy anyagi és véráldozatokkal járt, a megye közel volt az elnéptelenedéshez. Birodalmi érdek volt a betelepítés (németek, délszlávok), amely hozta magával a kultúráját, vallását. Kialakult a nagybirtokrendszer, beindult a gazdaság és felgyorsult az újjáépítés.

Barokk időszak

A török idők utáni újjáépítéssel főleg egyházi épületek készültek (római katolikus templomok Szekszárdon, Dunaföldváron) de a betelepített németek nyomán református (Nagydorog, Kölesd) és evangélikus templom is készült (Felsőnána, Kalaznó).A korra jellemző köztéri műalkotás volt a pestis-oszlop (Szentháromság-szobor), Szekszárdon, Tolnán, Bonyhádon és több településen.

Jelentős szerb (ortodox) lakosság is építkezett, hisz első jelentős monostorát még a hódoltság idején alapították (1585 – Grábóc).

A 18.-19. sz.-ban a megye területén a legnagyobb építtető a földbirtokosság volt. Számos birtokközpont jött létre, például a hőgyészi Mercy és az Apponyi uradalom említhető.

Kastélyok, kúriák barokk példái közül megemlíthjük a hőgyészi Apponyi-kastélyt, a tamási Esterházy-kastélyt, Paks kúriaállományát és ekkor jelennek meg a reprezentatív kertek is

Klasszicizmus

Ebben az időszakban új kastélyok és kúriák épültek (Perczel –kúria Bonyhádon, Viczay Kastély Iregszemcsén, Gindly uradalom Tengelicen) és megszorodtak a középületek is:

Iskolák (Bölcske, Paks, Szekszárd), szálloda (Paks), Vármegyeháza és bíróság épült Szekszárdon.

A klasszicizmus nevezhető az utolsó „nagy” stílusnak, bizonyos szempontból polgári ideológiát közvetít, felsorolt példáink között valódi remekmű a megyeháza.

Historizmus, szecesszió

A historizmusnak (eklektika) nevezett építéstartó történeti időszak fő jellemzője a történeti stílusok formakincsének alapulvétele funkcionálisan új építési feladatok „öltöztetésére”. Legkorábbi szakasza a „romantikus”-nak nevezett (angol gótika formakincsét alapul vevő) irányzat volt, kis épületállománnyal, szimbiózisban a klasszicizmussal. Ennek reprezentatív példája az Augusz-ház (kastély) Szekszárd központjában.

A historizmus „neo-stílus” kavalkádjának is tartják, melyre példa a szekszárdi Wosinsky Mór-múzeum – (neoreneszánsz, 1902), és Városháza (valódi stíluskeverék, 1846), volt takarékpénztár (neobarokk, 1896), újvárosi római katolikus templom (neogót,1868).

A hazai szecesszió kísérletének a „nemzeti” építészet megteremtésére (19. sz. végétől), értékes példája a Szegszárd-szálló , vagy Szekszárd első filmszínháza (1913) – ma Magyarországi Német Színház

A zsidóság Kiegyezés utáni emancipációja szintén sajátos színekkel gyarapítja a megye építészeti palettáját. Zsinagógák Pakson (19. sz. 2. fele), Szekszárdon (1896), zsidó temető Pakson és Bonyhádön található

Az I. világháború végétől napjainkig

A két világháború közti időszak tartalmi építészetét „modernizmusnak” is hívták. Időben már igen közel van jelenkorunkhoz, meghatározó műhelye a BAUHAUS volt. Szekszárdi példái s vasútállomás (1940) (nép formanyelv felhasználásával) és a kórház bővítés hat új pavilonnal (1928-30). A II. világháború utáni építészeti értékei a modern szekszárdi új városközpont- korzó épületeit, Művelődési-házat , de néhány organikus építészeti példa is van (paksi római katolikus templomot), kakasdi faluház.

Népi építészet

A paraszti építkezést mindig is a közvetlen környezetben megtalálható építőanyag határozta meg. Így a mind intenzívebb mezőgazdaság által gerjesztett fahiány a 19. sz. végére gyakorlatilag felszámolta a korábbi borona vagy paticsfalú (német falvakban favázás – Fachwerk) építkezést. Helyére a vertfal ill. a vályog lépett. Így az ún. „régí stílus” emlékállománya csekély (Szakály: falumúzeum, Sárszentlőrinc: jegyző háza, fachwerkes házak Zsibriken és Závodon, stb.) Megemlíthető a nagy stílusok késéssel való továbbélése az épületdíszítésben még a 20. sz.-ban is (Kismányok, Kalaznó, Murga, Mucsi). Sajátos, jó látványt nyújtó épületegyüttesek a pincesorok (kiemelkedő emlék magyar faluban a Sióagárd melletti Leányvár, német faluban Györköny).

Kulturális örökség szempontjából kiemelten kezelendő terület

A Kulturális örökség szempontjából kiemelten kezelendő területek övezetét az OTTrT 14/B. §-a szerint mintegy 23 település a megyében. Jelenleg a világörökségbe tartozó terület nincs, de világörökség-várományos 11 terület. Ezek elsősorban a Duna mentén fekvők. (Bölcske, Paks, Dunaszentgyörgy, Fadd, Tolna, Őcsény, Szekszárd, Bátaszék, Bába) További folyó melletti települések valamint Dombóvár, Tamási és Regöly környéke történeti települési területbe sorolandó. E szerint különösen a történeti településközpontok, a történeti kertek, a jelentős régészeti lelőhelyek, az országos és helyi védelem alatt álló területek, valamint ezek környezete, védőövezetei lettek kijelölve.

Világörökség és világörökség-várományos területek

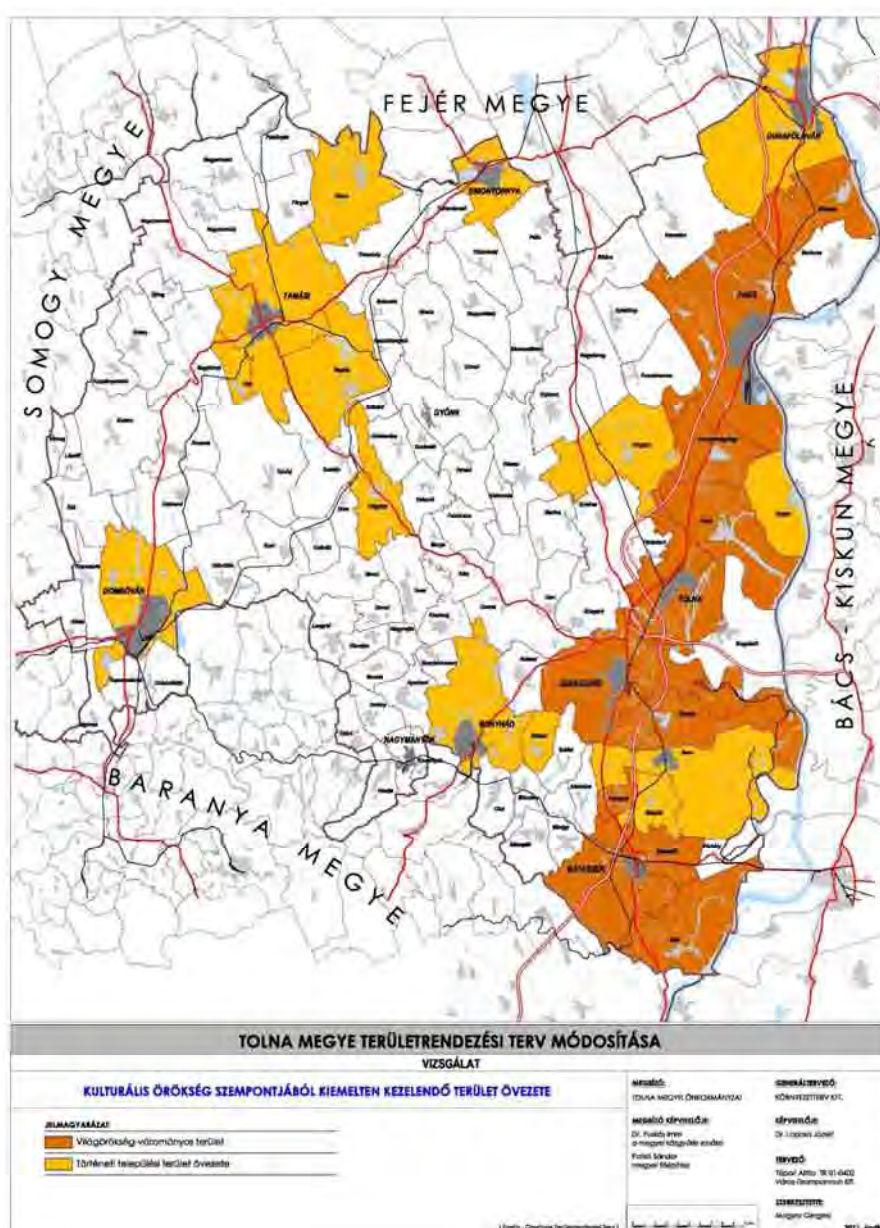
A 1972. évi UNESCO Egyezmény szerinti Világörökségi Listára felvett területek, amelyeket Magyarország, kiválasztott arra, hogy jelöltek legyenek.

- A római limes magyarországi szakasza nemzetközi sorozatjelölés részeként
- Tájház hálózat Magyarországon

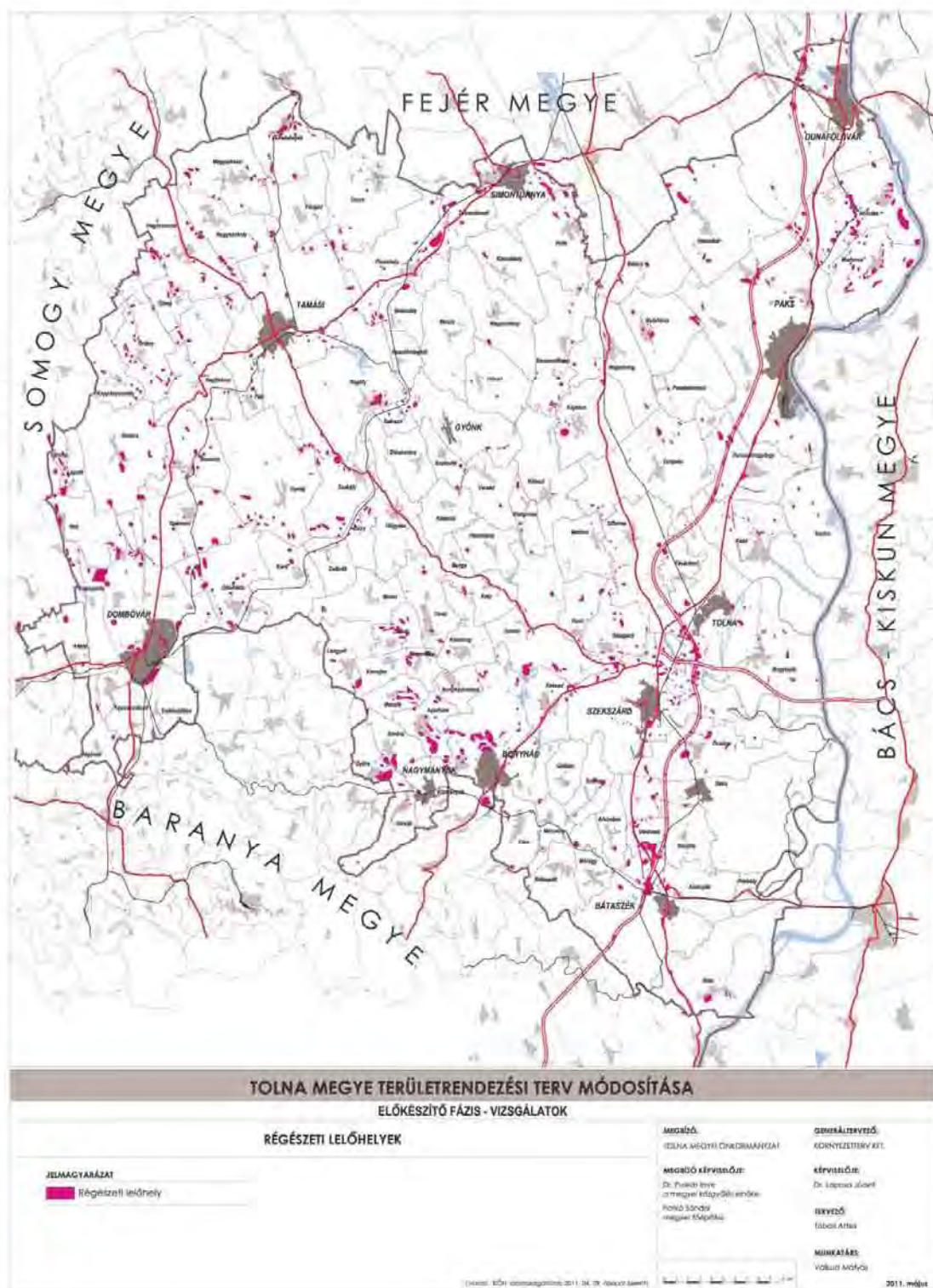
A római limes magyarországi szakaszának védelme egy nemzetközi sorozatjelölés részeként kerül a bizottság elé. A Római Birodalom Brit-szigetektől a Fekete-tenger partjáig terjedt. Ennek emlékét a limes őrzi, mely árkok, falak, erődítmények, őrtornyok és települések maradványaiból áll. Ennek Nagy-Britanniára (1987) és

Németországra (2005) eső szakaszát már felvették a világörökségi listára, hazánkra eső szakaszának védelme előkészítés alatt áll. Pakson a Lussonium elnevezésű egyik limes- egykor római katonai település volt Paks-Dunakömlőd közelében, jelenleg látogatható romkert.

2000-ben került a várományos listára a „Tájház-hálózat Magyarországon” tétel. A megyében tájház található például Bátán (halászház), Bátaszéken és Sióagárdon. A tájház-hálózat bemutatja a 18. század és 20. század közötti időszak egy-egy vallás, település, népcsoport jellemző népi építészetét, gazdálkodását, eszközeit, öltözködési hagyományait, egyedülállóan tudományos alapossággal együtt, azonos módon kerülnek megőrzésre és bemutatásra a különböző térségek, közösségek értékei (tájházai)

(Forrás: Tolna Megye Területrendezési Terv Módosítása (vizsgálati anyag) 2011.)

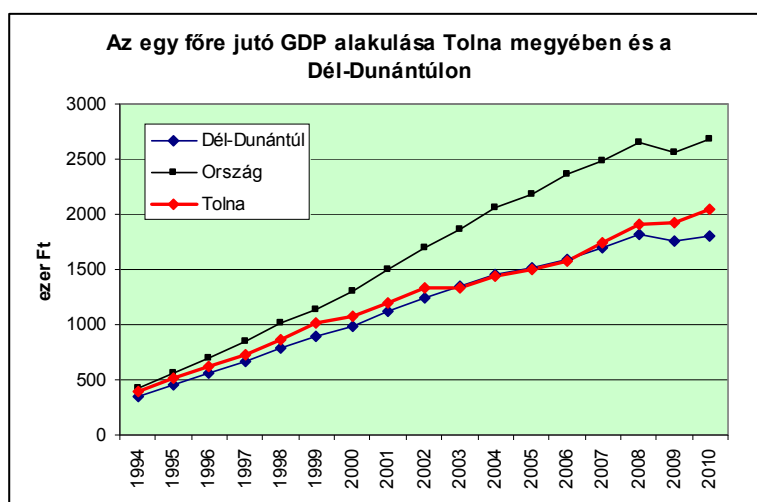
(Forrás: Tolna Megye Területrendezési Terv Módosítása (vizsgálati anyag) 2011.)

**1.2/c Gazdasági bázis; 1.2/cb A gazdaság belső és külső kapcsolatai;
1.2/cd A telepítési tényezők értékelése; 1.2/cf A térség gazdaságának
versenyképességét befolyásoló tényezők**

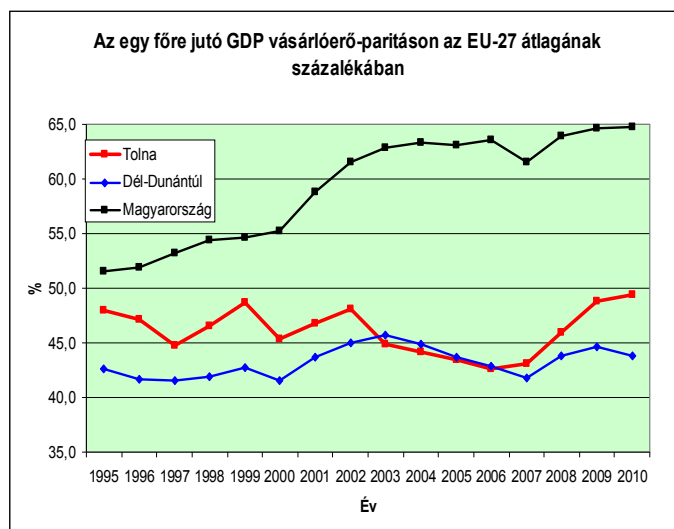
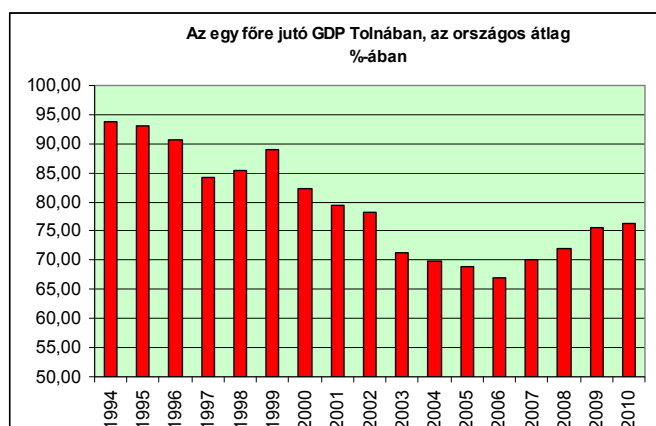
Tolna megye az ország egyik legkisebb lakosságú megyéje (egyedül Nógrád megye népessége kisebb), így az ország GDP-jének 1,8%-a keletkezik ebben a térségében. Az egy főre jutó GDP tekintetben a 2010-es adatok alapján a 7. a megyék rangsorában, ami az utóbbi évek felzárkózási folyamatának következménye, 2007-ben még a 13. helyen állt.

Az egy főre jutó GDP tekintetében 1994 óta növekedő tendencia érvényesül, egyedül 2003-ban volt stagnálás. A növekedés jóval lassabb ütemű volt 2007-ig, mint az országos trend, ami a megye egyre nagyobb mértékű leszakadását eredményezte, 2007-től egy felzárkózási folyamat indult meg. (Az egy főre jutó GDP 1995-ben még az országos érték 93%, 2006-ban 67%, 2010-ben 76%.) Meg kell jegyezni, hogy az MVM-Paksi Atomerőmű adja a megye GDP-jének mintegy 20%-át. A gazdasági teljesítmény 2003-as stagnálásához is az járult hozzá, hogy ebben az évben kellett leállítani az erőmű egyik blokkját, ami 20%-os csökkenéssel járt energiatermelés volumenét tekintve, másrészt a megyében 2009-ben nem csökkent a GDP a gazdasági válság ellenére sem, mivel ekkor sikerült 4%-kal több villamosenergiát termelni az előző évhez képest, mely elegendőnek bizonyult arra, hogy kompenzálja a más ágazatokban megjelenő negatív folyamatokat.

Az Európai Unió 27 tagállamának átlagához viszonyítva 49,4%-ot (2010) ért el a megye, mely a legmagasabb érték, de összehasonlítva az 1995-ös 48%-kal, vagy az 1999 48,7%-kal csak apró pozitív elmozdulást jelent. (Felzárkózási trend 1998-99, 2001-02 és 2007-10 években volt tapasztalható. A 2009-es pozitív elmozdulás annak következménye, hogy a megyét kevésbé érintette a gazdasági válság, mint az ország és az EU más fejlettebb térségeit.)

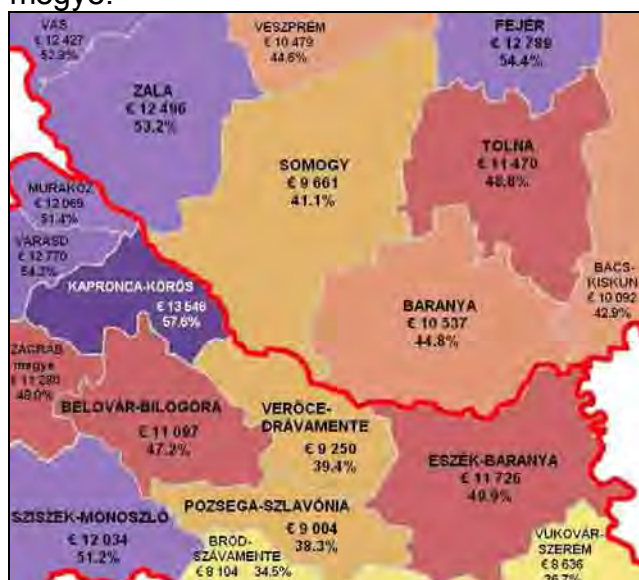

Az egy főre jutó GDP idősorai (forrás: KSH)

Az egy főre jutó GDP idősorai (forrás:KSH)

Tolna megyét körülvevő megyék alacsonyabb fajlagos GDP értékkel rendelkeznek, kivételt képez Fejér megye.

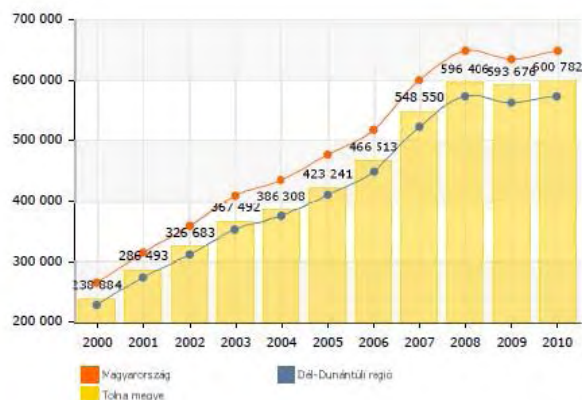

A magyar-horvát határmenti megyék gazdasági teljesítménye, 2009

(Egy főre jutó GDP vásárlóerő-paritáson, illetve az EU27 %-ában)

(forrás: KSH, Horvát Statisztikai Hivatal, DDRFÜ szerkesztés)

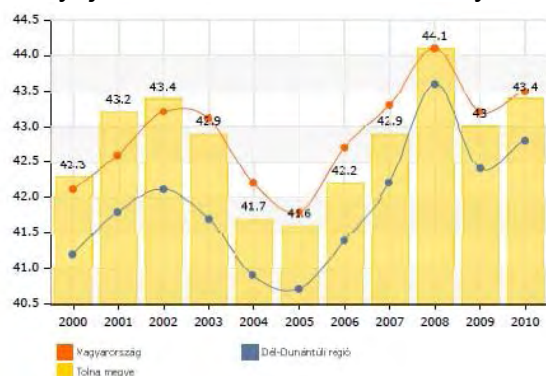
A megye lakosságának jövedelmi viszonyai alacsonyabb szintet érnek el mint az országos átlag, de a régiós átlagnál 6%-kal magasabb átlagjövedelem mutatható ki a megyében, mely elsősorban Paks térségében tapasztalható magasabb jövedelemnek a hatása.

Egy lakosra jutó összes nettó jövedelem (Ft) (forrás:TEIR)

Az alkalmazásban állók átlagos nettó havi jövedelme 2012. II. negyedévben 126,3 ezer Ft volt, mely a régiós érték 106,5%-a, az országos átlagnak pedig a 88,5%-a volt.

A személyi jövedelemadó fizetők aránya 2008-ban volt a legmagasabb és 2005-ben a legalacsonyabb. A régió átlagát meghaladó mutatóval rendelkezik a megye, a személyi jövedelemadót fizetők aránya az országos átlaghoz közeli szintet ér el.

A személyi jövedelemadót fizetők aránya (%) (forrás:TEIR)

A regisztrált gazdasági szervezetek száma Tolnában 2012. június 30-án közel 37 550 volt, 335-tel, csaknem egy százalékkal több, mint 12 hónappal korábban. A magyarországi szervezeteknek mindössze 2,1%-a került Tolna megyei székhellyel bejegyzésre, részesedésük valamelyest elmaradt a lakónépességétől. A gazdasági szervezetek bő kilenctizede vállalkozói tevékenységet folytatott, 7,5%-ukat nonprofit, 1,1%-ukat költségvetési szervként tartották nyilván. A vállalkozások lakónépességre vetített száma (ezer lakosra 150 jutott) közepes vállalkozói aktivitásról tanúskodott, mind az országos (166), mind a Budapest nélkül számított megyei átlagtól (154) elmaradt. Tolnában a regisztrált vállalkozások bő 23%-a valamely társas, közel 77%-

a egyéni formában alakult meg. (Országosan 36, illetve 64% a megfelelő arány.) Június 30-án a nyilvántartásban 8000 társas vállalkozás szerepelt, amely állomány a 12 hónappal korábbinál 3,5%-kal több volt. Bö hattizedük korlátolt felelősségű, további egyharmaduk betéti társasági formában volt bejegyezve. Szövetkezeti formában 132, részvénytársaságként 63 cég tevékenykedett. Az egyéni vállalkozások száma közelítette a 26 300-at, állományuk minimális változást mutatott az egy évvel korábbihoz viszonyítva (100,2%). A félév végén a megyében 822 társas vállalkozás állt felszámolási vagy végelszámolási eljárás alatt, szemben a 2011. június végi 653-mal. Ez a szám a regisztrációban szereplő társas vállalkozások egytizedét jelentette, amely hányad közel 3 százalékponttal alacsonyabb volt az országosnál.¹ A megyén belül a vállalkozássűrűség viszonylag egyenletes eloszlást mutat, a legtöbb vállalkozás ezer lakosra a megye keleti részében, a szekszárdi és paksi térségben található.

A működő vállalkozások adatait áttekintve azt látjuk, hogy a megyében 13 869 (2009) vállalkozás működött, melyből 8 137 (59%) egyéni vállalkozás volt és 3 243 (23%) működött jogi személyiségű társasági formában. Az ezer lakosra jutó működő jogi személyiségű vállalkozások száma 13,7 volt mely nem érte el az országos átlagot (22,8) és a vidéki átlagtól (17) is elmaradt. A vállalkozások 95,7% mikrovállalkozás volt 10 fő alatti foglalkoztatási létszámmal. A 250-nél több foglalkoztatottal rendelkező vállalkozások közül 8-nak volt a megyében a székhelye, mely az ebbe a kategóriába tartozó vállalkozások 0,9%-át tette ki.

A külföldi tőkevonzás tekintetében az országban a legkedvezőtlenebb a Dél-Dunántúl helyzete. Amellett hogy tartósan a legalacsonyabb az egy lakosra jutó külföldi tőkeösszeg a régiók között, az országoshoz viszonyított arány csökkenése is itt volt a legszámottevőbb. Miközben 1995-ben az országos átlag 39%-át tette ki a fajlagos mutató értéke, addig 2010-ben már nem érte el annak 12%-át.

Dél-dunántúli székhellyel 2010. év végén 1218 külföldi érdekeltségű vállalkozást tartottak nyilván, ami azt jelenti, hogy a térségben székhellyel rendelkező összes társas vállalkozás 3%-ában volt jelen külföldi működő tőke. Számuk az e térségbe tartozó megyék közül Baranyában volt a legjelentősebb, 557, Somogyban 440, Tolnában 221 volt bejegyezve.

Lényegesen nagyobb azonban ennél a szerepük a foglalkoztatásban: a régióban 2010-ben az összes társas vállalkozásnál alkalmazásban állónak 18%-át (27 181 főt) külföldi érdekeltségű vállalkozás foglalkoztatta, az érintett három megye közül Baranyában 15, Somogyban 27, Tolnában 13% volt az arányszám. A térség vállalkozásaiban megjelenő külföldi tőkeösszeg 175,5 milliárd forintot tett ki, amelyből a legnagyobb hányadok Somogy 80 milliárd forint (46%) és Baranya megyéhez (42%) kötődtek, Tolna megyei szervezetek működtetéséhez a külföldi befektetések csupán 12%-a kapcsolódott.

Tolna megyében a legmeghatározóbb, 75%-os hányada a külföldi tőkének a feldolgozóipar területén jelent meg, a textilipar, az élelmiszeripar, a műanyag és nemfém ásványi termék gyártása valamint a fémfeldolgozás részesedett nagyobb arányban a befektetésekből.

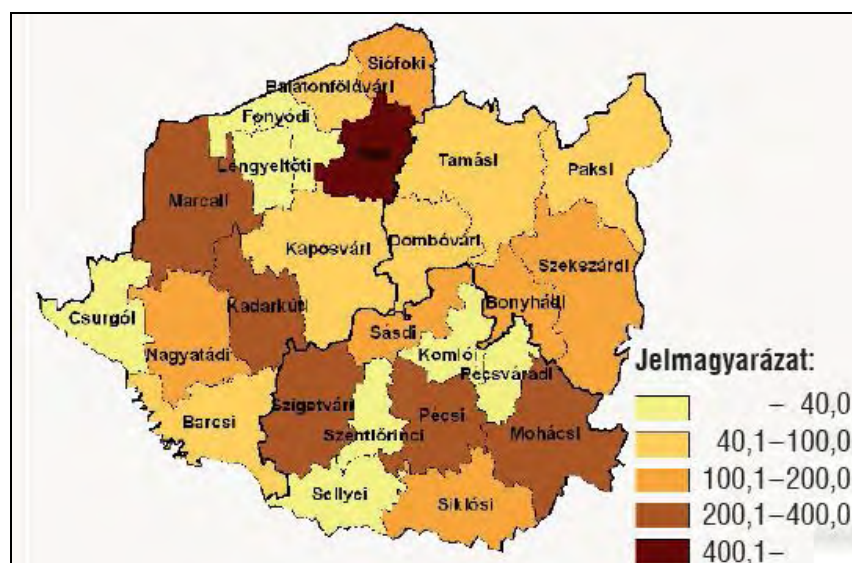
Tolna megyébe érkezett a legkevesebb külföldi tőke, a megyék összehasonlításában az egy lakosra jutó tőkeösszeg tekintetében is a 20. helyezett a megye, az alacsony

¹ Statisztikai tájékoztató – Tolna megye, 2012/2, KSH

régiós érték felével. A megye egyik térségében sem érte el a befektetett tőke fajlagos értéke a régiós átlagot.²

Megnevezés		Baranya	Somogy	Tolna	Dél-Dunántúl	Ország ^{a)}	Ország főváros nélkül
		megye					
A	Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	12,3	45,4	5,0	21,7	11,4	13,5
B–E	Ipar összesen	135,0	171,8	68,0	130,9	701,2	640,2
C	Ezen belül: feldolgozóipar	128,6	171,6	68,0	128,3	614,9	573,6
F	Építőipar	1,2	5,0	0,1	2,2	14,8	3,7
G,H,I	Kereskedelem, szállítás, szálláshely-szolgáltatás	8,7	16,9	7,2	11,1	240,2	128,7
J–R	Többi nemzetgazdasági ág együtt	33,1	12,7	10,4	20,6	645,2	97,6
A–R	Mindösszesen	190,2	251,8	90,6	186,5	1 612,8	883,8

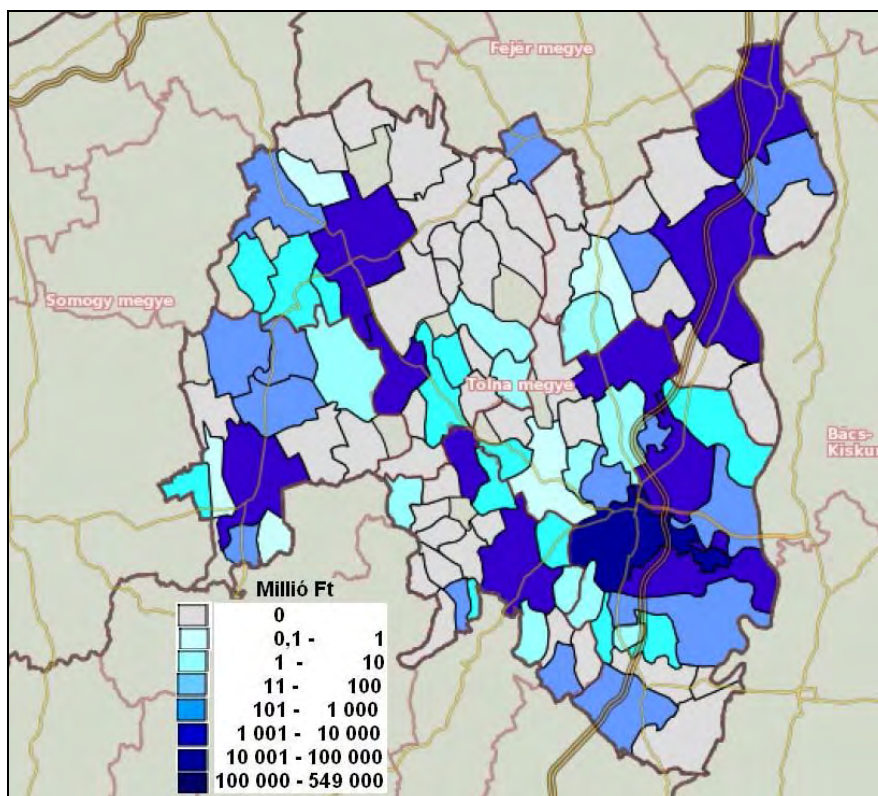
A külföldi tőke egy lakosra jutó összege, 2010 (forrás: KSH)

Az egy lakosra jutó külföldi tőkeösszeg a dél-dunántúli kistérségekben, ezer forint, 2010 (forrás: KSH)

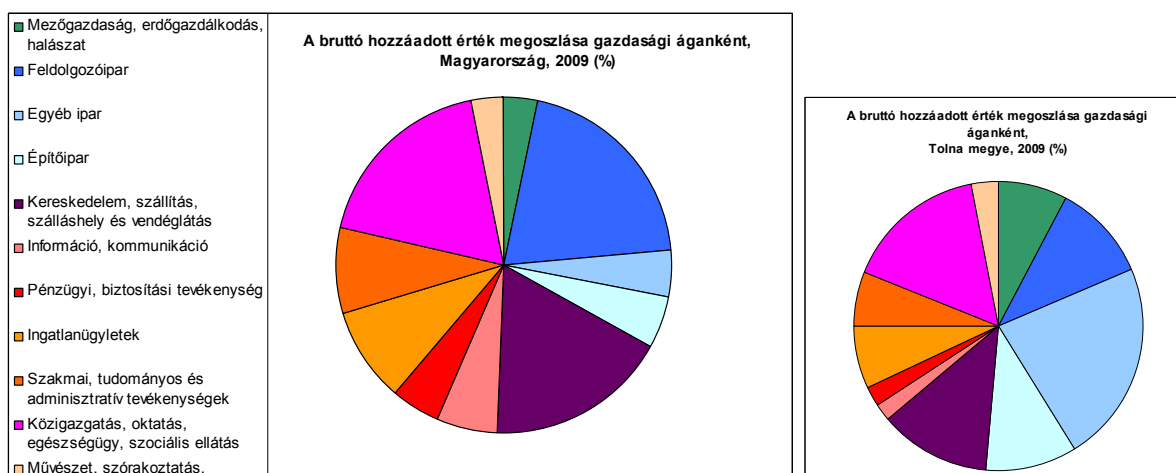
A társas vállalkozások export árbevételének tekintetében (forrás: NAV) a Tolna megye fajlagos értéke (320 e Ft/fő, 2010) meghaladja a régiós átlagot (298 e Ft/fő), de ez jócskán elmarad az országos (2 066 e Ft/fő) és a vidéki (511 e Ft/fő) átlagtól is. Az export a városokban és a fő közlekedési útvonalak mentén fekvő településeken koncentrálódik, nagyobb részben a megye keleti, Duna-menti térségében. Az export nagysága a legmagasabb Szekszárdon (24 milliárd Ft), Tamásiban (9), Ócsényben (7,6), Dombóváron (7,6), Pakson (7,1), Bonyhádön (4,6), és Tolnán (4).

² Területi statisztikai tükör, 2012/55, KSH

Exportárbevétel megoszlása településenként, 2010 (forrás: TEIR)

Összehasonlítva az ország és a megye gazdasági teljesítményének megoszlását az egyes gazdasági ágak szerint, azt tapasztaljuk, hogy a mezőgazdaság és az ipar súlya nagyobb volt a megye gazdaságában, mint az országban. Az iparon belül a feldolgozóipar 9 százalékkal kisebb arányt képviselt, másrészt a z egyéb ipari tevékenység, melybe a villamosenergia-termelés is tartozik 18%-kal magasabb arányban van jelen a megye gazdasági teljesítményében, mint az ország egészében. A szolgáltatások súlya a megyében (48,5%) jóval alacsonyabb, mint az ország egészében (67%). A szakmai, tudományos, adminisztratív tevékenységek csak a 70%-át érik el Tolna esetében az országos arálynak.

Gazdasági teljesítmény megoszlása főbb gazdasági ágak szerint (%) (forrás: KSH)

1.2/ca Főbb gazdasági ágazatok, azok fejlődési irányai: mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, üdülés, idegenforgalom, vízgazdálkodás, ipar, szolgáltatás, stb.; 1.2/cc A termelési infrastruktúra állapota; 1.2/ce A területi innovációs potenciál

A megye mezőgazdasági adottságai kiválóak, különösen a szántóföldi gazdálkodásra alkalmas területek között találhatóak kiváló adottságú területek a megyében (elsősorban a megye keleti részén Dél-Mezőföld és Sárköz, illetve a nyugati részen Tamási és Dombóvár térségében). Ezzel szemben az erdőterület aránya a Dél-Dunántúlon a legkisebb (66,3 ezer ha), mely a megye összes földterületének 19%-át tette ki. (Magyarország erdősültsége ugyanakkor 21%.)

A földterület művelési ágankénti megoszlása, 2012. május 31.

	(%)				
Művelési ág	Baranya	Somogy	Tolna	Dél-Dunántúl	Ország
Szántó	51,5	43,8	62,6	51,0	46,5
Konyhakert	0,6	0,7	0,8	0,7	0,9
Gyümölcsös	0,3	0,5	0,5	0,4	1,0
Szőlő	1,0	0,6	1,5	1,0	0,9
Gyep	4,2	5,5	5,0	5,0	8,1
<i>Mezőgazdasági terület</i>	<i>57,6</i>	<i>51,1</i>	<i>70,4</i>	<i>58,1</i>	<i>57,4</i>
Erdő	25,4	31,1	19,4	26,3	20,6
Nádas	0,2	0,9	0,4	0,6	0,7
Halastó	0,4	0,6	0,6	0,5	0,4
<i>Termőterület</i>	<i>83,5</i>	<i>83,8</i>	<i>90,8</i>	<i>85,5</i>	<i>79,1</i>
Művelés alól kivett terület	16,5	16,2	9,2	14,5	20,9
Összes terület	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

(forrás:KSH)

A szántóföldi növények közül a búza, kukorica, burgonya termésátlagai a megyében általában magasabbak az országos átlagnál.

A megyében a szőlőtermesztésnek régi hagyományai vannak. Tolnában fekszenek a Pannon borrégióhoz tartozó Szekszárdi és Tolnai borvidékek, melyek közül a Tolnai a borrégió legnagyobb területű borvidéke.

Az állattenyésztés szerepe is jelentős a megyében, bár a sertésállomány és a baromfiállomány nagysága is közel a felére esett vissza az elmúlt 10 évben, ebben az időszakban országosan nőtt a baromfi száma.

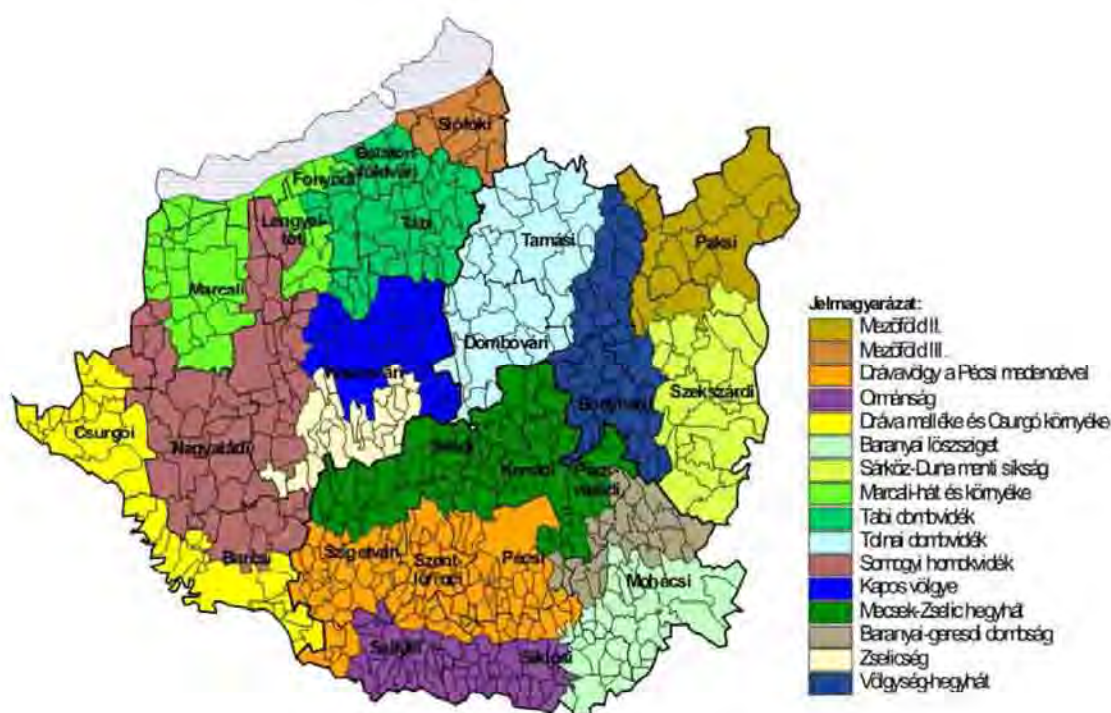
A megyét 4 mezőgazdasági tájkörzetre lehet bontani, a tájkörzetek adottságai nagyban eltérnek egymástól.

A megyében 447 db (2010) társas vállalkozást regisztráltak a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászati ágazatban és 11 129 egyéni vállalkozást, ezer hektár mezőgazdasági területre a megyében 1,8 társas vállalkozás, illetve 46 egyéni gazda jut. Mindkét érték alacsonyabb, mint az országos átlag (2,5, illetve 76 vállalkozás/e ha).

A mezőgazdaság a foglalkoztatásban és a GDP termelésben is nagyobb szerepet kap a megyében, mint az országos átlag.

Az élelmiszeripar mellett (tejfeldolgozás, malomipar) a textilipar és cipőgyártás területén található jelentősebb kapacitás a megyében, illetve kiemelkedő jelentőségű a MVM-Paksi Atomerőmű, melynek középtávú bővítése is napirenden van.

Tolnában az ország ipari termelési értékének 1,4 %-a (2011) keletkezett. Az egy lakosra jutó ipari termelés értéke 1,4 millió Ft-ot tett ki (az országos érték 2,3), mellyel a megyék rangsorában a 15. helyet foglalja el.

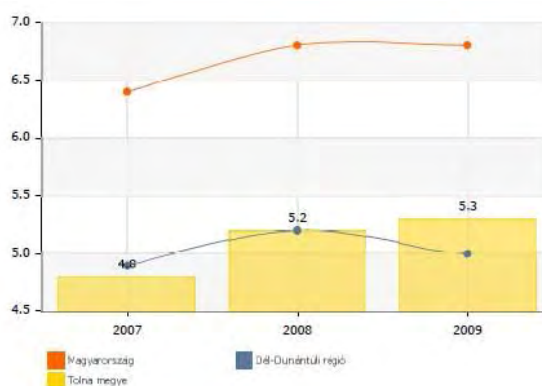

Mezőgazdasági tájkörzetek a Dél-dunántúlon (forrás: KSH)

Az ipari termelés értéke 18%-kal növekedett 2009 óta, 2012. I. félévi adat 6%-os növekedést mutat az előző év azonos időszakához képest.

A megyében 4 Ipari Park működik (Szekszárd, Paks, Dombóvár-Kaposszekcső, Bonyhád), melyek közül a szekszárdiban és a dombóváriban történt nagyobb léptékű fejlesztés az elmúlt időszakban. Szekszárdon inkubátorház is üzemel, e mellett több barnamezős iparterület fejlesztés és kis- és középvállalkozások telephelyfejlesztése is megvalósult a térségben.

A gazdasági hatékonyságban Tolna a középmezőnyben található a megyék között, a termelékenység meghaladja a dél-dunántúli átlagot, az országos értéktől 22%-kal marad el.

Egy foglalkoztatottra jutó bruttó hazai termék (millió Ft) (forrás: TEIR)

Az építőipar teljesítménye az elmúlt időszakban jelentős hullámzást mutatott, követve a megyét érintő nagy infrastrukturális beruházásokat. A lakásépítések nagyarányú csökkenése miatt egyre inkább a fejlesztési forrásokból megvalósuló beruházások teszik ki a megrendelés-állomány egyre nagyobb részét. Az ágazatban nagy problémát jelent a „körbetartozás” jelensége, melyet erősítenek a bonyolult

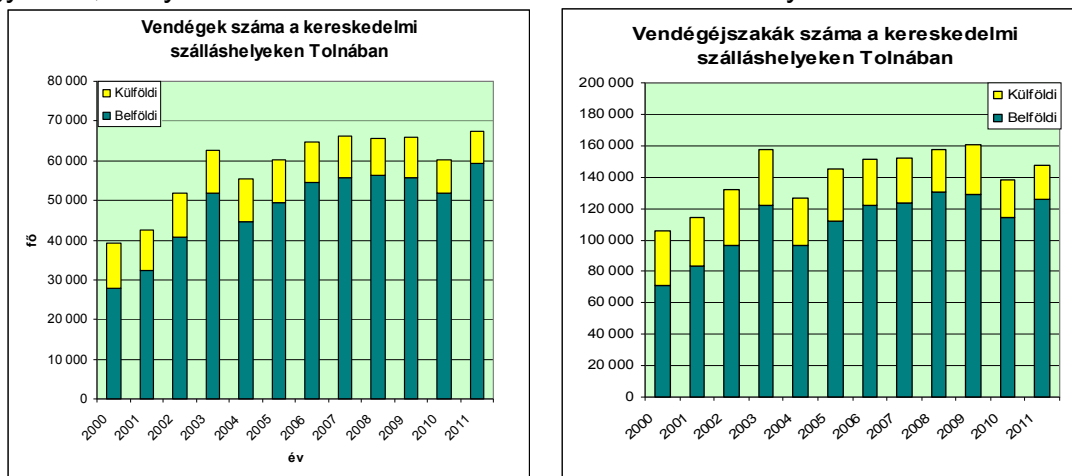
fővállalkozó-alvállalkozói rendszerek. Az egy lakosra jutó termelési érték a megyében a régiós átlag meghaladta 2012. I. félévben, ez az országos érték 68%-át jelentette.

Tolna megye gazdaságában az idegenforgalom kisebb szerepet játszik, mint a régió másik két megyéjében. A megye adottságokkal rendelkezik gyógy- és termálfürdők tekintetében (országos és regionális jelentőségű gyógytényezővel rendelkező települések: Dombóvár-Gunaras, Hőgyész, helyi jelentőségű: Tamási, Simontornya, Tengelic, Szekszárd). A Duna árterületén található nagyterjedésű erdőkben jó minőségű a vadállomány, mely a vadászturizmus adottságait teremti meg (Gemenc), mely a Duna-Dráva Nemzeti Park részét képezi, az öko- és vízi turizmus lehetőségét is megadva, a megyében van a dél-dunántúli kéktúra és az alföldi kéktúra országos jelentőségű útvonalainak kiindulópontja. A megyét érinti az Esztergomot Máriagyúddal összekötő zarándokút vonal, valamint a megyében található Szekszárd-Remetekápolna, Hőgyész-Csicsó és Grábóc búcsújáró helye is.

Tolna megyében található Nógrád után az ország legkisebb kereskedelmi szálláshely-kapacitása (4 367 férőhely, 2011), melyből a szálloda-kapacitás 1 052 férőhely. Az elmúlt tíz esztendőben a vendégek és vendégéjszakák számában enyhe növekvő tendencia figyelhető meg. A külföldi vendégek részesedése mindössze 12%-ot ért el 2011-ben. Az átlagos tartózkodási idő csökkenése tapasztalható az elmúlt 10 évben (2,7-ről 2,2 éjszakára).

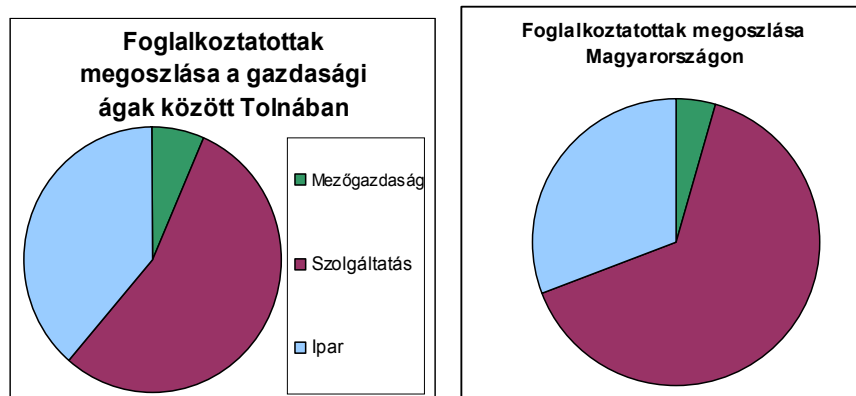
Az ezer lakosra jutó vendégéjszakák számát tekintve (a kereskedelmi szálláshelyeken) Szabolcs, Nógrád és Pest megye után Tolna mutatója a legalacsonyabb (639 éjszaka/ezer fő, 2011), mely nem éri el az országos átlag harmadát sem.

2012. I. félévében 19%-os növekedést regisztráltak a vendégek számában, 14%-ot a vendégéjszakák számát tekintve az előző év hasonló időszakához képest Tolna megyében, mely bizakodásra adhat okot 2012. év eredményeire vonatkozóan.

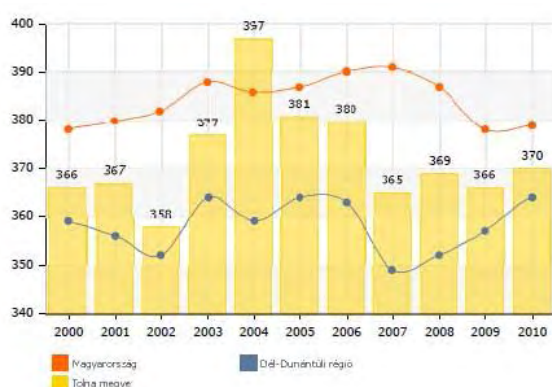
*Külföldi és belföldi vendégek és vendégéjszakák a kereskedelmi szálláshelyeken Tolnában
(forrás: KSH)*

A megyében a foglalkoztatottak nagyobb aránya dolgozik a mezőgazdaságban és az iparban, mint az országban átlagosan, a szolgáltatási szektor aránya kisebb a megyében: Tolna 54%, Magyarország 65%.

A foglalkoztatottak megoszlása (forrás: KSH)

A foglalkoztatottság tekintetében Tolna a kevésbé kedvező helyzetű megyék sorába tartozik, bár a régió megyéi közül a legkedvezőbb mutatókkal rendelkezik. A foglalkoztatottsági szint 2004-ben volt a legmagasabb és 2002-ben a legalacsonyabb, 2007 óta enyhén emelkedett a foglalkoztatási szint. A gazdaság szempontjából a megyében rendelkezésre áll kihasználatlan munkaerő, 2012. I. félévében mintegy 13 ezer ember keresett munkát, a munkakeresők 44%-ának a végzettsége csak a 8 általánost, vagy az alatti szintet ért el.

1000 lakosra jutó foglalkoztatottak száma (forrás: TEIR)

Tolna megye a K+F tekintetében kisebb potenciállal rendelkezik, mint a megyék átlaga, a megyében nincs önálló felsőoktatási intézmény, költségvetési forrásokból gazdálkodó kutatóintézet, mely szintén nem önálló intézmény az agrárium, élelmiszeripar területén tevékenykedik.

A K+F terén Tolna megye az országos átlagnál gyorsabb fejlődési pályát mutatott 2000-2010 között. Ennek elsődleges oka, hogy 2000-ben még szinte elhanyagolható mértékű volt a megyében a K+F tevékenység. A megye a K+F területén szerény kapacitással van jelen, mind a létszám adatokban, mind a ráfordításokban nem érte el az országos érték 1%-át sem. A Dél-Dunántúlon a ráfordítások 8,6%-át, a létszám 5,4%-át adta a megye. Tízezer lakosra 20 millió Ft K+F ráfordítás és 5 fő K+F-ben dolgozók számított létszáma jutott, mindegyik mutató esetén a megyék rangsorában az utolsó helyet foglalja el a megye.

	Kutató és fejlesztő munkát végzők létszáma					Kutatás-fejlesztés ráfordításai				
	fő		az országos érték %-ában		változás (%)	millió Ft		az országos érték %-ában		változás (%)
	2000	2010	2000	2010	2010/2000	2000	2010	2000	2010	2010/2000
Baranya	1 587	1 640	5,69	4,59	103,34	3 351	5 375	3,22	1,73	160,39
Somogy	255	320	0,91	0,90	125,49	555	2 089	0,53	0,67	376,45
Tolna	2	89	0,01	0,25	450,00	12	464	0,01	0,15	3 864,17
Dél-Dunántúl	1 844	2 049	6,62	5,74	111,12	3 918	7 928	3,76	2,56	202,34
Magyarország	27 876	35 700	100,0	100,0	128,07	104 229	310 211	100,00	100,0	297,62

Főbb K+F mutatók összehasonlítása 2000 – 2010 (forrás: KSH)

Az elmúlt időszak legjelentősebb (300 M Ft költségvetést meghaladó) megvalósult, vagy megvalósítás alatt álló projektjei a gazdaságfejlesztés területén:

- Alapinfrastruktúra fejlesztés, épületkorszerűsítés és épületbővítés a Samsonite Hungária Kft. szekszárdi telephelyén
- Ingatlan és infrastrukturális beruházás a Viessmann Technika Dombóvár Kft.-nél
- "A&A Világítás és Bútor" Ipari és Kereskedelmi zRt. összeszerelő üzem és raktár bővítése, festőüzem technológia telepítésével
- A Paksi Inkubátor- és Akcelerator ház kialakítása
- Infrastruktúra fejlesztés a Szekszárdi Ipari Parkban
- Jelentős munkahelyteremtéssel járó ipartelepítés a BHG-ASZ Kft. szekszárdi gyárában.
- Termelő inkubátor és kísérleti műhely létrehozása Szekszárdon
- LED alapú világítástechnikai termékek gyártásának technológiai innovációja a PHILIPS tamási gyárában
- Energiahatékony és környezetbarát gumihulladék újrahasznosító technológia telepítése igen hátrányos helyzetű kistérségben
- Kiemelten környezetbarát innovatív magyar gumihulladék hasznosító technológia telepítése igen hátrányos helyzetű kistérségben
- Komplex technológiafejlesztés és létszámbővítés a Viessmann Technika Dombóvár Kft.-nél
- Kapacitásbővítés és új termékcsalád gyártási hátterének kialakítása a Samsonite szekszárdi gyárában
- Kemény fedeles bőröndök, "Curv" gyártási technológia és kapacitás kiépítése a Samsonite szekszárdi gyárában.
- Komplex technológiai fejlesztés a JAKO Kft.-nél
- A SYGNUS Kft. intermodális kikötő-hajórakodó kapacitásának fejlesztésére irányuló projektje
- Komplex technológiai fejlesztés a FASTRON HUNGÁRIA Kft.-nél
- Az Interplus Kft. komplex technológiai fejlesztése
- Komplex beruházás megvalósítása a FERROPATENT Zrt.-nél

- A Rutin Kft. fémszerkezet-gyártási kapacitásának fejlesztése
- Új csarnok építését és gyártósor beépítését tartalmazó komplex vállalati technológia fejlesztés a PONTEX Kft-nél

A turisztika területén:

- Gunaras East and West Spa Resort **** Hotel építése Gunarason
- Ability Gyógyfürdő fejlesztése Tamásiban
- Dombóvár-Gunaras - a nyugati és keleti fürdőkultúra találkozó pontja
- A simontornyai Fried Kastély Szálloda fejlesztése a szolgáltatások körének bővítésével és kapacitásnöveléssel

1.2/d Társadalmi környezet

1.2/da Kulturális adottságok, értékek

A tolnai tájat a kedvező adottságok már az ősidőktől fogva alkalmassá tették az ember megtelepedésére. A megye területén 500 évesnél régebbi nyomai vannak a kultúrának. Kelták, rómaiak évszázadokon át lakták a környéket, majd a honfoglaló magyarok fejedelmi törzse vette birtokba a vidék nagy részét. A török hódoltság alatt számos település elpusztult, elnéptelenedett. Az újraterelítés a 18. században főleg német földművesekkel történt.

Megyénkben ma is jelentős számban élnek nemzeti és etnikai kisebbségek. A németek mellett így cigányok és kisebb számban szerbek. Sajátos kulturális többletet adnak a több évszázados hagyományokhoz a legújabb időkben ideletelepített bukovinai székelyek és felvidékiek.

Ennek köszönhető Tolna megye sokszínű kultúrája, művészete. Népművészeti kincsünk különböző tájegységek – a Kapos és Koppány mente, a Sárköz, a Völgyesség stb. – értékeiből tevődik össze. A Tolna megyei kulturális élet egyediségének legfőbb tényezője a megye teljes társadalmának hagyományőrző készsége és képessége, valamint az ennek alapján felgyülemlett élő néprajzi gazdagsága. A megyében működő hagyományőrző egyesületek, néptáncsoportok mindezt a színes és gazdag kultúrát igyekeznek a jövő nemzedékének továbbadni.

Az itt élők kultúrája révén méltán lett a megye az ország népművészetének egyik központja. Számos jelentős fesztivál – a Duna Menti Folklórfesztivál, a Sárközi Lakodalom, a Pünkösdi Fesztivál, a Szekszárdi Szüreti Fesztivál, Bukovinai Találkozások, a dombóvári Pál Napi Vígasság híre nemcsak az ország más részeiről, hanem határon túlról is vonzza az érdeklődőket.

Tolna megye és Szekszárd méltán lehet büszke irodalmi, képzőművészeti, zenei értékeire. A magyar irodalom legnagyobbjai születtek itt, éltek, vagy dolgoztak egy ideig a megye egy-egy településén, ahol ma emlékhelyek, szobrok, táblák őrzik emléküket. (Vörösmarty,

Petőfi, Babits, Illyés Gyula, Baka István, Mészöly Miklós.)

„Nem követelőző táj, mint annyi más. Minden miniatűr és kiegyensúlyozott itt. Egyetlen része sem hivalkodó... Sűrített Pannónia ...olyan egyszerű meghitt vonal, hogy minden hangulatnak stimuláló kerete.” (Mészöly M.)

Már az ókori rómaiak is alkalmasnak találták e terület déli fekvésű lankáit szőlőtermesztésre, ami virágzó borkultúrát teremtett. Ezt a több ezer éves hagyományt folytatja megyénk két borvidéke a szekszárdi és tolnai. A Szekszárdot körülölelő dombok mintegy ötezer borospincét rejtnek, a Tolna Borúton pedig több pincehegy kínál a borok mellett a szemnek is páratlan látványosságot.

1.2/db Területi identitás, civil aktivitás

Tolna megyében a Szekszárdi Törvényszék Cégbíróságánál bejegyzett civil szervezetek száma 2012-ben 2024 volt. Ezek 87 %-a az ún. klasszikus szervezeti formákhoz köthető alapítványi ill. egyesületi formában működik.

Tevékenységüket tekintve az oktatás, a kultúra a sport- és szabadidő területén vannak jelen, de számottevő még a szociális ellátással foglalkozó szervezetek aránya is. A megyében az 1000 lakosra jutó szervezetek száma az országos átlagnál (5,8%) magasabb, 6,4%, mely adat leginkább az 1996-2006 között alakult jelentős számú civil szervezetnek köszönhető. Hatókörük szerint helyi érdekeket képvisel a szervezetek több mint 70 %-a.

A régiót az országos átlagnál nagyobb önszerveződési hajlam jellemzi, melynek oka a térség kulturális, társadalmi sokszínűségében, történelmi hagyományaiban gyökerezik. Rechnitzer János a régiót aktivizálódó térségnek nevezi, ahol a gyenge társadalmi bázis, az alacsony gazdasági potenciál miatt az erős közösségi hagyományokra építhetnek a szervezetek.

Az önkormányzatokkal való partnerség alapját képezik a civil szervezetek érdekképviseléseinek kialakulása. Ennek egyik formája a Civil Kerekasztalok felállítása, mely jelenleg Szekszárdon és Pakson működik.

A megyében működő Civil Ház, majd később a Civil Szolgáltató Központ sokat tett a szervezetek összefogásáért, fejlődéséért. A központ fő célja a szektor fejlesztése, az állampolgári öntevékenységen alapuló közösségek szervezeteinek patronálása, újabbak létrejöttének elősegítése.

Az elmúlt években egy jelentős adatbázist sikerült létrehozniuk kistérségenként csoportosítva a működő szervezeteket.

A szervezetek magas száma ellenére társadalmi szerepvállalásuk nem jelentős, az önkormányzatok nagyobb része érdemben nem vonja be őket a döntéshozatali folyamatba, így érdekérvényesítő képességük minimális szintű. Függsüket az állami szektortól jól példázza, hogy a nonprofit szervezetek bevételeinek több mint 40 %-át az állami támogatások adják.

1.2/dc Humán erőforrások: demográfiai szerkezet és prognózis, foglalkoztatási viszonyok, humánkapacitások, jövedelmi viszonyok, kisebbségek helyzete

Demográfiai szerkezet és prognózis

A megye 3 703 km² területén 2012 I. negyedévében 229 000 lakos élt. Tolna megye népsűrűsége 62 fő/km². A régió „legritkábban” lakott megyéje Somogy megye (52 fő/km²), „legsűrűbben lakott megyéje Baranya megye (88 fő/km²).

Tolna megye lakónépessége, január 1. (1990 - 2012)

1990	253 696
2000	251 594
2011	231 183
2012	229 116

A megye népességszáma 1990 óta gyakorlatilag évről évre csökken, azonban a természetes népmozgalom adatai 2012 első három hónapjában az előző év azonos időszakához képest kedvezőbben alakultak. Idén január–márciusban a 2011. I. negyedévinél 30-cal több, 474 gyermek született és 26-tal kevesebben, 827-en haltak meg a megyében. Így összességében a természetes fogyás üteme mérséklődött, ebből adódóan 353 fővel csökkent a népesség. A házasságkötések száma számottevően elmaradt az egy évvel korábbtól, 2012-ben március végéig 73 – a 2011. I. negyedévinél 25-tel kevesebb – házasságot kötöttek Tolnában. Az elveszületések és a halálozások ezer lakosra jutó száma a dél-dunántúli átlagnál valamelyest kedvezőbben, az országosnál viszont továbbra is kedvezőtlenebbül alakult. A házasságkötések fajlagos mutatója elmaradt mind a régiós, mind az országos átlagtól.

A népességszám alakulásában kistérségenként mutatkoznak különbségek a természetes szaporodás, illetve fogyás, valamint a belföldi vándorlási különbözet függvényében, de összességében a megye mindegyik kistérségében csökkent a népesség. Az elmúlt közel egy évtized során, a 2001. év végi állapothoz képest, a megye kistérségei közül a Tamási kistérségben volt a legnagyobb mértékű a lakónépesség csökkenése (Pári önálló településsé válása miatt). A természetes fogyásból következő veszteségeket a belföldi vándorlási különbözetből származó veszteség tovább növelte a megye egész területén.

A települések népességváltozását (2001-2010) ábrázoló térkép jól mutatja, hogy a megye egész területén csökken a lakónépesség, a kivételnek számító néhány, nem fogyó település, elszórtan helyezkedik el a megyében. Sajnálatos módon a megyeszékhely sem rendelkezik népességvonzó erővel. A megyei népesség életkor szerinti összetételének alakulását az előregedés jellemzi. A gyermekkorúak aránya 2001 óta tovább csökkent, az időskorúak aránya nőtt. Az un. öregedési index Tolna megyében a régió átlagánál magasabb, pedig a régió egészében is kedvezőtlenebb az országos átlagnál.

2001 és 2010 között a Közép-Magyarországi és a Nyugat-Dunántúli régiók voltak a belföldi migráció „nyertesei”, míg az ország többi régiójában – eltérő mértékben - a negatív belföldi vándorlási egyenleg csökkentette a lakónépességet. A Dél-Dunántúli régió három megyéje közül Tolna megye vándorlási vesztesége kiugróan a legnagyobb. A születések és halálozások különbözetéből adódó természetes fogyás viszont Somogy megye népességét csökkenti a legnagyobb arányban a régión belül. Az országos átlagnál mindhárom megye természetes szaporodás, fogyás (-) indexe is rosszabb.

A megye tizenegy városa közül megyei jogú város Szekszárd, amely az ország legkisebb megyeszékhely városa. A megye két új városának, Gyöngyösnek és Nagymányoknak a népessége alig haladja meg a kétezer főt. A megye összes városában csökkent a lakónépesség az elmúlt évtizedben. A megye lakónépességén belül a városban élők aránya 2011. január 1-jei adatok szerint 56,4%. A megye 98 községe közül 30 település

lélekszáma nem éri el az ötszáz főt, ebből tizenkettőben 300 lakosnál is kevesebben vannak.

A megye népességének nemek szerinti összetétele: 2011. január 1.-én ezer férfira 1088 nő jutott. A nemek arányát ötéves korcsoportonként vizsgálva megállapítható, hogy míg 2001-ben 35 éven alul mutatkozott férfifélt, addig 2011 elejére kitolódott a 40 éves korig a férfifélt. Az ennél idősebb korcsoportokban a kor előrehaladtával egyre jelentősebb nőfélt tapasztalható.

Foglalkoztatási viszonyok

A megyében az évezred első évtizedének utolsó éveiben a gazdaságilag aktív népesség száma hétezer fővel csökkent, az aktivitási arány ezzel összefüggésben több mint két százalékkal romlott. A munkanélkülségi ráta 2009-ben egy százalékkal volt magasabb, mint 2000-ben, de a KSH adatai szerint 2010-ben javult a mutató, ekkor 8,4 % volt a munkanélkülségi ráta a megyében, gyakorlatilag a 2000. évvel megegyező. Hozzá kell tennünk, hogy Tolna megye munkanélkülségi rátája az évtized folyamán az országos tendenciához képest szokatlanul alakult. 2000-től 2008-ig mindvégig az országos átlag fölött volt a mutató, mígnem 2009-ben és 2010-ben, a gazdasági válság ellenére csökkent a megye munkanélkülségi rátája, olyannyira, hogy 2010-ben Győr-Moson-Sopron megye után Tolna megye munkanélkülségi rátája a második legalacsonyabb volt a megyék között. 2010-ben országosan sokkal magasabb a munkanélkülség (11,2%), mint egy évtizeddel korábban (6,4%). A legfrissebb adatok szerint 2012. I. negyedévben romlott Tolna megyében a munkaerő-piaci helyzet. Egy esztendő távlatában a 15–74 éves népességen belül csökkent a foglalkoztatottság, nőtt a munkanélkülség és emelkedett a gazdaságilag inaktívok száma. Az év első három hónapjában a megfigyelt népességnek 50,8%-a, mintegy 89 700 gazdaságilag aktív személy volt jelen a munkaerőpiacon. Közülük a foglalkoztatottak száma egy év alatt közel 7%-kal mérséklődött, a munkanélkülieké pedig bő egyötödével emelkedett. A megyei foglalkoztatási arány (45,1%) továbbra is elmaradt az országos átlagtól (49,5%), ugyanakkor a munkanélkülségi ráta (11,3%) kedvezőbb volt az ország egészére számítotttnál (11,7%). Az intézményi munkaügyi statisztika adatai szerint a megyei székhelyű legalább 5 fős vállalkozásoknál, a költségvetési intézményeknél és a megfigyelt nonprofit szervezeteknél 2012 első három hónapjában 43 400 fő állt alkalmazásban, közel 800 fővel (1,8%-kal) kevesebb az egy évvel korábnál. (Országosan 0,7%-os volt a csökkenés.) A közsféra mintegy 14 100 fős létszáma a közfoglalkoztatás bővülésének köszönhetően 3,2%-kal meghaladta az egy évvel korábnál. Ezzel szemben a versenyszféra közel 27 400 fős létszáma 3,9%-kal kevesebb volt a 2011. I. negyedévinél. Az alkalmazásban állók száma a nemzetgazdasági ágak közül az építőipar, az ingatlanügyletek, a közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás, valamint a humán egészségügyi, szociális ellátás ágakban meghaladta az előző év azonos időszakát, a többi területet pedig 0,7–14,1%-os csökkenés jellemezte. A legnagyobb mértékű létszámvesztést a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat szenvedte el. 2012. március végén az egy évvel korábnál jóval kevesebb betöltetlen álláshelyet jelentettek be Tolna megyében, számuk nem érte el a 2011. márciusi hattizedét. Egy üres álláshelyre 32 álláskereső jutott, másfélszer több, mint egy évvel korábban, az idei országos mutatónál (13) pedig 2,5-szer volt magasabb ez a mutatószám. A régió másik két megyéje közül Baranyában 19, Somogyban viszont 40 álláskereső jutott egy üres álláshelyre.

Humánkapacitások, képzettség

Magyarországon a népesség iskolai végzettsége folyamatosan javul. A népesség iskolai végzettségével párhuzamosan a foglalkoztatottak iskolázottsága is folyamatosan emelkedik. Az elhelyezkedési esélyeket az iskolai végzettség jelentősen befolyásolja. A legnagyobb mértékben azonban az alacsony iskolázottságúakat érintették a kedvezőtlen folyamatok, így egyre nagyobb az alacsonyabb iskolai végzettségűek és a felsőfokú végzettségűek foglalkoztatási színvonala közötti különbség. A nők foglalkoztatási aránya minden iskolázottsági szinten alacsonyabb a férfiakénál. A foglalkoztatottak között évről évre kevesebben vannak azok, akik legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkeznek, és folyamatosan növekszik a közép- és felsőfokú végzettségűek száma. Ugyanakkor a régiók között a már korábban meglévő különbségek továbbra is megmaradtak, sőt a gazdasági szerkezet változásával összhangban növekedtek. A Tolna megyei statisztikai évkönyv adataiból megállapítható, hogy a 2001/2002-es tanévben 23 466 általános iskolai tanuló volt a megyében, míg a 2010/2011-es tanévben már csak 17 229. A középiskolai tanulók létszáma nőtt, a 2001/2002-es tanévben 9341, a 2010/2011-es tanévben 9676 középiskolai tanuló volt a megyében. A szakiskolai tanulók létszáma is növekedett néhány száz fővel, a tanulók száma a 2001/2002-es tanévben 4238, míg a 2010/2011-es tanévben 4480 fő volt. A felsőoktatásban résztvevők létszáma mindössze néhány száz fő a megyében. A felsőoktatásban tanulók száma a 2001/2002-es tanévben 674 fő volt, ez a 2010/2011-es tanévben 531 főre csökkent. A megye egyetlen felsőfokú oktatási intézménye a Pécsi Tudományegyetem Szekszárdon működő Illyés Gyula Kara. A jövőre nézve az általános iskolai létszám további csökkenése, a középiskolai csoportok arányának növekedése prognosztizálható. A felsőoktatás esetében nehezebb egyértelmű jövőképet felrajzolni, a felvehető létszám évről-évre változó alakulása miatt.

Jövedelmi viszonyok

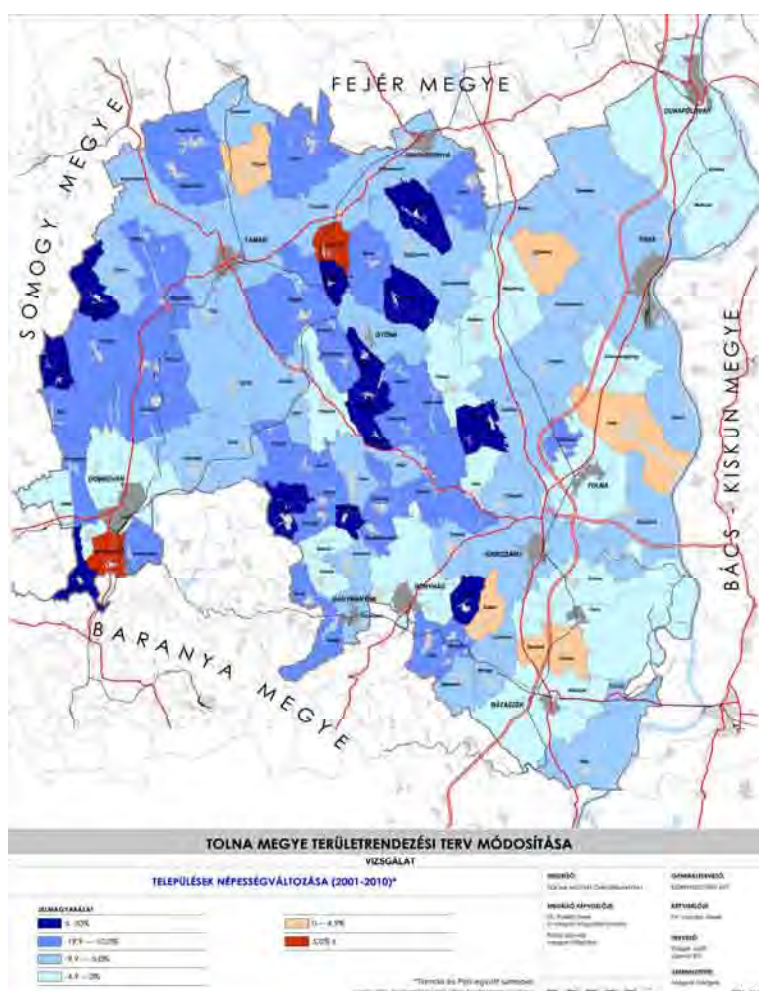
A megye gazdasági fejlettségének megfelelően alakult az alkalmazásban állók nettó átlagkeresetének színvonala. A Dél-Dunántúli régión belül az évezred első felében Tolna megyében voltak a legmagasabbak a nettó átlagkeresetek, 2005-től Baranya kicsit megelőzte Tolnát az átlagkereset vonatkozásában. Az országos szinttől mindvégig elmaradt a régió, és benne Tolna megye kereseti színvonala.

2012. I. negyedévében a teljes munkaidőben foglalkoztatottak havi bruttó átlagkeresete – a számviteli nyilvántartások alapján – 189 400 forint volt, ami 5,3%-os növekedést jelentett az egy évvel korábbihoz képest. Az átlagos havi nettó kereset értéke 122 600 forintot tett ki, és egy százalékkal múlta felül a 2011. I. negyedévit. Ezen belül a versenyszférában 2,9%-kal emelkedett a kézhez kapott kereset összege, míg a költségvetés területén 2,8%-os átlagkereset-csökkenés következett be. (Ez utóbbiban szerepet játszott a közfoglalkoztatottak arányának növekedése.) A nemzetgazdasági szintű átlagos havi munkajövedelem bruttó összege Tolna megyében 203 400 forint volt, ez 4,0%-kal magasabb, mint a 2011. I. negyedévi. A havi kereseten felüli egyéb pénzbeli és természetbeni juttatások a munkajövedelem 6,9%-át tették ki. A Tolna megyei havi átlagkeresetek és a havi munkajövedelem továbbra is elmaradt az országostól: 2012. I. negyedévet tekintve a különbség a bruttó átlagkeresetnél 30 ezer, a munkajövedelemnél 26 ezer forint, a nettó átlagkeresetnél pedig 19 ezer forint volt az országos átlag javára.

Nemzetiségek helyzete

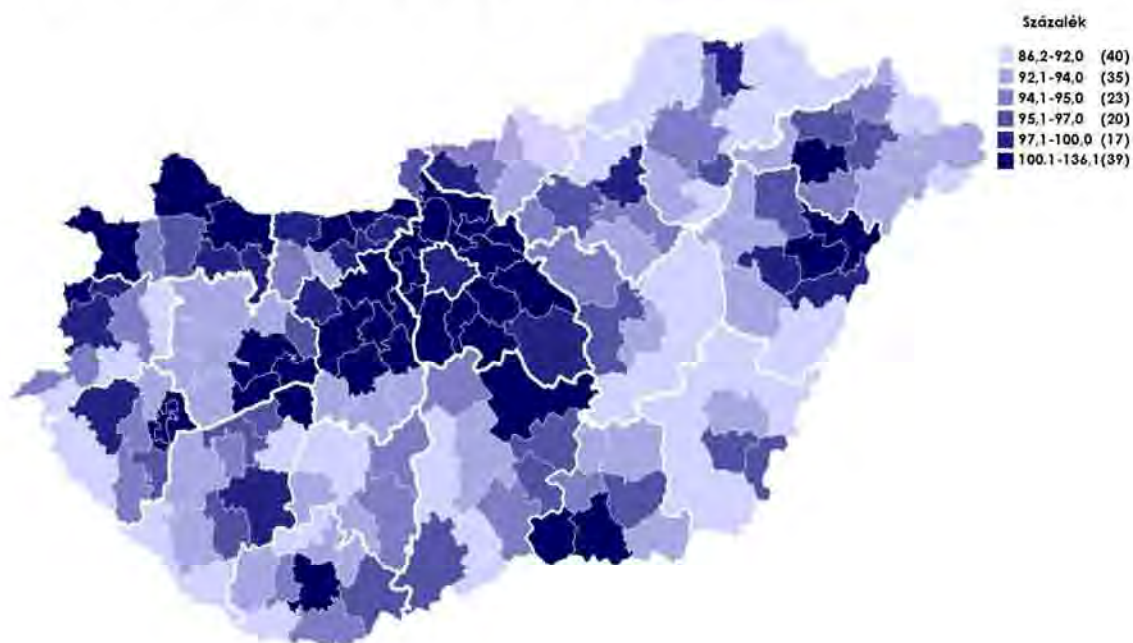
A nemzetiségek közül Tolna megyében a németek és a cigányok vannak a legnagyobb számban jelen. Németek közül legtöbben Baranya megyében élnek, ezt követi Tolna megye. A német nemzetiségi önkormányzatok száma Tolna megyében 43 (1 megyei és 42 települési). A német nemzetiségi nyelvoktatás számos oktatási intézményben jelen van, azonban megyei szinten legnagyobb szerepe a Gyönki Német Kéttannyelvű Gimnáziumnak van. Szekszárdon található Magyarország egyetlen professzionálisan működő, német nyelvű színháza, s egyben Tolna Megye egyetlen teátruma. Elsődleges feladatai közé tartozik a német nyelv ápolása és közvetítése, valamint a magyarországi németiség kulturális értékeinek megőrzése. A színház a német kisebbség és a magyar lakosság közötti kulturális párbeszéd nyílt fórumaként is működik.

A német nemzetiségi önkormányzatokon kívül a megyében 52 cigány (1 megyei és 51 települési), 2 örmény (Dombóvár és Tamási), 1 horvát (Dombóvár) és 1 szerb nemzetiségi önkormányzat (Medina) működik. (2012. áprilisi adatok a települések adatszolgáltatásai alapján).

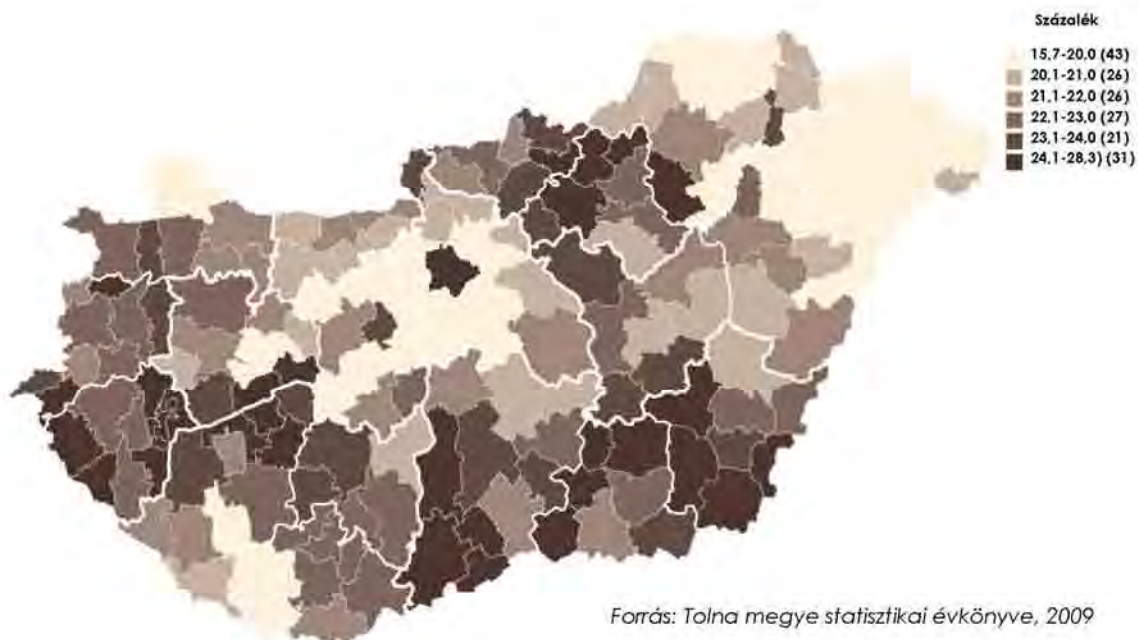

(Forrás: Tolna Megye Területrendezési Terv Módosítása
(vizsgálati anyag) 2011.)

A lakónépesség számának változása, 2009. év vége (2001 év vége = 100 %)

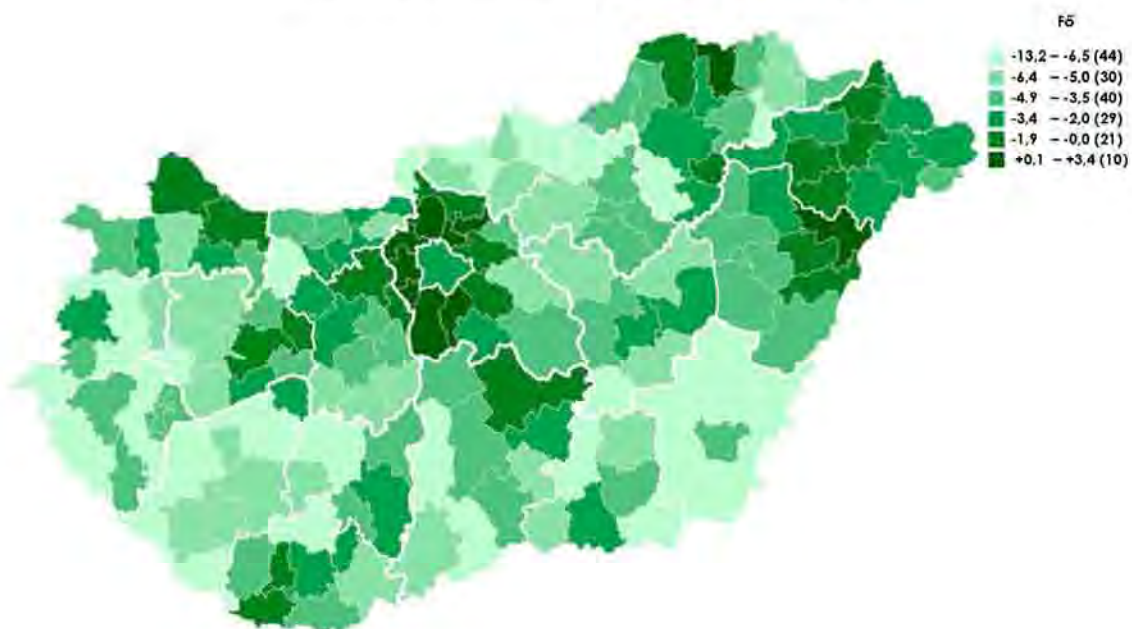

A 60 éves és idősebb népesség aránya, 2009. év vége (állandó népesség = 100 %)

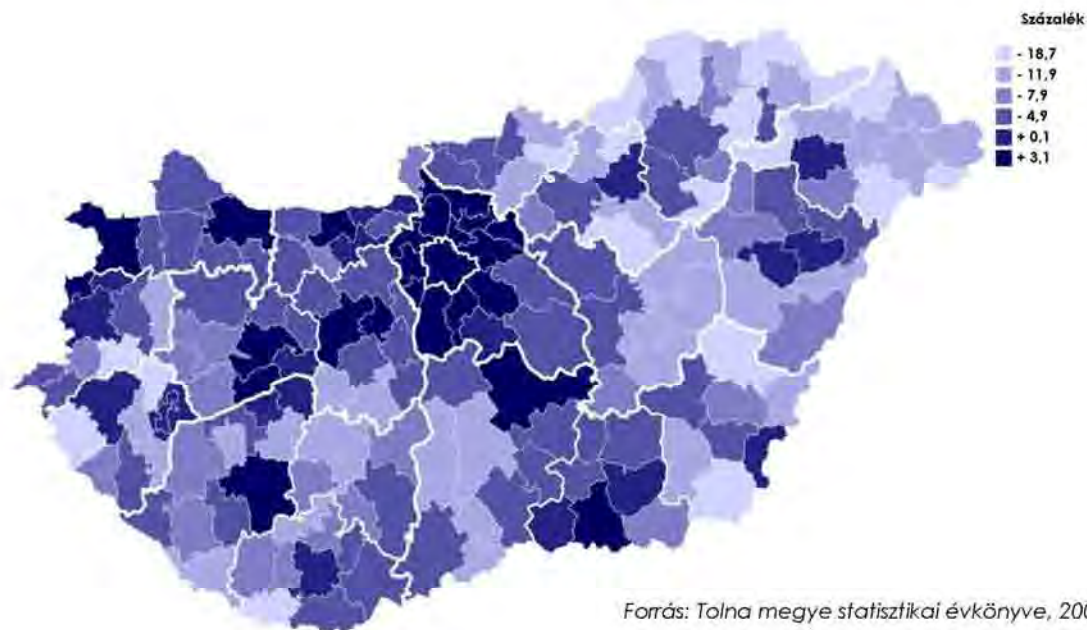

Forrás: Tolna megye statisztikai évkönyve, 2009

Ezer lakosra jutó természetes szaporodás/fogyás (2009)

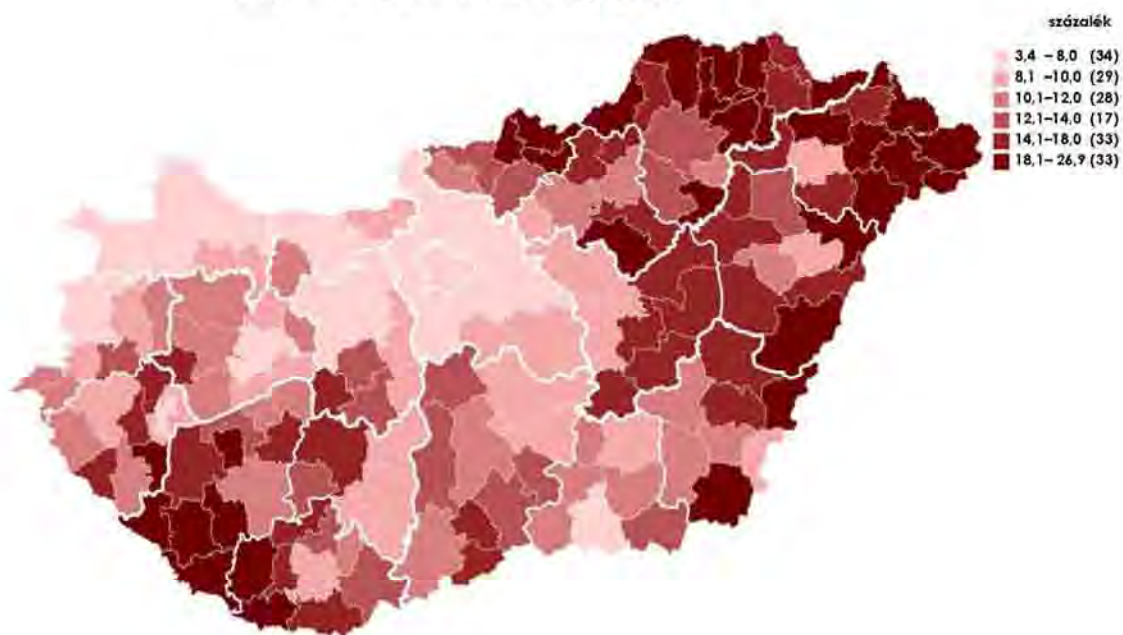

Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet, (2009)

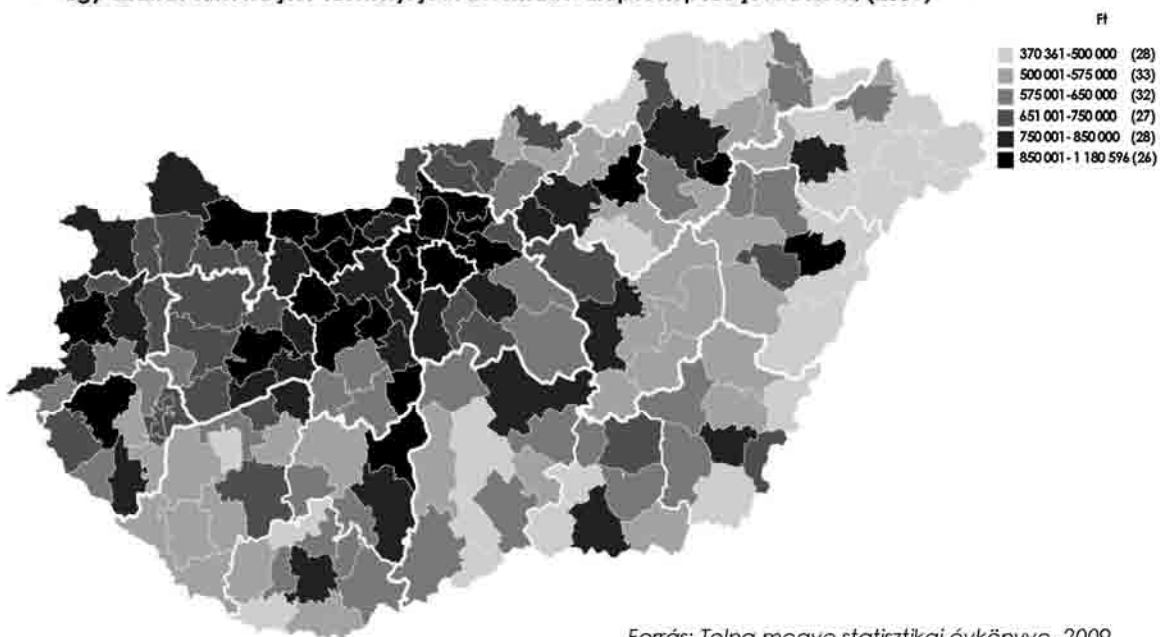

Forrás: Tolna megye statisztikai évkönyve, 2009

A nyilvántartott álláskeresők aránya (2009)

Egy állandó lakosra jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem, (2009)

Forrás: Tolna megye statisztikai évkönyve, 2009

1.2/e Közlekedési (országos és térségi jelentőségű közúti, kerékpáros, vasúti, légi és vízi közlekedés) és kommunális infrastruktúra

1.2/ea Vonalas rendszerek, létesítmények

Közúti közlekedés

Nagytérségi, regionális kapcsolatok:

A „Helsinki folyosók” (TEN–T hálózat) közül három érinti a megyét: az V, V/C, és VII. Az V. folyosóból csak a vasúti tengely (Budapest – Dombóvár – Gyékényes) halad át a megyén, a közúti (M7) nem. A V/C folyosó (a Duna mellett észak-déli irányban, Budapest és a horvátországi tengerpart között) elemeként megvalósult az M6 autópálya Budapest és Pécs közötti teljes szakasza. Ennek következtében az M8, M9 Duna – hidak is megépültek. A VII. folyosó (a Duna) jelentőségét konkretizálja a Duna – stratégia kidolgozása.

A megyét érintő TEN-T hálózat

közút
vasút
vízi út

(vastag vonallal a prioritások)

Közúthálózat gyorsforgalmi utak:

M6:	Budapest (M0) - Dunaújváros - Szekszárd - Bóly - Ivándárda térsége - (Horvátország) (a TEN-T hálózat része)
M9:	Szombathely térsége (M86) - Püspökmolnári térsége - Zalaegerszeg térsége - Nagykanizsa - Inke térsége - Kaposvár - Dombóvár - Szekszárd térsége - Szeged (M5) (az M86 és az M7 közötti szakasz a TEN-T hálózat része)

Közúthálózat főutak:

6. sz. főút:	Budapest - Dunaújváros - Szekszárd - Pécs - Barcs - (Horvátország)
52. sz. főút:	Kecskemét (5. sz. főút) - Solt - Dunaföldvár (6. sz. főút)
55. sz. főút:	Szeged (5. sz. főút) - Baja - Bátaszék (M6)
56. sz. főút:	Szekszárd (6. sz. főút) - Mohács - Udvar - (Horvátország)
61. sz. főút:	Dunaföldvár (6. sz. főút) - Dombóvár - Kaposvár - Nagykanizsa (7. sz. főút)

611. sz. főút:	Dombóvár térsége (61. sz. főút) - Sásd (66. sz. főút)
63. sz. főút:	Tolna (6. sz. főút) - Sárbogárd - Székesfehérvár (M7)
631. sz. főút:	Szedres elkerülő út (M6 – 63. sz. főút)
65. sz. főút:	Szekszárd (6. sz. főút) - Tamási - Siófok (7. sz. főút)

Egyéb utak: 73 db. bekötőút és 18 db. állomási út.

A megye úthálózatának jellemzői: Közúthálózat hossza: 1169 km

Ebből gyorsforgalmi út: 86.5 km (7.4%), I. rendű főút: 78.4 km (6.7%),

II. rendű főút: 236.7 km (20.3%) , mellékút: 766 km (65.6%)

Az országos forgalomszámlálási adatok szerint az átlagos forgalom 2009-ben (az M6 nélkül) 2397j/nap volt, az országos átlag 70%-a.

Az OTrT a megyét érintő főutakon 11 település elkerülését tervezi:

Bátaszék, Alsónyék, Pörboly (55sz.),Dunaföldvár,Simontornya, Pincehely, Dombóvár (61 sz) Dombóvár, Kaposszekcső (611 sz),Nagydorog, Bikács (63 sz),Tamási (65 sz)

Vasúti közlekedés

A transzeurópai vasúti hálózat részeként működő országos törzshálózati vasútvonalak:

40 Budapest - Pécs

41 Dombóvár - Gyékényes - (Horvátország)

A nem a transzeurópai vasúti hálózat részeként működő országos törzshálózati vasútvonalak:

42 Dunaújváros - Paks

46 Rétszilas – Bátaszék

50 Dombóvár - Bátaszék

154 Bátaszék - Baja - Kiskunhalas

Egyéb vasútvonalak címszó alatt megnevezi az alábbi vonalakat is:

49 Tamási - Lepsény

48 Tamási - Gyöngyös – Keszőhidegkút

Kerékpáros közlekedés

Az OTrT-ben kijelölt megyét érintő országos kerékpárút törzshálózati vonalak :

62. Sió völgyi kerékpárút:

Fajsz-Szekszárd-Sióagárd-Kölesd-Sárszentlőrinc-Simontornya-Tolnanémedi- Siófok

72. Külső-somogyi kerékpárút:

Szántód-Tamási-Hőgyész-Bonyhád-Mecseknádasd-Pécsvárad-Pécs

74. Kaposmente kerékpárút:

Nagyatád - Kaposmérő -Kaposvár- Taszár- Dombóvár - Kurd - Hőgyész

Vízi közlekedés

A megye vízfolyásai közül az OTrT-ben továbbra is a nemzetközi és országos jelentőségű vízi utak között szerepelnek:

Duna (nemzetközi vízi út)	1641-1433	VI/C
Sió-csatorna	121-23	IV/időszakosan
Sió-csatorna	23-0	IV

Az OTrT Szekszárdot jelöli ki közforgalmú nemzetközi és országos kikötőnek

Dunai átkelések, kikötők

A megye területén három híd biztosítja a Dunán való közúti átkelést, a Dunaföldvári híd (52sz. főút), Szekszárdi híd (M9), és a Bajai híd (55sz. főút). A hidakon kívül 4 térségi jelentőségű kompátkelő is működik, Pakson, Gerjennél, Domborinál, és Dunaszekcsőnél. Fontosabb kikötők Dunaföldvárnál, Paksnál, Fadd-Domborinál és Bogyiszlón vannak.

Légi közlekedés

Az Őcsényi repülőtér az OTrT-ben a kereskedelmivé (nemzetközivé) fejlesztendő repülőterek között szerepel.

1.2/eb Egyéni és közösségi közlekedési megközelíthetőségi viszonyok

Közút

Az M6 autópálya megépültével Budapest elérhetőségi ideje közel felére csökkent, és Pécs régiós központ is autópályán elérhető lett. Az M9 mintegy 30 km-es szakaszának és Duna – hídjának megépülésével lényegesen javult a megye Duna menti sávjának a közúti elérhetősége és kapcsolata az Alföld felé.

Megyén belüli kistérségi kapcsolatok, egy része kiváló, más része elfogadható.

A megyében 6 járási központ lesz (a korábbi 5 kistérségi helyett)

- Autópályán megközelíthető (M6) : Szekszárd, Paks, Tolna
- Elsőrendű főúton elérhető (6) Szekszárd, Paks, Tolna, Bonyhád
- Másodrendű főúton (61) Dombóvár és (65,61) Tamási

Az M6 megépítésével autóbusz gyorsjáratok biztosításával a megyeszékhely kedvező időn belül elérhető a fővárosból, és egyéb főúton a környező városok is. Szekszárd környéke közlekedési pozíciója az elmúlt években sokkal kedvezőbbé vált a gyorsforgalmi utak kiépülésének köszönhetően azáltal, hogy itt találkozik az M6 az M9 megépült szakaszával. Azonban néhány község (Báta, Fácánkert, Felsőnána, Murga) még mindig zsák település. E települések többsége azért főutak közelében helyezkedik el, és a csendes, természet-közelű környezet adottsága az elmúlt években jelentősen felértékelődött.

Vasút

Dombóvárnak kiemelkedő helyzete van és a megye legnyugatabbi kistérségének egyben központja, és regionális vasúti csomópont is. A várost két transzeurópai vonalon kívül egy törzshálózati vasút is érinti. A közelmúltban megkezdődött ezen hálózatok további fejlesztése, tervezése. Cél a gyorsabb és biztonságosabb pályatest és hálózat kiépítése. A megye egyéb városai viszont vasúton kedvezőtlenül vagy nem közelíthetők meg a fővárosból és a környező nagyvárosokból. A megye értéke a jelenleg is működő gemenci kisvasút, aminek kapcsolata tovább javítható, ha a korábban meglévő pályatestet Szekszárdig meghosszabbítják

Kerékpárút

A legfontosabb megépült szakaszok Dunaföldváron, Pakson, Szekszárdon (a 6sz. főút mentén), Dombóvár, Attala területén (a 61sz. főút mentén), Tamásiban (a 65sz. főút mentén), és még néhány rövid, mellékúti szakaszon vannak. Kerékpárút vezet át a Bajai és a Dunaföldvári hídon is. Kerékpárútként hasznosították a Lepsény-Dombóvár vasútvonal felhagyott szakaszának egyes részeit is.

Vízi közlekedés

A vízi közlekedés területén a Duna, mint nemzetközi (VI.c. besorolású, a megyei szakaszon hajóút szűkületekkel akadályozott) vízi út által nyújtott lehetőségek változatlanul kihasználatlanok. A folyam a nagy tömegű, ömlesztett áru fuvarozás szempontjából viszonylag jelentős tranzit-forgalmat bonyolít le. A keselyűsi duzzasztómű hatására a Sió a Dunától Sióagárdig az év nagy részében hajózható, IV. osztályú vízi út.

Légi közlekedés

Az Őcsényi repülőtér az ország legnagyobb sportrepülőtere. A füves leszállópályán hazai és nemzetközi rendezvényeket is tartanak (hólégballon verseny, sportrepülés).

1.2/ec Közlekedési kapcsolati hiányok

Közút

Míg a Dél-dunántúli Régió belül Szekszárd és Pécs kapcsolata kiválóvá vált, továbbra is hiányzik viszont a közvetlen főúti összeköttetés Szekszárd és a másik megyeszékhely, Kaposvár között, valamint a megye K-i városai (Szekszárd, Bonyhád, Paks, Tolna, Dunaföldvár), és a Ny-i települések közötti (Dombóvár, Tamási, Gyöngyös, Simontornya) kapcsolat. Ezt jelentősen javítaná a tervezett M9 autópálya megyei szakasza.

Az alsóbbrendű hálózaton is változatlanul sok a kapcsolati hiány.

A Paksi kistérségben nem valósultak meg a korábban tervezett település összeköttetések (Gyöngyös-Bikács, Pusztahencse-Tengelic, Sárszentlőrinc-Kisszekely), ahogy a paksi városi elkerülő körgyűrű sem.

A Dombóvári kistérségben fejlesztések nem voltak, rossz a kapcsolata a megye keleti részével.

A Bonyhádi és Tamási kistérséget elkerülték az elmúlt évek közlekedésfejlesztései. A közúthálózati adottságok jelenleg is elmaradnak az országos átlagtól. megépülése. A mellékúthálózat legnagyobb szerkezeti problémája továbbra is a településközi kapcsolatok hiánya, a rosszabb minőségű mellékutak, valamint e mentén sok a zsáktelepülés (Cikó, Bataapáti, Izmény, Kismányok, Nagyvejeke Mórág, Gráboc, Váralja).

A megyében az elmúlt években egyértelműen erősödött a kistérségek közötti különbség, keletről nyugat felé haladva romlanak a közúti közlekedési adottságok (vagyis a nyugati területek helyzetén javítottak a gyorsforgalmi úthálózati elemek).

Vasút

Dombóvárral ellentétben a megye többi járási székhelye országos hálózaton belül is csak elfogadhatóan (Szekszárd, Tolna) illetve alig érhető el (Bonyhád). 3 város (járás központ) vasúton azonban nem elérhető (Dunaföldvár, Paks, Tamási). Az utóbbi években megszüntették a Tamási környéki korábbi vonalakat, nagyrészt a vágányokat is felszedték már. A rendelet törzshálózati vonalként nevezi meg a Dunaújváros-Paks vonalat, de a járatokat megszüntették. A többi vasútvonal jellemzője jelenleg is, hogy egyvágányú, nincs villamosítva, műszaki állapota kedvezőtlen.

Kerékpárút

1.2/ed Vízellátás

Tolna megye valamennyi településén rendelkezésre áll vezetékes víz, melyet 19 vízszolgáltató biztosít. Ezekből önálló települési vízellátást Aparhant, Bölcske, Dunaföldvár és Harc települések oldanak meg saját vízművel, a többi szolgáltató 2-16 település vízellátását biztosítja. A közüemi ivóvízvezeték-hálózat hossza 2009-ben 1 888,9 km (2000-ben 1 723,2 km).

Az egyes szolgáltatók ellátási területe, 2009 (Forrás: Tolna Megye Területrendezési Terv Módosítása (vizsgálati anyag) 2011.)

Szolgáltató	Ellátott települések	Hálózatba bekapcsolt lakások (db, %)	
Aparhant önkormányzati vízmű	Aparhant	364	94,3
Aquaplus Kft.	Bikács, Németkér	964	99,0
BONYCOM Kft.	Bonyhád, Cikó	5 628	95,0
Dél-Tolna Vízmű Kft.	Alsónána, Alsónyék, Bába, Bábaapáti, Báticasék, Decs, Móraág, Pörböly, Sárpilis, Várdomb	6 613	96,6
Dombóvári Vízmű Kft.	Attala, Csibrák, Csikóstóttós, Dalmand, Dombóvár, Döbrököz, Gyulaj, Jágónak, Kapospula, Kaposszekcső, Kocsola, Kurd, Lápafő, Nak, Szakcs, Várong	13 352	93,4
DUNAÁG Víziközmű Üzemeltető Kft.	Dunaszentgyörgy, Gerjén, Nagydorog, Pusztahencse, Tengelic	4 083	100,0
Dunántúli Regionális Vízmű Zrt.	Belecska, Pincehely	1 146	94,6
Dunavíz VCS Üzemeltető Kft.	Dunaföldvár	4 012	99,1
Gránárium Kft.	Bölcske	1 263	99,5
Gyönki Vízmű Kft.	Diósberény, Dúzs, Gyönk, Högyész, Kalaznó, Keszőhidegkút, Mucsi, Murga, Regöly, Szakadát, Szakály, Szárazd, Udvari, Varsád	4 126	92,0
Harc Vízmű Kft.	Harc	315	99,4
Kölesd-Kistormás Vízmű Kft.	Kistormás, Kölesd	706	95,3
Paksi Vízmű Kft.	Györköny, Madocsa, Paks, Sárszentlőrinc	8 660	86,2
SIÓVÍZ Kft.	Kisszékely, Nagyszékely, Ozora, Pálfa, Simontornya, Tolnanémedi	4 174	97,0
Szekszárdi Vízmű Kft.	Őcsény, Szekszárd, Zomba	16 145	96,4
Tamási Vízmű Kft.	Értény, Felsőnyék, Fürged, Iregszemcse, Koppányszántó,	7 854	94,5

Szolgáltató	Ellátott települések	Hálózatba bekapcsolt lakások (db, %)	
	Magyarkeszi, Miszla, Nagykónyi, Nagyszokoly, Pári, Tamási, Újireg		
Tevel-Závod Víz-Szennyvíz Szolgáltató és Kezelő Kft.	Kajdacs, Medina, Szedres, Tevel, Závod	2 357	97,7
Tolnavíz Kft.	Bogyiszló, Fadd, Fácánkert, Sióagárd, Szálka, Tolna	7 981	99,3
Völgység VCS Szolgáltató Kft.	Bonyhádvarasd, Felsőnána, Grábóc, Györe, Izmény, Kakasd, Kéty, Kisdorog, Kismányok, Kisvejke, Lengyel, Mőcsény, Mucsfa, Nagymányok, Nagyvejke, Váralja	4 197	97,8

Számos vízbázis működik a megye területén. A vízbázissal rendelkező településeken a víztermelő műveket az ivóvíz-szolgáltatást is nyújtó szolgáltató kezeli. Víztermelő művel nem rendelkeznek az alábbi települések:

Bátaapáti, Bogyiszló, Dúzs, Izmény, Kéty, Kisvejke, Kurd, Lengyel, Mucsfa, Pörboly, Pusztahencse, Závod.

Fenti települések a Közép-Dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság igazgatási területéhez tartoznak. A Dél-Dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi igazgatósághoz tartozó településekről ilyen jellegű adat nem áll rendelkezésünkre.

A közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakások száma 2009-ben 93 940 db, ez a teljes lakásállomány 95,2 százaléka. A városokban ez az arány átlagosan 94,2%, a községekben 96,3%. Ennek oka a városokhoz inkább kapcsolódó nagyobb lakosságú külterületek(puszták), ahol az ellátás kisebb arányú. A települések belterületén szinte mindenhol elérhető a vezetékes víz, a külterületi lakóhelyeken azonban a lakosság sokszor nem élvezheti annak előnyeit. Az egyes települések ellátása jellemzően 90% feletti, számos esetben teljes, a legrosszabb értékeket Kalaznó (53,2%) és Murga (46,4%) mutatja. A településméret és az ellátás százaléka között lényegi összefüggés nincs.

Az egy főre eső vízfogyasztás 2009-ben 32,3 m³ volt, ez a 2000. évi (28,7 m³/fő) és 2006. évi (30,1 m³/fő) értékhez képest egyértelmű növekedést mutat, dacára annak, hogy a vízminőség a felhasználás végpontjaiban néhol nem felel meg az uniós elvárásoknak – ez főleg a megye déli-délnyugati részén elhelyezkedő kisebb településekre igaz.

Ivóvíz-minőségvédelmi program

Az utóbbi években a csökkenő vízfogyasztási tendencia hatására a mennyiségi kérdések helyett előtérbe kerültek a minőséggel kapcsolatos problémák. A vízminőséget egyes területeken a magas arzén-, bór-, ammónia-, vas- és mangántartalom, valamint a határértéket jóval meghaladó metángáz-tartalom jellemzi.

Az Európai Unió emberi fogyasztásra szánt ivóvíz minőségére vonatkozó követelményeit a Tanács 98/83 (XI.25.) EC irányelve tartalmazza. A Magyar Köztársaság és az Európai

Közösség közötti, 1991-ben aláírt Európai Megállapodást kihirdető 1994. évi I. törvénnyel összhangban került sor az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről szóló új 65/2009. (III. 31.) Kormányrendelettel módosított 201/2001. (X. 25.) Kormányrendelet megalkotására. Ez a rendelet alapvetően megváltoztatta a vízellátással kapcsolatos szabályozást. A korábbi vízminőségi szabványokat hatályon kívül helyezte, és az új követelményekhez igazodó szabályozást hozott létre. A Kormányrendelet meghatározza a szolgáltatás végpontját, a rendszeresen illetve időszakosan végzendő vizsgálatok számát, a vizsgálandó paraméterek körét. Hatálya kiterjed az emberi fogyasztásra szolgáló víz (ivóvíz) minőségi követelményeire és a vízminőség-ellenőrzés rendjére. A jelenlegi jogszabályi előírások szerint 2009. december 25-ig kellett volna biztosítani a megfelelő minőségű ivóvizet, de Magyarország 3 éves halasztási kérelemmel fordult az Európai Unióhoz, így a program befejezését 2012. december 25-ig kell megvalósítani. A megfelelő minőségű víz szolgáltatása érdekében szükséges műszaki megoldások megvalósítása a vízi közművek tulajdonosainak, azaz az önkormányzatoknak a feladata, de a megvalósítás becsült 90 milliárd Ft-os beruházási szükséglete miatt, állami támogatás, és Európai Unió pályázati források bevonása is szükséges. A Közép-Dunántúli Régióban részben elindult az Ivóvízminőség-javító Program. Mellette párhuzamosan pedig az Ivóvízbázis-védelmi Program. Léteznek települési, kistérségi szintű kezdeményezések, melyek közül 2006-ban megvalósult a Dombóvári program a Dombóvár és Környéke Víz és Csatornamű Kft. kivitelezésében, melynek finanszírozását a 2004-ben elnyert KIOP pályázat segítette.

Az KDTVIZIG működési területén a megyében a 65/2009. (III. 31.) Kormányrendelettel módosított 201/2001. (X. 25.) Kormányrendelet szerint az alábbi települések közzségi vízművei esetében kell műszaki beavatkozással biztosítani az előírt minőségű ivóvizet:

Település	Lakos szám	Nitrit (>0,5 és 0,1 g/l)	Arzén (>0,01 mg/l)	Ammóniu m (>0,5 mg/l)	Vas (>0,2 mg/l)	Mangán (>0,05 mg/l)
BELECSKA	441			X	X	
CSIBRÁK	369		X	X		
CSIKÓSTÓTTÓS	920			X	X	X
DALMAND	1388			X	X	X
DECS	4244			X		X
DIÓSBÉRÉNY	374			X	X	X
DÖBRÖKÖZ	2077		X	X		X
ÉRTÉNY	786			X		X
FADD-Dombori	84			X	X	X
FELSŐNYÉK	1071			X	X	
FÜRGED	722			X		
GERJEN	1287			X		X
GYÖNK	2075			X		X
GYÖRKÖNY	958			X		

Település	Lakos szám	Nitrit (>0,5 és 0,1 g/l)	Arzén (>0,01 mg/l)	Ammóniu m (>0,5 mg/l)	Vas (>0,2 mg/l)	Mangán (>0,05 mg/l)
GYULAJ	1048			X	X	X
KAJDACS	1309			X		
KAPOSPULA	956			X		
KAPOSSZEKCS Ő	1541			X	X	X
KESZŐHIDEGKÚ T	229	X		X		
KOCSOLA	1325			X		X
KOPPÁNYSZÁN TÓ	352			X	X	
KÖLESD	1418			X	X	
KURD	1284			X		
MAGYARKESZI	1316	X		X	X	X
MEDINA	729			X		
MISZLA	316			X		
MUCSI	505			X	X	
NAGYDOROG	2788			X		
NAGYKÓNYI	1088			X	X	X
OZORA	1745			X	X	
PÁLFA	1551			X	X	
PÁLFA- Felsőrácegres	97			X		
PÁRI	669			X	X	
PINCEHELY	2477			X		
REGÖLY	1223			X		
SÁRPILIS	735			X		X
SÁRSZENTLŐRI NC	715			X		
SÁRSZENTLŐRI NC- Úzd	288			X		
SIMONTORNYA	4401			X		
SZAKADÁT	268			X		X
SZAKÁLY	1597			X		
SZÁLKA	576			X		
SZÁRAZD	249			X		X

Település	Lakos szám	Nitrit (>0,5 és 0,1 g/l)	Arzén (>0,01 mg/l)	Ammóniu m (>0,5 mg/l)	Vas (>0,2 mg/l)	Mangán (>0,05 mg/l)
SZEDRES	2398			X	X	X
TAMÁSI	8684			X		
TENGELIC- Jánosmajor	117			X	X	X
TOLNANÉMEDI	1165			X		
UDVARI	486			X		
VÁRDOMB	1218			X	X	X

A megyében található 109 település közül 45 település és 4 db egyéb belterület érintett (63 659 fő) az ivóvízminőség-javító programban. Mind a 49 esetben jelen van a szolgáltatott vízben határérték feletti mennyiségben az ammónium. Egyik településen sem fordul elő bór, fluorid és nitrát határérték felett. 12 település esetében halmozott a szennyezettség (nitrit, arzén, ammónium, vas, mangán). 8 esetben az ammónium mellé vas, 9 esetben vas és mangán, 6 esetben csak a mangán, Csibrákon az arzén, Döbröközön az arzén és a mangán is társul. A települések vízellátása rétegvízből biztosított.

A programban részt vevő települések mindegyikén problémát jelent az ammónium. A 2001. évi rendelethez képest szigorodtak az arzén határértékek. A 2001. évi rendelet 6. mellékletében még csak 33 településnél jelezték az ammóniummal kapcsolatos problémát, a 2009. évi rendeletben már 45 településen. Korábban Báta, Bikács-Kistápe, Dombóvár, Harc, Kisszékely és Újireg településen is meghaladta a határértéket a vas határérték túllépés mellett, az új rendeletben ezek a települések már nem szerepelnek. Az ivóvíz nitrit tartalma jelentősen javult, mert a korábbi rendeletben még 17 településnél volt magasabb érték, melyek közül Keszőhidegkútnál nem történt változás, viszont Magyarkeszi új a listában. Az arzén tartalom is javult, mert korábban 3 településnél volt probléma, melyek közül Döbrököznel továbbra is az, új probléma Csibráknál. A vastartalom jelenleg 19 település ivóvizében magas, korábban 18 település volt érintett. 10 településnél javult a vastartalom, 11 településnél romlott. A mangántartalom is több településen romlott, a korábbi 9 érintett település közül Dunaszentgyörgy, Mucsi és Szálka településen javult, 14 településen romlott. Magyarkeszi településen a magas nitrit, ammónium, vas és mangántartalom miatt a megyében a legrosszabb minőségű a víz. Dombóváron, Dunaszentgyörgyön jelentősen javult az ivóvíz minőség, nincs határérték túllépés.

A Sió alegységen 22 település érintett, melyek közül Dunaszentgyörgyön az arzén jelent megoldásra váró problémát.

A Kapos alegységen található települések közül a legtöbb érintett az ivóvízminőség-javító programban. A települések vízellátása rétegvízből biztosított.

Az Alsó-Duna jobb part alegységen az ivóvízminőség javításban Udvari érintett. A vízellátása rétegvízből biztosított. Udvari esetében az ammóniumtartalom határérték feletti.

A távlati cél az, hogy 2013-ig a közüzemi vízellátásban felszámolják az egészséget befolyásoló valamennyi ivóvízmi-nősségi problémát.

A 45 településen a program keretében különböző megoldásokkal (vízkezelési technológia vagy kistérségi rendszerek alkalmazása vagy áttérés másik vízbázisra) lehet biztosítani a megfelelő ivóvízminőséget.

A program megvalósulása érdekében Dunaszentgyörgy és Nagydorog településeken van folyamatban KEOP támogatással a beruházás előkészítése.

1.2/ee Szennyvízelvezetés, szennyvíztisztítás, szennyvíz és szennyvíziszap elhelyezés

Tolna megyében a csatornázottság mértéke 2009-ben 59,7%, a megye keleti felében jellemzően magasabb. A városokban ez az arány 79,3% (csatornázatlan város nincs), a községekben ennél lényegesen alacsonyabb az átlag, 36,1%. 100%-ban csatornázott település nem található a megyében.

A csatornahálózat üzemeltetését 14 szolgáltató végzi, jórészt saját vízszolgáltatási területükön (saját, testvér- vagy anyacég keretein belül), de kisebb átfedések előfordulnak.

Az egyes szolgáltatók ellátási területe, 2009 (Forrás: KDKVI, KSH és saját kutatás)

Szolgáltató	Ellátott települések	Hálózatba bekapcsolt lakások (db, %)	
BONYCOM Kft.	Bonyhád, Cikó, Kakasd, Kismányok, Nagymányok	6 966	91,8
Dél-Tolna KÜ. Kft.	Alsónána, Bába, Bábaapáti, Bátaszék, Mórág, Sárpilis, Várdomb	3 512	74,0
Dombóvár és Környéke Víz-és Csatornamű Kft.	Dombóvár, Kapospula, Kaposszekcső,	5 897	62,7
DUNAÁG Víziközmű Üzemeltető Kft.	Dunaszentgyörgy, Gerjen, Tengelic	1 608	62,8
Dunavíz VCS Üzemeltető Kft.	Dunaföldvár	3 842	94,9
Gránárium Közszolgáltató és Üzemeltető Kft.	Bölcske	1 095	86,3
Gyönki Közös Víz- és Csatornamű Kht.	Gyöng, Hőgyész	1 361	74,4
Paksi Vízmű Kft.	Madocsa, Paks	7 512	82,4
Sió-menti Önkormányzatok Víz- és Csatornamű Fenntartó Kft.	Simontornya	383	20,4
Szekszárdi VCS Kft.	Decs, Ócsény, Szekszárd	14 901	85,4

Szolgáltató	Ellátott települések	Hálózatba bekapcsolt lakások (db, %)	
Tamási Vízmű Kft.	Tamási	2 050	54,6
Tevel-Závod Víz-Szennyvíz Szolgáltató és Kezelő Kft.	Medina, Szedres, Tevel, Závod	1 388	74,6
Tolnavíz Kft.	Fadd, Fácánkert, Bogyiszló, Miszla, Sióagárd, Szálka, Tolna	6 769	82,3
Völgység VCS Szolgáltató Kht.	Bonyhádvarasd, Györe, Izmény, Kisdorog, Kisvejke, Lengyel, Mőcsény	1 329	93,1
Komló-Víz Víziközmű Üzemeltető és Szolgáltató Kht.	Váralja	336	91,3

A Dombóvár és Környéke Víz-és Csatornamű Kft. ellátási területe kiterjed 2011. évi adatok alapján a csatornahálózat üzemeltetésben Kurd és Csikóstóttós településekre is, ahol időközben kiépült a szennyvízcsatorna gerinchálózat.

település	szennyvízcsatorna gerinchálózat hossza (km) 2011. december 31-én	szennyvízcsatorna bekötések száma 2011. december 31-én
Kurd	6,906	257
Csikóstóttós	7,355	208

(Forrás: Dombóvár és Környéke Víz-és Csatornamű Kft.)

Szennyvíztisztító telep a következő településeken található:

Bátaszék, Bonyhád, Bonyhádvarasd, Csikóstóttós, Decs, Dombóvár, Gyöngy, Hőgyész, Kisdorog, Kisvejke, Kurd, Lengyel, Madocsa, Miszla, Paks, Simontornya, Sióagárd, Szálka, Szedres, Szekszárd, Tamási, Tengelic, Tevel, Tolna,

A Nemzeti Települési Szennyvíz-elvezetési és -tisztítási Megvalósítási Programról szóló 25/2002 (II. 27.) Korm. rendelet határozza meg a szennyvízelvezetési agglomerációkat. Ezt módosította a 86/2009 (IV. 10.) Korm. rendelet. A következő táblázat szerinti szennyvízelvezetési agglomerációkban kell kiépíteni a szennyvízelvezető hálózatot, illetve meglévők esetében meg kell oldani a szennyvizek biológiai tisztítását és ártalommentes elhelyezését.

Szennyvízelvezetési agglomerációk (Forrás: 25/2002 (II. 27.) Korm. rendelet)

Agglomerációs osztályok	Szennyvízelvezetési agglomeráció központja	Érintett települések	Teljesítendő feladat határideje
Agglomerációk 10 000 LE feletti	Nincs		

Agglomerációs osztályok	Szennyvízelvezetési agglomeráció központja	Érintett települések	Teljesítendő feladat határideje
szennyvízterheléssel, szennyvízbefogadásra érzékeny vizek vízgyűjtőin			
Agglomerációk 15 000 LE-nél nagyobb szennyvízterheléssel, normál területen	Bátaszék	Alsónána, Bába, Bábaapáti, Bátaszék, Mórág, Mőcsény	2010. december 31.
	Bonyhád	Bonyhád, Cikó, Kakasd, Kismányok, Nagymányok	
	Dombóvár	Attala, Dombóvár, Döbrököz, Kapospula	
	Madocsa	Bölcske, Dunaföldvár, Madocsa, Paks-Dunakömlőd	
	Paks	Paks	
	Szekszárd	Szekszárd	
	Tamási	Nagykőnyi, Regöly, Tamási	
	Tolna	Bogyiszló, Dunaszentgyörgy, Fadd, Fácánkert, Gerjen, Tolna	
Agglomerációk 10 000-15 000 LE közötti szennyvízterheléssel, normál területen	Nincs		
Agglomerációk 2000-10 000 LE közötti szennyvízterheléssel, szennyvízbefogadásra érzékeny vizek vízgyűjtőin	Nincs		
Agglomerációk 2000-10 000 LE közötti szennyvízterheléssel, normál területen	Decs	Decs, Őcsény, Sárpilis, Várdomb	2015. december 31.
	Gyönk	Gyönk	
	Hőgyész	Hőgyész	
	Iregszemcse	Iregszemcse	
	Kölesd	Kistormás, Kölesd	
	Nagydorog	Nagydorog	
	Simontornya	Simontornya	
	Tengelic	Pusztahencse, Tengelic	
	Zomba	Felsőnána, Kéty, Zomba	

A fentiekből határidőre a következő szennyvízelvezető és kezelő rendszerek készültek el:

- Nagydorog
- Paks

Folyamatban van:

- Attala, Dombóvár,
- Szekszárd, Kölesd, Kistormás,
- Bogyiszló, Dunaszentgyörgy, Fadd, Fácánkert, Gerjen, Tolna
- Szakadát, Varsád

Nem rendelkeznek szennyvízelvezetéssel az alábbi települések (2011. április):

Alsónyék, Attala, Belecska, Bikács, Csibrák, Dalmand, Diósberény, Dúzs, Értény, Felsőnána, Felsőnyék, Fürged, Grábóc, Györköny, Gyulaj, Harc, Iregszemcse, Jágónak, Kajdacs, Kalaznó, Keszőhidegkút, Kéty, Kisszékely, Kocsola, Koppányszántó, Lápafő, Magyarkeszi, Mucsfa, Mucsi, Murga, Nagykónyi, Nagyszékely, Nagyszokoly, Nagyvejke, Nak, Németkér, Ozora, Pálfa, Pári, Pincehely, Pörböly, Pusztahencse, Regöly, Sárszentlőrinc, Szakály, Szakcs, Szárazd, Tolnanémedi, Udvari, Újireg, Várong, Zomba.

Ezen településeken a szennyvízkezelés szikkasztással és elszállítással történik, ez 52 106 lakost érint (23 183 lakás).

1.2/ef Energiaellátás

Villamos energia ellátás

Tolna megyében található az ország energiaellátásának legfőbb eleme, a megye egyetlen 50 MW teljesítményt meghaladó erőműve, a paksi atomerőmű. Az atomerőmű névleges teljesítménye 2000 MW. Ezzel a magyarországi villamosenergia-termelésben meghatározó szerepet tölt be, annak több mint 40%-át biztosítja. Az erőmű honlapján található adatok alapján 2010-ben a paksi atomerőmű négy blokkja összesen 15761 GWh villamos energiát termelt.

A villamos energia rendszernek országosan négy szintje különböztethető meg, melyeknek különböző funkciója van, illetve különböző kezelésben vannak. Az elektromos ellátórendszer fő gerincét képezik a nagyfeszültségű hálózatok, azaz a 750 kV-os, 400 kV-os, a 220 kV-os és a második szinthez tartozó 120 kV-os vezetékrendszerek, valamint az ahhoz kapcsolódó erőművek rendszere. A 120 kV-os vezetékek a nagyobb ipari központokat, városokat látják el. A 120 kV-os vezetékek kivételével a nagyfeszültségű ellátó rendszer a Magyar Villamos Művek Zrt. tulajdonában és kezelésében van. A 120 kV-os vezetékek azonban a regionális szolgáltató, az E.ON Dél-Dunántúli Áramszolgáltató kezelésében vannak.

Kiserőműnek nem minősülő erőműből a megyei Területrendezési Terv szerint (a Magyar Energia Hivatal adatszolgáltatása alapján) 4 db található a megyében: Dombóvár (2 db, földgáz), Szekszárd (földgáz) és Bonyhád (biogáz). Ezek egyike sem éri el az 5 MW

teljesítményt, a határértéket legjobban a Pannon Kogen Energetikai Termelő Kft. 4,682 MW teljesítményű szekszárdi erőműve közelíti meg.

Tolna megye területén 750 kV-os és 220 kV-os távvezeték nem halad át.

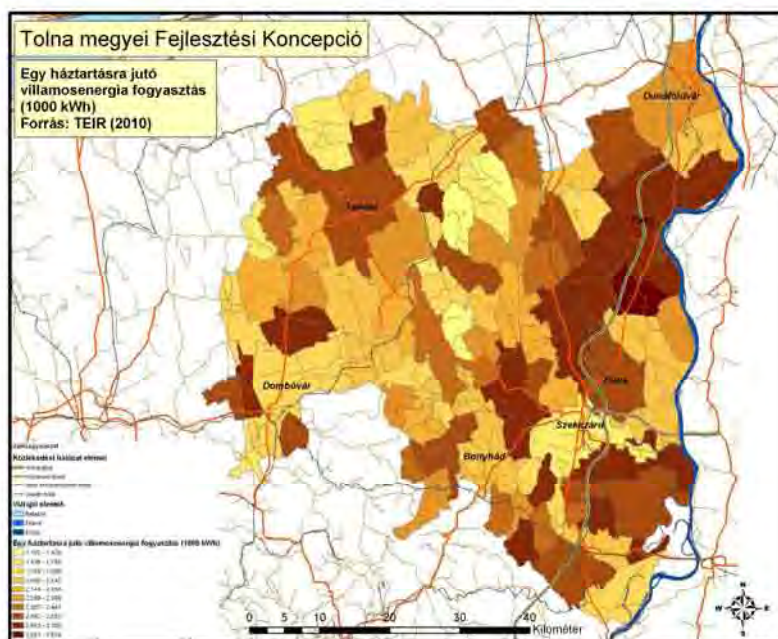
Az atomerőműhöz kapcsolódnak az országos villamosenergia-hálózat 400 kV-os távvezeték hálózat Tolna megyét érintő szakaszai, úgymint: Paks-Albertirsa, Paks-Pécs, Paks-Sándorfalva.

A térségi energiaellátást az E.ON biztosítja, 120 (132) kV-os távvezeték-hálózatával. Ennek elemei a megyei Területrendezési Terv alapján a következők: Paks-Tamási, Paks-Dunaújváros, Paks-Szekszárd, Paks-Pécs, Paks-Kalocsa, Dombóvár-Tamási, Dombóvár-Kaposvár, Tamási-Sárbogárd.

A megye területén a következő, a Területrendezési Tervben nevesített energiaellátást érintő fejlesztések várhatóak (forrás: E.ON):

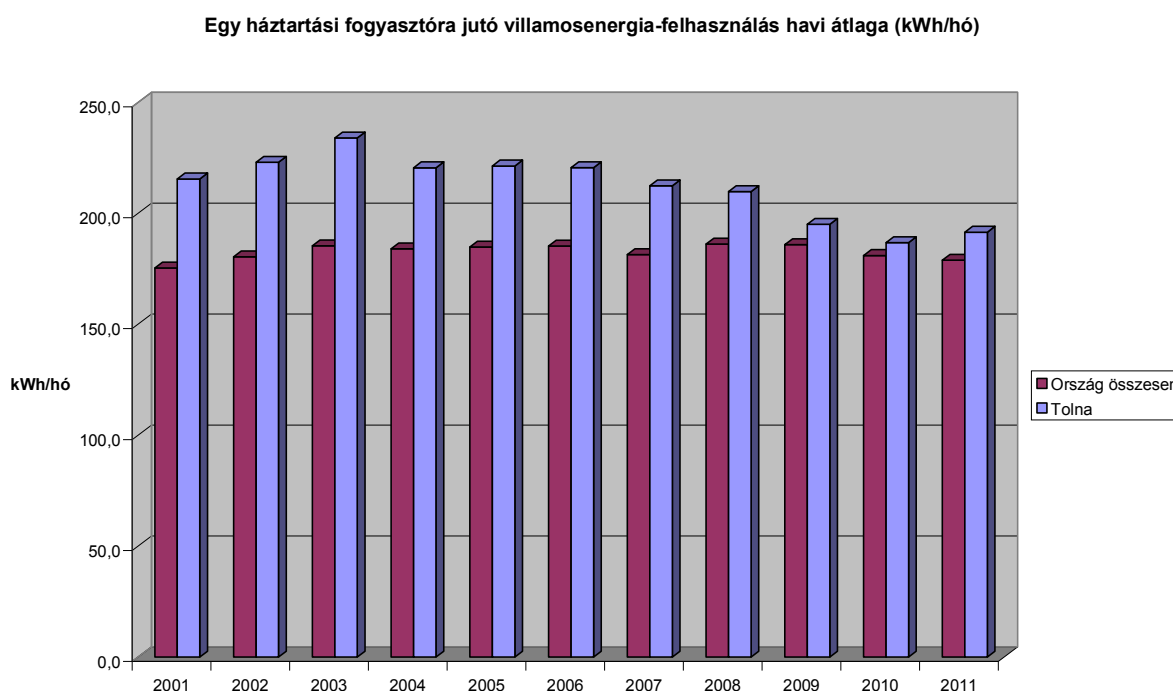
- Tolna 132/22 kV-os transzformátorállomás, csatlakoztatás a Paks-Szekszárd 132 kV-os távvezeték felhasításával (tervezett nyomvonal)
- Hőgyész 132/22 kV-os transzformátorállomás, csatlakoztatás a Dombóvár-Tamási 132 kV-os távvezeték felhasításával (tervezett nyomvonal)
- Bátaszék 132/22 kV-os transzformátorállomás, csatlakoztatás a létesítendő Szekszárd-Mohács 132 kV-os távvezeték felhasításával (tervezett nyomvonal)
- Simontornya 132/22 kV-os transzformátorállomás, csatlakoztatás a Sárbogárd-Tamási 132 kV-os távvezeték felhasításával (tervezett nyomvonal)

A villamos energia felhasználás területi jellemzőit vizsgálva megállapítható, hogy az egy háztartásra jutó villamos energia fogyasztás értéke a szomszédos Somogy és Baranya megyékhez képest viszonylag homogén, de az M6-os autópálya mentén fekvő településeken, valamint Tamási környékén magasabb értékek (2700-3000 kWh) jellemzőek.

Egy háztartásra jutó villamos energia fogyasztás. Forrás: TEIR

Az egy háztartásra jutó villamosenergia-felhasználás havi átlagának időbeli alakulását tekintve elmondható, hogy egy 2003-ig tartó növekedést követően 2004-től, majd egy újabb lépcsőben 2008-tól összességében közel 20%-os csökkenés jellemző. Ennek oka lehet részben a környezettudatosabb életmód és ezzel együtt az energiatakarékos elektromos berendezések alkalmazásának elterjedése, de nagyobb részben feltehetően a villamos energia árak emelkedésének, valamint a világgazdasági válság társadalomra gyakorolt negatív hatásainak köszönhető a csökkenő fogyasztási trend. Elmondható ugyanakkor az is, hogy egészen a 2000-es évek végéig az országos átlagot jelentősen meghaladó értékű volt az egy háztartásra jutó fajlagos villamosenergia-felhasználás a megyében.

Egy háztartási fogyasztóra jutó villamos energia felhasználás havi átlaga. (Forrás: KSH)

Szénhidrogén felhasználás

Az Ország Szerkezeti Terve meghatározza a nemzetközi és hazai szénhidrogén vezetékek nyomvonalát. Ennek megfelelően a megyét két kőolajvezeték érinti, egy nemzetközi jelentőségű (Adria: Adriai-tenger – Százhalombatta - Ukrajna), valamint egy térségi (Százhalombatta - Pécs, Dombóvár érintésével).

A megyei Területrendezési Terv szerint az E.ON adatszolgáltatása alapján a megyét érintő nagynyomású gázvezetékek (25 bar) az alábbiak: Dunaföldvár – (Bölcske) – (Madocsa) – Dunakömlőd – Paks – Fadd; Fadd – Tengelice – Kajdacs – Szakadát – Diósberény; Kajdacs – Györköny; Bonyhád – Györe – Kocsola, valamint Cece – Simontornya – Tamási – Koppányszántó.

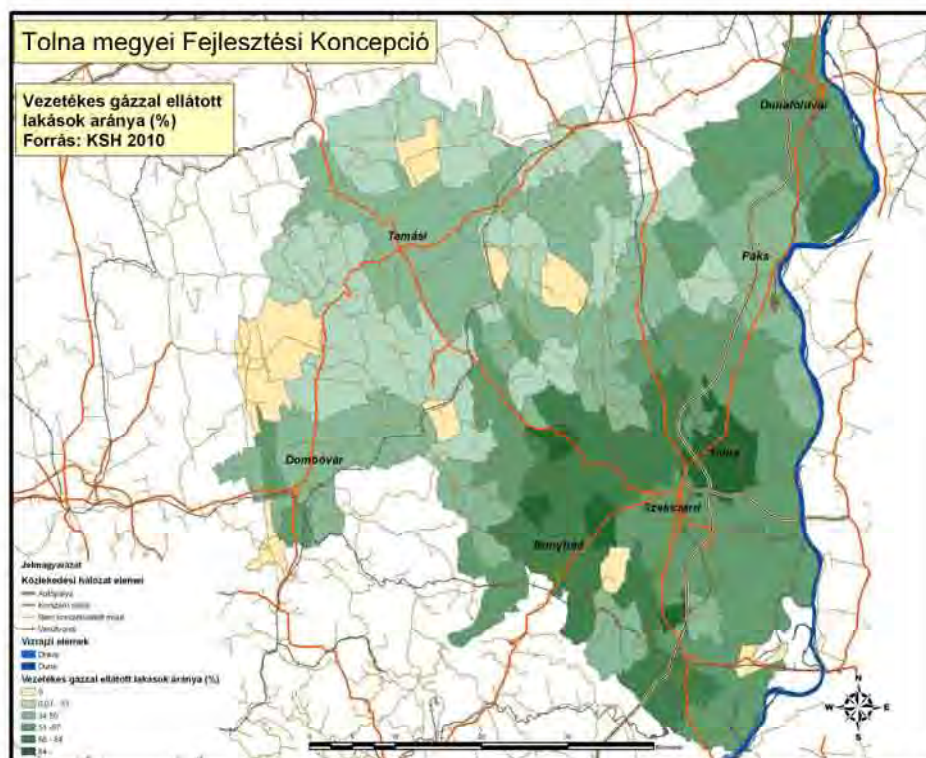
Ezen felül a MOL kezelésében levő nagynyomású (64 bar) gázvezetékek az alábbiak: Kalocsa – Fadd – Szekszárd – Várdomb – Bába, valamint Várdomb – Bonyhád.

A megyei Területrendezési Tervben foglaltak alapján a közeljövőben új térségi jelentőségű

gáz- illetve kőolajvezeték építése nem ismert, azonban meg kell említeni, hogy a növekvő gázigényt és a gázellátás zavartalanságát biztosítandó két nagykapacitású szállítóvezeték megépítéséről is államközi egyezményt írt alá Magyarország. Az egyik gázvezeték a Déli-Áramlat vezetéke, amellyel kapcsolatban a Miniszterelnök 2008-ban írta alá a nemzetközi egyezményt Oroszországgal. A vezeték teljesen kikerülné Ukrajna területét, és a Fekete-tengeren, Bulgárián, Szerbián keresztül érné el Magyarországot, és csatlakozna be Ausztriában a nyugati gázrendszer központhoz. A gázvezeték kiépítéséhez további infrastrukturális elemeket is meg kell valósítani. A gázvezeték nyomvonalát, és a csatlakozópontokat az államok később egyeztetik. A gázvezeték kapacitása várhatóan 10 millió m³/év lesz.

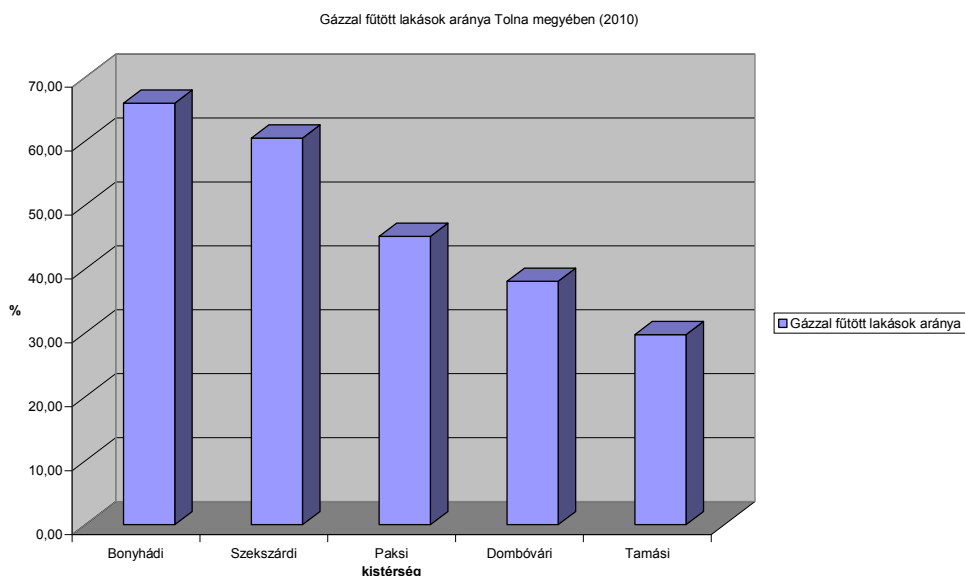
A másik a Nabucco vezeték, mely az orosz gáztól való függés csökkenését célozza meg. A vezeték várhatóan 3300 km hosszú lesz, és a törökországi Erzurumtól indul. A vezeték érinti Bulgária, Románia, Magyarország területét és az ausztriai Baumgarten lenne a végpontja. A vezetékrendszeren legkorábban 2018-ban indulhat meg a szállítás, és kapacitása 2020-ra várhatóan elérné az évi 25,5-31 millió m³-t. A megépítéséről szóló államközi megállapodást 2009 júliusában írták alá az érintett államok. E gázvezetékek pontos nyomvonala még nem került kidolgozásra, de nem kizárható, hogy Tolna megye területét is érinteni fogja.

A *gázfogyasztási adatok területi megoszlását* vizsgálva megállapítható, hogy a megye településeinek döntő többségében biztosított a vezetékes gázellátás. A gázbekötések aránya azonban már jelentősebb területi különbségeket mutat: míg a megye DK-i felében, valamint Paks-Dunaföldvár térségében viszonylag magas (60-90% közötti) a vezetékes gázzal ellátott lakások aránya a teljes lakásállomány arányában, addig a megye Ny-i és középső területein fekvő településeken ez az arány alig éri el a 30-40%-ot.

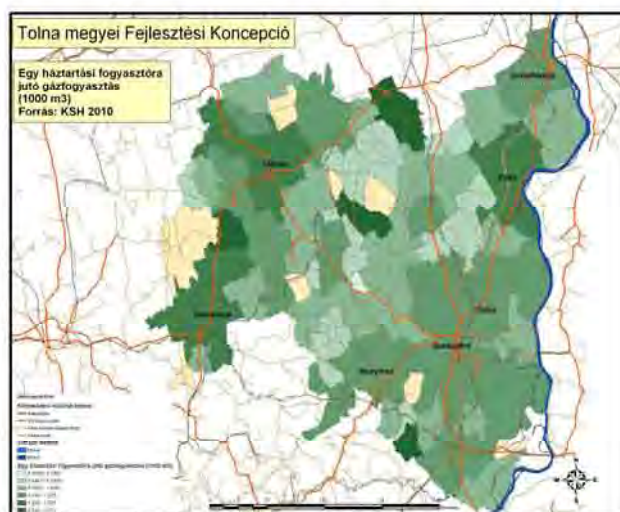
Vezetékes gázzal ellátott lakások aránya. Forrás: KSH

A földgáz fűtési célra történő felhasználása a Bonyhádi, valamint a Szekszárdi kistérségekben a leginkább elterjedt, a Bonyhádi kistérségben a gázzal fűtött lakások aránya a teljes lakásállományon belül közel 66%. Legkevésbé meghatározó a gázzal történő fűtési mód a Dombóvári, valamint a Tamási kistérségekben. Ez utóbbi kistérségben a gázzal fűtött lakások aránya nem éri el a 30%-ot.

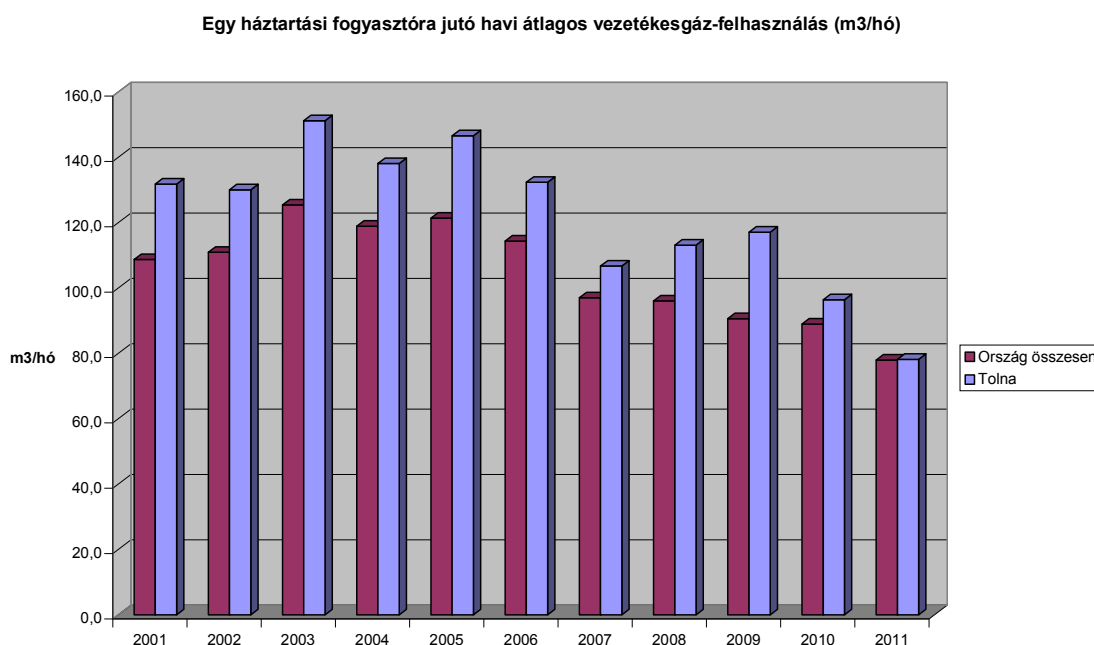
Gázzal fűtött lakások aránya. Forrás: KSH

A gázfogyasztók fajlagos fogyasztását tekintve megállapítható, hogy az egy háztartási fogyasztóra jutó vezetékes gázfogyasztás értéke a Dombóvár-Tamási-Simontornya tengely mentén a legmagasabb, de Szekszárd, Tolna, Paks térségében is jelentős. Viszonylag alacsony fajlagos gázfogyasztás jellemző a megye középső területein. A nagyobb fajlagos értékek eredményező tényezők közül meghatározó lehet a gázzal fűtött lakások, ill. családi házak nagyobb átlagos alapterülete, belmagassága, az elavult fűtési rendszer használata, továbbá a hőszigetelési szempontból korszerűtlen épületállomány, valamint az energiatudatos fogyasztói szokások elterjedtségének hiánya.

Egy háztartási fogyasztóra jutó gázfogyasztás. Forrás: KSH

A gázfogyasztás időbeli trendjét tekintve elmondható, hogy az előző 10 év adatai alapján az egy háztartási fogyasztóra jutó gázfelhasználás a 2000-es évek közepéig tartó emelkedést követően csökkenő tendenciájú: míg 2003-ban meghaladta a 150 m³/hó értéket, addig 2011-ben már a 78 m³/hó mennyiséget sem érte el, azaz közel a felére esett vissza. Az országos adatokkal összehasonlítva látható, hogy a fajlagos gázfogyasztás Tolna megyében egészen 2011-ig folyamatosan meghaladta az országos átlagot, jellemzően 20% körüli értékkel, 2011-ben viszont már csak az országos átlag környékén alakult. A negatív tendencia hátterében vélhetően kisebb mértékben az energiatakarékos építkezési módok elterjedése és az utólagos épületszigetelés szélesebb körű alkalmazása áll, meghatározóbb szerepe lehet azonban e folyamatok alakulásában a lakossági gázár jelentős emelkedésének, valamint a gazdasági világválság hatására a lakosság mind szélesebb körben tapasztalható elszegényedésének.

Egy háztartási fogyasztóra jutó havi átlagos vezetékesgáz-felhasználás. Forrás: KSH

1.2/eg Hulladéklerakók, hulladékgazdálkodás

A hulladékgazdálkodás keretében az OTrT kijelölte a veszélyes hulladék lerakókat, amelyek nem érintik a megye területét, mivel a megyében veszélyes hulladék tároló nincs. Az OTrT Radioaktív hulladéklerakót azonban kijelölt a megyében Bábaapáti területén. A kommunális hulladék-gazdálkodás keretében megyei feladat a térségi hulladéklerakó hely kijelöléséhez vizsgálat alá vonható terület kijelölése. A megyében a regionális hulladékgazdálkodási társulások létrejöttek és a regionális hulladéklerakók kialakultak, illetve kialakításuk folyamatban van, így az övezet területének kijelölése felesleges.

Veszélyes hulladékok

A megyében a veszélyes hulladékok mennyisége évről évre csökken. Az elmúlt 10 év alatt a csökkenésben benne van a gazdasági szerkezet átalakulása és a megindult hulladékgazdálkodás is. A legnagyobb mennyiségű veszélyes hulladékot 3 város: Dombóvár, Simontornya és Szekszárd termeli.

Jelentős, évek óta tartó problémát jelentettek a Simontornyai Bőrgyár Rt. felhalmozott hulladékai, amelyek ártalmatlanítása folyamatban van, 2012-ben a kármentesítés kivitelezési szakasza befejeződhet.

Folyamatosan rekultivációra kerülnek illetve kerültek a nagyobb települések szeméttelpei is s így a potenciális veszélyes hulladék károkozás lehetősége is mérséklődik.

A megyét érintő hulladékgazdálkodási rendszerek

Dél-Balaton és Sió-völgye hulladékgazdálkodási projekt

A projekt célja, hogy a csatlakozott térségben a településeken megvalósuljanak a szelektív hulladékgyűjtés és a hulladék újrahasznosítás műszaki és szervezeti feltételei.

A projekt területén három korszerű, környezetbarát hulladékkezelő került kialakításra. A korszerű hulladékkezelő telepeken az egész lerakási, illetve hasznosítási folyamat szakszerű és ellenőrizhető.

A hulladéklerakóban a hulladékot a földtől és a talajvíztől egy többrétegű, földrengés biztos szigetelés réteg választja el.

Megépült létesítmények:

A három környezetbarát hulladékkezelő telepből egy épült Tolna megyében Cikó (Bonyhád) területén, kettő pedig Somogy megyében Som, illetve Ordacsehi területén. A Tolna megyei hulladék szempontjából fontos cikói telepen új lerakó, komposztáló üzem és válogató központ épült. A megye északi határához közeli Somogy megyei Som településen hasonló telep létesült.

A projekt az alábbi 69 db Tolna megyei települést foglalja magába:

Alsónána, Alsónyék, Bata, Bataapáti, Bataaszék, Belecška, Bogyiszló, Bonyhád, Bonyhádvarasd, Cikó, Decs, Diósberény, Dunaszentgyörgy, Dúzs, Értény, Fadd, Fácánkert, Felsónána, Felsőnyék, Fürged, Grábóc, Györe, Harc, Iregszemcse, Izmény, Kajdacs, Kakasd, Kalaznó, Keszőhidegkút, Kéty, Kisdorog, Kismányok, Kistormás, Kisvejke, Koppányszántó, Kölesd, Lengyel, Medina, Miszla, Mórág, Mőcsény, Mucsfa, Mucsi, Murga, Nagykőny, Nagymányok, Nagyvejke, Ozora, Őcsény, Pincehely, Pőrbőly, Regőly, Sárpilis, Sárszentlőrinc, Sióagárd, Szakadát, Szakály, Szálka, Szedres, Szekszárd, Tamási, Tengelic, Tolna, Udvari, Újireg, Váralja, Várdomb, Závod, Zomba.

Kapos-menti hulladékgazdálkodási rendszer

A 118 tagot összefogó Kaposmenti Hulladékgazdálkodási Önkormányzati Társulás a Kaposmenti Hulladéklerakó Rekultivációs Program keretében 2013 őszéig 28 lerakó rekultivációját végzi el, ezzel megszüntetve azok szennyezőanyag kibocsátását. A korszerű hulladékgazdálkodás lényege, hogy a hulladék egy része kerül lerakóba, a többi válogatás után újrahasznosításra kerül. Ez a korszerű hulladékkezelő telep Kaposváron a szennyvíztisztító mellett kerül kialakításra. 2012 júliusáig több lerakó rekultivációja már csaknem befejeződött.

A Kapos-menti hulladékgazdálkodási rendszerhez a Társulástól kapott információ szerint 6 Tolna megyei település: Nak, Szakcs, Szárazd, Tolnanémedi, Varsád és Várong csatlakozott.

Tervezett létesítmény:

Kaposvár komplex hulladékkezelő központ, hulladéklerakó, válogató, hulladékudvar, komposztáló.

Hulladékudvar: Hőgyész.

2012. júliusában Együttműködési Megállapodást írt alá a Kaposmenti Hulladékgazdálkodási és a Mecsek-Dráva Önkormányzati Társulás. A hulladékgazdálkodási szervezetek összefogásának célja a szolgáltatási árak alacsonyan tartása, a fejlesztések összehangolása és a hulladék minél nagyobb százalékban történő újrahasznosítása.

Mecsek-Dráva hulladékgazdálkodás projekt

A kiépült komplex hulladékgazdálkodási rendszer a Dél-dunántúli régióból Somogy, Tolna és Baranya megyékből 313 település hulladékának kezelését vállalta.

Tervezett – részben meglévő – létesítmények

A tervek szerint két komplex hulladékkezelő központ – Somogy megyében Marcali, Baranya megyében Pécs-Kökény területén – létesül.

A két komplex központ mellett négy átrakó állomást terveztek, amelyből egy a kaposszekcsői esik Tolna megye területére.

A projekt keretében megtörténik a hulladékudvarok (22 db) rendszerének kiépítése is. A projekt befejezésének határideje 2013.

A Mecsek-Dráva hulladékgazdálkodási programhoz csatlakozott 5 db. Tolna megyei település: Dalmand, Dombóvár, Csikóstóttós, Jágónak, Kaposszekcső.

Közép-Duna Vidéke Hulladékgazdálkodási Önkormányzati Társulás

A Közép-Duna Vidéke hulladékgazdálkodási rendszer 169 önkormányzat hulladékgazdálkodási tevékenységét szervezi. A tevékenység itt is két fő elemből áll: egyrészt a korábbi hulladéklerakók rekultivációjából, másrészt az EU-s előírásoknak megfelelő új, korszerű hulladékgazdálkodási rendszer megvalósításából. A projekt 2012 májusában zárult, 83 szilárdhulladék-lerakó rekultivációja történt meg. A rekultivációban érintett Tolna megyei települések: Dunaföldvár, Kisszekely, Németkér, Pálfa, Simontornya. A szervezett hulladékkezeléshez Tolna megyéből 9 település Bikács, Dunaföldvár, Kisszekely, Magyarkeszi, Nagyszekely, Németkér, Pálfa, Simontornya, Tolnanémedi csatlakozott.

Tolna megye hulladékgazdálkodása igen változatos, bonyolult. Az említett négy nagy térségi rendszer mellett működik a Paksi térségi hulladékgazdálkodási rendszer is.

Paksi térségi hulladékgazdálkodási rendszer

Paks város Önkormányzatának gesztorságában hét település döntött úgy, hogy társulást hoz létre és a paksi szeméttelap korszerűsítésével hosszú távon – várhatóan – 2013-tól

közösen oldják meg a hulladék elhelyezését és hasznosítását. A KEOP pályázat keretében elindított fejlesztés 2011 áprilisában 1,1 milliárd forintot nyert a hulladékgazdálkodási rendszer megvalósítására.

Tervezett létesítmény:

A paksi szemétklerakó korszerősítése, azaz új hulladéklerakó, szelektív válogató csarnok és komposzttelep építése. A beruházás az Új Széchenyi Terv keretében valósul meg.

A Paksi hulladékgazdálkodási rendszerhez csatlakozott települések: Paks, Bőlcse, Gerjen, Györköny, Madocsa, Nagydorog, Pusztahencse.

Szervesen ehhez a rendszerhez tartozik a Pusztahencse-Földespusztán megépült biogáz erőmű – 1,2 MW teljesítményű – amely a biológiailag lebomló hulladékokból állít elő energiát.

Nemzeti Radioaktív-hulladék tároló Bábaapáti

A Paksi Atomerőmű üzemeltetése során keletkező szilárd és folyékony, kis és közepes aktivitású radioaktív hulladékok végleges elhelyezésére szolgál a Bábaapátiban építés alatt lévő, az OTrT-ben is szereplő radioaktív hulladéktároló.

A szilárd halmazállapotú hulladékot 200 literes acélhordókban helyezik el. A folyékony hulladékok is szilárdításra kerülnek.

A tárolóba majd az első fázisban csak ezeket a 200 literes fémhordókba csomagolt hulladékokat szállítják az Atomerőműből. A hulladékkal megrakott hordók fogadására a telephely központi épületében történik, ahol kétszeri ellenőrzés után daruval emelik le a hulladékot és helyezik el a technológiai csarnokba. A 3.000 db. hordó befogadására alkalmas csarnokban minőségi ellenőrző vizsgálatok és a hulladék előkészítése történik a föld alatti tárolásra.

A föld alatti tárolók építése még folyamatban van, a központi épület a telephelyen megépült.

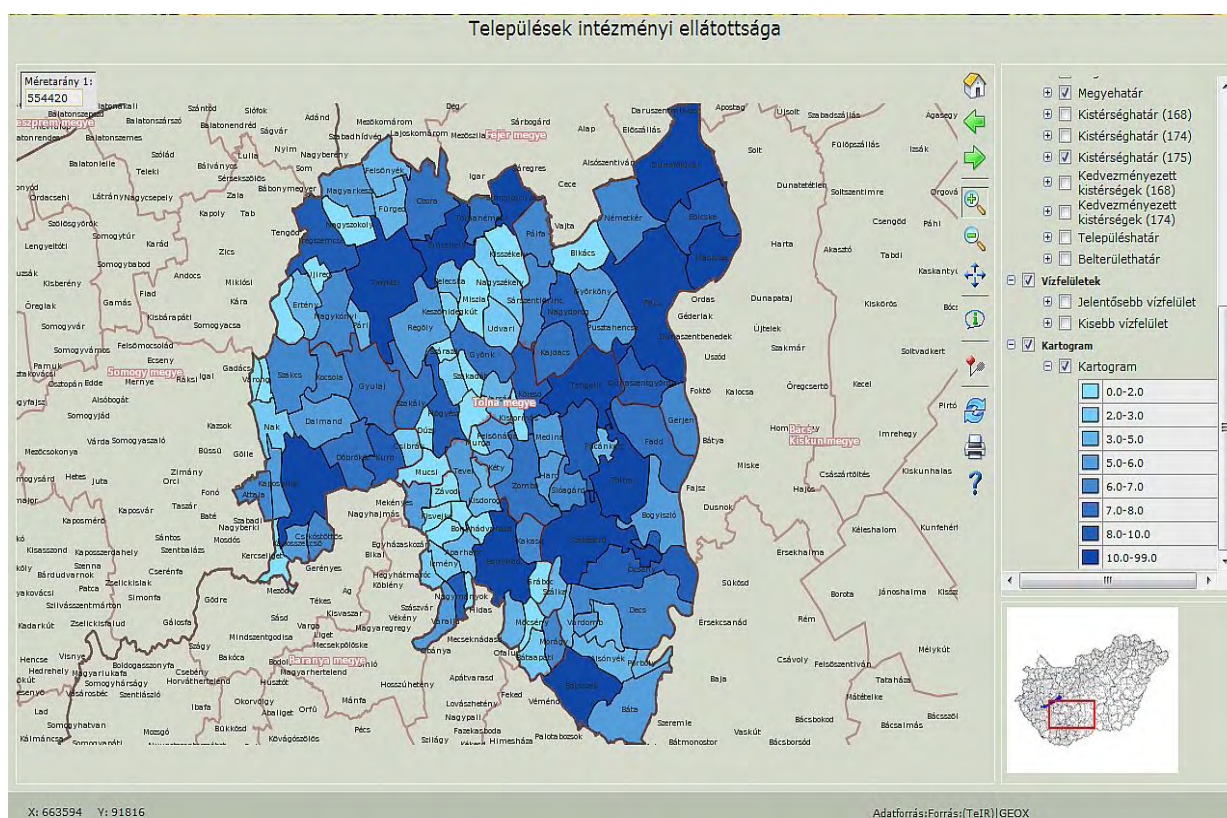
1.2/f A települések intézmény-felszereltsége (a lakosság egészségügyi, szociális, oktatási, kulturális, szabadidő, sport-, kereskedelmi, szolgáltató és igazgatási intézményekkel való ellátottsága, az intézmények kihasználtsága)

Tolna megyében a települések intézményi ellátottsága általánosságban kielégítőnek mondható. Jellemzőem a városok rendelkeznek a közvetlen térség igényeit kiszolgáló intézményekkel. A kistelepüléseken (községekben) főként közösségi házat, vagy más néven faluházat, óvodát, polgármesteri hivatalt és háziorvosi rendelőt találunk. Az intézmények kihasználtsága mind kistelepülési, mind városi szinten is jónak mondható. A legalacsonyabb kihasználtsággal a közösségi programoknak is helyszínt adó faluházak és működő könyvtárak rendelkeznek. A legnagyobb a kihasználtsága a háziorvosi rendelőnek és az óvodáknak.

Az alábbi intézményeket vizsgáltuk Tolna megye 109 településén:

- Infrastruktúra(Köszolgáltatás) [könyvtár] 2010 [db]
- Kereskedelem (Szolgáltatás) [bankfiók] 2010 [db]
- Kereskedelem (Szolgáltatás) [posta] 2010 [db]
- Közlekedés (Szolgáltatás) [vasútállomás] 2010 [db]
- Oktatás és egészség (Közoktatás) [általános iskola] 2010 [db]
- Oktatás és egészség (Közoktatás) [bölcsőde] 2010 [db]
- Oktatás és egészség (Közoktatás) [egyetem] 2010 [db]
- Oktatás és egészség (Közoktatás) [főiskola] 2010 [db]

- Oktatás és egészség (Közoktatás) [gimnázium] 2010 [db]
- Oktatás és egészség (Közoktatás) [óvoda] 2010 [db]
- Oktatás és egészség (Közoktatás) [szakközépiskola] 2010 [db]
- Oktatás és egészség (Közoktatás) [szakmunkásképző intézet] 2010 [db]
- Oktatás és egészség (Orvosi intézmény) [fiókgyógyszertár -] 2010 [db]
- Oktatás és egészség (Orvosi intézmény) [gyógyszerárúró hely -] 2010 [db]
- Oktatás és egészség (Orvosi intézmény) [gyógyszertár] 2010 [db]
- Oktatás és egészség (Orvosi intézmény) [házi orvosi rendelő] 2010 [db]
- Oktatás és egészség (Orvosi intézmény) [kórház] 2010 [db]
- Oktatás és egészség (Orvosi intézmény) [rendelőintézet, egészségügyi központ] 2010 [db]
- Sport és szórakoztatás (Szórakozóhely) [mozi] 2010 [db]
- Sport és szórakoztatás (Szórakozóhely) [színház] 2010 [db]

Fontos megemlítenünk, hogy néhány kistelepülés nem rendelkezik egyáltalán fiatalok hasznos szabadidő eltöltését szolgáló közösségi térrel és ahol van a faluban ilyen létesítmény annak állapota nem kielégítő, alacsony a felszereltsége és sok helyen a fűtés nem megoldott, vagy finanszírozás hiányában nem biztosítja az önkormányzat. Több településen is terveznek fiatalok számára közösségi terek létrehozását (Ifjúsági ház). Tolna megyében egyedül Szekszárd Megye Jogú Városa rendelkezik felsőoktatási intézménnyel, amely a Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kara.

A megyében négy településen működik kórház (Pincehely, Dombóvár, Bonyhád, Szekszárd) Egyes kórházak ellátási területe túlnyúlik a megyehatárokon.

Gimnázium, illetve szakközépiskola a megyében az alábbi településeken található: Dombóvár, Tamási, Simontornya, Paks, Tolna, Lengyel, Szekszárd, Bátaszék, Bonyhád, Gyöngyös, Dunaföldvár.

A megyében egyre nagyobb a várakozási idő az idősök otthonaiba való bekerülés vonatkozásában. Az előregedő lakosság igényeit a meglévő idős otthonok már kevésbé tudják kielégíteni. Több otthon komoly átalakításra is szorulna (akadálymentesítés).

A közigazgatási reform, a járási rendszer felállítása és az egészségügyi, oktatási, szociális intézmények állami fenntartásba kerülése kapcsán az intézményi struktúra felülvizsgálata elkezdődött.

1.2/g A települések jellemző lakásviszonyai

Tolna megye lakásállományának nagysága 2010. év végén 98 843 lakás volt, ami a Régió lakásállományának 24,5%-a. A megye teljes lakásállományának 56,3%-a (55 682 db) található a városokban és 43,7%-a a nem városi településeken épült fel.

Tolna megyében a laksűrűség 2,34 fő/lakás, ami teljes mértékben megegyezik a városok és a falvak esetében is. A városok és a falvak azonos értéke mögött valószínűleg az a folyamat húzódik meg, hogy Tolna megyében még a generációk együttélése tekintetében nem indult meg olyan erős szétválás, mint ami az ország egészére, így a Régió másik két megyéjére is jellemző.

A lakásállomány összetételét és minőségét jól jellemzi az, hogy az adott évben mennyi az új építések aránya. Ha feltételezzük azt, hogy egy lakás átlagos élettartama 100 évben jelölhető meg, akkor a lakásállomány megújulásához nagyjából a teljes lakásállomány 1%-a kell megújuljon évente. Tekintettel arra, hogy a népességfogyás általános tendencia, ezért valószínűleg nem tévedünk, ha azt mondjuk, hogy a lakásállomány 0,8%-a legalább meg kell újuljon évente, ellenkező esetben a lakáskörülmények nagymértékben leromlanak, a lakásállomány pótlásának elodázása pedig egyre nagyobb terhet jelent majd az elkövetkező generációk számára. 2001 és 2005 között éves átlagban 447 lakás épült, ami a teljes lakásállomány 0,46%-a volt. Az ezután következő években rendre alacsonyabb volt a megújult lakásállomány nagysága és 2010-ben is csak a teljes lakásállomány 0,18%-a volt új építés. Az elmúlt években felhalmozott felújítási hiány évről-évre nőtt és a következő időszakban csak a normál 0,8%-os elméleti felújítási arányszámnál nagyobb mértékű beavatkozásokkal lesz majd ellensúlyozható a korábbi éveket jellemző negatív folyamat.

A lakásállomány összetételét jellemző másik mutató az épített lakások alapterületének alakulása. Tolna megye lakásépítését 2001-2005 között a 100 négyzetméteres átlagos alapterületű lakások jellemezték. Az átlagos épített alapterület egy enyhe 2008-as megtorpanástól eltekintve folyamatosan nőtt, 2010-ig 114 m²-re emelkedett. Az új építésű lakások nagysága fokozatos eltolódott az egy és a háromszobás lakásoktól a kettő, illetve négyszobás lakások irányába. Ez a lakásnagyságot érintő eltolódás a Régió többi megyéiben tapasztalható folyamattal teljes mértékben ellentétes. Azt feltételezhetjük, hogy arányaiban kevesebb lakás épült ugyan, de a lakások építői nagyobb összeget voltak képesek lakásépítésre fordítani, mint korábban. A lakások alapterületét árnyaltabban vizsgálva megállapítható, hogy a nagyobb alapterületű lakások a Tamási (162,4 m²), Bonyhádi (146,5 m²), Paksi (140,6 m²) kistérségekben épültek. A legszerényebb alapterületű lakások a Dombóvári kistérségben épültek, itt az új lakások mérete mindössze átlagosan 65,9 m² volt.

Az épített lakások jellemzői Tolna megye kistérségeiben (2010)

Az épített lakások (2016)							
Kistérség	Lakásállomány az év végén	Száz lakásra jutó lakos	Az épített lakások				átlagos alapterülete, m ²
			száma összesen	ebből			
				4 és több szobás	vállalkozás által épített	természetes személy által épített	
Bonyhádi	11 264	249	26	50,0	3,8	96,2	146,5
Dombóvári	14 325	229	53	20,8	73,6	26,4	65,9
Paksi	20 661	229	45	62,2	6,7	93,3	140,6
Szekszárdi	35 032	241	47	55,3	27,7	72,3	119,3
Tamási	17 561	220	7	57,1	–	100,0	162,4
Összesen	98 843	234	178	46,1	31,5	68,5	114,5

A megyében található lakások közműves ellátása általában véve elmarad az európai színvonaltól, de a régió belüli összehasonlításban a legjobb helyzetben van, sőt a mutató évről-évre javuló tendenciát mutat. Tolna megyében a legalább komfortos lakások aránya a teljes lakásállományon belül 81%. Ezek a lakások rendelkeznek legalább egy darab 12 négyzetmétert meghaladó alapterületű lakószobával, főzőhelyiséggel, fürdőhelyiséggel és WC-vel, közművesítetttségük teljes, melegvíz-ellátással és egyedi fűtési móddal (szilárd- vagy olajtüzelésű kályhafűtéssel, elektromos hőtároló kályhával, gázfűtéssel) rendelkeznek. Feltűnően magas viszont a komfort nélküli és a szükségslakások aránya, mivel a lakások 1/6-oda ebbe a két kategóriába tartozik. A hagyományos energia árának drasztikus emelkedése miatt egyre inkább előtérbe kerül a lakások épületenergetikai korszerűsítése, mivel a beruházás megtérülési ideje folyamatosan csökken. Jelentős előrelépés várható a megújuló energiaforrások minden szegmensében, 2010-hez képest 2020-ra a megújuló energiaforrások bruttó felhasználása előreláthatólag megduplázódik.

A lakások komfortfokozat szerinti megoszlása (forrás : <http://www.ksh.hu>)

	Összkomfortos	Komfortos	Félkomfortos	Komfort nélküli	Szükségslakások
Baranya	42,7	28,3	7	19,5	2,6
Somogy	48,3	38,6	3,1	8,2	1,8
Tolna	48,2	33	2,9	14,1	1,7
Dél-Dunántúl	45,2	32,1	5,2	15,3	2,2

A lakásépítések jelentős részét a magánszektor hajtja végre önerőből (hitelből) finanszírozva azt. A lakásállományon belül 2010-ben 1756 db önkormányzati lakás volt, ami a teljes megyei lakásállomány 1,8%-a. Ez az arány sokkal rosszabb a régió másik megyéiben tapasztalható értéknél és országosan is rendkívül alacsony értéknek számít. A kevés bérlakás gátolja a lakásmobilitás kialakulását és a munkaerőpiaci elhelyezkedést is megnehezíti. Az alacsony mértékű lakásmobilitás nem teszi lehetővé a családoknak azt, hogy gyorsan és hatékonyan tudjanak reagálni az életükben bekövetkező demográfiai, foglalkoztatási változásokra.

Az önkormányzatok ingatlankezelési tevékenysége Tolna megyében

Megnevezés	2000	2007	2008	2009	2010
Fenntartott épület	689	637	634	612	606
Ebből: lakóépület	435	485	473	463	433
Fenntartott bérlemény	1 885	1 950	1 931	1 906	1 845
Ebből: lakásbérlemény	1 228	1 407	1 375	1 363	1 323
Lakóházjavításra fordított összeg, ezer Ft	101 809	108 475	59 872	105 060	111 624
Összes felújított épület	22	21	5	3	26
Felújított lakásbérlemények száma	20	36	39	30	55
költsége, ezer Ft	34 512	22 748	20 891	37 736	43 120

Tolna megye lakásviszonyairól összességében elmondható, hogy az utóbbi években lelassult megújulási folyamat játszódott le. A lakásnagyságok tekintetében kettősség jellemzi a megyét, mert benne egyszerre vannak jelen az országos tekintetben is nagyméretű lakásokkal jellemezhető kistérségek és az éppen csak minimális alapterületű lakások építésével jellemezhető Dombóvári kistérség. Az önkormányzati és magán bérlakás állomány aránya rendkívül alacsony, aminek káros következményei vannak a foglalkoztatási helyzetre is. A lakásállomány megújítása kapcsán megjósolható, hogy az épületenergetikai szempontok egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a közeljövőben.

1.2/h Településhálózati adottságok; 1.2/ha Településhierarchia

A Tolna Megyei Területrendezési Terv felülvizsgálata kapcsán készített alátámasztó anyag részletesen bemutatta a városhálózat, a zártkertes települések, valamint a külterületek jellemzőit. Tolna megyében összesen 109 település van, melyek közül 1 megyei jogú város 10 város, 5 nagyközség és 93 község. A megyében 2009-ben két települést nyilvánítottak várossá (Gyöngyös a Tamási kistérségben és Nagyménfőcsanak a Bonyhádi kistérségben). 2006-ban Páris kivált Tamásiból és önálló község lett. 33 település körjegyzőség székhelye, 23 település nem tagja körjegyzőségnek (közülük 12 község, a többi nagyközség illetve város).

A közigazgatás átszervezését, a járási rendszer bevezetését 2012 augusztusában fogadta el a Kormány. A 6 db járás - melyek működésüket 2013. január 1. kezdik meg - székhelyei és illetékességi területük a következők:

A megyeszékhely hatása a Duna-völgyében lévő településeken érzékelhető a leginkább, a megye középső és nyugati felében hatása jóval kisebb. Bonyhád város megyehatár közeli fekvéséből adódóan Baranya megye északkeleti részére is kiterjedő vonzáskörzettel rendelkezik, Dombóvárnak pedig Somogy és Baranya megyében fekvő környező településeken is van érzékelhető hatása.

Tolna megye járásai (forrás: TEIR)

A Paksi kistérségben a városokon felül Nagydorognak van még kiegészítő térségi szerepköre.

A Magyarországra jellemző általános népességcsökkenés, illetve a népesség előregedési folyamata Tolna megyében is megmutatkozik. A népességfogyás üteme a megye városainak nagy részénél azonos, kb. 4-7% körüli mértéket öltött az elmúlt egy évtized alatt. Vannak azonban ennél nagyobb népességfogyást elszenvedő városok is. A fiatal város Nagymányok 10,6%-os, Simontornya pedig 12,5%-os népességcsökkenésen ment keresztül. A legnagyobb csökkenés Tamási városában volt tapasztalható, de ehhez hozzájárult Pári község kiválása a városból.

A megye városainak népessége az elmúlt tíz évben a következőképpen alakult:

Város	lakónépesség 2012-ben (fő)	A lakónépesség változása 2002. évhez képest (%)
Szekszárd	33 311	-7,1
Paks	19 510	-6,9
Dombóvár	19 494	-7,5
Bonyhád	13 741	-4,6
Tolna	11 367	-6,8

Dunaföldvár	8 666	-5,9
Tamási	8 389	-14,7
Bátaszék	6 388	-7,8
Simontornya	4 028	-12,5
Nagymányok	2 273	-10,6
Gyönk	2 066	-5,3

A 2009-ben várossá nyilvánított Gyönk és Nagymányok sem pályázott – feltételezhetően önerő hiánya miatt – a városias arculatuk megteremtéséhez segítséget nyújtó DDOP-s városrehabilitációs forrásokra, ezek a települések a városiasodási folyamat legelején tartanak.

A megye 98 községe közül 30 település lélekszáma nem éri el az ötszáz főt, ebből tizenkettőben 300 lakosnál is kevesebben vannak. 2001 és 2010 között 20%-nál is nagyobb népesség veszteség ért összesen 13 települést a megyében. Kivételt jelent két település Kaposszekcső és Belecska, amelyek népességszáma nőtt 5%-nál nagyobb mértékben, rajtuk kívül még további hat település nem szenvedett el népességvesztést az elmúlt egy évtizedben.

A hátrányos helyzetű népességcsoportok egyaránt jelen vannak a városokban és a falvakban is. A szegregációs folyamatok megállítására, a veszélyeztetett területeken megelőző intézkedésekre mindkét településtípus esetében szükség van.

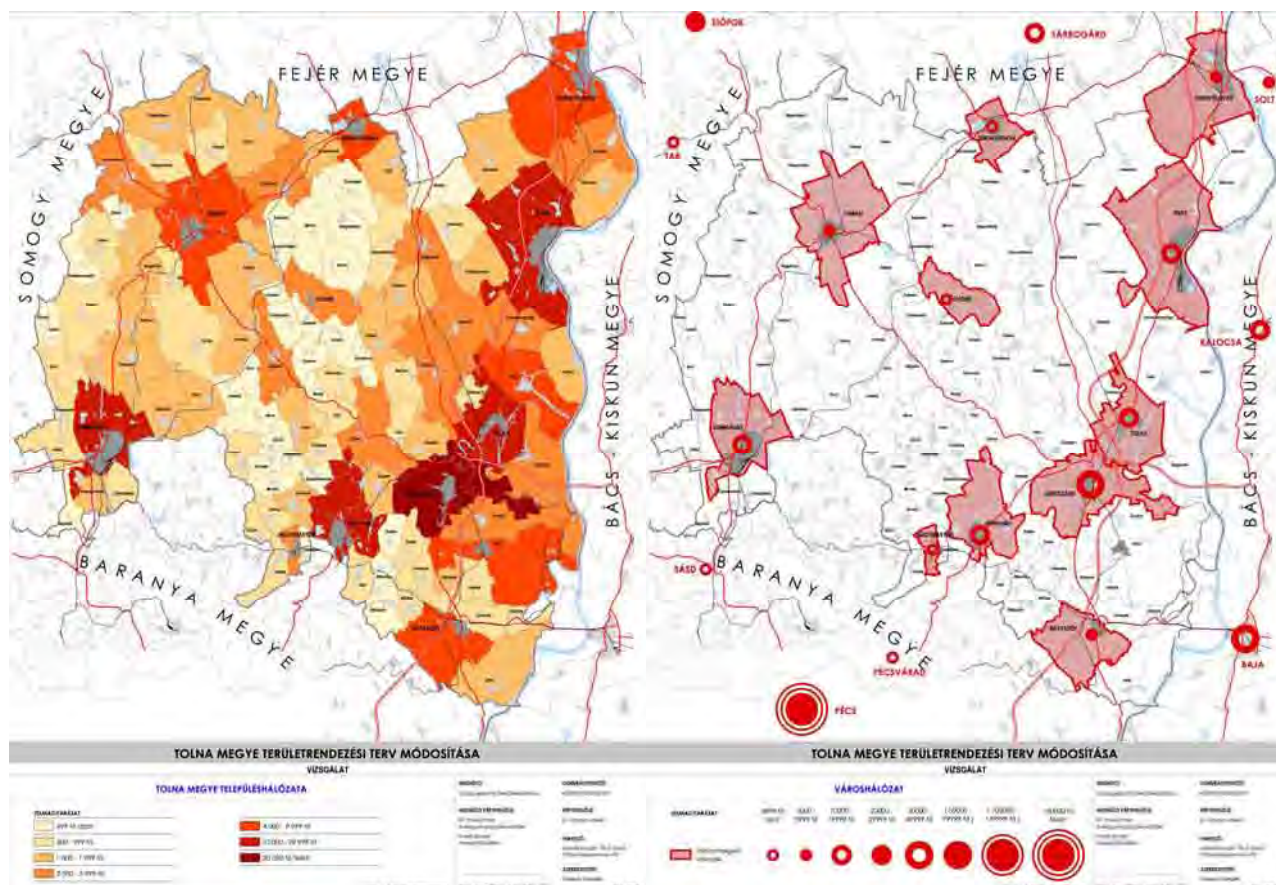
A városok és a falvak egymásra utaltságából adódóan egyre inkább előtérbe kerül az az elv, hogy a városok és a vonzáskörzetükbe tartozó községek közös területfejlesztési tervezési folyamatban vegyenek részt, a fejlesztéseknek a közigazgatási határok ne jelentsenek legyőzhetetlen akadályt. Célként kell, hogy megfogalmazódjon a funkcióikban összetartozó térségek egymással szinergikus, egymás erősségeire építő együttes fejlesztése.

1.2/hb A településhálózat területen belüli és kívüli kapcsolatai (nemzetközi és nemzeti hálózatok, vonzáskörzetek, agglomerációk)

Településhálózat

A megye településhálózata a Dél-Dunántúl karakterének megfelelően erősen tagolt: a megye településeinek több mint felében (60 község) 1000-nél kevesebben élnek (kisfalu). 31 településen a népesség az 500 főt sem éri el (aprófalu), de van egy 65 lakosú község is (Murga, Szekszárdi kistérség). A kis- és aprófalvak viszonylag koncentráltan helyezkednek el, a 31 aprófalu fele (15) a Tamási kistérségben valamivel kevesebb, mint harmada (9) pedig a Bonyhádi kistérségben található.

Kifejezetten kis- és aprófalvas kistérség a Bonyhádi, ahol a 21 településből 16 népessége nem éri el az 1000 főt, a közel 14 ezer lakosú Bonyhádon kívül pedig csak 1 község népessége haladja meg a 2000 főt. A Dombóvári kistérség 16 települése közül 10 szintén a kis és aprófalu kategóriába tartozik, és a jelentős súlyú, közel 20 ezer lakosú kistérség-központon kívül csak egy község népessége közelíti a 2000 főt. Több települése miatt viszonylag kiegyenlítettebb a legtöbb kis és aprófaluval (19) bíró Tamási kistérség, ugyanakkor itt hiányzik a 10 ezer főnél népesebb, jelentősebb urbanus múlttal rendelkező város.

(Forrás: Tolna Megye Területrendezési Terv Módosítása – Vizsgálati anyag (2011))

A Szekszárdi kistérség legváltozatosabb településhálózata ellenére itt is jelentős a kis- és aprófalvak száma (12), ugyanakkor a városok és nagyközségek jelentős reprezentáltsága (5) is feltűnő. A Paksi kistérség két városához egy dominánsan „kisközép-falvas” (1000-2000 lakos) térség kapcsolódik, itt mindössze 3 kis- és aprófalva található.

Nagyobb térségi összefüggésben megállapítható, hogy a nagyobb települések koncentrációja inkább a Duna menti térséget, míg a kis- és aprófalvak koncentrációja inkább a belső dombvidéki térséget jellemzi.

Tolna megye településhálózatának adatai, KSH, Helységnévkönyv, 2010

Településnagyság népesség szerint (fő)	Kis- és aprófalvak		Középfalvak, kisvárosok		Nagyfalvak, kisvárosok		Közép- és nagyváros		Kistérség telepü- lései összesen	Ebből város
	-499	500- 999	1000- 1999	2000- 3999	4000- 9999	10 000- 29 999	30 000- 49 999	50 000-		
Kistérség neve	Települések száma									
Bonyhádi	9	7	3	1	—	1	—	—	21	2
Dombóvári	4	6	5	—	—	1	—	—	16	1
Paksi	1	2	6	3	1	1	—	—	14	2
Szekszárdi	2	10	4	5	3	1	1	—	26	3
Tamási	15	4	7	4	2	—	—	—	32	3
Megye összesen	31	29	25	13	6	4	1	—	109	11

Városhálózat

A megye városhálózatának legszembeűnőbb jellegzetessége a nagy-(közép-)város hiánya: az ország megyéi között legkisebb megyeszékhellyel rendelkezik. A megye legnagyobb városa, Szekszárd népessége nem éri el a 34 ezer főt. Másik fontos sajátossága a kiegyensúlyozottság: a megyeszékhelyen kívül még két közel 20 ezer lakosú várossal rendelkezik, melyek egy-egy vonatkozásban – Paks, mint foglalkoztatási központ, illetve Dombóvár, mint közlekedési csomópont – messze túlszárnyalják a megyeszékhely jelentőségét.

Harmadik kiemelendő jellemző a városhálózat excentrikussága. A megye városai – Tamási és a legújabban várossá vált Gyöngyös kivételével – a megye peremén helyezkednek el. Jelentősebb megyehatáron is túlnyúló (Somogy megye) vonzással Dombóvár rendelkezik. Szekszárd viszonylag új keleti irányú kapcsolattal bír (M9-es hídja), és az út továbbvezetése még sokáig várta magára. Pakson nincsenek alföldi irányú kapcsolatok, a megye északi határára pedig már inkább a Fejér megyei Dunaújváros gyakorol vonzást.

A megye sajátos városhálózatának életképességét a nagyvárosoktól való nagy távolság biztosítja: Pécs Szekszárdtól kb. 60, Dunaújváros 75, Székesfehérvár 100 km-re fekszik, a kisebb súlyú Kaposvár pedig Szekszárdról gyakorlatilag elérhetetlen.

A nagyobb városokat két 10 ezer főnél népesebb történelmi kisváros: Tolna és Bonyhád segíti, melyek Szekszárdhoz közel, attól 10 illetve 20 km-re fekszenek, és két hídfő (hídfő közeli) kisváros: Dunaföldvár és Bátaszék. Tamási a megyeszékhely és a Balaton (Siófok) közötti út fontos „megállító pontja” egy erősen városhiányos térség ellátó-szervező központja.

Tolna megye városhálózatának fontosabb adatai

Város neve	Megyei jogú város	Kistérség központ	Egyéb város	Népesség 2010	Népesség-változás 2001-2010 (fő)	Népesség-változás 2001-2010 (%)	Lakásszá m-változás 2001-2010 (db)
Gyöngyös	—	—	+	2.033	-207	-9,2	5
Nagyvács	—	—	+	2.297	-204	-8,2	18
Simontornya	—	—	+	4.154	-422	-9,2	1
Bátaszék	—	—	+	6.583	-330	-4,8	48
Tamási	—	+	—	8.537	-1 238	-12,7	134*
Dunaföldvár	—	—	+	8.915	-230	-2,5	131
Tolna	—	—	+	11.518	-594	-4,9	87
Bonyhád	—	+	—	13.963	-412	-2,9	335
Paks	—	+	—	19.736	-1119	-5,4	263
Dombóvár	—	+	—	19.896	-956	-4,6	320
Szekszárd	+	+	—	33.805	-2424	-6,7	694
Összesen	1	5	5	131.437	-8136	-5,8	2036*

* A 2006-ban kivált Párral együtt

(Forrás: KSH Helységnévkönyv, 2010.; KHS Népszámlálás 2001.)

A megye városhálózata természetföldrajzi és – ezzel szorosan összefüggő – történelmi meghatározottságában is értelmezhető. Itt is markánsan érvényesül az a törvényszerűség,

hogy a városok elsősorban különböző tájtípusok határmezsgyéjén alakultak ki. Sűrű városhálózat kíséri a Duna árterét (a megyén belül: Dunaföldvár, Paks, Tolna, Szekszárd, Bátaszék), Dunaföldvár és Simontornya, valamint (a szintén „váras” Ozora) két jelentős tájegység: a Mezőföld és a Tolna-dombság határán kialakult „várvonal” kisvárosai. A Mecsek északi-északkeleti határnyúlványait kíséri Dombóvár, Bonyhád és Bátaszék.

Az elmúlt évtized városodási „boom”-ja a megyét is elérte: a legújabban várossá vált települések népessége már a 3 ezer főt sem éri el, miközben nagyobb és jelentősebb mikroközponti szerepkörrel rendelkező községek nem folyamodtak városi rangért (vagy folyamodtak, de nem kapták meg). Tolna megye példája is jól mutatja, hogy a várossá nyilvánításokban a városhálózat-fejlesztési, térségfejlesztési szempontok nem, vagy alig játszanak szerepet.

Zártkertes települések

A megye túlnyomóan dombvidéki jellegéből fakadó sajátosság a zártkertek jelentős szerepe a települése tájhasználatában. A megyében jelentős hagyománnyal rendelkező szőlőművelés mind a mai napig megőrizte jelentőségét, ugyanakkor a megyében is előfordulnak a szocializmus idején kialakult hobbikertek. A Földhivatal 2010. évi nyilvántartása szerint (www.takarnet.hu) a Bonyhádi kistérség kivételével a megye egész területén fordulnak elő több száz hektáros zártkertként nyilvántartott területtel rendelkező települések, közülük néhány esetében a zártkert a település teljes területének több mint 10 %-át elfoglalja (Szekszárd mellett Várdomb a Szekszárdi kistérségben, Nagyszokoly a Tamási kistérségben). Szekszárd város zártkertként nyilvántartott területe a maga 1315 hektárjával a város belterületénél is nagyobb, de 500 hektárt meghaladó kiterjedésű zártkerttel rendelkezik Tamási és Dunaföldvár is.

100 hektárt meghaladó nagyságú zártkerttel a fentiekén túl 29 település rendelkezik, de a kishatárú települések esetében már egy 50 hektáros zártkert is jelentősnek számít: ilyen például Várong, ahol 66 hektáros, a belterületnél – Szekszárdhoz hasonlóan – valamivel nagyobb zártkert a település területének csaknem 10 %-át foglalja el. A belterületnél nagyobb a zártkert a Paksi kistérségben található Sárszentlőrincen (233 hektár), a Szekszárdi kistérségi Alsónyéken (74 hektár, a belterületnél több mint kétszer nagyobb), Kölesden (324 hektár) és Bátán (360 hektár), a Tamási kistérségi Miszla (247 hektár), Nagyszokoly (356 hektár) községekben illetve a 644 hektáros zártkerttel rendelkező Tamásiban.

A legnagyobb zártkerti területtel a Tamási kistérség rendelkezik (3428 hektár), míg a legkevesebb a Bonyhádi (mindössze 373 hektár). A többi három kistérségben, ha Szekszárd óriási, önmagában kistérsége többi települése zártkertjének nagyságát közelítő nagyságú zártkertjét nem számítjuk, akkor közel azonos, ± 1500 hektárnyi zártkerttel bírnak. A legtöbb 100 hektárnál nagyobb zártkert értelemszerűen a Tamási kistérségben található (14 település). A Szekszárdi kistérségben 8, a Dombóvári kistérségben 6, míg a Paksi kistérségben 4 településen van 100 hektárnál nagyobb zártkert. A Bonyhádi kistérségben csak Bonyhád városnak van 100 hektárnál nagyobb zártkertje.

Külterület lakottsága

A megye külterületi népességének jelentős része a 2. világháború előtti nagybirtokokat művelő cselédség lakásait magában foglaló területeken (cseléd sorok, majorok) él. Kisebb mértékben ugyanakkor a zártkertek is a külterületen élés helyszínei lehetnek. A

nyilvánosan elérhető adatok alapján (2001. évi népszámláláskor) a megye 278 külterületén összesen 6114 fő élt.

Ilyen település Tolna megyében mindössze 8 található, ezek azonban *nem tanyás települések!*

A megyében akkor sem közelítünk jobban a valósághoz, ha a külterületi népességgel a zártkertek lakóhelyként történő használatát próbáljuk jellemezni, hiszen, mint a lenti táblázat mutatja, zártkert nélküli településeken is előfordul jelentősebb külterületi népesség, illetve a nagyobb zártkerttel rendelkező településeken nem feltétlenül van jelentősebb külterületi népesség. A volt cselédsorok, lakott majorok egyik kategóriába sem tartoznak.

Városias és hagyományosan vidéki települési térség

Az Országos Területrendezési Tervről szóló törvény szerint a települési térségeket városias vagy hagyományosan vidéki települési térségbe kell sorolnia a megyei területrendezési tervnek. A közigazgatási besorolásuk alapján városi jogállású települések települési térségén túlmenően azon települések települési térségét kell városias települési térségbe sorolni, ahol a belterület népessége meghaladja a 15 fő/hektárt.

A rendelkezésre álló adatok alapján 15 fő/ha-t meghaladó laksűrűséggel rendelkezik a városi jogállású településeken kívül Decs nagyközség, Alsónyék és Ócsény községek. Mindhárom a Szekszárdi kistérségben található. E települések esetében ugyan csekély népességcsökkenés következett be az elmúlt évtizedben, ám a határértéket jelentősen meghaladó laksűrűség mutatkozott 2001-ben, így jó okunk van feltételezni, hogy a belterületi laksűrűség a 15 fő/hektárt ma is meghaladja e településeken.

Együtt tervezhető térség övezete

Az Országos területrendezési terv ún. együtt tervezhető térség övezetet határoz meg. A kijelölésnek csak figyelem felkeltő szerepe van, és csak ajánlásként fogalmazza meg az együtt tervezést (településszerkezeti terv).

Tolna megyében Szekszárd és térségében lévő 4 település tartozik ebbe az övezetbe. Szekszárd esetében az övezetbe sorolás azért is sajátos, mert egyetlen más, hasonló nagyságú, sőt jóval nagyobb, szuburbanizációra hajlamos, de nem megyeszékhely város esetében (Dunaújváros, Hódmezővásárhely, Nagykanizsa stb) nem jelöl ki az OTfT ilyen övezetet.

Az együtt tervezhető térségbe sorolt Tolna megyében Szekszárdon kívül Tolna, Sióagárd, Ócsény és Decs. Feltűnő Bogyiszló kihagyása az övezetből.

1.2/hc Települések közötti feladatmegosztások, együttműködések, mindezek szervezeti és intézményi rendszerei, figyelemmel az egyes kötelező közszolgáltatások biztosításának módjára, hozzáférhetőségére, fenntartási lehetőségeire, valamint az 1.2 pont dc) alpontja szerint vizsgált demográfiai viszonyokra

Tolna megye területe 5 kistérség a Bonyhádi (Völgységi), a Dombóvári, a Paksi (Dunaföldvári), a Szekszárdi és a Tamási (Simontornyai) kistérség között oszlik meg.

Kistérség			területe km ²	lélekszám		települé s db.
neve	KSH kód	székhelye		2007.01. 01.	2011.01. 01	
Bonyhádi kistérség	4701	Bonyhád	377,50	29.324	28.059	21
Dombóvári kistérség	4702	Dombóvár	509,02	34.293	32.849	16
Paksi kistérség	4703	Paks	756,83	49.332	47.294	14
Szekszárdi kistérség	4704	Szekszárd	1031,66	87.010	84.336	26
Tamási kistérség	4705	Tamási	1028,20	41.007	38.645	32

Tolna megye területéhez tartozó települések jegyzéke

1. Alsónána	38. Hőgyész	75. Nak
2. Alsónyék	39. Iregszemcse	76. Némethér
3. Aparhant	40. Izmény	77. Ozora
4. Attala	41. Jágónak	78. Ócsény
5. Báta	42. Kajdacs	79. PAKS
6. Bátaapáti	43. Kakasd	80. Pálfa
7. BÁTASZÉK	44. Kalaznó	81. Pári
8. Belecska	45. Kapospula	82. Pincehely
9. Bikács	46. Kaposszekcső	83. Pörboly
10. Bogyiszló	47. Keszőhidegkút	84. Pusztahencse
11. BONYHÁD	48. Kéty	85. Regöly
12. Bonyhádvarasd	49. Kisdorog	86. Sárpilis
13. Bölcske	50. Kismányok	87. Sárszentlőrinc
14. Cikó	51. Kísszekely	88. SIMONTORNYA
15. Csibrák	52. Kistormás	89. Sióagárd
16. Csikóstóttós	53. Kisvejte	90. Szakadát
17. Dalmand	54. Kocsola	91. Szakály
18. Decs	55. Koppányszántó	92. Szakcs
19. Diósberény	56. Kölesd	93. Szálka
20. DOMBÓVÁR	57. Kurd	94. Szárazd
21. Döbrököz	58. Lápafő	95. Szedres
22. DUNAFÖLDVÁR	59. Lengyel	96. SZEKSZÁRD
23. Dunaszentgyörgy	60. Madocsa	97. TAMÁSI
24. Dúzs	61. Magyarkeszi	98. Tengelice
25. Értény	62. Medina	99. Tevel
26. Fácánkert	63. Miszla	100. TOLNA
27. Fadd	64. Mórág	101. Tolnanémedi
28. Felsőnána	65. Mőcsény	102. Udvari
29. Felsőnyék	66. Mucsfa	103. Újireg
30. Fürged	67. Mucsi	104. Váralja
31. Gerjen	68. Murga	105. Várdomb
32. Grábóc	69. Nagydorog	106. Várong
33. GYÖNK	70. Nagykőny	107. Varsád
34. Györe	71. NAGYMÁNYOK	108. Závod
35. Györköny	72. Nagyszékely	109. Zomba
36. Gyulaj	73. Nagyszokoly	
37. Harc	74. Nagyvejte	

Tolna megye kistérségei

Rövid kistérségi jellemzések:

Bonyhádi kistérség (4701)

A Bonyhádi kistérség a megye legkisebb területű (377,5 km²) és legkisebb gazdasági teljesítményű kistérsége. A kistérség a megye déli részén, Szekszárdtól délnyugatra, Baranya megyével szomszédos, változatos domborzatú területen fekszik. A kistérségbe 21 település tartozik. Tolna megyei sajátosság, hogy a városok több, mint felének közigazgatási határa egyben megyehatár is (lásd: Dunaföldvár, Simontornya, Paks, Dombóvár, Nagymányok, Bonyhád, Bátaszék). A Völgységi-nek is nevezett kistérség két városa az egymással szomszédos Nagymányok és Bonyhád, ahogy fent olvasható, Baranya megyével határos, így gazdasági, kulturális és társadalmi vonzerőik értelemszerűen néhány baranyai település számára is értékesek.

Városok:	Bonyhád	Nagymányok	
Községek:			
Aparhant	Bátaapáti	Bonyhádvarasd	Cikó
Grábóc	Györe	Izmény	Kakasd
Kisdorog	Kismányok	Kisvejke	Lengyel
Mórág	Mőcsény	Mucsfa	Nagyvejke
Tevel	Váralja	Závod	

Demográfia

A kistérség a megye nyugati részénél kedvezőbb helyzetben van, de itt is a települések többségében a népesség fogyása a jellemző. A 2010. január 1.-i népesség 28.363 fő.

Két település Nagyvejke (156 fő) és Grábóc (167 fő) népessége 200 fő alatti.

A 19 községből mindössze háromnak 1.000 fő feletti a népessége (Aparhant 1.060 fő, Kakasd 1.613 fő, Tevel 1.546 fő).

A kistérség lakóinak csaknem 60%-a a két városban Bonyhádon (13.963 fő) és Nagymányokon (2.297 fő) lakik.

Településfunkciók

A Bonyhádi kistérség sajátos helyzetben van, hiszen mind Tolna megye székhelye Szekszárd, mind a Dél-dunántúli régió központja Pécs viszonylag közel van és az M6-os autópálya megépültével a közlekedési kapcsolatok tovább javultak. Bár Bonyhád város a megyehatáron fekszik, ezért városi, ellátó, szolgáltató szerepköre Baranya megye területére is áttérjed – egyértelműen a kistérség gazdasági, kereskedelmi, igazgatási központja. Ezen a kistérségen belül más jelentősebb központi funkcióval rendelkező település nem alakult ki. A 2009 óta városi rangra emelkedett Nagymányok mellett Tevel alkalmas arra, hogy mikrotérségi központként segítse a Bonyhádtól távolabb eső északnyugati részeken a települések ellátását.

Közlekedési hálózat

Közúti közlekedés

A kistérségben meghatározó a területhasználat szempontjából a tervezett M9-es autópálya, amelynek a Dunán átívelő hídja és egy rövid kb. 25 km hosszú, az 51-es és 56-os főút közötti szakasza megépült. A tervek szerint Dombóvár – Kaposvár felé az M9-es gyorsforgalmi út folytatása Dombóvártól északra húzódik majd. A kistérség szempontjából

a Szekszárd – Kaposvár gyors kiépítése lenne fontos, mert így az Alföld felé való közlekedési kapcsolat is jóval kedvezőbb lenne.

Indokolt lenne Váralján a kőbányához vezető út kiépítése, illetve Cikó – Mőcsény között új utat a meglévő TSz-út nyomvonalán kiépíteni, valamint a Szálka – Grábóc közötti utat kiépíteni. Fontos lenne a 6-os főút megerősítése és a 3 sávos szakaszainak növelése. Kistérségi jelentőségű lenne az Izmény – Aparhant közötti új összekötő út létesítése József-major irányában, mert így Lengyel és Szárász is beköthető lenne.

Vasúti forgalom

A kistérséget érintő Dombóvár – Nagymányok – (Bonyhád) – Bátaszék vasútvonal megtartása gazdasági szempontból rendkívül fontos. Az újrainduló szénbányászat (Nagymányok) is vasúton tervezi a szén elszállítását, mert 100 km-nél nagyobb távolságra egyértelműen gazdaságosabb a nagytömegű anyag szállítása vasúton.

Kerékpárút hálózat

A kistérségi kerékpárút hálózat kiépítésére elkészült a terv

Gazdaság

Ipar

- Nagymányokon az iparterületüket 40 hektárra tervezik növelni, mert a jelenlegi 21 ha lassan betelik
- Bonyhádon még vannak ipartelepítésre alkalmas területek
- Tevel rendezési tervében is van kijelölt iparterület
- Závodon 2-3 ha-os gazdasági területet szükséges kijelölni elsősorban terménytárolás céljaira
- Nagymányokon szennyvíz, kommunális hulladék felhasználásával 3,5 MW-os bioerőmű épül
- Bonyhád és Nagymányok is tervezi egy szélerőmű park létrehozását
- A szén- és kőbányászat újraindítása munkahelyeket és további gazdasági erősödést jelent a kistérségnek.

Mezőgazdaság

A Mecsek hegység egy-két nyúlványától eltekintve a területen mezőgazdasági művelés folyik. A szántóföldi művelés mellett igen kedvező a kisvejkei gyümölcs-szövetkezet sikeres működése, hiszen ez a vidék kitűnő adottságokkal rendelkezik szőlő- és gyümölcstermelésre. A Kisvejke, Závod, Lengyel, Nagyvejke, Mucsfa határában működő szövetkezet további gyümölcstelepítést tervez.

A szőlészet-borászat fejlődése kevésbé várható a két nagy cég Danubiana (Bonyhád), Tűzkő Pincészet (Bátaapáti) nagy mennyiségben felvásárolja a szőlőt és a Gábor Pincészetén kívül jelentősebb termelő nincs, kisebb próbálkozások vannak Aparhanton, Bonyhádivaradon és Tevelen. A lengyeli Apponyi-pincét a VÖLGYSÉG-Vin vásárolta meg, de egyelőre a borturizmus szempontjából nem vehető figyelembe.

Tolna megyében csaknem valamennyi patak völgyében van halastó, víztározó. A 2010-es esős évben igen sok helyen kiöntöttek a patakok, tavak pl.: Mucsi–Hidas-patak völgyében, a Völgységi-patak völgyében.

A Völgységi-patakra elkészült egy vízrendezési terv újabb tervezett tározókkal.

Meglévő legjelentősebb halastavak Györe – Váralja, Nagymányok határában, Závodon a Mucsi-Hidas-patak völgyében, Aparhantnál, Kakasd-Tabód (Bonyhád) határán a Völgységi-patak és a Rák-patakon Hónig-pusztánál (Bonyhád) létesültek.

A vízfelületek tudatos növelése a klímaváltozás, az árvízvédelem, a kedvezőbb ökológiai állapot, az élővilág gazdagsága szempontjából rendkívül kedvező.

A 11 tározó és 4 halastó összesen ≈ 370 ha jelentős nagyságú vízfelület és Bátaapátiban, illetve a Völgységi-patak völgyben további tározók létesítését tervezik.

Turizmus

- Az ökoturizmus, vadász- és borturizmus a Kelet-Mecseki Tájvédelmi Körzet kiváló lehetősége
- „Mária-út” zarándokút érinti a kistérséget
- Gyulaj Rt. Annafürdő (Lengyel) erdei iskola működik, öko-ház Lengyel és Kurd között
- Termál- és gyógyfürdő Bonyhádon található

Infrastruktúra

Vízellátás

Az ivóvízellátás megoldott, azonban az ivóvíz minősége nem minden településen megfelelő.

Szennyvízkezelés

A kistérség a megyei átlagnál kedvezőbb helyzetben van, Grábócon és Nagyvejkén, a két legkisebb lélekszámú 200 fő alatti településen nincs szennyvízhálózat, itt azonban feltehetőleg nem is keletkezik nagymennyiségű szennyvíz.

Tevel – Závod közösen oldja meg a tisztítást, Györe – Izmény – Váralja pedig a szomszédos Baranya megyei Máza szennyvíztisztítójára csatlakozott, Kismányok – Nagymányok, Cikó, Kakasd szennyvizét a bonyhádi tisztító fogadja.

A többi település önállóan oldja meg a szennyvíz kezelését.

Hulladékgazdálkodás

A kommunális szilárd hulladékot a települések legnagyobbbrészt a most megépült cikói térségi hulladéklerakóba szállítják. A telep a végleges engedélyt még nem kapta meg, „próbaüzemként” azonban már fél éve működik.

A cikói lerakó a tervek szerint nemcsak a kistérség, hanem a megye többi településének a hulladékát is be tudja fogadni, azonban ma legalább négy különböző hulladékkezeléssel, elhelyezéssel foglalkozó cég dolgozik Tolna megyében. A pécsi BLOKOM Kft. Nagymányok, Kismányok, Aparhant és Bonyhádvárosd hulladékkezelését végzi.

Dombóvári kistérség (4702)

A megye délnyugati sarkában elhelyezkedő Dombóvári kistérség Tolna megye – területileg és népességszám szerint is – második legkisebb kistérsége. A kistérség területe $509,02 \text{ km}^2$. A 16 településből álló kistérség népességszáma 2010. január 1.-én 33.262 fő. Ez tíz év alatt több mint 1.300 fős csökkenést jelez. A 16 településből egy város, a többi község.

Városok:	Dombóvár		
Községek:			
Attala	Csibrák	Csikóstóttós	Dalmand
Döbrököz	Gyulaj	Jágónak	Kapospula
Kaposszekcső	Kocsola	Kurd	Lápafő
Nak	Szakcs	Várong	

A Dombóvári kistérség három megye találkozásánál fekszik és hatása, kapcsolatai Baranya és Somogy megyei településekre is kiterjed.

A kistérség meghatározó központja Dombóvár, azonban mint több más Tolna megyei város Dombóvár is a megyehatáron fekszik, ezért az északabbra lévő települések – Várong, Lápafő, Kocsola, Dalmand – mikrotérségi központi szerepét Szakcs tölti be. Ezt a településhálózati szerepkörét Szakcsnak a jövőben is erősíteni célszerű.

Közlekedési hálózat

Közúti közlekedés

Dombóvár közlekedési csomópont, bár a kétszámjegyű országos főutak közül csak a 61. számú főút halad át rajta. A 611. számú főút Baranya megye Sásd, illetve részben Mágocs felé teremt kapcsolatot. A 2003-ban elfogadott országos terv Dombóvár térségében két autópályát tervezett és M65-ös észak-déli, illetve a M9-es kelet-nyugat irányú gyorsforgalmi utat. Az OTTrT 2008-as módosításakor az M65-ös gyorsforgalmi út kikerült az országos tervből és helyette egy észak-déli irányú kiemelt főúti kapcsolat van a tervben, amely Dombóvárt északról kerüli meg

A kistérség a két M9-es nyomvonalváltozat közül a Dombóvárhoz közelebbi változatot támogatja.

Az M9-es gyorsforgalmi útból a kaposvári elkerülő szakasz, valamint az 51-es főút és M6-os autópálya közötti szekszárdi Duna-híd, illetve fél-autópálya szakasz épült meg. Igen valószínű, hogy a következő fejlesztés a Kaposvár – Dombóvár közötti szakasz kiépítése lesz, amely Dombóvár központi szerepét mindenképp növeli.

A kistérség az OTTrT-ben szereplő észak-déli főúttal és annak Pécs felé Jágónak és Kaposszekcső közötti nyomvonalával egyetértenek, mert a 611-es főút igen nagy forgalmat bonyolít le és kell a tehermentesítő új út.

A kistérség számára fontos a Hőgyész (65-ös főút – Szekszárd) – Dombóvár közötti út fontosságának kiemelése és az út felújítása, paramétereinek javítása, valamint fontos a Kaposszekcső és Jágónak közötti, a Dalmand és Döbrököz (Alsósütvény) közötti, valamint az Attala és Nak közötti mellékúti kapcsolat.

Vasúti közlekedés

Dombóvár vasúti központ, fejlődése is alapvetően összefüggött a vasútvonalak kiépülésével, hiszen a vasút megjelenését követően gyárak, ipari üzemek települtek a városba, ahová pedig a környékbeli falvakból fokozatosan költözött be a lakosság.

Ma két nemzetközi törzshálózati fővonal – Budapest-Simontornya-Dombóvár-Attala-Gyékényes-(Rijeka) és Dombóvár –Pécs Magyarbóly – (Eszék) – valamint a Dombóvár – Csikóstóttós – Mágocs – Alsómocsolád – Máza – Váralja – Bátaszék egyéb fővonal halad át Dombóváron.

A Dombóvár – Tamási – Enying vasútvonal felszámolásra került.

Kerékpárút hálózat

Kivitelezés előtt áll a Csikóstóttós – Kaposszekcső közötti kerékpárút kiépítése, amelyet Gunaras-füredőig szándékoznak meghosszabbítani. Igény van a Tamási – Balaton közötti kerékpárút kiépítésére és a kistérségek erre a kerékpárútra való rácsatlakozásra.

Az OTTrT-ben a Sió mentén halad az országos kerékpárút, illetve Tamási és a Balaton között is tervezett egy országos kerékpárút, amely Tamásitól délre Hőgyésztől Dombóvárig vezetne. A kistérség javaslata a régi vasúti töltésen Dombóvár és Nagykőny között kerékpárút létesítése.

A Csibrák – Kurd – Döbrököz – Gunaras kerékpárút kiépítését is fontosnak tartja a kistérség a Kapos töltésén. Ez a nyomvonal csaknem azonos az OTTrT előbb említett Hőgyész – Dombóvár közötti kerékpárút tervével.

Gazdaság

Ipar

Az ipari tevékenység, a szolgáltatás elsősorban Dombóvár – Kaposszekcső Ipari Parkban meghatározó. Több Dombóvárral szomszédos település is tervezi az ipari-gazdasági területek fejlesztését (Csikóstóttós 30 ha iparterületet jelölt ki).

A térség fő értéke azonban a kitűnő adottságú termőtalaj.

Mezőgazdaság

A mezőgazdaság jelentősége a kistérség vezetői szerint a jövőben erősödni fog. Sajnálattal módon a mezőgazdasági termelés egysíkúvá vált, monokultúrás nagyüzemi szántóföldi művelés alakult ki.

A Dalmandi Zrt., amely a volt Eszterházy és Magyar Királyi Ménesbirtok területén alakult meg, ma az ország egyik legnagyobb és legismertebb mezőgazdasági nagyüzeme. Az elmúlt öt évben kiemelt célja volt a sertéságazat fejlesztése. 1.500 férőhelyes koca tenyésztőtelep és egy 10.000 férőhelyes nevelő és hizlaló telepet létesítettek.

Öntözésfejlesztést valósítottak meg Dalmand térségében 520 ha területen és 220 hektár felületű halastó-rendszert alakítottak ki.

A Dalmand Zrt. mellett a kistérség jelentős mezőgazdasági üzei a Kaposszekcsői Mezőgazdasági Zrt., a Döbröközi Mezőgazdasági Zrt. és a Naki Mezőgazdasági Zrt.

A tájhasználat a nagyüzemi szántóföldi művelés túlsúlya következtében kedvezőtlenül alakult. Az utóbbi 10 év alatt is csökkent a gye, szőlő, kert területe és több száz hektárral nőtt a szántó. Vannak települések pl.: Nak, Dalmand, Lápafő, ahol a település területének 83-85%-a szántó!

Igen sajnálattal, hogy a gyepek területe csökkent az elmúlt 10 évben a legnagyobb mértékben.

Sajnos az intenzív kertészeti kultúra területe igen alacsony szőlő 255 ha (0,5%), külterületi kert 147 ha (0,3%), gyümölcs 127 ha (0,2%), azaz kiváló természeti adottságú kistérségben mindössze 1% az intenzív kertészeti kultúrával hasznosított terület és több mint 62% a szántó.

A kistérségben vannak próbálkozások gyümölcsös, gyógynövénytermesztés, zöldségtermesztés fejlesztésére Gyulajon, Döbröközben, Kocsolán, Szakcsen, Dalmandon. Nakon – a rózsák falujában – 10 ha rózsaujtetvényt terveznek.

Gazdaságilag is kiemelkedő érték a Gyulaji Vadrezervátum, amely nemzetközi híradámszarvas állománnyal rendelkezik. A kistérség erdeinek zöme Gyulaj, Kocsola, illetve Döbrököz, Csibrák és Szakcs határában található.

Turizmus

A vadászat a turizmus meghatározó része is. A kistérségben a fő turisztikai vonzerő Dombóvár – Gunaras gyógyfürdő, illetve a fürdő körül kiépült turisztikai szolgáltatás. Gunarason jelentős fürdőfejlesztés folyik és egy 3, illetve 4 csillagos szálloda már működik.

A kerékpárturizmus fejlesztésével, az őstermelői piac létesítésével lehetne a táji és természeti adottságokat még jobban hasznosítani turisztikai szempontból is.

A kistérségben kiemelten a falusi turizmus és a horgászturizmus fejleszthető. Várong, Szakcs, Kocsola, Gyulaj összetettebb vonzerőkkel alkalmasak a falusi környezetet, hangulatot kereső vendégek fogadására.

Infrastruktúra

Vízellátás

Az ivóvízellátás a kistérségben 100%-os, az ivóvízminőség azonban Csibrák, Dalmand, Dombóvár, Döbrököz, Gyulaj, Jágónak, Kocsola, Kurd, Lápafő, Nak, Szakcs, Várong településeken nem megfelelő. A gázvezeték hálózat Csibrák, Jágónak, Lápafő, Nak, Szakcs, Várong kivételével mindenütt kiépült.

Szennyvízkezelés

A szennyvízkezelés helyzetéről az idő rövidsége miatt a kistérségi fórumon nem esett szó. A szennyvízcsatorna hálózat Dombóvár nagyobb részén már rég kiépült. Jelenleg a még hiányzó szennyvízcsatorna hálózat kiépítést végzik a városban. A szennyvíztisztító kihasználtsága alig 50% feletti, így a telep alulterhelt. A telep tisztítási hatásfoka megfelelő, az előírt vízminőségi határértékeknek megfelelő tisztított szennyvizet bocsát a Kapos-folyóba.

A kistérségben Kapospulán, Kaposszekcsőn, Kurdon és Csikóstóttősen épült ki a szennyvízcsatorna hálózat – a dombóvári telep tisztítja Kapospula szennyvizét, a kaposszekcsői, a kurdi és a csikóstóttői szennyvíz helyi tisztítótelepre kerül.

A többi településen nincs kiépült szennyvíztisztító rendszer.

Paksi kistérség (4703)

A Tolna megye északkeleti sarkában fekvő Paksi kistérséget három tájegység a Mezőföld, a Tolnai-sárköz és a Sárvíz (Sió)-völgyet érinti. A kistérség határa keleten természetes határként a Duna.

A kistérség 14 településből áll, amelyből kettő város: Dunaföldvár és Paks. Paks gazdasági súlya és nagyságrendje következtében a kistérség meghatározó települése.

Városok:	Dunaföldvár	Paks	
Nagyközség:	Nagydorog		
Községek:			
Bikács	Bölcske	Dunaszentgyörgy	Gerjen
Györköny	Kajdacs	Madocsa	Németkér
Pálfa	Pusztahencse	Sárszentlőrinc	

A kistérség viszonylag nagyhatárú településekből áll, egyetlen község sem kisebb 3.000 ha-nál. A településhatárok a két nagyvárost kivéve 3-6.000 ha között mozognak.

A kistérség területe 756,83 km².

Demográfia

A kistérség lakóinak száma 2010-ben 47.729 fő, amely 1.500 fővel kevesebb, mint 1999-ben. Az 500 fő alatti Bikács mellett mindössze két település lélekszáma csökkent 1.000 alá az elmúlt években. Györköny és Sárszentlőrinc ez a két település.

Települési szerepkör

A kistérség Tolna megyéhez hasonlóan sajátos helyzetben van. A két jelentősebb, gazdasági, kereskedelmi, szolgáltatási szempontból fontos város a kistérség szélén található. Így a Duna-völgytől távolabb fekvő települések pl.: a Sárvíz-völgyében lévő Pálfa, Sárszentlőrinc, Bikács, Györköny számára bizonyos alapfokú szolgáltatások és közlekedési kapcsolatok elérése szempontjából Nagydorog mikrotérségi központ szervező és ellátó funkciója fontos.

A kistérség kiemelten fontosnak tartja Nagydorog alközpont, mikrotérségi központ szerepének erősítését.

Közlekedési hálózat

Közúti közlekedés

A kistérség viszonylag eddig is jól megközelíthető volt észak, Székesfehérvár, illetve a főváros felől a 63. számú, illetve 6-os főúton. 2010-re elkészült az M6-os autópálya és ez a gyorsforgalmi út a nemzetközi közlekedésbe még jobban bekapcsolta a térséget. A gond az, hogy az M6-os megépítése a kistérségen, illetve a megyén belüli keresztirányú forgalmat csak igen kis mértékben javította.

Rendkívüli mértékben hiányzik egy az M6 (Paks) – Nagydorog – Györköny – Tamási között egy jól járható közlekedési út. Miután az OTTrT-ben nem szerepel ebben az irányban főúti kapcsolat ezért térségi jelentőségű mellékútként kell ezt a kapcsolatot kiépíteni. Hasonlóan fontos keresztirányú kapcsolat létrehozása a Dunaföldvár – (Németkér) Bikács között, amelynek két irányból már vannak megkezdett szakaszai, valamint Györköny – Bikács, és a Sárszentlőrinc – Pálfa – Simontornya közötti közúti kapcsolat – ez az utóbbi térségi jelentőségű út kifejezetten javítaná Pálfa és Sárszentlőrinc lehetőségeit.

A Gerjen és Paks közötti földút kiépítésére lenne szükség.

A Tolnai-sárköz – Madocsa és Bölcse, illetve a két város számára is fontos lenne Bölcse és az M6-os autópálya csomópontja közötti közúti kapcsolat. Bölcse polgármesterének tájékoztatása szerint 1.400 folyóméter út hiányzik a kapcsolathoz.

Vasúti közlekedés

A kistérségen áthalad a Sárbogárd (Rétszilas) – Báticaszék (Baja) 46. számú vasútvonal, amely fontos kapcsolat a főváros, az Alföld, Székesfehérvár (Balaton) és a Dél-Dunántúl felé. A Dunaföldvár – Paks vasúti szárnyvonalon személyszállítás nem folyik. A meglévő vasúti kapcsolat megtartása rendkívül fontos.

Kerékpárút hálózat

Az országos kerékpárút hálózat csak igen kis mértékben – a Dunaföldvári hídon átjövő nyomvonal Dunaföldvár és Németkér között – érinti a kistérséget. A kistérségre megtervezett térségi kerékpárút terv rendelkezésre áll.

Vízi közlekedés

Az országos terv a kistérségben nem tervez közforgalmú nemzetközi vagy országos jelentőségű kikötőt. A megyei terv Dunaföldvárnál, Madocsánál, Pakson, Gerjennél jelöl térségi jelentőségű közforgalmi kikötőt.

A Dunaújvárosi, illetve Szekszárdi Duna-híd megépítésével a kompok jelentősége csökkent. Gerjenben és Dunaföldváron is kishajó-kikötőt akarnak a komp-kikötőből létesíteni. A Sió vízi közlekedésére elsősorban a vízi turizmus szempontjából külön tanulmány készült. Komoly beruházással, igen nagymértékű átalakítással, fejlesztéssel lehetne a Duna és a Balaton közötti vízitúra útvonalat kialakítani.

Gazdaság

Ipar

A Paksi kistérség gazdaságának Paks, az iparváros a meghatározó szereplője. Az Atomerőmű révén a város gazdasági ereje nagymértékben megnövekedett és az Atomerőművel kapcsolatban álló cégek nagy része is a város Ipari Parkjában telepedett le. Az Atomerőmű és a többi itt működő intézmény, cég a környékbeli településekre is jótékonyan hat azáltal, hogy munkahelyet, megélhetést biztosít.

Dunaföldvár földrajzi elhelyezkedése és települési adottságai révén szintén jelentős gazdasági erőt képvisel. Az Ipari Parkban igen jelentős – 25 milliárd forintos – beruházásként épülő Bioetanol gyár a megvalósult M6-os autópálya segítségével valószínű további fejlesztéseket vonz majd maga mellé.

A kistérség Duna-völgytől távolabbi részein ma stagnál az élet. A korábban működő üzemek például Nagydorogon befejezték tevékenységüket és alig van munkahely. Még azok a hagyományos és ma is értékes termékek termesztése mint gyógynövény, dohány is visszaesett. Gazdasági terület Nagydorogon van, geotermikus energiával szeretnék a kertészeti termelést feléleszteni.

Mezőgazdaság

A térség mezőgazdasága is jelentős, a Mezőföld jó adottságú területein elsősorban szántóföldi művelés folyik, és ez határozza meg a tájképet, a táj jellegét is.

A kistérség 14 településéből a Tolnai borvidék Tolnai körzetébe tartozik Paks, a körzetközpont, Bikács, Bölcske, Dunaföldvár, Dunaszentgyörgy, Györköny, Madocsa, Nagydorog, Sárszentlőrinc, azaz 9 település. A szőlő és gyümölcskultúrában ezeken a területeken is érzékelhető visszaesés.

A Paksi kistérségben Pakson van a legtöbb szőlő ~280 ha (ez is egytizede a 120 évvel ezelőtti szőlőterületnek), a többi településen 20 és 50 ha között, Bikácson, Bölcskén, Dunaföldváron, Dunaszentgyörgyön és Györkönyben találunk szőlőültetvényt.

Turizmus

A szőlő és a bor átvezet a turizmusba, mert a kistérségben kivételesen értékes pincefalvak találhatók. A györkönyi Európa-díjas pincefalu a legismertebb, de Paks-Sárgödörtér, illetve Paks-Dunakömlőd pincéi gyönyörűen karbantartott, esztétikailag, hangulatilag tökéletes helyszínei a vendégfogadásnak. Bölcskén a több száz (380) pincéből álló pincefalu megújulása elkezdődött, tervben van a bikácsi pincék felújítása is és Dunaföldváron is még maradtak hangulatos pincefalu részletek.

A pincefalvak rendbetétele és egy Bortúra a pincefalvakban az egy különleges program lehetne a kistérségben a falusi turizmus egyéb vonzerőivel egyesítve.

Turisztikailag a másik fontos elem a Duna-völgy, a kishajó-kikötők, horgászat a Bölcskei holtágak, illetve a meglévő víztározók, halastavak partján. A bölcskei vízi világ a Dél-Mezőföldi Tájvédelmi Körzet egyéb értékeivel az ökoturisztikai kínálatot gazdagítja.

A Sió turisztikai hasznosítása igen vonzó, érdekes túraprogram lenne a Duna és a Balaton vízútja útvonalon való összekötése, azonban a vízútjához komoly átalakítások, fejlesztések szükségesek.

A turizmus szerves része a Paksi Atomerőmű látogató központja, ahol az érdeklődők megtekinthetik az Atomerőmű működésének és biztonságának legfontosabb elemeit.

Paks ugyanakkor a megye egyik kulturális központja is és rendezvényeivel tudatosan próbálja a vendégeket a kistérségbe csábítani. A meglévő látogatható római emlékei a LIMES tervezett világörökségi programmal fokozottabb jelentőséget kaphatnak (Dunaföldvár, Paks-Lussonium, Dunakömlőd stb.).

Földtani veszélyforrás

A Mezőföld szakadó löszfalai különösen a Duna mentén a kistérségben Dunaföldvárnál és Paksnál érdemelnek megkülönböztetett figyelmet.

Veszélyforrás a Sárköz-völgyében a 85 éve ki nem kotort patakmeder, amely 2010-ben is jelentős területeket öntött el.

Energia

A Dunaföldvári Bio-etanol üzemnek is vannak energiatermelési vonatkozásai.

A térségben meghatározó Paksi Atomerőmű ellenére több helyen terveznek szélenergia-erőműveket. A kistérség vezetői szerint Pakson, Nagydorogon, Bölcskén, Dunaföldváron, Györkönyben, Némethéren, Pusztahencsén a kistérségi települések felén terveznek szélenergia-erőművet.

Infrastruktúra

Vízellátás

Az ivóvízellátás a kistérségben 100%-os, azonban a víz minősége nem mindenütt egyformán jó minőségű.

Szennyvízkezelés

Paks városában a sorozatos fejlesztések eredményeként megoldott. A dunakömlődi városrész szennyvize azonban a négy település összefogásával 2002-ben megépült madoccai szennyvíztisztító telepre kerül, amely fogadja Bölcske, Dunaföldvár és Madocsa szennyvizét is.

Nagydorogon 2010-ben épült ki a szennyvízhálózat.

Némethér saját suhángfüzes talajbiológiai szennyvíztisztító telepet épített és ott oldja meg a szennyvíztisztítást.

Gerjen és Dunaszentgyörgy is rendelkezik kiépített szennyvízcsatorna hálózattal.

A többi településen Györkönyben, Bikácson, Sárszentlőrincen, Pusztahencsén, Kajdacson, Pálfán nem épült szennyvízvezeték.

A szennyvízcsatorna hálózat kiépítettsége, a szennyvízkezelés állapota is jól mutatja a kistérség fejlettségbeli megoszlását, hiszen a Duna-menti, gazdaságilag fejlettebb részen valamennyi településen megoldott a szennyvízkezelés. A Dunától távolabb fekvő, szegényebb, közlekedési szempontból is hátrányosabb Sárköz-völgyi települések közül egyedül a mikrotérségi központ, Nagydorog rendelkezik csatornahálózattal.

Hulladékgazdálkodás

Tolna megye hulladékgazdálkodása igen összetett.

A térségi hulladékgazdálkodási rendszerek mellett működik a Paksi (kis) térségi Hulladékgazdálkodási rendszer, amelyben Paks város önkormányzatának gesztorságával Bölcse, Gerjen, Györköny, Madocsa, Nagydorog, Pusztahencse község hulladékkezelése oldódik meg.

Paks város 2011. áprilisában 1,1 milliárd forintot nyert a Hulladékgazdálkodási rendszer megvalósítására. Az új hulladéklerakó, komposztáló telep és szelektív válogató csarnok az Új Széchenyi terv keretében megvalósul.

A dunaföldvári lerakó rekultivációja megtörtént és elkészült 2011-ben Németkér, Pálfa személtelapének rekultivációja is.

A kistérség északi részével a Közép-Dunavidéki Hulladékgazdálkodási Rendszer adott be pályázatot, hogy 2013-tól Bikács, Németkér, Pálfa és Dunaföldvár hulladékát e rendszer szállítja el és dolgozza fel.

A Dél-Balaton és Sió-völgye Hulladékgazdálkodási Projekt, amely a Tolna megyei Cikó, illetve a Somogy megyei Som térségi hulladék feldolgozóba szállítja a szemetet – az Alisca-Terra is e rendszer tagja – a kistérségből Dunaszentgyörgy, Kajdacs, Sárszentlőrinc településekkel van kapcsolatban.

Szekszárdi kistérség (4704)

A Szekszárdi kistérség Tolna megye legnagyobb és legfejlettebb kistérsége. A megyeszékhely Szekszárd városa mellett további 25 települést foglal magába. Területe 1.031,66 km².

Városok:	Szekszárd megyei jogú város		
	Bátaszék	Tolna	
Nagyközségek:	Decs	Fadd	
Községek:			
Alsónána	Alsónyék	Báta	Bogyiszló
Fácánkert	Felsőnána	Harc	Kéty
Kistormás	Kölesd	Medina	Murga
Őcsény	Pörboly	Sárpilis	Sióagárd
Szálka	Szedres	Tengelic	Várdomb
Zomba			

A kistérség domborzatilag két egymástól jól elváló részre oszlik. A Dunához közeli települések a Sárköz mélyebben fekvő síksági területéhez tartoznak, míg a Sárköztől nyugatra fekvő települések a Szekszárdi- és Geresdi-dombság lejtőin, illetve a Mezőföld déli nyúlványain – magasabb térszínen helyezkednek el.

A dombsági részekben a kiváló minőséget adó szőlőhegyek, a Szekszárdi borvidék terül el. A Sárköz gazdag termőtalaja mellett sajátos népi kultúrájáról és a Gemenci Tájvédelmi Körzetről, erdeiről, vadjairól híres, a tolnai, faddi, bogyiszlói határ a mezőgazdasági termelés mellett a Duna holtágairól ismert.

Demográfia

A Szekszárdi kistérség a megye nyugati részénél sűrűbben lakott. A népesség az utóbbi években azonban ha lassan is ebben a kistérségben is csökkent.

Szekszárd népessége 11 év alatt csaknem 1.300 fővel, a kistérség népessége több mint 3.300 fővel csökkent.

Egyedülként 100 fő alatti település a jelenleg 65 fős Murga (1999-ben még 116-an lakták). A települések többsége ezer fő feletti. 500 fő alatt az említett Murgán kívül csak Kistormás van és 500 és 1.000 fő közötti népességgel további 10 település rendelkezik.

Települési funkciók

Szekszárd megyeszékhelyként a kistérségen is túlnyúló kapcsolatrendszert alakított ki és határköre bizonyos mértékben az egész megyére is kiterjed. Tolna megye tér- és településszerkezete folytán a városok nagy része közvetlenül a Duna-völgyben, illetve a megyehatáron helyezkednek el, illetve hiányzik a jó kelet-nyugati irányú kapcsolat Szekszárd hatása igazából a megye nyugati, északnyugati részein kevésbé érezhető.

A kistérség két másik városa, Tolna és Bátaszék a szolgáltatás, kereskedelem és a termelés területén létrehozta a néhány településből álló saját vonzáskörzetét. Tolna és Szekszárd földrajzi közelsége sajátos együttműködést igényel a két várostól.

Az M6-os autópálya és a megépült új Duna-híd és M9-es autópálya szakasz is a két várost egyaránt szolgálja mindkét gyorsforgalmi út érinti mindkét város területét.

A kistérségben a három város mellett egyedül Zomba tölt be mikrotérségi funkciót és ezt a szerepét a jövőben is erősíteni kell.

Közlekedési hálózat

Közúti közlekedés

Az M9-es gyorsforgalmi út érinti és feltehetően a folytatás a Völgységi-patak völgyében Kakasdot északról elkerülve épül ki.

Az M6-os gyorsforgalmi út térszerkezetet módosító hatása még kevésbé érződik, de az 55-ös főút megnövekedett forgalma következtében szükséges a korábban tervezett Pörbolyt elkerülő szakasz megépítése. Ugyanígy szükséges az M9-es elkészültét követően a bogyzslói kikötőhöz vezető települést elkerülő út megépítése is. (Jelenleg murvázott magánút kerüli meg a települést.)

Kiemelten fontos a faddi kikötőhöz vezető úton is a települést elkerülő szakasz kiépítése. A faddi és bogyzslói kikötőben jelentős mennyiségű gabonát raknak uszályba, amelyet nagy tengelynyomású és zajos, belterületen balesetveszélyt okozó kamionok szállítanak a Duna partra.

A kistérség számára indokolt a Felsőnána – Kistormás közötti földút burkolt közúttá történő kiépítése, amellyel Kölesd és a 65-ös számú főút között keletkezne egy újabb, majdnem keresztirányú kapcsolat. A Bonyhádi kistérségben szorgalmazott Szálka – Grábóc közötti út kiépítését a Szekszárdi kistérség számára is szükséges.

Hangsúlyosan került megemlíítésre Fácánkert község és a 63-as főút hiányzó kapcsolata, a Szedrest tehermentesítő út szükségessége, valamint az M6-os autópálya szedresi csomópontjához kedvezőbb felhajtási lehetőség megteremtése.

Vasúthálózat

A kistérséget érintő vasútvonalak:

46 Sárbogárd (Rétszilas) – (Szekszárd) – Bátaszék

50 Dombóvár – Bátaszék

154 Bátaszék – Baja – (Kiskunhalas)

megtartandók.

A 30 km hosszú Gemenci Állami Erdei Vasút a természetvédelemben és az ökoturizmusban játszik jelentős szerepet. A Bárány-fokig kiépült, ám az árvizektől sokat károsodott vasút a teljes pályán csak előzetes igény alapján közlekedik. A turisztikai főszezonban Pörboly és a Gemenci-delta között közlekedik menetrendszerűen.

Kerékpárút

Szálla és Grábóc között a Bonyhádi és a Szekszárdi kistérség között indokolt az összeköttetés.

Pörboly (Gemenc) – Báta – Dunaszekcső között a régi vasúti töltésen tervezik kerékpárút létesítését.

Turisztika szempontból is jelentős lenne a Fadd-Dombori – Szekszárd és a Szekszárd-Sötétvölgy – Bonyhád kerékpárút kialakítása a Völgységi-patak völgyében.

Gazdaság

Ipar

A kistérségben elsősorban Szekszárdon, kisebb mértékben Tolnán és Bátaszéken van ipari tevékenység.

Szekszárd megyeszékhely rendeltetése is hozzájárult, hogy a mezőgazdasági termékeket feldolgozó vállalatok és különböző ipari tevékenységű cégek a városba települtek.

Az 1990-es évek után a feldolgozóipar és a mezőgazdaságon alapuló gazdasági struktúra átalakult és eltolódott a kereskedelemi-szolgáltató szektor felé.

A kistérségre azonban nemcsak az ipari-kereskedelmi tevékenység a jellemző, hanem a jó mezőgazdasági adottságok, Sárköz, Gemenc és a Szekszárdi borvidék egyéb értékei is.

Mezőgazdaság

A kistérség mezőföldi és a Sárköz sík területein a szántóföldi gabonatermesztés, főleg a kukorica és a búza a jellemző. A dombsági részeken a hagyományos kisparaszti szőlő- és gyümölcstermesztés mellett jelentős, több tíz hektáros családi pincészetek magas színvonalon foglalkoznak szőlő- és bortermeléssel. A táj ugyanúgy alkalmas a nagymínőségű szőlő-, bor- és gyümölcstermesztésre, mint évszázadokkal korábban, ezért a kertészet-szőlészet a kistérség számára a jövő egyik legfontosabb gazdasági területe kell legyen.

A szőlő- és részben a gyümölcstermesztés Szedres, Szekszárd és Decs dombvidéki területein, Várdomb, Alsónána, Báta, Bátaszék, Kölesd, Zomba, Sióagárd területén számottevő.

Turizmus

A kistérség turisztikai adottságai a Duna menti holtágak – horgászvizek Fadd, Tolna, Báta, a Duna parti horgásztelepek Fadd, Bogyiszló, a gemenci árterület kivételes erdei, növény- és állatvilága (ökoturizmus), a borvidéki településeken a borturizmus, a Sárköz sajátos népi kultúrája.

Jelentős fejlesztési elem lehet a Gemenci Erdei Vasút összeköttetése a Dunán egy vízitúra kikötővel, illetve a Sió-csatorna vízi turizmusának létrehozása, a Balaton és a Duna közötti vízi turistaút megteremtése.

A Gemenci erdőben a vadászturizmus is jelentős. Ökológiai park létrehozását tervezik Tengelicen is.

A turizmust illetően a szálláshely fejlesztést a legfontosabb feladat. A tervek szerint Szálkán üdülőfaló épül.

Infrastruktúra

Vízellátás

A kistérségben a ivóvízellátás 100%-os.

Hulladékgyazdálkodás

A kommunális hulladékkezeléssel, elhelyezéssel az Alisca-Terra Kft. foglalkozik. A kistérség valamennyi településéről – hetente egyszer – a cikói térségi hulladéklerakóba szállítja a Kft. a kommunális hulladékot. Elkezdődött a korábbi települési hulladéklerakók rekultivációja is, azonban nem minden település nyert támogatást a pályázaton.

Egyéb

Tekintettel a kistérség vizekkel való bőségre és a 2010-es csapadékos évjáratra a kistérségre vízrendezési terv készül.

A megújuló energia hasznosításához tartozik, hogy Szekszárdon 3,0 ha-os Naperőmű és biomassza erőmű építését tervezik.

Tamási kistérség (4705)

A Tamási kistérség Tolna megye észak-északnyugati részét foglalja magába. Területe 1.028,20 km². 32 település tartozik ebbe a kistérségbe, amelyek között három város és két nagyközség található.

Városok:	Tamási	Simontornya	Gyömk
Nagyközség:	Högyész	Pincehely	
Községek:			
Belecska	Diósberény	Dúzs	Értény
Felsőnyék	Fürged	Iregszemcse	Kalaznó
Keszőhidegkút	Kisszékely	Koppányszántó	Magyarkeszi
Miszla	Mucsi	Nagykónyi	Nagyszékely
Nagyszokoly	Ozora	Pári	Regöly
Szakadát	Szakály	Szárazd	Tolnanémedi
Udvari	Újireg	Varsád	

A Tamási kistérség domborzatilag két hasonló, ám jellegében mégis kissé eltérő kistájon a Somogyi-dombságon és a Tolnai-hegyháton fekszik. A két tájegységet a Kapos-völgye választja ketté.

Mind a Somogyi-dombság, mind a Tolnai-hegyháton a löszön jó minőségű szántóföldek találhatóak. A kedvező mezőgazdasági adottságok ellenére a kistérség a megye legelmaradottabb, legszegényebb területe. A mezőgazdasági nagyüzemek felszámolása után a rendszerváltást követően az ipari üzemek nagyobb része is megszűnt.

A szőlő- és gyümölcstermesztésre is kiválóan alkalmas területeken a sík, illetve kevésbé meredek lejtőkön monokultúrás nagyüzemi szántóföldi művelés alakult ki jelentős talajerózióval és leegyszerűsödött termelési szerkezettel.

A szőlő- és gyümölcskultúra jelentős mértékben visszaszorult.

Demográfia

A Tamási kistérség a megye legritkábban lakott területe, ahol a népesség a megyei átlaghoz képest is gyorsabban csökken. A kistérségben 1999-ben 42.252 fő élt, a 2010-es számok pedig 39.206 főt mutatnak.

A 11 év alatt a 3.046 fő jelentős csökkenés, amely súlyos következményekkel járhat. A 35 fő/km² lakos sűrűség kimagaslóan alacsony, tükrözi a monokultúras nagyüzemi tájhasználat csekély munkaerőigényét és az eltűnt ipari munkahelyek hiányát és azt, hogy a 32-ből 25 település társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott.

Településfunkciók

A gyöngyi mikrotérség szervesen együttműködő mikrotérség, ahol jellemző a településekkel való együttgondolkodás és kiemelkedően jó a szociális és oktatási szolgáltatás.

A meglévő három város mellett Irgszemcse és Ozora vállalhat át hosszabb távon bizonyos mikrotérségi szerepköröket.

Közlekedés

Közúti közlekedés

Alapvető feladat a kistérség egész területén az úthálózat szerkezeti és minőségi javítása, az utak rossz állapota az elsődleges akadálya a fejlődésnek, a települések ezért nem tudnak új gazdasági- iparterületeket kijelölni, illetve a meglévőt hasznosítani.

Simontornya és Zomba (65-ös főút) között mintegy 40 km-es távolságban a Tolnai-hegyháton keresztül egyedül a Pincehely – Keszőhidegkút – Gyöngy – Kölesd országút van, amely mind nyomvonalvezetésében, mind minőségében alkalmatlan a gazdasági és a mindennapi élet kiszolgálására.

(Tamási, Pincehely) Gyöngy térsége és az M6-os között kell egy jó közúti kapcsolat úgy, hogy az kerülje el a településeket és az egyes falvak pedig rá tudjanak kapcsolódni erre a kelet-nyugati irányú útra. A kistérség gazdasági versenyképességét alapvetően növelné ez a keresztirányú kapcsolat.

Kiemelt gondként Keszőhidegkút, Beleska esetében a 6313. számú út, amely több településen keresztül a házak tövében halad el és a nagy tehergépjárművek által okozott rezgés tönkreteszi az alap nélküli vályogházakat. A településen kívül a vasút mellett kell új utat kijelölni.

Kiseb hálózati összeköttetéseket is szükség lenne a Tolnai-hegyhát falvaiból keletnek, a megyeszékhely és Paks felé, azaz a megye fejlettebb részei irányába , mert az említett 65-ös főúton kívül csak az igen rossz minőségű Pincehely – Gyöngy – Kölesdi út található.

Fontos lenne Fürged és Nagyszokoly között félig elkészült út befejezése, Nagyszékely és Sárszentlőrinc között és az Udvari Alsópépuszta közötti földút átépítése burkolt közúttá, amely utakra több település is csatlakozni tudna. Ez utóbbi összeköttetés Gyöngy és Paks között egy új közúti kapcsolatot biztosítana azonnal.

Vasúti közlekedés

A Dombóvár – Lepsény közötti vasútvonal felszámolásával Tamási és a kistérség vasúttal való elérhetősége rosszabbodott. Ma áthalad a Budapest – (Szentlőrinc) – Dombóvár –

Pécs (Kaposvár – Gyékényes) törzshálózati vonal, de csak Pincehelyen van a kistérségnek (Tamásinak) csatlakozási lehetősége – busszal –.

A meglévő Tamási – Keszőhidegkút vasútvonalat jelenleg csak teherszállításra veszik igénybe, személyszállításra nem használják. E rövid vasúti szakasz gazdasági és jövőbeni esetleges turisztikai szerepe (Pacsmagi-tavak) fontos, ezért megtartandó.

Kerékpárutak

A kistérségben megépült a Tamási – Pári közötti kerékpárút a régi vasúti töltésen és megkezdődött a Tamási- Adorján – Pacsmagi-tavak – Regöly kerékpárút építése.

A kistérségben számára fontos lenne egy a Balatontól Gemencig húzódó kerékpárút kiépítése, ám az országos tervben a Sió mentén a töltésen halad végig ez a kerékpárút s ez esetben csak Simontornyánál érinti a kistérséget

A kistérségben indokolt lenne egy a Tamásitól északi irányban Felsőnyék felé, a régi vasúti töltésen tervezett kerékpárút kiépítése is. A kistérség által elfogadott Kerékpárút Hálózati Terv, összefüggő nyomvonalterv nincs.

Az OTrT Tamási – Iregszemcse – Tab – Kőröshegy felé még egy országos kerékpárutat tartalmaz, amelyet Tamásitól északkelet felé Simontornyáig meghosszabbít s így a Sió-menti kerékpárút és ezen a Külső-Somogyi-dombságon átvezető kerékpárút közvetlenül csatlakozik egymáshoz.

Gazdaság

Ipar

A kistérség jelenlegi gazdasági potenciálja szegényes. A rendszerváltást követően az ipari üzemek sorban magánkézbe kerültek és az egész magyar gazdaság szerkezeti változása következtében az itt gyártott vagy összeszerelt termékek felett eljárt az idő és az üzemek nagy része bezárt.

Tamásiban és Simontornyán vannak jelentősebb ipari telephelyek és Gyönkön is kihasználatlanok az ipar-gazdaság számára kijelölt területek.

Az utóbbi években a Phillips gyárával, a Tamgép és egy húsipari vállalkozással Tamásiban megindult a gazdaság élénkülése.

Simontornyán befejezéséhez közeledik az egykori bőrgyár területének kármentesítése. Ipari területek vannak kijelölve, de Ipari Park nincs a kistérségben, de Simontornya szeretne kialakítani.

A három város Tamási, Gyönk, Simontornya mellett történelmi és közlekedési adottságai alapján még Hőgyész és Iregszemcse az a két település, ahol a kistérségben jelentősebb ipari-gazdasági tevékenység várható.

Mezőgazdaság

Említettük, hogy a kistérség nagy része kiváló mezőgazdasági adottságokkal rendelkezik. A rendszerváltás után azonban a nagy Állami Gazdaságok és TSz-ek felszámolásra kerültek, az új tulajdoni struktúra pedig a termelés és termékszerkezet további egyszerűsödéséhez vezetett. A kistérség nagy részére a monokultúras szántóföldi termesztés a jellemző, ahol a termesztett növények száma is (búza, kukorica, esetleg napraforgó) erősen lecsökkent. A monokultúras nagyüzemi művelés kettős következménnyel járt, egyrészt a nagyobb élőmunka-igényes kertészeti kultúrák visszaszorulásával kevesebb munkásra van szükség, másrészt a táj ökológiai, esztétikai értéke is megváltozott.

A kisebb mezőgazdasági vállalkozások többsége kényszervállalkozás, ezért a legfontosabb, hogy ezek valóban gazdaságilag erős családi gazdaságokká tudjanak alakulni.

A Kistérségi Társulás képviselői változatlanul a kiváló termelési adottságok megfelelő hasznosításában látják a jövőt és kertészet-szőlészeti, gyümölcsstermesztés fejlesztéséhez, az emberek képzéséhez tartják fontosnak a gazdasági feltételek biztosítását.

A nagy élőmunka-igényű kertészet és kisállattenyésztés pl.: baromfitenyésztés felé való elmozdulás reményt jelentene a foglalkoztatás növelésére, a helyben való megélhetésre, helyi termékek kialakítására.

A monokultúras nagyüzemi mezőgazdaságú kistérség gondjai nem egyediek. Ezek a szomszédos Somogyban, illetve az ország más részein is előfordulnak, ezért kellene a vidékfejlesztés keretében olyan pályázatokat kiírni és támogatni, amelyek a munkaigényesebb és táji értékeket is visszaállító (pl.: szőlőhegyek) kertészeti termelést, állattartást támogatják.

A belecskai kedvezményezés – szociális földprogram, szakképzés – mellett Udvariban is indult zöldség-gyümölcsstermesztő és baromfitenyésztő képzés. (Csak itt Udvariban több száz hektár gyümölcsös volt!) Most részben saját erőből savanyító üzemet építenek, hogy a megtermelt zöldséget feldolgozva tudják értékesíteni.

Nagyon fontos a települések ezen szándékainak összehangolása, hogy ne mindenki ugyanazt a terméket akarja előállítani.

Szükséges lenne a Tolnai-hegyhát sajátos termékeinek összegyűjtése és ezek tudatos termelése, közös értékesítése.

Tolna megyében jelentős számú kisebb-nagyobb víztározó, halastó található. A kistérségben a Külső-Somogyi-dombsághoz tartozó települések mindegyikén találunk a Kapos- és a Koppány-folyó völgyében, illetve főleg a Koppányba futó kisebb patakokon víztározókat. A Tolnai-hegyháton Varsád és Szakadát határában a Donát-patak völgyében is van egy hat tóból álló halastórendszer.

A tavak legnagyobb gondja, hogy feltöltődtek és a kotrásuk, gondozásuk nem megoldott. A 2010-es évben a Kapos- és a Koppány-völgyében jelentős károkat okozott a víz.

A kistérségre célszerű vízrendezési terv készítése, amely a legfontosabb és legsürgősebb teendőket tartalmazza és feltétlenül szükséges az árterek, árvíz által veszélyeztetett, valamint belvizes területek pontos lehatárolása.

Energiatermelés

A kistérség területén erőmű nincs, energiatermelés nem folyik. A terv szerint azonban Tamási-Fornádpusztán biomasza-erőmű épül. Fürged – Felsőnyék – Magyarkeszi területén nagy kiterjedésű szélerőműpark létesítését tervezik 33 db. szélkerékkel. 126 MW teljesítménnyel Tamási transzformátorállomásra adja át az áramot. A szélkerekek közül 16 db. Fürgeden, 7 db. Felsőnyéken és 10 db. Magyarkeszi területén kerül elhelyezésre.

Turizmus

A kistérség turisztikai adottságokban különösen a Tolnai-hegyháton gazdag. A változatos domborzatú és változatos művelésű táj a völgyekben vízfolyásokkal, tavakkal, a hagyományos építészeti arculatú településekkel, a nagy forgalomtól és ipari üzemektől mentes természetközeli állapottal kifejezetten vonzó a városi ember számára.

A tamási gyógyfürdő – ahol jelentős fejlesztés történik – jól kapcsolható az öko-, bor-vadász- és falusi turizmus vonzerőéhez.

Feltétlenül szükséges lenne a Tolnai-hegyháton végig haladó ökoturisztikai útra, illetve kerékpárútra, amely feltárná a főutaktól távoli világ értékeit. Nagyszékely, Szárazd, Udvari, Szakadát, Kalaznó, Miszla fekvése, településszerkezeti és népi építészete az idő múlásával egyre nagyobb érték. Különösen mintaszerű Nagyszékely épületeinek felújítása, újjáépítése. Mislán a két kastély közül az egykori Inkey-kúriát felújították és vendégfogadó szárnyat alakítottak ki, Kisszékelyen strand és horgászto várja a vendégeket.

Infrastruktúra

Szennyvízkezelés

A térség városaiban – Tamási, Simontornya, Gyöng –, a települések nagy részén kiépített csatornahálózat van.

Szakadát – Varsád településeken most készül közösen a szennyvízhálózat és a tisztító. A fentiekben kívül Miszla és Hőgyész település rendelkezik csatornahálózattal.

Hulladékgazdálkodás

A kistérségben a hulladék elszállítás megoldott, ám rendkívül bonyolult, mert több cég különböző helyekre szállítja a települési szilárd hulladékot. Ugyanakkor a jövőt nézve is különböző szándékok fogalmazódtak meg.

A kapott adataink szerint ma a szekszárdi székhelyű Alisca-Terra Kft. szállítja Gyöng város, Kalaznó, Regöly és Pincehely hulladékát, Tamási és Pári hulladékát a pécsi székhelyű BLOKOM Környezetgazdálkodási Kft. kezeli.

A Dél-Balaton és Sió völgye Hulladékgazdálkodási Projekthez csatlakozott:

Belecska, Diósberény, Értény, Felsőnyék, Fürged, Irgszemcse, Koppányszántó, Miszla, Mucsi, Ozora, Pincehely, Regöly, Szakály, Szakadát, Udvari, Újireg és a BLOKOM-mal együttműködő Tamási, valamint az Alisca-Terránál is említett Kalaznó.

A Közép-Dunavidéki Hulladékgazdálkodási Projekthez (Polgárdi) csatlakozott a kistérségből a jelenleg Kapos-menti Hulladékgazdálkodási Társulásba tartozó Tolnanémedi, valamint Simontornya, Kisszékely, Nagyszékely, Magyarkeszi. Itt 2013-tól várható a rendszer működése.

A fentiekben túl az előbb említett Kapos-menti Társulás tagja Tolnanémedin kívül Szárazd és Varsád.

A korábbi hulladéklerakók rekultivációja folyamatos és várhatóan 2012-re elkészülnek a szemételepek rendezésével.

Egyéb

A kistérség vízrendezése mellett jelentős gond az, hogy a falvak nagy részében leszakított, függőleges löszfalak elé építették házaikat, melléképületeiket, löszfalba vájva a pincéket. Az évtizedek múlásával, az időjárás és a tájhasználat változásával és a löszfal

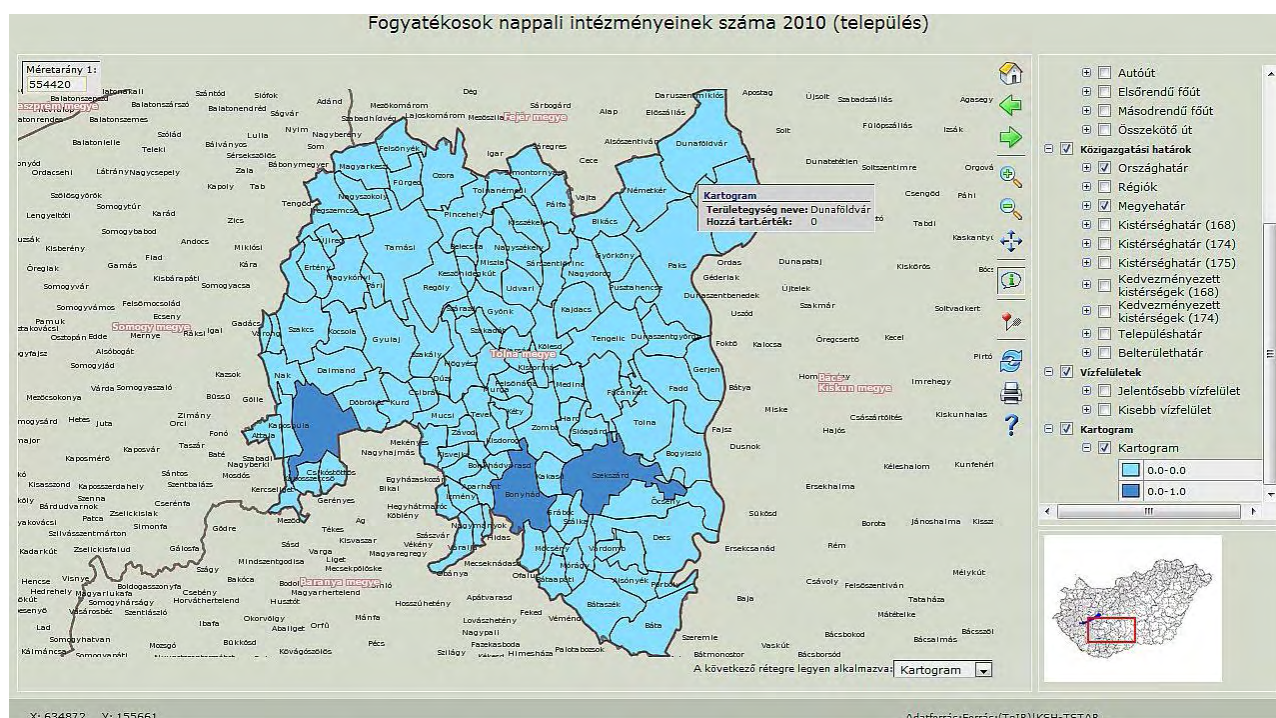
meggondolatlan fejtésével igen gyakori gond a löszfalak leszakadása, amely jelentős veszélyforrás.

Tolna megyében a települések közötti feladatmegosztás kielégítő, biztosított. Minden település ellátja a kötelezően ellátandó feladatait, vagy önállóan, vagy valamely társuláson keresztül. A települések közötti feladatmegosztások jellemzően a finanszírozás által kieszközölt rendszer szerint szerveződött a megyében, de jellemzően az egész ország területén. A normatív alapú finanszírozás, a többcélú társulások létrehozása (kiegészítő normatív támogatás) eredményezte a kistérségi szinten szerveződő oktatási és szociális ellátó rendszert. Tolna megyében öt többcélú kistérségi társulás alakult és 2005-től folyamatosan fogta össze és integrálta a kistérségben működő oktatási és szociális intézményeket. A területi szintű együttműködés elve alapján több oktatási és szociális társulás is létrejött egy-egy kistérség területén. A finanszírozási kényszer szülte „kénysértársulások” sokszor csak a többletfinanszírozás (kiegészítő normatíva) miatt jöttek létre valódi szakmai együttműködés és költséghatékonyságot szolgáló intézkedések bevezetése az együttműködés során nem valósult meg. A sokszámu kistérségen belül működő társulás ugyanakkor biztosította a kistérségben élők megfelelő szolgáltatáshoz jutását. A kistélepuslési önkormányzatok számára ez volt az egyetlen lehetőség, hogy biztosítsák, költséghatékonyabban biztosítsák a kötelezően ellátandó települési önkormányzati feladataikat. A társulások révén a kistélepusléseken működő intézmények kihasználtsága még erőteljesebben csökkent, melynek hatására több vidéki intézményegység feladatellátását csökkenteni kellett (pl.: általános iskola alsó tagozat mellett a felső tagozat megszüntetése). A kistélepusléseken működő iskolák a gyermeklétszám drasztikus csökkenése miatt veszélybe kerültek, de a vidéki szülők a városi iskolák jobb felszereltsége és képzettebb pedagógus állománya miatt is, ha tehették gyermekeiket a városi intézményekbe írták.

A települések korábban minden áron ragaszkodtak oktatási intézményeikhez, mára a súlyos alulfinanszírozottság és a nagyon alacsony gyermeklétszám miatt már egyre kevesebb település vezetése gondolja úgy, hogy az iskoláját minden áron meg kell mentenie, „mert annak a falunak, amelynek nincs iskolája, annak nincs jövője”.

A szociális ellátórendszerben az együttműködések kevesebb sérüléssel jártak és hatékonyabban is működtek. A megfelelő szakmai ismeretekkel rendelkező – általában a kistérségi városközpontban működő szociális intézmény- intézmény végezte a fő szakmai irányítást, de részben meghagyta a kistélepusléseken működő intézményegységek önállóságát is. A kevés jól képzett felsőfokú szociális szakembert így jó hatékonysággal tudta a térség foglalkoztatni, szakmai képességeit kamatoztatni. Általános jelenség, hogy a megye kistérségeiben a szociális otthonok, idős otthonok kihasználtsága folyamatosan nő, a bekerülés az otthonokba rövid időn belül egyre nehezebbé válik.

Fogyatékosok nappali intézménye összesen 3 településen található a megyében: Dombóvár, Bonyhád, Szekszárd. Igény a biztosított férőhelynél jóval többre is lenne. A meglévő intézmények bővítése, csak korlátozottan lehetséges, ugyanakkor a fogyatékosokkal rendelkezőket szinte kizárólag csak ezen intézmények tudják beintegrálni a munka világába azáltal, hogy szociális foglalkoztatást is biztosítanak részükre.

Az Országgyűlés által 2012. június 25-én elfogadott „A járások kialakításáról, valamint egyes ezzel összefüggő törvények módosításáról” szóló 2012. évi XCIII. törvény alapján 2013. január 1-től Tolna megyében a 6 járási hivatal kezdi meg működését. A járási rendszer bevezetésével várható, hogy a korábbi öt pólusú megye közigazgatási és később gazdasági szempontból is 6 központúvá alakul.

JÁRÁSI HIVATALOK SZÉKHELYEI ÉS ILLETÉKESSÉGI TERÜLETEI TOLNA MEGYÉBEN

Járási hivatal	Járási hivatal székhelye	Járási hivatal illetékességi területe
Bonyhádi Járási Hivatal	Bonyhád	Aparhant, Bátaapáti, Bonyhád, Bonyhádvarasd, Cikó, Felsónána, Grábóc, Györe, Izmény, Kakasd, Kéty, Kisdorog, Kismányok, Kisvejke, Lengyel, Mórág, Mőcsény, Mucsfa, Murga, Nagymányok, Nagyvejke, Tevel, Váralja, Závod, Zomba
Dombóvári Járási Hivatal	Dombóvár	Attala, Csibrák, Csikóstóttós, Dalmand, Dombóvár, Döbrököz, Gyulaj, Jágónak, Kapospula, Kaposszekcső, Kocsola, Kurd, Lápafő, Nak, Szakcs, Várong
Paksi Járási Hivatal	Paks	Bikács, Bölcse, Dunaföldvár, Dunaszentgyörgy, Gerjen, Györköny, Kajdacs, Madocsa, Nagydorog, Németkér, Paks, Pálfa, Pusztahencse, Sárszentlőrinc, Tengelic
Szekszárdi Járási Hivatal	Szekszárd	Alsónána, Alsónyék, Báta, Báticaszék, Decs, Hanc, Kistormás, Kölesd, Medina, Őcsény, Pörboly, Sárpilis, Sióagárd, Szálka, Szedres, Szekszárd, Várdomb
Tamási Járási Hivatal	Tamási	Belecska, Diósberény, Dúzs, Értény, Felsőnyék, Fürged, Gyönc, Hőgyész, Iregszemcse, Kalaznó, Keszőhidegkút, Kisszékely, Koppányszántó, Magyarkeszi, Miszla, Mucsi, Nagykőny, Nagyszékely, Nagyszokoly, Ozora, Pári, Pincehely, Regöly, Simontornya, Szakadát, Szakály, Szárazd, Tamási, Tolnanémedi, Udvari, Újireg, Varsád
Tolnai Járási Hivatal	Tolna	Bogyiszló, Fácánkert, Fadd, Tolna

1.2/i A térszerkezeti elemek azonosítása, a térszerkezet időbeli alakulása, a térségi terület felhasználás változásai, tendenciák értékelése

A megye térszerkezetére jellemző, hogy nem a megyeszékhelyre koncentrált, hanem az egyes kistérségek, tájak önállósága, külső kapcsolatai a jellemzőek. Mindkét Duna-híd (értsd Dunaföldvár, illetve (Pörboly)-Baja) jobb parti kapcsolatai Tolna megyei térséghez kötődnek, jelentős nagytérségi kapcsolatok egyik esetében sem alakultak ki, melyhez kapacitáskorlátok és hálózati viszonylatok egyaránt hozzájárultak.

A megye városai a Duna mentén (Dunaföldvár, Paks, Tolna, Szekszárd, Báticaszék), illetve a megyehatáron (Bonyhád, Nagymányok, Dombóvár, Simontornya) helyezkednek el, ami igazolja, hogy a megye térszerkezete nem egységes.

A területi fejlődés alakulását alapvető mértékben befolyásolta az a körülmény, hogy a megye területét az észak-déli irányban fekvő Tolnai-hegyhát kettéosztja és bizonyos szempontból akadályozza a kapcsolatok fejlődését. A megye kistérségei, illetve a nyugati és keleti rész közötti együttműködés viszonylag csekély és az egyes kistérségek fejlődése is eltér, a fő észak-dél irányú közlekedési főútvonal a 6-os főút volt Tolna megye fejlődési tengelye. A Budapest – Pécs – országhatár között futó főút, amely a Dunával párhuzamosan haladva felfűzte és tulajdonképp fejlesztette a megye gazdaságilag amúgy is fejlettebb részét.

A 63-as főút hasonlóképp észak-dél irányban Szekszárd (Tolna) – Székesfehérvár között teremtett közúti kapcsolatot. Kelet-nyugat irányú kapcsolat például Paks és Tamási vagy Szekszárd és Dombóvár között akkor sem volt és ma sincs. A 65-ös főút Szekszárd – Siófok északnyugat-délkelet irányban ferdén szeli át a megyét.

A kiépülő gyorsforgalmi úthálózatok mentén lévő területek távlatilag jelentős fejlődési potenciál – növekedéssel számolhatnak, hiszen néhány évtizedig még valószínű az autópálya lesz a legerősebb, leghatásosabb területfejlesztő elem, erő.

Az elmúlt években megépült az M6-os autópálya teljes Tolna megyei szakasza és immár Budapest és Pécs között autópályán lehet közlekedni. Ugyancsak megépült a Szekszárdi Duna-híd és az M9-es felpályás az M6-os és az 51-es főút közötti szakasza. Ez a már üzemelő két új gyorsforgalmi út a megye térszerkezetében jelentős változást hozott, ám igazából a meglévő tendenciát és fejlettséget, azaz a meglévő különbségeket fogja erősíteni.

A Paksi és a Szekszárdi kistérség volt eddig is Tolna megye két legfejlettebb, gazdaságilag legerősebb kistérsége, az új országos, nemzetközi kapcsolatokat is erősítő fejlesztések pedig épp ebben a két legfejlettebb térségben valósultak meg.

Az M6-os gyorsforgalmi út egyre jobban felerősíti az itt lévő települések gazdasági jellegű fejlesztési szándékait. A mellékúthálózat kismértékű módosításával tovább javítva az autópályával való kapcsolatot a két kistérségben újabb fejlesztési területek létesülnek majd. Ez önmagában jó és természetes folyamat, azonban egyúttal azt is jelenti, hogy az autópályától távolabbi, gazdaságilag elmaradott kistérség mint például a megye csaknem egyharmadát kitevő Tamási kistérség, még inkább lemarad a gazdasági versenyben.

A megépült és az országos tervben (OTrT) szereplő közlekedési hálózat szerint így a Tamási kistérség megközelíthetősége a megyeközponttal és a megye fejlettebb keleti részeivel való kapcsolat-rendszere nem változik alapvetően s így a gazdasági lehetőségei is korlátozottak maradnak.

Különösen igaz ez azért is, mert a megye keleti és nyugati része között hiányzó közúti kapcsolatot a tervezett (és megkezdett) M9-es gyorsforgalmi út csak részben pótolja. Egyrészt azért, mert az M9-es ugyanis Szekszárdtól részben Baranya megye területén megy tovább Dombóvár – Kaposvár irányába, azaz nem a megye középső részén, hanem a megyehatáron halad és így csak keveset javít a két megyerész közötti közlekedésen. A másik gond az, hogy a megváltozott gazdaságpolitika következtében lelassulhat az autópálya építés és ha az M9-es tovább épül is akkor valószínű a Kaposvár – Dombóvár közötti szakasz fog időben legelőbb megépülni egy urbanizálódó, agglomerálódó térség tengelyeként.

A térszerkezet értékelésekor tehát arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a megye térszerkezete a következő évtizedekben sem lesz egységes. Változatlanul az egyes kistérségek viszonylag önállóan élik életüket. Az eltérő gazdasági lehetőségek következtében tovább nőhet egyes a fejlesztési erőtérből kimaradó kistérségek lemaradása és nagyon elgondolkodtató, hogy az igen alacsony népességszámú, a megye területének csaknem 30%-át adó Tamási kistérségben az elmúlt 10 év alatt több mint 3000 fővel csökkent a lakosság. Ez mind a jelenre, mind a jövőre nézve rendkívül kedvezőtlen.

A térszerkezetet alapvetően befolyásoló közlekedési fejlesztések mellett a jövő térszerkezetét alapvetően meghatározza az ökológiai hálózat, illetve a Natura 2000 területek kijelölése, amelyek fokozatosan változtatják meg a jövőben a megye térszerkezetét. A 14/2010. (V.11.) KvVM rendelet meghatározta azokat a Natura 2000-be tartozó területeket és településeket, amelyek ezen az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi területtel érintettek.

A Natura 2000 területek a különleges madárvédelmi területeket és a különleges természet-megőrzési, illetve kiemelt jelentőségű természet-megőrzési területeket foglalják magukba.

A területfejlesztés számára lényeges, hogy a társadalom és a gazdaság térben minél eredményesebben „tevékenykedjen”, és térbeli folyamatai pedig minél zökkenő mentesebben és minél hatékonyabban működjenek.

A megye gazdasági térszerkezetét vizsgálva (Bennett-féle mutató alkalmazásával) az 5 kistérség közül ebben az esetben is a paksi ill. a szekszárdi kistérség a kiemelkedő – a paksi magasan átlag fölötti, a szekszárdi pedig átlag fölötti besorolású. A kistérségek vizsgálatához alkalmazott mutatók (munkanélküliségi ráta; az adózók népességén belüli aránya; a helyi adók egy lakosra jutó értéke; az iparüzési adó aránya a helyi adókon belül; egyéni vállalkozások sűrűsége; az összes gazdasági szervezet sűrűsége; kettős könyvelésű vállalatok gazdasági szervezeteken belüli aránya; egy kettős könyvelésű vállalatra jutó hozzáadott érték) szűk értelemben vett gazdasági jelzőszámokra épít, leginkább a helyi gazdaság működésében felfedezhető differenciákat emeli ki. Ez a megye kistérségeinek helyzetét is jól jellemzi.

1.2/j A térségi terület felhasználás vizsgálata

A módosított Országos Területrendezési Terv szerint országos, illetve kiemelt térségi és megyei területfelhasználási kategóriák használhatók.

A 2003. évi XXVI. törvény 5. § (1) bekezdés szerint:

(1) Országos területfelhasználási kategóriák a következők:

- a) legalább 1000 ha területű térségek:
 - aa) erdőgazdálkodási térség
 - ab) mezőgazdasági térség
 - ac) vegyes területfelhasználású térség
 - ad) települési térség
- b) területi korlát nélkül ábrázolt térségek:
 - ba) vízgazdálkodási térség
 - bb) építmények által igénybevett térség
 - bc) települési térség

(2) Kiemelt térségi és megyei területfelhasználási kategóriák a következők:

- a) legalább 50 ha területű térségek:
 - aa) erdőgazdálkodási térség
 - ab) mezőgazdasági térség
 - ac) vegyes területfelhasználású térség
- b) legalább 10 ha területű térségek:
 - ba) városias települési térség
 - bb) hagyományos vidéki települési térség
- c) területi korlát nélkül ábrázolt térségek:
 - ca) vízgazdálkodási térség
 - cb) építmények által igénybevett térség

Az elmúlt öt évben kismértékben nőtt az erdő Tolna megyében. 2002-ben 63.800 ha, 2009-ben 66.000 ha erdőt tartott nyilván a statisztika. A számok ismeretében elmondhatjuk, hogy az erdőgazdálkodási térség kismértékű növekedése a megyében folyamatos.

Tolna megye területhasználatának legmeghatározóbb eleme a mezőgazdasági térség. Tolna megye mezőgazdasági területe, amint az a vizsgálatainkból is kiderül meghatározó nagyságrendű, bár kismértékben, de csökkent egyrészt az új erdőterületek révén, csökkent másrészt a települési területek növelése révén, illetve a különböző közmű, közlekedési és egyéb infrastruktúra hálózatai, fejlesztések is kismértékben csökkentették a mezőgazdasági térséget.

Az OTrT is csökkentette a mezőgazdasági területet részben az erdősítéssel, részben a vegyes területfelhasználású térség kategória alkalmazásával. (A hatályos megyei területrendezési terv nem alkalmazta a vegyes területfelhasználású térség kategóriát.)

A vegyes területfelhasználású térséget a tényleges vizsgálat során nehéz felmérni, azonosítani. Valójában ez a térségi kategória csak területrendezési tervben követhető nyomon, mert a településrendezési tervekben mezőgazdasági terület, erdőterület települési területfelhasználási egységbe kell sorolni a vegyes területfelhasználású térséget, amelyben települési (lakó) terület is kijelölhető.

Tekintettel a fentiekre és arra, hogy a hatályos terv nem használta ezt a kategóriát, a vegyes területfelhasználású térség változásának értékelése mélyebben nem végezhető el.

Az bizonyos, hogy az OTrT – az előzőnél jóval pontosabb – erdősítési javaslata következtében a tervezés során célszerű élni azzal a lehetőséggel, hogy mind az erdőgazdálkodási térséget, mind a vegyes területfelhasználású térséget a megyei és a helyi (települési) adottságok jobb érvényesítése miatt a törvényben meghatározott 75%-os nagyságrend körül határozzuk meg.

A településrendszerben, a települési térségben kisebb változások következtek be, ezeknek azonban a térszerkezetre gyakorolt hatásuk önmagában csekély, illetve fokozatosan válhat érzékelhetővé. Kismértékben növekedett a települési térség és 2009-ben két település Gyöngyös és Nagymányok kapott városi rangot, így nőtt a városias települési térség területe.

A megye területfelhasználására és térszerkezetére a legnagyobb léptékű változást az építmények által igénybe vett térség kategóriában az M6-os gyorsforgalmi út megépítése jelentette, 2010-re – több szakaszban – elkészült az autópálya Tolna megyei szakasza is. A Nemzetközi közlekedési hálózat részét képező autópálya a Duna-völgyben észak-déli irányban a megye legfejlettebb részén épült ki.

Az új pálya területfejlesztő hatása így elsősorban a fejlett területen jelentkezik, ez további fejlesztéseket jelent a Duna mentén, ugyanakkor pedig a megye többi területe – az M9-es kiépüléséig – fejlesztő erő nélkül marad továbbra is.

Most a legfontosabb az arányos területhasználat szempontjából a középső kelet-nyugat irányú tengely kiépítése (a megye nyugati oldalán az OTrT-ből törölt M65-ös gyorsforgalmi út helyett az OTrT-ben tervezett főutak megvalósítása és az M9-es gyorsforgalmi út Szekszárd – Dombóvár, illetve Dombóvár – Kaposvár közötti szakaszának kiépítése).

1.2/k A táj terhelésének és terhelhetőségének meghatározása

Tolna megye tájhasználatára alapvetően a mező- és erdőgazdasági használat, termelés jellemző, ám ennek ellenére természetvédelmi, tájképvédelmi, vízgazdálkodási, vízvédelmi és turisztikai szempontból kiemelhetőek olyan tájegységek, tájtípusok, amelyek érzékenysége, terhelhetősége eltér a hagyományos mezőgazdasági tájhasználatától.

A megye tájterhelhetőségét az eltérő természeti adottságok az ökológiai természetvédelmi érzékenység és a hagyományos tájhasználat alapján a következő tájtípusokra osztjuk fel:

- Folyó-menti táj,
- Dombvidéki - Mezőgazdasági táj,
- Dombvidéki - Erdőgazdasági táj,
- Dombvidéki - Borvidéki táj.

Folyó-menti táj

A folyó-menti táj a Duna-folyó hullámtere, ártere, a folyó menti alacsony térszínű, zömmel mezőgazdasági hasznosítású terület. Jellemző a Duna-völgyi folyó-menti tájra a holtágak, mélyebb fekvésű vizes élőhelyek, természetes és természetközeli tájrészletek gazdagsága.

A folyó-menti táj területén fontos a felszíni vizek védelme, a holtágak többfunkciós – élővíz jellegét megőrző – vízgazdálkodása, az árvízvédelem. Figyelembe kell venni, hogy a nagyvízi meder természeti területnek minősül. A hullámtéri területek és az azokhoz szervesen kapcsolódó természetközeli élőhelyek ökológiai folyosóként az ökológiai hálózat kiemelt jelentőségű részei.

A Duna-Dráva Nemzeti Park a Duna-folyó mentén, a Sió-csatorna torkolatától délre valamennyi védelemre érdemes vízfelületet, holtágat, természetközeli területet védelem alá helyezett és összefüggő természetvédelmi területet alakított ki. Az összefüggő, folyamatos ökológiai rendszer, amely a Duna part mellett kiterjed a kisebb patakvölgyekre, erdőterületekre rendkívül változatossá teszi, gazdagítja Tolna megye tájhasználatát.

A Duna-folyó menti táj és a patakvölgyek táji terhelhetőségének meghatározó prioritásai a vízminőségvédelem, árvízvédelem, a táj- és természetvédelem és az öko-, valamint vízi turizmus.

Különösen a Duna part, valamint a gyönyörű környezetben lévő holtágak turisztikai jelentőségét kell kiemelni.

Az elmúlt években a Duna menti települések a Gemenc Rt. és a Duna-Dráva Nemzeti Park együttműködésével ökoturisztikai programokat indítottak el.

Az elfogadás előtt álló Duna-stratégia nemzetközi jelentőségű program, amely hazánk legnagyobb folyójának – és tágabb környezetének – átfogó szemléletű fejlesztését foglalja keretbe. Ez a stratégia kiemelten kezeli a vizek védelmét, a jó vízminőség elérését, valamint a biodiverzitás, az ökoszisztémák, ökológiai rendszer védelmét, azaz elősegíti a Tolna megyében lévő Duna menti táj értékeinek megőrzését is.

A települések fejlesztése – rendezése a környezetvédelem (kiemelten vízvédelem), az ökológiai hálózat, a Nemzeti Park védett természeti területei, a Natura 2000 természeti területek megőrzése mellett történhet. Ez azért fontos, mert a térség turisztikai vonzerejét biztosító természeti, táji környezet csak ebben az esetben őrizhető meg.

A Duna esetén sajátos adottság, hogy a folyó Bács-Kiskun és Tolna, azaz két megye határán folyik. Ezért is fontos, hogy az öko- és vízi turizmus fejlesztése, amely keretében – túraállomások, bemutatóhelyek, madármegfigyelő, túraútvonalak stb. létesültek – a folyó mindkét oldalán egy közös ökológiai megalapozottságú tájfejlesztési koncepció készüljön, amely a tájhasználat, tájterhelhetőség és a fejlesztés lehetőségeit, feladatait hosszú távon meghatározza.

A folyó-menti táj sok szempontból való érzékenysége határozza meg a terhelhetőséget, ezért olyan többfunkciós komplex tájgazdálkodás kialakítása fontos, amely a vízgazdálkodás, a természeti adottságokhoz igazodó tájhasználat, a tájképi, természeti értékek védelmének prioritásával biztosítja a Duna-menti települések természeti erőforrásainak fenntartható használatát biztosító környezetkímélő fejlesztését.

Dombvidéki - Mezőgazdasági táj

Tolna megye területének meghatározó része hagyományosan árutermelő gazdálkodást szolgáló mezőgazdasági táj, ahol az enyhébb lejtésű területeken a szántóföldi művelés – növénytermesztés – a meghatározó. A korábban jelentős állattartás visszaesése következtében visszaszorult a gyeperterület (rét, legelő) területe és csökkent a szőlők és gyümölcsösök kiterjedése is annak ellenére, hogy Tolna megye kiváló termőhelyi adottságokkal rendelkezik.

A korábbi évszázadokban, évtizedekben, egészen a 20. század második felének közepéig a mezőgazdasági táj elválaszthatatlan volt a településektől, mert a települések fejlődésében a mezőgazdasági termelés meghatározó volt.

Ma egyrészt csökkent a gazdasági ágazatok között a mezőgazdaság súlya és a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma is erősen lecsökkent, a táj fenntartásában az ember természetközeli környezetének megőrzésében azonban a mezőgazdaságnak az eddigieknél is nagyobb szerepe van.

Tolna megyében igen nagy kiterjedésű az országosan kiválónak minősíthető kiváló termőhelyi adottságú szántóterület, így a megye mezőgazdasági területei egyértelműen kedvezőnek minősíthetők.

Tolna megye változatos felszíne következtében rendkívül gazdag patakokban, folyóvölgyekben. A patakvölgyek egy részén gyeperterület – többnyire egykor legelőnek használt – területek vannak, illetve az országos átlagot meghaladó mértékben létesültek a vízfolyásokon vízfelületek, víztárolók, horgász- és halastavak. Ezek a rétek, illetve tavak nagyobb részben a rendszerváltást követően magántulajdonba kerültek a szomszédos mezőgazdasági területekkel együtt.

Ebben a bonyolult tulajdonosi szerkezetben nehezen érvényesíthetők mind a vízminőségvédelem, mind a szakszerű tájhasználat követelményei. Az intenzíven művelt szántóterületek sok esetben alig néhány méterre megközelítik az élővilág és a mikroklíma szempontjából fontos szerepet játszó vízfelületeket, az értékes természetközeli élőhelyeket, amelyek egy része Natura 2000 természet-megőrzési terület.

Ezek a területek a természetvédelmi érdekeket kell elsődlegesen érvényesíteni a táj fenntartása során és a településrendezési tervekben szélesebb védősávot kell a tavak mentén szabályozni.

A mezőgazdasági táj többi területeinek terhelhetőségében a termőföld védelmének prioritását kell érvényesíteni. Biztosítani kell a mezőgazdasági majorok, telephelyek rendeltetésüknek megfelelő használatát és fejlesztési lehetőségét.

A borvidéki területeken kívül is biztosítani kell a tolnai tájra jellemző szőlőhegyi tájalelemek védelmét és fennmaradását.

Megyei program keretében kell élővé tenni, megerősíteni a kisüzemi jellegű szőlő- és gyümölcstermesztést, a népi építészeti értéket jelentő pincefalvak, présházak, pincék megőrzését, tájjellegű átépítését és a borturizmus tervszerű fejlesztését.

Az utóbbi húsz évben monokultúras nagyüzemi művelésű szántóföldi területek kiterjedése tovább növekedett és nőtt az egybeszántott területek nagysága is. A fátlan, mezővédő erdősávoktól, fasoroktól mentes területeken igen nagymértékű a víz, illetve száraz tavaszon – mint például 2011-ben – a szélerózió. Az értékes termőtalaj pusztulásának fékezése, a kedvező mikroklíma, a biodiverzitás visszaállítása érdekében feltétlenül szükséges a mezőgazdasági utak mentén fasorok, mezővédő erdősávok telepítése, valamint a nagy, több tíz, illetve száz hektáros egybefüggő szántóterületek erdősávokkal történő megszakítása.

A településrendezési tervek külterület szabályozási munkarészeiben kell a szükséges fasorokat, mezővédő erdősávokat betervezni.

Dombvidéki - Erdőgazdasági táj

Tolna megye erdősültsége a Dél-Dunántúlon a legkisebb. A védett természeti területeken, Duna-Dráva Nemzeti Parkon és a Tájvédelmi Körzeten kívül eső erdők az árutermelést szolgálják. Az erdő évezredek óta meghatározó a tolnai tájban és jelentősége egyre nő. A hatályos megyei területrendezési terv és az OTTrT is szerény nagyságú – főleg homokos talajú – területeket javasol erdősítésre, elsősorban a minél nagyobb és összefüggő erdőségek kialakítására, amelyek az élővilág, a biodiverzitás szempontjából is fontosak.

Az erdő az élővilág legösszetettebb és leggazdagabb rendszere, amelynek klimatikus hatásai az erdőterületeken kívül is érezhetők.

Különösen most a klímaváltozás korában azért is fontos az erdőterületek növelése, hogy az emberek és az állat- és növényvilág számára kedvező életfeltételek megmaradjanak.

Meghatározó jelentőségű az erdő gazdasági haszna, a vadászat és az ökoturizmust megteremtő környezeti adottsága, azonban rendkívül fontos, hogy fokozatosan álljanak át az erdészetek, erdőművelők is a „többgenerációs”, az erdő fás növényzetét folyamatosan megtartó ún. „szálaló” erdőművelésre, erdőgazdálkodásra. Hosszabb távon ez a tarvágást felváltó szálaló erdőgazdálkodás folyamatos bevételt, hasznót jelent az erdőművelőknek és ugyanakkor az erdő táj, természeti, ökológiai, éghajlati, élőhely védelmi funkciót is megőrzi.

Az erdőterületek használhatósága, terhelhetősége is kedvezőbb a folyamatos faborítás esetén.

Az erdőgazdasági területeken a meglévő vizes élőhelyeken a természetvédelmi érdekeket kell elsősorban érvényesíteni a tájfenntartás során. Az erdőgazdasági táj többi területén a talaj (termőtalaj), a fás növényzet és az élővilág (élőhelyek) védelmének prioritását kell érvényesíteni. A gyulaji és gemenci erdők különleges értékét a vadban való gazdagságot a vadgazdálkodás, vadászat fejlesztésével, az öko- és a vadászturizmus feltételeinek környezetkímélő kialakításával kell megőrizni.

Dombvidéki - Borvidéki táj

Tolna megye területén két borvidék a Szekszárdi és a Tolnai borvidék helyezkedik el. A mezőgazdasági tájról szóló elemzésben említettük, hogy a korábbi évszázadokban – a 20. század közepéig – Tolna megye csaknem valamennyi településéhez tartozott szőlő- és gyümölcssterület. A művelt szőlőhegy csaknem Tolna megye jelképe volt. A 21. század elejére a szőlőtermesztés erősen visszaesett – Magyarországon egyharmadára csökkent a szőlő negyven év alatt – s a csökkenés Tolnában is látványos volt. Az egykori szőlőhegyek a városok közelében beépültek, fokozatosan lakóterületté alakultak, egy-egy

kedvező tájképi adottságú település, tó közelében pedig hétvégi házas, üdülő jellegű területek alakultak ki. A szőlőhegyek többsége azonban bebozótosodott, beerdősödött.

A borvidékekbe tartozó települések közül is több településen már nem lehet szőlőtermesztésről beszélni. Tekintettel arra, hogy a művelt szőlőhegy, szőlőültetvény történeti, esztétikai, településszerkezeti, építészeti, turisztikai szempontból is az egyik leggazdagabb, legvonzóbb tájelem, tudatosan támogatni kell a borvidéki tájra jellemző szőlőhegyi tájelemek fennmaradását és elsősorban a szőlőművelést.

Megyei program keretében meg kell erősíteni a kisüzemi, családi jellegű szőlő- és gyümölcstermesztést, a népi építészet értékes elemeit jelentő pincefalvak, prэшázak, pincék megőrzését és kiemelten támogatni kell a minőségi borturizmus fejlesztését.

A településrendezési tervekben le kell határolni a legjobb minőségű termőhelyeket és a történeti, építészeti, termelési, turisztikai, tájképi szempontból értékes dűlőket és egyedi szabályozással biztosítani kell ezeknek a különleges táji, termelési és borturisztikai értéket jelentő szőlőhegyek, szőlőhegyi tájrészletek fennmaradását.

2. A MEGYÉT ÉRINTŐ TERVEZÉSI-FEJLESZTÉSI KÖRNYEZET ÁTTEKINTÉSE

2.1 A megyét érintő ágazati koncepciók, területfejlesztési elképzelések és hatályos területi tervek áttekintése

2.1/a Az OTK megyét érintő vonatkozásai

A megyei koncepció készítéséig az OTK kidolgozás alatt álló munkaanyagát ismerhette meg a megyei tervezéssel foglalkozó munkacsoport. A véglegesnek nem tekinthető OTK véleményesítését elvégeztük és konkrét megyét érintő kérdésekre is rávilágítottunk. A NGM részére megküldött véleményt ezen fejezet alatt kívánjuk megjeleníteni:

„Tolna megyét közvetlenül érintő megállapítások, észrevételek, javaslatok:

A „2.1.14 Energiafüggőség kontra fenntartható energiapolitika” fejezeten belül enyhe utalás jelenik meg (42. oldal) arra vonatkozóan, hogy Magyarország villamosenergia-termelésének több mint 42 %-át a Paksi Atomerőmű biztosítja.

A „5.2.7 Természeti erőforrásokra alapozott növekedés övezetei: Víz, termőföld, ásványkincs, táji érték” fejezeten belül kartogramos megjelenítés található (164. oldal) „Értékes természeti erőforrások: bányászat és energetika” címmel, ahol véleményünk szerint nem kellő nemzetgazdasági hangsúllyal jelenik meg az atomerőmű és a tervezett erőmű és erőműfejlesztés.

Indoklás:

A Kormány 1194/2012. (VI.18) határozatával döntött a Paksi Atomerőmű telephelyén létesülő új atomerőművi blokkal (blokkokkal) kapcsolatos további feladatok meghatározásáról. A Kormány a Paksi Atomerőmű területén létesülő új atomerőművi blokk (blokkok) megvalósítását a nemzetgazdaság szempontjából alapvetően szükséges beruházásnak tartja. A fejlesztés Tolna megye szempontjából – a nemzetgazdasági célokon túl – gazdasági és társadalmi szempontból is kiemelten fontos. A Kormányhatározat is utalást tesz arra (10. pont), hogy meg kell vizsgálni a tervezett

beruházásban a magyar vállalkozások minél nagyobb mértékű részvételének lehetőségét, továbbá a határozat (13. pont) kitér a műszaki-tudományos felkészülés fontosságára, külön kutatás-fejlesztési célprogram indítására, valamint a fejlesztéshez szükséges további humán erőforrás megteremtésére, különös tekintettel a szak-és felsőoktatási képzés fejlesztésére.

A véleményezésre megküldött anyagban több utalás is található a „Duna Régió Stratégia” környezetpolitikai és gazdaságfejlesztési céljaira (20. oldal), illetve a Duna térség fejlesztésére (133. oldal). Véleményünk szerint nem kellő nemzetgazdasági hangsúllyal jelenik meg a Duna térség fejlesztése a munkaanyagban, annak egyes fejezeteiben.

Indoklás:

Az EU makro –regionális stratégiai fejlesztése (Duna Régió Stratégia) nemcsak Magyarország, de az Európai Unió számára is kulcsfontosságú. A komplex környezetpolitikai és gazdaságfejlesztési célú beavatkozások jelentős mértékben csökkentik Tolna megye országon belüli periférikus szerepéből fakadó hátrányos helyzetét. Tolna megyében a Duna menti települések és vonzáskörzetük számára a tervezet fejlesztések jelentős kitörési pontot jelentenek a gazdaságfejlesztés tekintetében.

A véleményezésre megküldött munkaanyag „2.1.17 Területileg erősen koncentrált turizmus” fejezeten belül említés szintjén jelenik csak meg (46. oldal), hogy „a magyar gasztronómia, a bor- és pálinka kultúra világhírű”. A későbbi fejezeti részekben sem találtunk jelentősebb utalást Tolna megye és az ország szempontjából is jelentős Szekszárdi borvidékre, Tolnai borvidékre. A munkaanyagban (166. oldal) szerepel egy rekreációs körzeteket szemléltető kartogram, ahol megjelennek a borvidékek. Sajnálatos, hogy a kartogram semmilyen megkülönböztetést nem tesz borvidék és borvidék között. Szerencsés lenne a borvidékek kartogramos megjelenítését átgondolni, valamint a jelentősebb borvidékeket külön kiemelni.

A „5.2.7 Természeti erőforrásokra alapozott növekedés övezetei: Víz, termőföld, ásványkincs, táji érték” fejezeten belül kartogramos megjelenítés található (164. oldal) „Értékes természeti erőforrások: bányászat és energetika” címmel, ahol véleményünk szerint megjelenik érintőlegesen Tolna megye szempontjából Nagymányok, mint ásványi nyersanyag (szén) gazdálkodási térség. A dokumentumban azonban nem találtunk egyértelmű stratégiai utalást arra, hogy nemzetgazdasági szinten az ásványi nyersanyagok újbóli bányászatára, feldolgozására megindul az újraiparosítás. A főbb irányokat ezen a területen fontos lenne szerepeltetni, hiszen az érintett térségek gazdaságfejlesztésére, foglalkoztatottságára komoly hatást gyakorol.

A megyét érintő egy oldalas fejezetben a „Pozicionálás” részben kérnénk módosítani a „torzíttja a megye gazdasági mutatóit” szövegrészt a téríti el a megye gazdasági mutatóit szövegrészre. a „Fejlesztési irányok” részben kérjük módosítani a „műszaki felsőfokú képzés (villamos mérnök) indítása” szövegrészt a Paksi Atomerőmű fejlesztéséhez kapcsolódó szak- és felsőoktatási képzés biztosítása szövegrészre.

A munkaanyagban „5.5 Összekapcsolt terek: az elérhetőség megújuló rendszere” fejezeten belül (182. oldal) „A közlekedési hálózatok térszerkezete” elnevezésű kartogramon ábrázolt tervezett nagysebességű vasút úgy jelenik meg, hogy Tolna megye

határát súrolja. Ismereteink szerint több alternatíva is vizsgálat tárgya, de mindenképpen indokolt a hálózatba a Pécs-Dombóvár-Tamási tengely bekapcsolása. A Tamási kistérség periférikus elszigeteltségét a 2030-ig tervezett gyorsforgalmi úthálózat sem fogja érdemben javítani, ezért különösen kívánatos Tolna megye szempontjából, hogy a vasúthálózat fejlesztése érintse Dombóvár-Tamási térségét.”

2.1/b A megyét érintő kiemelt térség területfejlesztési tervei

Tolna megye területén országos szinten kiemelt térség nem található. Tolna megye fejlesztése kapcsán fontosnak érezzük, hogy a megyén belül hosszú évtizedek óta jelen lévő területi különbségeket a fejlesztési források által biztosított lehetőségek leghatékonyabb felhasználásával biztosítani tudjuk. Az egyik legfontosabb Európai Unió irányelv a területi különbségek csökkentése. Tolna megye leghátrányosabb kistérsége a Tamási kistérség, melynek folyamatos felzárkóztatását a megye többi kistérségének fejlesztésével együtt kell biztosítani.

A megyei koncepcióban a perifériára szorult LHH-s Tamási kistérséget jelöltük ki, mint kiemelt térség. A kistérségre az elmúlt években számos fejlesztési program készült. Az LHH-s kistérség legfrissebb, hatályos területfejlesztési tervei:

Utoljára 2005-ben készült átfogó az egész kistérség területét felölelő helyzetértékelés, stratégiai program és operatív program. A dokumentumok áttekintése alapján megállapítható, hogy ezen anyagok teljes körű aktualizálására lesz szükség az előttünk álló egy, másfél évben, annak érdekében, hogy a Tamási kistérség megyén belüli hátránya integrált fejlesztésekkel ledolgozható legyen.

2.1/c Az Országgyűlés és a Kormány által jóváhagyott és az egyéb ágazati fejlesztési stratégiáknak a megyére érvényes vonatkozásai

Még kidolgozás alatt van, feltöltése később várható!

2.1/d A hazai, az adott megyével szomszédos, azonos térségi szintű térségek és/vagy külföldi közigazgatási egységek területfejlesztési koncepcióinak és programjainak a megyére vonatkozó üzenetei

Még kidolgozás alatt van, feltöltése később várható!

2.1/e Az OTrT és a területrendezési terv(ek) megyét érintő vonatkozásai

Tolna megye hatályos területrendezési terve az Országos Területrendezési Tervről (OTrT) szóló 2003-ban elfogadott XXVI. törvény figyelembevételével készült.

E törvényt 2008-ban a Magyar Országgyűlés módosította.

A módosítás szükségességét indokolta a felgyorsult területi folyamatok, a közlekedési infrastruktúra hálózat fejlődése, a Nemzeti Erdőtelepítési program elkészítése, a kiváló termőhelyi adottságú szántó- és erdőterületek kijelölése, az Országos Ökológiai Hálózat felülvizsgálata, a Natura 2000. európai közösségi jelentőségű természetvédelmi területek rendelettel való meghatározása.

A módosítás során az országos területfelhasználási kategóriák rendszere nem változott meg, csak az ábrázolható terület minimális nagysága és a lehatárolás pontossága változott.

Az országos területfelhasználási kategóriák lehatárolása azonban az Ország Szerkezeti Tervében jelentősen változott.

Jelentős mértékben érinti a megyei területrendezési tervet, hogy módosultak a kiemelt térségi és megyei területfelhasználási kategóriák, mivel megszűnt a külterjes és belterjes mezőgazdasági térség, illetve a mozaikos területhasználatú térségek ábrázolhatósága érdekében bővebb tartalmat kapott a vegyes területfelhasználású térség.

A 2003-ban elfogadott OTTrT az erdőterületeket „jelképesen” ábrázolta és egyáltalán nem jelölt ki Tolna megyében vegyes területfelhasználású térséget.

A jelenleg érvényes OTTrT a térségi területfelhasználást – az Ország Szerkezeti Tervében – pontosabban határozta meg, mint a 2003-as országos terv, ami alapján készült a jelenleg hatályos megyei területrendezési terv.

Az erdőgazdasági térség jelentős mértékben pontosodott. Összefüggő erdőterületeket Paks és Németskér, Miszla, Kisszékely, Nagyszékely határában, Tamási és Gyulaj, valamint Kurd, Csibrák, Dúzs, Lengyel, Mucsi és Szekszárd, Grábóc, Szálka területén jelöl az Ország Szerkezeti Terve. Ez az ország jövője, a klímaváltozás elleni védekezés, a tolnai táj élővilágának gazdagsága szempontjából fontos szabályozás.

Komoly előrelépés, hogy részint az egykori szőlőhegyi, azaz intenzívebben beépített, kertészetileg hasznosított külterületi részeket az új OTTrT vegyes területfelhasználási térségnek jelöli. Így a Dunaföldvár és Bócske közötti szőlős-gyümölcsös területet, Gyöngy körzetét, a Szekszárdi borvidék szőlőhegyi területeit, valamint Závod, Kisvejske, Nagyvejske, Mucsfa gyümölcstermő vidékét és Nagydorog-Gyöngy magasabban fekvő területeit sorolja vegyes térségbe az OTTrT.

A közlekedéshálózat szempontjából igen lényeges, hogy az új OTTrT-ben már nem szerepel az M65 gyorsforgalmi út, amely az M6-oshoz hasonlóan csak a megye nyugati részén teremtett volna kapcsolatot Észak- és Dél-Dunántúl, illetve Észak- és Dél-Európa között.

Az M65-ös helyett egy Dombóvár-Székesfehérvár irányába haladó főutat tartalmaz az országos terv egyrészt a mai 61 számú főút nyomvonalán.

Sajnos a megye középső részének megújulásához nélkülözhetetlen kelet-nyugat irányú főútra az OTTrT nem tesz javaslatot. Ez a kelet-nyugati irányú közúti kapcsolatot északon nagyrészt a megyehatáron kívül haladó 61 számú főút, az átlós irányú 65 számú főút és szintén a nagyrészt megyén kívül haladó M9-es gyorsforgalmi út teremti meg. Ezek az utak azonban belső kistérségi közlekedést, illetve a megye keleti és nyugati része közötti kedvezőbb kapcsolatot csak részben segítik.

Az erdőterületekhez hasonlóan az új OTTrT pontosabban tartalmazza a kiváló termőhelyi adottságú szántóterület övezetét is. Az új országos terv különösen a Duna mellett Madocsa, Gerjen, Tolna, Bogyzsló és Bátaszék térségében jelöl új kiváló termőhelyi adottságú szántóterület övezetét. Ez azért fontos, mert az OTTrT törvényi szabálya ebben az övezetben csak kivételesen, egyéb lehetőség híján enged beépítésre szánt területet kijelölni.

Feltűnően sok kisebb-nagyobb területű vízgazdálkodási térséget jelöl az OTTrT, amelyek nagy része a hatályos megyei területrendezési tervben is szerepel, ezért ezek érvényesítése a felülvizsgálat során teljesíthető. A vízgazdálkodási térség vízfelületeinek nagyobb része meglévő tó, víztározó, újabb tavak létesítésével a táj természetközeli jellege, tájképi vonzereje is gazdagodik.

Új irány az OTTrT-ben, hogy a 2003-as tervhez képest pontosabban, földrajzilag indokoltabban és jóval több helyen jelöl vegyes területfelhasználású térséget.

Az Országos Területrendezési Terv (OTTrT) övezetei:

Az OTTrT módosítása során megszűnt a kiemelten fontos érzékeny természeti övezet.

Új országos övezetként került bevezetésre a kiváló termőhelyi adottságú erdőterület, országos jelentőségű tájképvédelmi terület, a kulturális örökség szempontjából kiemelten kezelendő terület, az ásványi nyersanyag gazdálkodási terület, az együtt tervezhető térségek övezete és a kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi terület övezete.

A kiemelt térségi és megyei tervekben az országos ökológiai hálózat részeinek a megnevezése megváltozott, bevezetésre került az erdőtelepítésre alkalmas terület, a világörökség és világörökség-várományos terület, valamint a történeti település terület.

A törvénymódosítás során új bekezdéssel bővült az övezeti szabályozás, amely szerint az országos övezeteket, továbbá a kiemelt térségi és megyei övezeteket területi érintettség esetén a kiemelt térségi és megyei területrendezési tervben alkalmazni kell.

Az új országos ökológiai hálózat övezete következtében a kiemelt térségi és megyei övezetek számát négyről háromra csökkentette, ugyanakkor az országosan lehatárolt területek nagysága 12%-kal (!) növekedett, így a védettségi szint is jelentősen megerősödött.

Az OTTrT módosítása során Tolna megyében az Országos Ökológiai Hálózat övezete területi kijelölésében jelentős változás nem történt. A nagyobb, értékes, összefüggő erdőterületek, a Duna és a Sió (Sárvíz) menti védett területek, a nagyobb összefüggő erdőségek és a természetközeli élőhelyekben gazdag patak völgyek tartoznak a magterület, ökológiai-folyosó, puffertérület övezetébe.

A kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek övezete növekedett, a kiváló termőhelyi adottságú szántóterület a magasabb dombos vidék kivételével a megye csaknem valamennyi részén megtalálható.

Az OTTrT kiváló adottságú erdőterület övezet nem szerepelt a 2003-ban elfogadott törvényben, ezért a megyei területrendezési tervben és a településrendezési tervek készítésekor ezt fokozottan figyelembe kell venni. Tolna megyében viszonylag kevés a kiváló termőhelyi adottságú erdőterület.

Országos komplex tájrehabilitációt igénylő terület övezete nincs Tolna megye területén a módosított OTTrT-ben. Országos jelentőségű tájképvédelmi terület övezete viszont igen. A Duna mentét, Szekszárd, Bonyhád, valamint Tolnai-hegyhát térségét sorolta az OTTrT a tájképvédelmi övezetbe.

Szintén új övezet a kulturális örökség szempontjából kiemelten kezelendő terület övezete. Tolna megye területén a Duna-völgyi települések (LIMES), Szekszárd, Bonyhád, Dombóvár, Tamási, Regöly, Hőgyész, Pári, Ozora, Simontornya tartozik ebbe az országos övezetbe.

A kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség védelmi terület övezete csak kisebb foltokban a Duna mentén érintik Tolna megye területét.

A felszíni vizek vízgyűjtő területének övezete csak a Szekszárd alatt fekvő Sárközben érinti a megye területét.

Ásványi nyersanyag gazdálkodás terület övezete a megye több településén figyelembe veendő.

Az új övezet a „együtt tervezhető térségek övezetét” a vizsgálatunkban urbanizálódó tájként értékelt Szekszárdi település együttesre jelölte ki az OTTrT.

Kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi terület övezetét két településre Simontornya várost és Medina községet határozta meg az új országos területrendezési terv.

A természeti adottságok, a társadalmi és gazdasági mozgások valamint vonalas létesítmények „nem ismernek” megyehatárokat.

Az adott tájegységek, gazdasági területek átnyúlnak a megyét körülvevő Fejér, Somogy, Baranya valamint Bács-Kiskun megyébe. Ez utóbbi esetében is a Duna is inkább összeköt mint szétválaszt.

ugyanakkor a közúti és vasúti hálózatok, energetikai hálózatok (gáz, villany) szerves kapcsolatot képeznek a környező megyék között.

Gazdasági, kereskedelmi és szolgáltatás igénybevételéhez is jellemzőbb a közeli és nagyobb települések elérhetősége, mint a megye struktúráján belül maradás.

Tolna megye Területrendezési Tervének módosítása során a Tolna Megyei Közgyűlés 2/2012. (II. 17.) közgyűlési határozatának 4.2.) pontja tartalmazza, hogy „a rendelettel elfogadott területrendezési tervben foglaltak és a határozattal elfogadott általános célok és ajánlások a megye fejlesztési koncepciójába, programjaiba beépüljenek.”

A közgyűlési határozat 4.6.) pontja foglalja össze a térségi mellékúthálózat tervezett elemeit, a térségi mellékúthálózat tervezett elkerülő szakaszait, valamint a tervezett új útkapcsolatokat:

„Térségi mellékúthálózat tervezett elemei:

- Paks (6. sz. főút) – Nagydorog – Tamási (61. sz. főút) (a 6232j út felhasználásával)
- Bátaszék (M6) – Mőcsény – Bonyhád – M9 (5603j út felhasználásával)
- Hőgyész (65. sz. főút) – Dombóvár (61. sz. főút) (5632j út felhasználásával)
- Iregszemcse (65. sz. főút) – Ozora – Simontornya (61.sz. főút) (6407j út felhasználásával)
- Dunaföldvár (6. sz. főút) – Mezőfalva – Seregélyes (62. sz. főút) (6228j út felhasználásával)
- Igal – Lápafő – Szakcs – Kocsola (6507j. út felhasználásával)

Térségi mellékúthálózat tervezett elkerülő szakaszai:

- Ozora (6407j. úton)
- Nagyszokoly (6407j. úton)
- Paks (6231j. és 6232j. úton)
- Bátaszék (tehermentesítő elkerülő út a Bonyhádi út és az 56.sz. főút között)

Tervezett új útkapcsolatok:

- Belecska – 61. sz. főút (a Paks - Nagydorog – Tamási térségi jelentőségű mellékút részeként)

- Miszla – Sárszentlőrinc között (a Paks - Nagydorog – Tamási térségi jelentőségű mellékút részeként)
- Kalaznó – Sárszentlőrinc között (a Hőgyész – Sárszentlőrinc térségi jelentőségű mellékút részeként)
- Dunaföldvár (6229j. út) – 61. sz. főút
- Tolna – 5112j. út – Fadd-Dombori komp
- Bölcske (51362j. út) – 6. sz. főút
- Paks – Dunakömlőd (6231. j. út és Dunakömlőd között)
- Gerjen – Paks
- Fácánkert (51164j. út) – 63. sz. főút
- Szedres elkerülő utak (63. sz. út – 6316. j. út és 63. sz. út – 6235. j. út között)
- Németskér – Alap (61. sz. főút)
- Bikács – Györköny
- Pusztahencse – 6233j. út
- Tengelice – 6234 és 6235j. utak összekötése
- Bogyiszló – Szekszárdi kikötő – 51369j. út
- Decs – Pörböly
- Báta – Pörböly
- Báta – Alsónyék
- Báta – Dunaszekcső
- Mőcsény – Cikó
- Szálka – Grábóc
- Szálka – Mőcsény
- Szálka – Alsónána
- Cikó – Hidas
- Cikó – Ófalu
- Csibrák - Szakály
- Kismányok – 5605j. út
- Izmény – Aparhant
- Izmény – Lengyel
- Nagyvejke – 6535j. út
- Felsőnána – Kistormás
- Udvari – Alsópélpusztá
- Szárazd – Diósberény
- Nagyszékely – 6317j. út
- Nagyszékely – Kisszékely
- Kisszékely – Sárszentlőrinc
- Miszla – 6312j. út
- Ozora – Lajoskomárom (Külsősáripusztá)
- Gyulaj – Dalmand
- Gyulaj – Kocsola
- Koppányszántó – Értény
- Értény – Bedegkér
- Újireg – Iregszemcse

A közgyűlési határozat 4.7.) pontja alapján Tolna Megyei Önkormányzat Közgyűlése támogatja a Pörböly – Gemenc – Bányafok keskeny nyomtávú vasútvonal meghosszabbítását Szekszárd vasútállomásig.

A közgyűlési határozat 1. sz. melléklete a következő általános célokat fogalmazza meg:

MEZŐGAZDASÁGI TÉRSÉG

Az OTTrT szerint mezőgazdasági térség olyan területfelhasználási kategória, amelybe elsősorban mezőgazdasági művelés alatt álló területek tartoznak. Mezőgazdasági térség területfelhasználási kategóriába sorolja a terv azokat az összefüggő térségeket, ahol a mezőgazdasági termelés távlatban is meghatározó marad és az erdőterületek aránya távlatban sem éri el a 10-15%-ot. A megyében a termőhelyi adottságok a mezőgazdasági árutertermelés szempontjából az országos átlagnál kedvezőbbek, amit igazol, hogy a megye területén kiemelkedő nagyságú az OTTrT szerinti kiváló termőhelyi adottságú szántóterület. A megye tájgazdálkodásában a mezőgazdaságnak a jövőben is meghatározó szerepe lesz, így a jó minőségű termőföldek védelmét biztosítani kell. A mezőgazdasági tájhasználat prioritását hangsúlyozza a Térségi Szerkezeti Terv a megye nyugati részén Dombóvártól, illetve Tamásitól északra lévő árutertermelő gazdálkodásra kedvező, lankás, dombvidéki térségben, továbbá a Mezőföld déli részén, valamint a Dunavölgyi alföldi területeken és a borvidékek kiemelkedő értékű részein. A mezőgazdasági térség természetvédelmi oltalom alatt nem álló, az ökológiai hálózathoz nem tartozó árutertermelő gazdálkodásra alkalmas mezőgazdasági területeit a településrendezés során általános mezőgazdasági terület területfelhasználási egységbe indokolt sorolni. Ezen területfelhasználási egység területén a településrendezés eszközeivel is biztosítani kell a családi és üzemi méretű agrárgazdaság fejlesztési lehetőségeit. Meg kell akadályozni a termőföldek felaprózódását, a jó minőségű termőföldek művelésből való kivonását, a mezőgazdasági birtokközpontok, majorok mezőgazdaságtól eltérő, más célú hasznosítását. A szántóföldi növénytermesztésre kevésbé alkalmas területeken ösztönözni kell a gyümölcstermesztést, gyepgazdálkodást és ezzel összefüggő állattenyésztést. Ösztönözni kell továbbá a környezetkímélő biogazdálkodást is, amely számára a megye kiváló adottságokkal rendelkezik. A megye borvidéki területein – Szekszárdi és Tolnai borvidék– elsősorban I. osztályú szőlőkataszteri területeken ösztönözni kell a szőlőterületek védelmét, megújítását és a borturizmus fejlesztését. Kiemelten támogatandó a mezőgazdasági termékek helyben történő értékesítése és a megyében történő feldolgozása és a borvidékekkel közösen az agrárturizmus kiszélesítése. Biztosítani kell a mezőgazdasági majorok, üzemközpontok hagyományos funkciójuknak megfelelő fejlesztési lehetőségét, új családi birtokközpontok, mezőgazdasági üzemközpontok (majorok) kialakításának településrendezési feltételeit. A megye jó termőhelyi adottságú mezőgazdasági területein meg kell akadályozni a talaj fizikai, kémiai és biológiai degradációját, a vízerózió, defláció okozta károkat. Ennek érdekében a meglévő külterületi fasorokat, mezsgyéket meg kell őrizni, és a tájkép változatosságát is növelő, a talaj védelmét biztosító és vízháztartási viszonyait javító mezővédő erdősávokból, fasorokból álló zöldfolyosó hálózat kialakítását ösztönözni kell. A mezőgazdasági területek megközelíthetősége a gazdálkodás egyik alapfeltétele, ezért a külterületi dűlőutak rendszeres karbantartásáról, legalább az egyes határrészek megközelítését szolgáló fő feltáró utak stabilizálásáról, a vízelvezető árkok tisztán tartásáról gondoskodni kell. Támogatni kell az integrált, kímélő jellegű talajművelési, tápanyag-gazdálkodási és növényvédelmi eljárások alkalmazását. A termőhelyi adottságokat – a környezetvédelem figyelembevételével – intenzív gazdálkodással a legteljesebb mértékben indokolt kihasználni jó minőségű agrártermékek előállításával, magas színvonalú helyi feldolgozásával és a termelők érdekeit érvényesítő értékesítésével. A természetvédelmi oltalom alatt álló, az ökológiai hálózat részét képező, egyben a Natura 2000 területeken lévő mezőgazdasági területeket a településrendezés eszközeiben korlátozott használatú mezőgazdasági területfelhasználási egységbe célszerű besorolni. Korlátozott használatú mezőgazdasági területeken – meghatározóan

gyepek, fás legelők – a gazdálkodást össze kell hangolni a természetvédelmi, ökológiai érdekekkel. Ezzel összhangban biztosítani kell a védett természeti értékek megőrzését, az ökológiai hálózat biológiai sokféleségét, fejlesztési lehetőségét, a Natura 2000 területek jelölő növény- és állatfajainak, élőhelyeinek, a védett növénytársulásoknak a megőrzését. A korlátozott használatú mezőgazdasági területeken olyan építmények kialakítása javasolt, amelyek a védett területek fenntartását szolgálják, a védelmi célokkal összhangban vannak. A gyepterületek, fás legelők fenntartását extenzív legeltetési állattartással indokolt fenntartani. A több funkciós – multifunkcionális – mezőgazdaság elvének megfelelően támogatni kell a mezőgazdasági területekhez kötődő, az agrárgazdasággal, a természeti területek fenntartásával összhangban levő agrárturizmus fejlesztését is. A természetvédelmi célú, a táj történeti karakterét őrző környezetkímélő tájgazdálkodás összehangolható a borturizmussal, a lovasturizmussal, a bemutatással, ismeretterjesztéssel, génmegőrzéssel és az ezekhez kapcsolódó ökoturisztikai fejlesztésekkel. A táj- és természetvédelmi, környezetvédelmi prioritású tájgazdálkodást szolgálja a kiemelten érzékeny természeti területek (Magas Természeti Értékű Területek), a nitrátérzékeny területek környezetkímélő fenntartása, a megye tájszerkezetében meghatározó törendszerek (halastavak, horgásztavak) többcélú hasznosítása. A halgazdálkodás, horgászat mellett ezek a törendszerek az ökológiai hálózat értékes területei, turisztikai-rekreációs területek és a tolnai tájat gazdagító, a tájszerkezet változatosságát növelő vízterületek is. A települési területekhez térben és funkcionálisan szervesen kapcsolódó szőlőhegyek, volt zártkertek területeit a településrendezés eszközeiben kertes mezőgazdasági területként indokolt szabályozni. Ezen sajátos tájkarakterű és funkciójú tájszerkezeti egységek területén a történeti hagyományoknak megfelelően a szőlő-gyümölcs-kertgazdálkodás fenntartása kiemelt cél. A már kialakult szőlőhegyeken kívül további kertgazdálkodási célú területek kijelölése nem indokolt, mivel a kertes térségekben jelentős ingatlan túlkínálat van. A szőlőhegyeken a kialakult telekszerkezet megőrzésére és a pihenési funkciót is magában foglaló gazdasági épületek rendezett, tájbaillő kialakítására vonatkozó szabályozásra kell ösztönözni a településeket. A mezőgazdasági térségre vonatkozó területrendezési irányelveket szervesen kiegészítik a III. Nemzeti Környezetvédelmi Program következő intézkedései is: Az agro-ökológiai adottságokhoz illeszkedő, környezetbarát gazdálkodás alkalmazása (pl. környezetbarát és tájkímélő agrotechnika, vetésforgó, vetésszerkezet, tápanyagellátás, öntözés alkalmazása; erózióvédelem; integrált növényvédelem; tarlóégetés elkerülése). Talajvédő gazdálkodás megvalósítása, a talaj-degradációs tényezők megelőzése, mérséklése, a talaj vízháztartási képességének javítása (kapcsolódik a környezetbarát mezőgazdasági gyakorlathoz). A tisztított szennyvíz és szennyvíziszapok szakszerű mezőgazdasági felhasználása. Mezőgazdasági üzemek energia-hatékony korszerűsítése, megújuló energiaforrások alkalmazása. A termőföld igénybevételel megvalósuló beruházások során a talajvédelmi szabályok betartása (a beruházással, építéssel érintett területek humuszos termőrétegének megmentése, illetve a környező talajok minőségének megóvása).

ERDŐGAZDÁLKODÁSI TÉRSÉG

Erdőgazdálkodási térség az OTTrT fogalommeghatározása szerint: „országos, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervekben megállapított területfelhasználási kategória, amelyben olyan meglévő erdőterületek, valamint erdőtelepítésre alkalmas területek találhatók, amelyek erdőgazdálkodásra való alkalmassága termőhelyi viszonyaik alapján kedvező és az erdőtelepítés környezetvédelmi szempontból is szükséges vagy indokolt.” A

megye területén a módosított OTrT az erdőgazdálkodási térség területét rendkívül visszafogottan és pontosan jelölte ki. A Mezőföld déli részén Németkér-Paks határában, a Tolnai-hegyhát északi részén Miszla-Kisszékely-Nagyszékely térségében, a Hegyhát déli részén Lengyel-Kurd-Dúzs-Csibrák vidékén, Tamási-Gyulaj körzetében, a Szekszárdidomság magasabb részein, valamint Gemenc védett, Nemzeti Parkba tartozó területein jelölt ki erdőgazdálkodási területfelhasználási térséget az új OTrT. Ez jóval kevesebb, mint az előző OTrT-ben lévő erdő, amelyet a hatályos megyei terv átvett. Jelen módosítás során az országosnál több, a hatályban lévő megyei tervnél kevesebb erdőt tartalmaz a módosított megyei területrendezési terv. A megye történeti hagyományokon alapuló mozaikos tájszerkezetének gyökeres megváltoztatása a táji értékeket csökkentené, a tolnai táj rendkívüli változatosságát szüntetné meg. Ezen indokok alapján az OTrT által megengedett pontosítási lehetőséget használva a megye térségi szerkezeti terve az OTrT által kijelölt erdőgazdálkodási térség területét 48%-kal növelte meg. Erdőgazdálkodási térségbe sorolja a térségi szerkezeti terv a meglévő erdőket, az erdőtelepítésre alkalmas területeket és a különálló erdős térségek összefüggő erdőrendszerre történő fejlesztését szolgáló területeket. Az így kijelölt erdőgazdálkodási térség területét a települések szerkezeti tervében legalább 85%-ban erdőterület települési területfelhasználási egységbe kell sorolni. Az 50 ha-nál kisebb erdőterületek ben gazdag térségeket a terv vegyes területfelhasználású térségbe sorolta. Ez a térségi területfelhasználási egység lehetőséget ad az erdőterületek és mezőgazdasági területek települési érdekeknek megfelelő rugalmasabb kijelölésére és ezzel együtt az erdőterületek növelésére is. Ez tehát a tolnai erdők növelését nem gátolja, de nem szab gátat a települések történeti tájszerkezetének, a természeti adottságokhoz igazodó mezőgazdasági tájhasználatának megőrzésének, fejlesztésének sem. Az erdőgazdálkodási térség területének jelentős része egyben az országos ökológiai hálózat területe is, részben Natura 2000 terület, védett természeti terület. Ennek megfelelően ezekben a térségekben az erdőgazdálkodást a táji-természetvédelmi, ökológiai érdekekkel összhangban kell folytatni. Az országos és térségi tájképvédelmi övezetek területén az erdőterületek növelése a gazdasági, ökológiai szempontok mellett a tájkép változatosabbá tétele, a táj turisztikai vonzásának növelése érdekében is fontos feladat. Ezen térségek területén ösztönözni kell a honos erdőállományok megőrzését, a tájidegen erdőállományok fokozatos cseréjét honos erdőállományokra, és az állandó erdőborítást biztosító természetközeli erdőgazdálkodást. A megye területén az erdős térségek a „bakancsos” turizmus célterületei. Ezért az erdők közjóléti funkcióját is hangsúlyozni kell. A megye városainak, kirándulóközpontjainak, üdülőhelyeinek térségében az erdők turisztikai célú feltárását ösztönözni kell. A természetvédelmi oltalom alatt nem álló erdők fenntartása és erdőtelepítés a folyamatos erdőborítást biztosító erdőgazdálkodási módszerek figyelembe vételével javasolt. Támogatni kell ezen erdőállományok esetében a természetes, illetve természetszerű erdők kialakítását. Tolna megyében fontos az erdőterületek vadgazdálkodási, vadász turisztikai jelentőségének hangsúlyozása is. Az erdők mozaikosságának összefüggő erdőrendszerre fejlesztése a vadeltartó képességet növelheti. A gemenci, gyulaji vadgazdálkodásnak, vadászturizmusnak már történeti hagyományai vannak és tradicionálisan összehangoltan folyik a vad- és erdőgazdálkodás. Az elsősorban az erdőkhez kötődő vadgazdálkodás, a vadászturizmus fejlesztését – az erdőgazdálkodással, természetvédelmi és közjóléti turisztikai érdekekkel összhangban – kiemelten támogatni kell. Meghatározó cél továbbá a vadgazdálkodás és erdőhöz kötődő „bakancsos” turizmus konfliktusainak megszüntetése, érdekeinek térségi szintű összehangolása, ha szükséges területi szétválasztása, térségi szintű szabályozása. A vadgazdálkodás, vadászturizmus és kiránduló turizmus térségi szintű összehangolása a többcélú erdőgazdálkodás fejlesztését a megye turisztikai-gazdasági célú fejlesztését is

szolgálhatja. Ennek keretében kiemelten fontos az erdők vadeltartó képességéhez igazodó vadlétszám szabályozása. A túltartott nagyvad állomány ugyanis az erdőket jelentősen károsíthatja. Az erdők környezetvédelmi jelentősége is meghatározó. Az erózió érzékeny területek talajvédelme mellett a levegő minőségében, a települési környezet védelmében a szerepük kiemelkedően fontos. Ezért ösztönözni kell a települések – kiemelten a városok – közvetlen környezetében az erdőterületek növelését. Az erdőgazdálkodási térségre megfogalmazott irányelvekkel a III. Nemzeti Környezetvédelmi Program következő intézkedései is összhangban vannak: Az erdősített területek környezetkímélő használata (pl. agresszíven terjedő, idegenhonos fa- és cserjefajok visszaszorítása, szálaló erdőgazdálkodás). A folyamatos erdőborítást és elegyességet biztosító erdőművelési és erdőkezelési eljárások alkalmazása. Az erdőtelepítés megvalósítása, az erdőtömbök összekapcsolásának elősegítése. A mezőgazdasági és nem mezőgazdasági földterület első erdősítésének támogatása, az őshonos, elegyes erdők telepítésének előnyben részesítése. Az erdők környezeti állapota fenntartása, javítása, illetve az erdők természetességének javítása és közjóléti értékének növelése. Az erdők szerkezetátalakítása (nem őshonos faállományok lecserélése a termőhelynek megfelelő őshonos faállományokra, a sarj eredetű erdők mag eredtűvé alakítása). A folyamatos erdőborítást és elegyességet biztosító erdőművelési és erdőkezelési eljárások alkalmazása.

VEGYES TERÜLETFELHASZNÁLÁSÚ TÉRSÉG

Az OTrT fogalom meghatározása szerint vegyes területfelhasználású térség „országos, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervben megállapított területfelhasználási kategória, amelybe a mozaikos szerkezetű erdőgazdálkodási, mezőgazdasági és települési térségek tartoznak”. Az Ország Szerkezeti Tervében a megye területén kijelölt mozaikos vegyes területfelhasználású térségekhez kapcsolódóan sajnálatos módon következetesen alkalmazott térségfejlesztési-térségrendezési, tájfejlesztési-tájrendezési elv nem fedezhető fel. A megye térségi szerkezeti terve a területfelhasználási kategória területét az OTrT vonatkozó szabályainak figyelembe vételével azokban a térségekben jelölte ki, ahol a mezőgazdasági célú hasznosítás mellett az erdőgazdálkodásnak is jelentős szerepe van már, vagy jelentős szerepet kellene betöltenie a jövőben. A történeti hagyományokon alapuló mozaikos tájszerkezet megőrzése tájvédelmi, természetvédelmi és gazdaságfejlesztési szempontból is fontos. Ezért a megye térségi szerkezeti terve a dombvidéki mozaikos tájjellegű térségeket, valamint a Duna mentén az egykori ártéri területeket vegyes területfelhasználású térségbe sorolta. Az OTrT szerint a vegyes területfelhasználású térség területének legalább 85%-át a településszerkezeti tervben mezőgazdasági vagy erdőterület területfelhasználási egységbe kell sorolni. Ez a területfelhasználási kategória tehát rugalmasabb szabályozási lehetőséget biztosít a települések számára az erdőgazdálkodási és mezőgazdasági térséggel szemben, amelyeket 85%-ban kell erdőterületként, illetve mezőgazdasági területként kijelölniük a településeknek a rendezési terveikben. A településrendezési szabályozás rugalmasságát növeli továbbá, hogy a vegyes területfelhasználású térség nem mezőgazdasági vagy erdőterületként szabályozott részén a nagyvárosi lakóterület kivételével bármelyik települési területfelhasználási egység kijelölhető. A vegyes területfelhasználású térségek közül a Duna mentén az erdőterületek arányának növelése az ökológiai hálózat fejlesztése, a vízminőségvédelem, a tájkép változatosabbá tétele, a hullámterek természetkímélő hasznosítása szempontjából egyaránt fontos. A dombvidéki vegyes területfelhasználású térségekben a mozaikos tájszerkezet megőrzése meghatározóan fontos, hiszen ez a történeti tájkarakter adja a tolnai táj egyediségét, változatosságát.

Ezért ezen térségekben az erdőfejlesztést csak olyan mértékig szabad ösztönözni, amely a történeti tájkaraktert gyökeresen nem alakítja át. Ezen térségek jelentős része tájképvédelmi szempontból is rendkívül érzékeny, ezért itt csak olyan települési területfelhasználási egységek kialakítása javasolt, amelyek a település és a táj harmonikus egységét nem bontják meg. Az építmények kialakítása során fokozott hangsúlyt kell helyezni a tájba illesztésre.

VÍZGAZDÁLKODÁSI TÉRSÉG

A vízgazdálkodási térség az OTvT törvényi előírása szerint: „országos, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervben megállapított területfelhasználási kategória, amelybe egyes folyóvizek, egyes állóvizek, egyes vízfolyások és egyes csatornák medre és parti sávja tartozik.” Az OTvT a vízgazdálkodási térség kijelölésére nem ír elő alsó méretbeli korlátot, így elvileg minden vízfelület ebbe a térségi területfelhasználási kategóriába sorolandó. A vízgazdálkodási térségekre vonatkozólag az OTvT előírja, hogy a területüket legalább 90%-ban vízgazdálkodási térség kategóriába kell sorolni, a fennmaradó részen városias települési térség nem jelölhető ki”. Vízgazdálkodási térségként szabályozandó a megyében: Folyók (Duna); egyéb kisebb természetes vízfolyások medre és parti sávja, melyek közül kiemelendő a Kapos, Koppány, Sió, Sárvíz, Völgységi-patak vízfolyások térségi jelentőségű holtágak medre és parti sávja (Duna menti holtágak); természetes és mesterséges tavak, tározók (pl. Szálkai-tó, Honig pusztai, Varsádi, Dalmandi halastórendszer, Kiskondai halastavak) medre és parti sávja. A vízgazdálkodási térség területén a különböző tájhasználati érdekeket (természet- és környezetvédelem, árvízvédelem, vízellátás, ártéri tájgazdálkodás, halászat, turizmus, esetleg vízi közlekedés), összehangoltan, egymással egyensúlyban és a vízgazdálkodás egészét integrált rendszerként kezelve kell érvényesíteni. A megye folyóvizei és holtágai egyben az országos ökológiai hálózat meghatározó folyosói, ennél fogva települési szinten olyan tevékenység, terület-felhasználás elhelyezése támogatható a vízgazdálkodási térségekben és azokkal határosan, mely összhangban van a védelem funkciójával. A megye alapvető érdeke ugyanakkor, hogy a felszíni vízben rejlő gazdasági potenciálokat a társadalom hasznosítsa (védelem és kínálat egyensúlya!). A Duna árterületén a többcélú vízgazdálkodás megteremtésével ösztönözni javasolt az ártéri tájgazdálkodás kialakítását. A folyók és állóvizek mentén javasolt elősegíteni a vízi turizmus fejlesztését, az ezekkel összefüggő létesítmények (pl. kikötők) elhelyezhetőségéhez szükséges jogszabályi háttér biztosításával. Kisebb természetes vízfolyások, patakok esetén kerülni javasolt a mesterséges medrek kialakítását, és célszerű törekedni a meglévő mesterséges medrek és közvetlen környezetük természetközeli átalakítására (településen belül is). A meglévő kisvízfolyások vonalának revitalizációja lehetőséget ad az élővilág terjeszkedésére, újabb, kisebb léptékű (helyi jelentőségű) ökológiai folyosók kialakulására, a települési környezet javítására. A vízgazdálkodási területek és azok közvetlen környezetének használata esetén figyelembe kell venni a nagyvízi medrek, a parti sávok, a vízjárta, valamint a fakadó vizek által veszélyeztetett területek használatáról és hasznosításáról, valamint a nyári gátak által védett területek értékének csökkenésével kapcsolatos eljárásról szóló 21/2006. (I. 31) Kormány rendelet előírásait. A vízilétesítmények (pl. árvízvédelmi töltések) melletti területet, ingatlant a tulajdonos, vagy használó csak úgy hasznosíthatja, művelheti, hogy ezáltal azok állapotát, üzemeltetését ne veszélyeztesse, a víz természetes lefolyását ne akadályozza, a víz minőségét ne károsítsa. A vizek és a közcélú vízilétesítmények kezelésére jogosult és köteles személyek a vizek és egyes közcélú vízilétesítmények mentén az azokkal kapcsolatos vízgazdálkodási szakfeladataik ellátására, a meder megközelítésére parti sávot használhatnak, melynek mérete a Duna esetén 10 méter, a

további vízfolyás (folyó, patak, csatorna), tó, tározó, holtág 6 m. A folyóvizek és a part menti területek területfelhasználásánál és hasznosításánál két prioritást javasolt párhuzamosan érvényesíteni: - az árvizek biztonságos levezetése (élet- és vagyonvédelem)

- valamint a vízmegtartás (többek között az ökológiai és turisztikai vízigény biztosítása, árvízcsúcs csökkentő szerep). A települések településrendezési tervében rögzített távlati területhasznosítás figyelembe vételével javasolt elkészíteni a települések csapadékvíz elvezetési tervét. Abban lehatárolhatók a zárt csapadékvíz elvezetésű és a nyílt árkos vízelvezetésű területek. Javasolt meghatározni a vízgyűjtők várható távlati terhelését. Településrendezési tervek készítése során javasolt azokba beépíteni a területet érintő vízgyűjtőgazdálkodási tervek településrendezéssel összefüggő javaslatait és intézkedéseit.

TELEPÜLÉSI TÉRSÉG

A megyei területrendezési tervekben az Országos Területrendezési Tervben meghatározott és a megyei területrendezési tervben pontosítandó települési térséget városias vagy hagyományosan vidéki települési térségi területfelhasználási kategóriákba kell sorolni. A 2008. évi L. törvénnyel módosított 2003. évi XXVI. törvény további differenciálásra, a sajátos megyei térségi szempontok érvényesítésére a térségi szerkezetalakítás szintjén nem ad lehetőséget. Települési terület az OTTrT-ről szóló törvény szerint „a település belterülete, valamint a beépítésre szánt területek összessége”. Ennek megfelelően települési térség a települések belterületei mellett a közigazgatási területükön található, településszerkezeti terveikben beépítésre szánt területként szabályozott külterületi lakott helyek, és egyéb külterületi lakó-, vegyes-, üdülő-, gazdasági és különleges területként szabályozott területek, amennyiben területük eléri a 10 hektárt (OTTrT 5.§ 2/b pontja). Az új települési területek kijelölése tehát a hatályos megyei területrendezési tervben szereplő települési térségek módosításával történt, a települések adatszolgáltatásként átadott hatályos településszerkezeti tervei szerint települési térségként szabályozott területek alapján, továbbá figyelembe véve a települési kérdőívekben bemutatott, valamint a kistérségi interjúk során elhangzott fejlesztési szándékokat. Az OTTrT 6.§. 1/d. pontja szerint „a települési térséget legalább 75%-ban városias és hagyományosan vidéki települési térség kategóriába kell sorolni.” Az Ország Szerkezeti Terve csak az 1000 hektárt elérő nagyságú települési térségeket ábrázolja, az ennél kisebb településeket szimbólummal jelöli, így a 75 %-ra vonatkozó szabály csak az 1000 hektárnál nagyobb települési térségek esetében alkalmazható. A városias, illetve hagyományosan vidéki települési térségek területi kiterjedése az OTTrT szerinti települési térségnél nem kisebb, sőt – az OTTrT nyújtotta lehetőségek figyelembevételével – nagyobb (lásd egyéb térségi területfelhasználási egységek területére vonatkozó irányelveket). A települések településrendezési eszközeiben a beépítésre szánt területeiket a megyei területrendezési terv térségi szerkezeti tervével, országos és térségi övezeteivel, az OTTrT térségi területfelhasználási egységekre, övezetekre vonatkozó szabályaival összhangban növelhetik. A településrendezés során javasolt figyelembe venni továbbá a megyei területrendezési terv ezen határozattal jóváhagyandó irányelveit, az országos és megyei övezetekre vonatkozó és sajátos megyei térségekre vonatkozó ajánlásokat is. Fontos figyelembe venni továbbá a területrendezési tervezés során a III. Nemzeti Környezetvédelmi Program települési térségeket érintő intézkedései közül a következőket: Barnamezős területek felhasználása. Zöldfelület kataszter létrehozása. A települések talajának védelme. A helyi zaj- és rezgésvédelmi szempontból csendes övezet, illetve

fokozottan védett terület kijelölése. A települések fejlesztési-rendezési tervezésénél fokozott figyelem a földtani adottságokra, a felszínmozgásokkal való veszélyeztetettségére. Az igénybevételre kerülő biológiailag aktív felületek magas biológiai aktivitású területek létesítésével történő területi pótlása. Infrastruktúra-fejlesztés a környezeti szempontok figyelembe vételével. A települési folyékony hulladék ártalommentes elhelyezését biztosító előkezelő és fogadó létesítmények kialakítása.

Városias települési térség

Az OTTr-ről szóló törvény fogalom meghatározása szerint „városias települési térség: kiemelt térségi és megyei területrendezési tervben megállapított terület-felhasználási kategória, amelybe a városok települési területe, továbbá azok a települési területek tartoznak, ahol a belterületi laksűrűség 15 fő/ha fölötti (Őcsény, Decs, Alsónyék).

Hagyományosan vidéki települési térség

Az OTTr-ről szóló törvény fogalom meghatározása szerint „hagyományosan vidéki települési térség: kiemelt térségi és megyei területrendezési tervekben megállapított területfelhasználási kategória, amelybe – ide nem értve a városokat – a 15 fő/ha-nál nem nagyobb belterületi laksűrűségű települések települési területei tartoznak”. A megyében ennek megfelelően minden község belterülete, illetve beépítésre szánt területe az OTTr-vel összhangban hagyományosan vidéki települési térség. Tolna megye településhálózata – a Duna-völgyi, illetve Szekszárd környéki agglomerálódott területet kivéve – erőteljesen vidékies és funkcionális értelemben városhiányos. Ezzel az adottsággal várhatóan még hosszabb távon együtt kell élni. A megye középső részén távlatban Hőgyész és Nagydorog fejlesztése vetődhet fel mikrotérségi központtá a városhiányos térség és szerkezet módosítására. Hosszú távon az említett két településsel együtt egy viszonylag szabályos rendszert alkotó, ritka, de arányos város hálózat rajzolódik ki. A települési térség szabályozása során az alábbi irányelvek érvényesítése irányadó:

1. A Duna menti településsáv területén a folyóval párhuzamos további települési területnövekedés megakadályozása, a Duna-völgy és a megye többi része közötti, beépítéstől mentes („zöld-folyosó” jellegű) kapcsolatok fenntartása;
2. Az M6-os menti logisztikai-gazdasági expanzió maximum 4 csomópontba (Dunaföldvár, Paks, Tolna-Szekszárd, Bátaszék) történő koncentrációja: minden egyéb kapcsolatot a Tolnai hegység és a megye nyugati részén lévő településeik integráló fejlesztésének indokolt alárendelni.
3. Az M9-es autópályától északra – a Kaposvár-Dombóvár tengely dinamizálásától eltekintve – a megye szignifikánsan vidékies jellegének megőrzésére épülő vidékfejlesztés területrendezési feltételrendszerének megteremtése a települési térségek szabályozásának célja.
4. A városok (vidékközpontok) számának – bővítése csak visszafogottan indokolt, mivel erre alkalmas települések meglévő városok közelében (Hőgyész, Nagydorog) helyezkedik el. Az újabb várossá nyilvánítások csak akkor jelenthetnek előnyt a megye számára, ha a városok szorosan együttműködnek a gazdasági, térségközponti szerepeik megosztását, területkínálatuk jellegét, nagyságrendjét illetően.
5. A vidéki jelleg sajátos eleme a megyében a viszonylag nagy számú kertes mezőgazdasági térség. Ezek települési térséggé nyilvánítása kerülendő, javasolt olyan integrált vidékfejlesztési stratégiákat kidolgozni, melyek e kertes mezőgazdasági térségek elsődleges gazdálkodási célú hasznosítását megtartják. Biztosítani kell ugyanakkor a

területi feltételeket olyan tevékenységekhez, melyek a tájértékek megőrzése mellett a lakosság „több lábon állását” egy diverzifikált vidékgazdaság feltételeit biztosítják. A városok (Szekszárd, Bonyhád, Dombóvár, Tamási, Dunaföldvár) kertes területein elkerülhetetlenül megjelenő szuburbanizációs törekvéseknek csak a legmagasabb infrastrukturális és építészetitelepülésépítészeti- tájépítészeti arculati követelmények teljesítése mellett szabad – strukturált módon, a belvárosra gyakorolt hatásokat is figyelembe véve – teret engedni. A Borvidékekhez tartozó településeken a szőlőtermesztés támogatása, a legjobb termőhelyek megőrzése alapvető cél.

6. A Kaposvár-Dombóvár tengely mentén indokolt az országos-nemzetközi infrastrukturális kapcsolatrendszerek és az erőteljesebb urbánus koncentráció kínálta lehetőségekre épülő gazdaságfejlődés területkínálati feltételeit biztosítani. A gazdaságfejlesztés feltételeit elsősorban Dombóvár, Kaposszekcső, Csikóstóttós, Kapospula barnamezős területén javasolt fejleszteni, a zöldmezős beruházásokat a lehető legkisebb mértékűre korlátozni, kiemelten koncentrálni a tájképi illeszkedésre, a környező térségek vidékies jellegének megőrzésére. A demográfiai trendek jelentős települési expanziót e dinamikus térségben sem indokolnak.

ÉPÍTMÉNYEK ÁLTAL IGÉNYBEVETT TÉRSÉG

Az OTTrT meghatározása szerint: az országos, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervben megállapított területfelhasználási kategória, amelybe a műszaki infrastruktúra, valamint a nem települési területekhez és települési funkciókhoz kapcsolódó egyedi építmények területe és szükséges védőterületük tartoznak. Az építmények által igénybe vett térség számára ténylegesen szükséges területet a települések a településrendezési tervezés során pontosíthatják. Az OTTrT 6. § (2) bekezdés g) pontja szerint az építmények által igénybe vett térséget az adott építmény jellege szerinti települési területfelhasználási egységbe kell sorolni. A megyei területrendezési tervben nem szereplő térségi műszaki infrastruktúrahálózatok és egyedi építmények területi elhelyezését jogszabály térségi területfelhasználási engedélyhez köti.

Műszaki infrastruktúra hálózatok

A tervezett országos és vonalas létesítmények nyomvonalát a meglévő vonalas létesítmények nyomvonalához célszerű igazítani (akár a megyei terven nem jelölt kisebb jelentőségű nyomvonalakhoz) Különösen igaz ez az építési engedéllyel még nem rendelkező tervezett térségi mellékutak nyomvonalára. A jogszabályok erre lehetőséget adnak, hiszen a nyomvonal közigazgatási területre eső hosszától +/- 5%-ban el lehet térni a településrendezési tervezés során. Az M9-es gyorsforgalmi útnak még nincs végleges nyomvonala. A terv Szekszárdtól nyugatra az OTTrT szerinti nyomvonalat jelöli, mivel ez a nyomvonal természetvédelmi szempontból sokkal kedvezőbb. A jelentős elválasztó hatással rendelkező nyomvonalas létesítmények tervezése esetén (gyorsforgalmi út) javasolt vizsgálni az érintett ökológiai folyosó folytonosságának biztosíthatóságát. Fontos a tervezett vonalas elemek csatlakozópontjának egyezése két település közös közigazgatási határánál, ezért javasolt egyeztetések lefolytatása a szomszédos településekkel. Fontos a térségi jelentőségű utak településeket elkerülő szakaszainak tervezése is. Az Épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. LXXVIII. tv. 10. § (3) bekezdése erre kötelezi a településeket. A nem térségi jelentőségű, helyi funkciót betöltő tervezett települési összekötő utakat meglévő külterületi utak, dűlőutak nyomvonalának figyelembe vételével javasolt kijelölni. A nagyvízi meder térségében – legfőképpen a rosszabb állapotú töltéseknél – történő útfejlesztések során javasolt

figyelembe venni az árvízvédelmi védekezés igényeit is (kettős hasznosítás). A térségi (megyei és kistérségi szintű) érdekeket és a fejlesztések várható hatásait szem előtt tartva javasolt megállapítani a meglévő és tervezett térségi jelentőségű mellékúthálózat és egyéb települési összekötőút fejlesztések sorrendjét, ütemezését. A zsáktelepülések második bekötésének ütemezésénél elsődleges szempontként a közösségi közlekedési ellátottság megvalósíthatóságát célszerű szem előtt tartani. Intenzív fejlesztés várhatóan a közlekedési rendszereket érinti. Ennek egyik fontos szempontja a közlekedési folyosók fejlesztése, kialakítása (M9, új főúti kapcsolatok kialakítása). Új főúti kapcsolat tervezése során javasolt a meglévő nyomvonalak minél nagyobb mértékű felhasználása és csak elkerülhetetlen esetben (szűk ívek, hirtelen irányváltás, illetve a települések belterületeinek elkerülésére) javasolt a nyomvonal-korrekció. A fő áruszállítási tranzitirányokban (Budapest, Pécs, Kaposvár, Alföld) a vasúti áruszállítás részesedésének növelését javasolt elősegíteni területbiztosítással, valamint a szolgáltatási színvonal emelésével. Ennek megfelelően a nagyobb települések illetve közlekedési csomópontoknak számító települések esetén (pl. Dombóvár, Simontornya, Bátaszék) a meglévő infrastruktúra, és területek alkalmasságát javasolt megvizsgálni. A kerékpárút-hálózat fejlesztésénél mérlegelni javasolt az egyes mellékutak forgalomnagyságának ismeretében az önálló, közúti forgalomtól elválasztott kerékpárút létesítésének szükségességét. A térségi kerékpárút-hálózat kialakításának ütemezésénél elsődleges cél, hogy a már meglévő települési, helyi-helyközi nyomvonalszakaszokat felhasználva regionális hálózatok alakuljanak ki.

Egyedi építmények

Az országos és térségi jelentőségű egyedi építmények térbeli rendjét az országos és megyei területrendezési terv együttesen határozza meg a vonatkozó jogszabályok alapján. A településrendezési tervekben az adott építmény helyének gondos kijelölése és lehatárolása során vizsgálandó a létesítmény megközelíthetősége, környezetére gyakorolt hatása, valamint a szakhatóságok véleménye, így ezek ismeretében pontosítható a megyei terven jelölt építmény elhelyezése a településrendezési tervekben. Az Étv előírásai alapján előnyben részesítendő a kihasználatlan, elhagyatott, egykori gazdasági területfelhasználású beépítésre szánt területek, ahol adottak a szükséges infrastrukturális feltételek. Ez biztosítja a leghatékonyabb területfelhasználást, és elkerülhető az indokolatlan területpazarlás. 1 millió m³-nél nagyobb és 10 millió m³-nél kisebb tározási lehetőséget az érintett vízügyi igazgatóság adatszolgáltatása nem tartalmaz. A csapadékmennyiség fokozatos csökkenésének és egyre egyenetlenebbé váló eloszlásának ellensúlyozása érdekében a Tolna megye domborzati adottságait figyelembe véve javasolt ennél kisebb tározási lehetőségek vizsgálata és kijelölése is. Amennyiben ez lehatárolásra kerül, úgy az érintett településrendezési tervekben javasolt ezeket jelölni, és az érintett területeken kerülni javasolt beépítésre szánt területek kijelölését, illetve az építmény elhelyezést. Az Őcsényi sportrepülőtér az OTTr és az országos fejlesztési elképzelések szerint kereskedelmi (nemzetközi) repülőtérre fejleszthető repülőtér, mely az M6-os és M9-es gyorsforgalmi utak találkozásánál jelentős gazdasági tényezővé válhat megvalósulása esetén. Ezt figyelembe véve a repülőtér közvetlen környezetében olyan terület-felhasználás kijelölése indokolt, mely biztosíthatja a logisztikai célú létesítmények, infrastruktúrák elhelyezését is. Az OTTr-ben szereplő közforgalmi, nemzetközi és országos jelentőségű Szekszárdi kikötő a nemzetközi, országos és határkikötők rendszeréhez illeszkedve elsősorban kereskedelmi, gazdasági folyamatokban tölthet be kiemelkedő szerepet, így ennek megfelelő területfelhasználás kijelölése és előírások megfogalmazása javasolt az érintett településrendezési tervekben a 21/2006 (I. 31.)

Kormányrendelet alapján. A térségi jelentőségű kikötőknek (Paks, Fadd-Dombori, Bogyiszló, Dunaföldvár) a turisztikai célú utaztatásban is van szerepük, de a kereskedelmi és gazdasági célú áruszállítás is fontos funkció. A kikötők szabályozásánál a turisztikai, gazdasági célokat, igényeket szolgáló területhasználat kijelölése és előírások megfogalmazását, valamint az érintett háttértelepüléseken már kiépült, kapcsolódó szolgáltatásokat egyaránt javasolt figyelembe venni. A kompátkelők (Fadd, Gerjen, Paks) kisebb forgalmat lebonyolító átkelést biztosítanak a Dunán, bár jelentőségük a Szekszárdi és Dunaújvárosi híd megépültével csökkent. Az átkelés jellegének (pl. várakozás, vámolás) megfelelő szolgáltatást nyújtó építmények elhelyezésének és terület-felhasználás biztosítása javasolt. A megyében kijelölésre és megépítésre került a Cikói térségi hulladéklerakó. A megye hulladékgazdálkodásának rendszere akkor válik teljessé, ha Pakson is megnyitják a jelenleg megvalósulás alatt álló térségi hulladéklerakót. További térségi hulladéklerakó kijelölése a megye területén nem indokolt. Az országos terv jelöli az ország villamos energia szükségletének 40-45%-át előállító Paksi Atomerőművet az Ország Szerkezeti Tervén. Érdemi előírást az OTrT nem tartalmaz. Az atomerőműre és biztonsági övezetére az 1996. évi CXVI. törvény, az ún. „atomtörvény”, valamint a nukleáris létesítmény és radioaktív hulladék tároló biztonsági övezetéről szóló Kormányrendelet (213/1997 (XII. 1.) alapján kell eljárni és a létesítési engedélyben szereplő biztonsági övezet kiterjedését és az arra vonatkozó korlátozásokat a településrendezési tervben kell megjeleníteni. A vonatkozó rendelet szerint az atomerőmű esetében a biztonsági övezet maximális méretei a felszínen a létesítmény körül háromezer méter. Az OTrT jelöli az Ország Szerkezeti Tervén a Bábaapátiban épülő – részben már működő – nemzeti radioaktív hulladéktárolót. A létesítmény körüli biztonsági övezet a vonatkozó Kormányrendelet szerint a felszínen a létesítmény körül maximum ötszáz méter, amelyet a létesítési engedélyben pontosan meg kell határozni. A biztonsági övezet kiterjedését és az arra vonatkozó korlátozásokat a településrendezési tervben kell megjeleníteni. Jelentős térszerkezeti és látványelem a villamos energia átviteli hálózat távvezeték elemei. A távvezeték elemek értelemszerűen az atomerőmű, Paks környezetében sűrűsödnek. (A 400 kV-os átviteli hálózat távvezeték elemei az OTrT szerint: Kaposvár-Paks, Litér-Paks, Martonvásár-Paks, Paks-Pécs, Paks-Sándorfalva, Paks-Albertirsa (tervezett))

A közgyűlési határozat 2. sz. melléklete a következő ajánlásokat fogalmazza meg:

ÁLTALÁNOS AJÁNLÁSOK A TÉRSÉGI TERÜLET-FELHASZNÁLÁSI KATEGÓRIÁKRA VONATKOZÓAN

A rendeltetésszerű használatot, építést korlátozó, védőövezet-igényű tevékenység számára csak ott biztosítson a településrendezési terv területet, ahol a védőövezet nem nyúlik át a szomszéd település közigazgatási területére, kivéve, ha a területfelhasználási egység térségi jelentőségű településüzemeltetést szolgáló létesítmény elhelyezésére szolgál és elhelyezéséhez az érintett települések önkormányzatai hozzájárulnak.

Kerülendő a meglévő településtesttől elszakadó, más terület-felhasználási egységekbe ékelődő és ezért környezeti/területhasználati konfliktusok kialakulásának veszélyét hordozó, új beépítésre szánt területek kijelölése.

Egyéb (nem központi) belterületek és külterületi lakott helyek beépítésre szánt területének bővítése, illetve beépítési intenzitásának növelésekor javasolt vizsgálni a várható településüzemeltetési költségeket és ezek finanszírozási feltételeit. E területeken a

jogszabályok szabta kereteken belül és a – várhatóan növekvő számú – pályázati lehetőségeket kihasználva indokolt ösztönözni a nagyrendszerekhez való költséges csatlakozást kiváltó alternatív energiaellátó és egyedi szennyvízkezelő létesítmények alkalmazását a közösségi és egyéni költségek csökkentésére és a környezetterhelés mérséklésére is tekintettel.

Új hétvégi házas üdülőterület kijelölése a megyében nem indokolt, a településrendezési eszközökkel az üdülésnek és rekreációnak a helyi népesség számára jövedelemtermelő formáit szükséges ösztönözni. Stratégiát javasolt kidolgozni a meglévő üdülőterületek és egyéb, üdülési-turisztikai céllal használt területek korszerűsítésére, a borvidéki területek fejlesztésére tekintettel a 21. sz-i turisztikai idegenforgalmi igényekre és az ebből származó helyi jövedelmek növelésére.

A gazdasági területek kínálatát kistérségi (mikrotérségi) szinten javasolt összehangolni olyan módon, hogy új gazdasági terület kijelölésére csak akkor és olyan mértékben kerüljön sor, hogy a kistérség összes kínálata ne haladja meg a már betelepült, működő gazdasági területek nagyságának kétszeresét.

A legalább hét éve kijelölt, de nem betelepült gazdasági területek területfelhasználási egységbe sorolásának felülvizsgálata indokolt.

Ne jelöljenek ki a települések olyan új gazdasági területeket, melyeket meglévő, vagy a magasabb szintű tervekben rövidtávon megvalósítani tervezett közlekedési infrastruktúra nem tud kiszolgálni.

Új gazdasági terület kijelölésének szükségességét és a (térségi-kistérségi szinten) legmegfelelőbb helyszín kiválasztását a településrendezési tervek alátámasztó munkarészeiben, a térségi és fejlesztési feltételek összefüggéseinek bemutatásával javasolt igazolni.

A vasút számára értéktelenné vált, kiürült gazdasági, volt honvédségi területek, korábbi funkcióját veszített majorok stb. újrahasznosítási szándéka esetén a teljes szóba jöhető területre egységes és részletes szabályozást ajánlott készíteni annak érdekében, hogy ne alakuljanak ki a későbbiekben hasznosíthatatlan maradványterületek.

A településszerkezeti tervben kijelölt nagy összefüggő új beépítésre szánt területek szabályozását ajánlott ütemezni annak érdekében, hogy a használatba vétel hatékonyan és koncentráltan történjen, továbbá, hogy építési jogok csak ott keletkezzenek, ahol ez rövidtávon indokolt és ezzel a későbbi kártérítési igények felmerülése elkerülhető legyen.

Városias települési térség területén törekedni kell a kompakt településtartestek megőrzésére, kerülni kell a nagy összefüggő új kertvárosias területek kijelölését.

A védett természeti területek által érintett települések, továbbá a történeti települések és a borvidéki települések területén a településrendezés eszközrendszerével megelőzendő minden olyan tevékenység megtelepedése, mely a terület természeti, táji értékeinek megőrzését és turisztikai célú hasznosítását és a kulturális örökség védelmét veszélyeztetheti, illetve a védett természeti területekre a korábbinál jelentősen nagyobb forgalmat vonz (a helyi-kistérségi élelmiszer, energia- és vízgazdálkodáshoz, a komplex

tájpgazdálkodáshoz, alapvető lakossági szolgáltatásokhoz szorosan nem kapcsolódó gazdasági-logisztikai tevékenységek).

A településrendezés során fokozott hangsúlyt javasolt helyezni a meglévő vízfolyások, csatornák egyértelmű jelölésére vízgazdálkodási területfelhasználási egységként történő szabályozására, a „jókarbantartás” településrendezési eszközökkel történő ösztönzésére.

ORSZÁGOS ÉS TÉRSÉGI ÖVEZETEKRE VONATKOZÓ RÉSZLETES AJÁNLÁSOK

A magterület

A magterület védett természeti területein alkalmazni kell a védett természeti terület kezelési tervében rögzített szabályokat is.

Védett természeti területen:

- a) új épület létesítése, a meglévő épületek hasznosítása a helyi építészeti hagyományoknak megfelelően csak oktatási, kutatási, ökoturisztikai és természetvédelmi céllal történhet.
- b) turisztikai létesítmények (pihenőhely, turistaút, stb.) a kezelési terv szerint létesíthetők;
- c) új hírközlési, távközlési magas építmények, szélerőmű torony, elektromos légvezeték, új közút létesítése nem javasolt.

Erdők kezelése a természetvédelmi célokkal összhangban lévő erdőterv szerint történjen, amelynek célja természetes, természetközeli erdőtársulások kialakítása, illetve fenntartása.

A mocsaras, vízállásos területek vizes élőhelyeit érintetlenül meg kell hagyni.

A magterület által közrezárt települések területén csak olyan terület-felhasználás jelölhető ki, amely a magterület táji-, természeti értékeit nem károsítja.

A települések a hagyományos szerkezethez szervesen illeszkedve, a település és a táj harmonikus egységének megőrzésével fejleszthetők.

Külterületi építmény létesítése a természeti értékek károsítása nélkül elsősorban mezőgazdasági, turisztikai, vízgazdálkodási, erdő- és vadgazdálkodási célból javasolt.

Pufferterület

Pufferterület övezetében csak olyan épület, építmény létesítése, illetve olyan tevékenységek folytatása javasolt, amely az övezet, továbbá a magterület vagy az ökológiai folyosó természeti értékeit, biológiai sokféleségét valamint táji értékeit nem veszélyezteti.

Ökológiai folyosó

Az ökológiai folyosók területén törekedni kell arra, hogy a természetes és természetközeli élőhelyek folyamatos – területileg összefüggő vagy kapcsolatban lévő - rendszert alkossanak.

Az ökológiai folyosók vízfolyások menti területére eső mezőgazdasági területeket nem beépíthető korlátozott használatú mezőgazdasági területként, erdőterületként, vagy vízgazdálkodási területként célszerű kijelölni.

Minden vízfolyást ökológiai, (vagy zöld) folyosóként javasolt kezelni.

Az élővizek természetes mederalakulatait és az élővizet kísérő természetes társulásokat a biológiai öntisztító-képesség fenntartása és a vízi élővilág sokféleségének megőrzése érdekében meg kell őrizni.

Amennyiben a természetes mederalakulatot már megváltoztatták, úgy terv készítése javasolt a vízfolyás természetszerű rehabilitációjára.

Új vízkivétel, csak oly mértékben javasolható, amely az élővíz természetes voltát nem veszélyezteti.

A meder kísérő felületeként, településeken kívül legalább a meder természetes átmérőjének háromszorosát elérő területet, természeti területen legalább 50-50m széles területsávot, folyók esetén a teljes hullámteret, épületmentesen meg kell tartani az ökológiai rendszer fejleszthetősége érdekében.

A települések belterületén a természetes állapotú medrek, és azokat kísérő vegetáció megváltoztatása, a természetes meder műtárgyakkal való helyettesítése nem javasolt.

Az állóvizek természetes állapotát meg kell őrizni, új halastavak, mesterséges tavak kialakításánál törekedni kell a természetszerű rendezésre.

Állóvizek partján új épület létesítése akkor célszerű, ha a keletkező szennyvíz tárolása vagy elvezetése az állóvíz károsítása nélkül megoldható.

Kiváló termőhelyi adottságú szántóterület

A kiváló termőhelyi adottságú szántóterületeken az OTTrT 13/A. §-ával és a termőföld védelméről szóló 2007. évi CXXIX. törvénnyel összhangban beépítésre szánt terület kijelölése csak akkor javasolt, ha a beépítésre szánt terület

- a) mezőgazdasági birtokközpont fejlesztését, vagy kialakítását,
- b) helyi vagy térségi mezőgazdasági termékek feldolgozását szolgálja, továbbá
- c) a mezőgazdasági termeléssel összefüggő turisztikai fejlesztés érdekében elengedhetetlenül szükséges, valamint, ha
- d) a település fejlesztése csak a kiváló termőhelyi adottságú termőföldek igénybe vételével valósítható meg.

Kiváló termőhelyi adottságú szántóterületeken erdőterület kijelölése akkor javasolt, ha az erdősítés

- a) a környezeti károk enyhítését, a környezet szennyezés elhárítását;
- b) a termőföldek védelmét;
- c) az országos és térségi ökológiai hálózat folytonosságának kialakítását szolgálja.

Az övezet területén a településrendezés eszközeivel is támogatni kell a történelmi hagyományokon alapuló üzemi jellegű gazdálkodás megtartását.

Az övezet területén beépítésre szánt területként kell biztosítani a még rendeltetésszerűen működő mezőgazdasági majorok fejlesztési lehetőségét.

A mezőgazdasági üzemközpontként már nem üzemelő majorok újrahasznosításának lehetőségét a településrendezési tervekben és helyi építési szabályzatban a majorok adottságainak és környezeti érzékenységének megfelelő új funkcióval is biztosítani lehet.

Az övezet jó minőségű, árutermelésre alkalmas mezőgazdasági termőföldjeit a településrendezési tervekben általános mezőgazdasági területként javasolt kijelölni.

Általános mezőgazdasági területen a gazdasági épülettel beépíthető telek - földrészlet – területét legalább 1,0 ha-ban javasolt meghatározni.

Az övezet területén a termőföldek védelmét és a tájkép tagolását biztosító fasorokat, védő erdősávokat, mezsgyéket meg kell őrizni. Ösztönözni kell a nagy összefüggő mezőgazdasági termőföldek fasorokkal, mezsgyékkel, védő erdősávokkal való tagolását.

A mezőgazdasági területeket feltáró külterületi gyűjtő utak megtartását biztosítani kell.

Kiváló termőhelyi adottságú erdőterület

Kiváló termőhelyi adottságú erdőterület övezetében beépítésre szánt terület kijelölése még kivételes esetben sem javasolt.

Védett természeti területen, Natura 2000 területen és az ökológiai hálózat területén ösztönözni kell az övezet termőhelyi adottságainak megfelelő honos erdőállományainak megőrzését, a tájidegen erdőállományok honos erdőállományokra történő fokozatos lecserélését.

A természet védelméről szóló törvény hatálya alá nem tartozó erdőterületeken elő kell segíteni a meglévő erdőállományok természetes illetve természetszerű erdőkké történő átalakítását, a folyamatos erdőborítást biztosító erdőgazdálkodási módszerek elterjedését.

Erdőtelepítésre alkalmas terület

Az erdőtelepítésre alkalmas területek övezetében a mezőgazdasági termelés, mezőgazdasági üzemfejlesztés nem korlátozott.

Az övezet területét a településszerkezeti tervekben csak akkor javasolt erdőterület területfelhasználási egységbe sorolni, ha az adott terület erdősítése a településszerkezeti terv távlatában megvalósítható.

Országos illetve térségi jelentőségű tájképvédelmi terület

A tájképvédelmi övezet mezőgazdasági területeit a településrendezési tervekben a sajátos mezőgazdasági használat a beépítettség intenzitása és a tájvédelem, az ökológiai hálózat fejleszthetősége és a természeti értékek védelme érdekében

- a) általános
- b) kertes
- c) korlátozott használatú

mezőgazdasági terület területfelhasználási egységbe javasolt sorolni.

A jó termőhelyi adottságú árutermelésre alkalmas általános mezőgazdasági terület legalább 90 %-án olyan övezet kijelölése javasolt, ahol gazdasági épület 1,0 ha-nál kisebb telken (földrészleten) nem létesíthető. Lakóépület létesítését akkora telken, vagy birtoktesthez tartozó birtokközponton indokolt biztosítani, amely egy családot eltartani képes (szőlő és gyümölcs művelési ág esetén legalább 2,0 ha, egyéb művelési ág esetén legalább 10 ha javasolt).

Ha település mezőgazdaság-fejlesztési érdekei szükségessé teszik és az érintett terület hagyományos tájszerkezeti adottságainak (jellemző tábla- és telekméret, jellemző beépítési mérték és mód) megfelel, akkor az általános mezőgazdasági területként szabályozott területfelhasználási egységnek legfeljebb 10 %-án célszerű olyan övezet, kijelölése is, ahol a mezőgazdasági termeléshez szükséges gazdasági épületek és lakóépület legalább 10.000 m² területű telkeken is kialakíthatók.

Általános mezőgazdasági területen a telekosztással kialakítható telek területét legalább 5000 m² területtel javasolt meghatározni, kivéve ha a telekalakítás közmű vagy közlekedési építmények kialakítását szolgálja.

Kertes mezőgazdasági területek a pihenést és a vegyes gazdálkodást szolgáló felaprózódott, szőlőhegyi, volt zártkerti területek, ahol a pihenést és a termeléshez szükséges tárolást egyaránt biztosító épületek létesíthetők. Kivéve a borvidékek szőlőkataszter I. osztályú területeit, ahol a szabályozás és a támogatás eszközeivel a szőlőtermesztés megőrzését, megújítását kell elősegíteni.

Kertes mezőgazdasági területen telekosztással kialakítható új telek területét legalább 1.500 m² területtel javasolt meghatározni, kivéve ha a telekalakítás közmű vagy közlekedési építmények kialakítását szolgálja.

A kertes mezőgazdasági területek egységes és hagyományos építészeti karakterének megőrzése érdekében földrészletenként egy, legfeljebb 90 m² alapterületű gazdasági épület létesítése javasolt.

A szőlőhegyek, volt zártkertek területét – kertes mezőgazdasági terület – a hatályos település-rendezési tervekben szabályozott területhez képest, vagy rendezési terv hiányában, a földhivatali nyilvántartás szerinti zártkertekhez képest nem javasolt növelni.

A kertes mezőgazdasági területeken a szőlő és gyümölcsstermesztést fokozott mértékben támogatni kell. A települések és a kertgazdasági területek funkcionális egysége, a kertgazdasági területek hagyományos telekszerkezete és sajátos építészeti karaktere megőrzésre javasolt.

A táj- és természetvédelmi, ökológiai, településképvédelmi, vízminőség-védelmi szempontból érzékeny és sérülékeny mezőgazdasági területeket a településrendezési tervekben erdőterületként (kivéve természetvédelmi szempontból értékes gyepterületek, fáslegelők), természetközeli, vagy korlátozott használatú mezőgazdasági területként célszerű szabályozni.

Korlátozott használatú mezőgazdasági területként szabályozott gyepterületeken a rétek, legelők fenntartását, a sportolást, a bemutatást, az ismeretterjesztést szolgáló állattenyésztés építményei és az azokhoz kapcsolódó turisztikai létesítmények kialakítását javasolt biztosítani, ha a gyepterület művelési ágban nyilvántartott telek területe eléri a 10,0 ha-t.

Korlátozott használatú mezőgazdasági területéken telekosztással 10 ha-nál kisebb telkek kialakítása nem javasolt.

A vízfolyások mentén a természetközeli élőhelyeket (gyepek, nádasok, mocsarak, ligetek) akkor is meg kell őrizni, ha azok nem tartoznak az ökológiai hálózat övezetébe. A vízfolyások külterületi szakaszait legalább 50-50 m széles területsávban nem beépíthető korlátozott használatú mezőgazdasági területként, vagy erdőterületként javasolt kijelölni.

A településrendezési tervekben olyan területfelhasználási egység kijelölése nem javasolt, amely a településkép-tájkarakter történetileg kialakult szerves egységének megbontását, számottevő megváltozását eredményezné.

Beépítésre szánt területet elsősorban a települések belterületéhez szervesen kapcsolódva, vagy a már művelésből kivett és beépített területekhez (pl. majorokhoz) szervesen kapcsolódva javasolt kijelölni.

A tájképvédelmi övezetben előnyben kell részesíteni a meglévő telephelyek, mezőgazdasági majorok, birtokközpontok újrahasznosítását, intenzívebb beépítését.

A felszíni vizek medrének, partjának rendezése csak természetszerűen a természeti értékek, ökológiai rendszerek védelmével történhet. A felszíni vizek partján csak olyan területfelhasználás kijelölése javasolt, amely a vizek minőségét károsan nem változtatja meg.

Új közutak létesítésénél az utak mentén zöldfolyosóként funkcionáló növénytelepítés kialakítása javasolt.

Csak olyan termékvezetékek, távvezetékek létesítése javasolt, amelyek tájképi és településképi szempontból nem zavaró hatásúak és nem változtatják meg a táj karakterét.

Az övezetben a mezővédő erdősávok, mezsgyék, külterületi fasorok védelmét biztosítani kell.

Az övezet területére a helyi építési szabályzatban az önálló reklámpítmények, reklámtáblák elhelyezésére vonatkozó szabályokat a település teljes közigazgatási területére célszerű meghatározni.

Új épület, építmény elhelyezése tájba illesztve, a történeti tájszerkezet, a tájképi adottságok és egyedi tájértékek megőrzésével, a tájkarakter erősítésével a helyi építészeti hagyományok figyelembevételével történhet.

Világörökség-várományos területek

Világörökségi területen a térség táj- és természetvédelmi, illetve településszerkezeti és kulturális örökségi értékeinek védelmét integráltan, a turizmus szempontjainak

figyelembevételével szükséges biztosítani. Ennek érdekében a kulturális illetve a természeti táji örökség részletes értékvédelmi vizsgálatának eredményeit indokolt egységes tervlapon összegezni és ennek alapján az értékek védelméről és komplex hasznosításáról rendszerbe szervezeten gondoskodni. A településrendezési eszközökben az érintett területek területhasználatát úgy javasolt szabályozni, hogy a táji értékek sértetlenek maradjanak.

Történeti települési terület

Az érintett településeken településkép-védelmi területet részletes értékvédelmi vizsgálat alapján javasolt lehatárolni, és ezen túlmenően javaslatot tenni a helyi egyedi építészeti (népi építészeti értékek, közlekedési és ipari létesítmények, szobrok, közkutak) és természeti értékek (facsoportok, élőhelyek stb.) védelmére.

A helyi értékek összeírása alapján, a kistérségi, megyei turisztikai elképzelésekkel összhangban javasolt megvizsgálni ezen értékek bemutatathatóságát, a helyi látványosságokhoz, turisztikai attrakciókhoz kapcsolhatóságát.

Az egymással szomszédos történeti illetve érzékeny települések (lásd: sajátos megyei térségek) értékei megőrzésének, bemutatásának fizikai feltételeit, a kapcsolódó turisztikai infrastruktúrafejlesztéseket indokolt arculati-szabályozási és a védelmet ösztönző támogatási rendszer szempontjából összehangolni és egységes turisztikai csomaggá fejleszteni.

Az érintett településeken javasolt rendeletet alkotni a helyi védelem szabályairól, irányításáról, a helyi védettség keletkezéséről, megszüntetéséről, nyilvántartásáról, és a területi védettség alá eső emlékek fenntartására fordítandó támogatási rendszerről. Olyan életszerű, az érintettek és az önkormányzat pénzügyi lehetőségeit is mérlegelő rendeletet célszerű alkotni, mely a védendő ingatlanok „jókarbantartását” ösztönzi, miközben fejlesztésüket, korszerűsítésüket nem lehetetleníti el.

A turizmusból leginkább profitáló térségi vállalkozók közreműködésével olyan kistérségi felújítási alapot javasolt létrehozni, mellyel az építészeti értékek „jókarbantartása” támogatható.

A településkép-védelmi területen az egységes településszerkezeti karakter megőrzése érdekében a jellemző utca- és tömbszerkezet, valamint a telekstruktúra és a meghatározó térfalak együttes védelmét összehangolt szabályozással indokolt biztosítani a településrendezési tervekben.

A településrendezés eszközeivel is célszerű elősegíteni a védett terület-érték és környezete harmonikus együttélésének helyreállítását, illetve kialakítását.

Településkép-védelmi területen legalább M = 1:1000 méretarányú szabályozási tervek készítése javasolt.

A településszerkezethez, a tömbök jellegzetes beépítettségéhez, átlagos szintterület sűrűséghez kötődően javasolt az egyes települések szabályozási tervében a nagy kiterjedésű épület meghatározását. Amennyiben a településkép-védelmi terület több,

eltérő karakterű településrészt foglal magában, úgy a nagy kiterjedésű épület paramétereit városrészenként eltérően javasolt meghatározni.

Nagy kiterjedésű épület elhelyezése esetén az épület településképbbe való illesztését elvi építési engedély keretében javasolt vizsgálni, illetve javasolt kikérni az illetékes (helyi) tervtanács véleményét.

Településkép-védelmi területeken a legnagyobb építménymagasság mellett javasolt meghatározni a legkisebb építménymagasság, valamint a homlokzatmagasság értékét is.

A településkép-védelmi területre vonatkozó olyan speciális szabályozás megalkotása javasolt, mellyel elkerülhető a település, vagy településrész egységes megjelenését zavaró, veszélyeztető épületek, építmények létesítése.

Kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi terület

Az övezet területén építési tevékenységet folytatni, és építményeket elhelyezni a 219/2004.(VII.24.) Kormányrendelet és egyéb vonatkozó jogszabályok és hatósági előírások betartásával lehet.

Az övezettel érintett települések a településrendezési terveikben az övezet, valamint a hidrogeológiai védőidom, tartalék vízbázis határait a természeti körülmények tényleges ismerete alapján az illetékes vízügyi hatósággal egyetértésben pontosíthatják.

A településrendezési terveknek és helyi építési szabályzatnak a felszín alatti vizek, üzemelő és tartalék ivóvízbázisok, gyógyforrások védelme érdekében, a potenciálisan vízszennyező építmények kialakításának korlátozására vonatkozó szabályokat is tartalmaznia kell, és figyelembe kell vennie a vízbázisok, a távlati vízbázisok, valamint az ivóvízellátást szolgáló vízi létesítmények védelméről szóló 123/1997. (VII. 18.) kormányrendelet előírásait is. Az érintett területeken végzett bármilyen tevékenység esetén e rendelet előírásait kell figyelembe venni.

A felszín alatti vízbázisok hidrogeológiai („A” és „B”) védőterületein biztosítani kell a vízbázisok, a távlati vízbázisok, valamint az ivóvízellátást szolgáló vízellátási létesítmények védelméről szóló 123/1997. (VII.18.) Korm. rendelet 5. számú melléklete szerint a vonatkozó korlátozásokat, többek között a települések csatornázásának és szennyvíztisztításának, házi szennyvíz szikkasztásának, települési folyékony hulladéklerakó létesítésének, egyéb ipari szennyvíz szikkasztásának, komposztáló telep létesítésének, tisztított szennyvíz öntözésének, szennyvíziszap tárolásának és termőföldön történő elhelyezésének, valamint állattartó telepek szennyvizeinek és trágyakezelésének tervezésekor.

A vízbázis vízgyűjtő területén a belterületi csapadékvíz-elvezetést és elhelyezést meg kell oldani, a felszíni befogadóba történő bevezetés előtt hordalékfogók alkalmazásával. Párolgató medence vagy szűrőmező nem javasolt.

Általában indokolt felszámolni, vagy biztonságos műszaki védelemmel ellátni, minden olyan tevékenységet, amely az ivóvízbázist bármilyen formában veszélyezteti.

A sérülékeny környezetben lévő felszín alatti vízkészletek védelme kiterjed az üzemelő, a tartalék és a távlati hasznosításra kijelölt vízbázisokra egyaránt.

Az ivóvízbázisok védelmének fejlesztése alapfeltétel a szolgáltatott víz megfelelő minőségének biztosításához. Felszíni ivóvíztározók esetében a védelmi célú előírásokat célszerű kiterjeszteni az egész vízgyűjtő területre.

Felszíni vizek vízminőség-védelmi vízgyűjtő területe

A felszíni vizek vízminőség-védelmi vízgyűjtő területén alkalmazni kell a felszíni vizek minősége védelmének szabályairól szóló 220/2004. (VII.21.) Kormány rendelet szerinti előírásokat. A települések rendezési terveit és helyi építési szabályzatát a 221/2004. (VII.21.) Kormány rendelet szerint elkészített vízgyűjtőgazdálkodási tervekkel összhangban kell elkészíteni.

Az övezet területén új beépítésre szánt terület kijelölése csak a keletkező szennyvizek megfelelő kezelése – területről elvezetése, vagy területen belüli megfelelő tisztítása esetén lehetséges.

Az övezet területén a települések csatornahálózatának – a Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési és –tisztítási Megvalósítási Programmal összefüggő szennyvízelvezetési agglomerációk lehatárolásáról szóló 26/2002. (II.27.) Korm. rendelet szerinti gazdaságossági határig történő - kiépítését támogatni kell, illetve az egyedi szennyvízkezelésre lehatárolt területeken a szennyvíz egyedi kezeléséről és ártalommentes elhelyezéséről a vizek hasznosítását, védelmét és kártételeinek elhárítását szolgáló tevékenységekre és létesítményekre vonatkozó általános szabályokról szóló 147/2010. (IV.29.) Korm. rendelet előírásai szerint gondoskodni szükséges. A csatornahálózattal ellátott területeken a hálózatra történő rákötést az építés feltételeként szükséges meghatározni. Amennyiben a kibocsátó a műszakilag rendelkezésre álló közcsatornára nem köt rá, úgy a környezetterhelési díjról szóló 2003. évi LXXXIX. tv. talajterhelési díjjal kapcsolatos rendelkezései szerint kell eljárni. Az övezet területén a szennyvíztisztító telepek III. tisztítási fokozatú kiépítését támogatni kell, illetve be kell tartani a területileg illetékes Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség által a tisztított szennyvíz egyes paramétereire előírt konkrét kibocsátási határértékeket.

A vízgyűjtő területen csak olyan mező- és erdőgazdálkodás, illetve csak olyan mezőgazdasági létesítmények kialakítása ösztönözhető, amelyek a vízfolyások, tavak vízminőségét károsan nem befolyásolják. Új hígtrágyás állattartó telep kialakítása nem támogatandó.

A vízgyűjtő terület vízfolyásainak, állóvizeinek (holtágainak) még meglévő természetes partszakaszait, a vizeket kísérő természetes és természetközeli élőhelyeket meg kell őrizni.

A vízgyűjtő területen a belterületi csapadékvíz-elvezetést, tisztítását hordalékfogóval és elhelyezését meg kell oldani. (Isd. előző fejezet ajánlását).

Ásványi nyersanyag-gazdálkodási terület

Az ásványi nyersanyag gazdálkodási terület településrendezési tervi kijelölése során figyelembe kell venni, hogy külszíni művelésű bányatelek csak a magterület, ökológiai folyosó övezetén, valamint világörökségi és világörökség-várományos területen kívül jelölhető ki.

Amennyiben az övezet területén új bánya nyitását, vagy meglévő bánya bővítését tervezik új telkek bevonásával, úgy az érintett telkeket beépítésre nem szánt különleges területbe javasolt besorolni.

Együtt tervezhető térségek

Az övezetben – közös integrált térségfejlesztési stratégia keretében – javasolt összehangolni a tervezett lakó- gazdasági célú területkínálatokat a túlkínálat elkerülése érdekében. Új beépítésre szánt terület kijelölésének szükségességét az övezet összes kínálatának figyelembevételével javasolt indokolni a településrendezési tervek alátámasztó munkarészeiben.

Az övezet területén a meglévő településtartományok megújítását-minőségi fejlesztését, intenzitásának növelését javasolt támogatni az új beépítésre szánt területek burjánzásával szemben. Ha meglévő belterületen végképp nincs lehetőség a szuburbanizációs illetve kertvárosias lakóterületi igények kielégítésére, a borvidéki táj megőrzését akkor is elsőrendű érdeknek indokolt tekinteni és a területigények kielégítésére más, tájképi szempontból kevésbé érzékeny alternatívát felkínálni.

Aktív, életszerű városellátó (rekreáció, városellátó mezőgazdasági kultúrák, zöldfelületi rendszerek, erdősítés stb.) területhasználat-kínálati alternatívák biztosításával szükséges megelőzni a települések, településrészek összenövését.

Indokolt térségi szinten összehangolt fejlesztési stratégiát kidolgozni a térség holtágainak és erdős területeinek rekreációs-turisztikai hasznosítására és ennek megvalósítása érdekében a településrendezési eszközöket is összehangolni. Javasolt a holtágak menti turisztikai kínálatok és a települések kulturális kínálatai közötti kerékpáros kapcsolatok fejlesztésének prioritást adni, ezzel is a különféle turisztikai desztinációk közötti szinergiát erősíteni.

Javasolt, hogy a szekszárdi településeggyüttes várostérségi települései alakítsanak ki közös stratégiát a területi kínálatok szabályozására, a várható területi folyamatok kézbentartására, a racionális terület kínálat kialakítására, a természet és a környezet védelmére.

Kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi terület, honvédelmi terület

Kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi terület, honvédelmi terület környezetében indokolt esetben a vonatkozó ágazati előírásoknak megfelelően védőövezet, szükség esetén területhasználati korlátozás jelölhető ki a településrendezési tervekben.

Térségi komplex tájrehabilitációt igénylő terület

A területek újrahasznosítása, tájrendezése előtt ökológiai értékvizsgálatot javasolt készíteni, hogy a roncsolt területen kialakultak-e védelemre érdemes élőhelyek.

Településrendezési tervek készítésekor, az érintett tájsebek területfelhasználásának meghatározásakor javasolt figyelembe venni a tájrendezési tervet, ugyanakkor eltérő települési érdek esetén célszerű egyeztetést kezdeményezni a tájrendezés céljáról, annak módosításáról.

Olyan felhagyott bányaudvar, bányagödör, meddőhányó, amelyen természetes élőhely kialakult, vagy védett élőlények populációi telepedtek meg, csak a természetvédelmi hatóság egyetértésével és a védett természeti értékek háborítása nélkül rekultiválható.

A magterületen, ökológiai folyosókban lévő roncsolt területek esetében az újrahasznosítás során az ökológia, a táj- és természetvédelem prioritását célszerű biztosítani.

Ha a védett természeti értékek lehetővé teszik, akkor a magterületeken, tájképvédelmi övezetben a táj- és természetvédelem mellett az ökoturisztikai hasznosítás, a szabadtéri sportolás, erdősítés lehet az újrahasznosítás célja.

Ha a területen védett természeti értékek nem találhatók, akkor az újrahasznosítás célja erdősítés, turisztikai célú hasznosítás, sportolási célú hasznosítás, bemutatási ismeretterjesztési célú hasznosítás egyaránt lehet.

A bányatavak rendezése során a többcélú hasznosítás (természetvédelem-ökológia, turizmus, horgászat, vízisportok) térségi szintű összehangolt feltételeinek biztosítására kell törekedni. Ennek során a bányatavak hasznosításával kapcsolatos jogokról és kötelezettségekről szóló 239/2000. (XII.23.) Korm. rendelet előírásai szerint szükséges eljárni.

A roncsolt területek, tájsebek rehabilitálása során hangsúlyt kell helyezni a zöldfelületek létesítésére.

Nagyvízi meder

Az övezet területén alkalmazni kell a nagyvízi medrek, parti sávok, fakadó vizek által veszélyeztetett területek használatáról szóló 21/2006. (I.31.) Kormány rendelet előírásait.

A szabályozási tervekben olyan területhasználat kijelölése javasolt (pl. korlátozott mezőgazdasági terület), mely az árvízi védekezés és természetvédelem kiemelt szempontjaival összhangban lehetőséget teremt a terület többcélú (mező-, hal-, erdő-, gyep-, vadgazdálkodás, ártéri tájgazdálkodás) hasznosítására is.

Vizsgálni javasolt a terület turisztikai potenciáljának lehetőségeit. Amennyiben az árvízvédelem, valamint a természetvédelem követelményeibe és más jogszabályokba nem ütközik, akkor a szabályozási tervekben célszerű lehetővé tenni a vizekkel összefüggő, közösségi, rekreációs célú építmények (pl. sporthajó kikötők) elhelyezését.

Az árvíz levonulásának biztosítása érdekében nagyvízi meder területén új beépítésre szánt területek nem jelölhetők ki, meglévő beépített területeket beépítésre nem szánt területként javasolt szabályozni.

A nagyvízi meder területén lévő természetközeli és természetes élőhelyek védelmét a településrendezés eszközeivel is meg kell erősíteni.

Az övezet területén a vízminőség-védelem érdekében a vegyszerhasználatot korlátozni kell.

Földtani veszélyforrás területe

A földtani veszélyforrás által érintett települések rendezési terveiben a földtani veszélyforrás konkrét területét az illetékes államigazgatási szerv adatszolgáltatása alapján veszélyforrás típusonként külön célszerű kijelölni és a területekre vonatkozó építési korlátozásokat és feltételeket meghatározni.

Földtani veszélyforrással érintett területen célszerű kerülni új beépítésre szánt terület kijelölését. E területeket olyan területfelhasználásba javasolt besorolni, mely mérsékli a földmozgás kialakulásának lehetőségét. Az övezet területén fontos feladat a felszín növényborítottságának megőrzése és növelése, valamint a csúszásveszélyeztetettség fokozódásával járó beavatkozások korlátozása.

A lehatárolt területeken a területfelhasználás és a területhasználat szabályainak meghatározásánál a csúszásveszély elhárítására fokozott figyelmet javasolt fordítani. Az alkalmazott tervi megoldásokat a településrendezési tervekben javasolt figyelembe venni.

Vízerózióknak kitett terület által érintett települések

A településrendezési tervekben lehatárolt, vízerózióval érintett területeken lévő erdőket csak erdőterület területfelhasználási egységbe javasolt besorolni.

A 12%-nál meredekebb lejtőkön elhelyezkedő szántóföldek, ültetvények esetén célszerű a talaj teljes felszínének állandó növényborítottságát lehetővé tevő területfelhasználás meghatározása, esetleg művelési ági átsorolásra (pl. legelő, gyep, erdő).

A vízerózió által érintett területeken lévő földutak, vízelvezető árkok rendszeres évenkénti karbantartására kell ösztönözni a települési önkormányzatokat, érintett földtulajdonosokat, gazdálkodókat.

A településrendezési tervekben olyan területhasználati módok és műszaki megoldások javaslatának beépítése, illetve azok alkalmazása javasolt, amelyek csökkentik a lefolyási tényezőt.

Szélerózióknak kitett terület által érintett települések

A deflációs terület hosszának csökkentése érdekében a szabályozási tervekben és a fejlesztések során kiemelt figyelmet kell fordítani a dűlőutak menti fásításra, illetve az egykori fasorok, mezővédő erdősávok újbóli felújításának lehetőségére, valamint az egyben művelt mezőgazdasági terület méretének maximalizálására (max. 50 ha).

Amennyiben a deflációra érzékeny talaj minősége kedvezőtlen, úgy a település adottságainak függvényében javasolt megvizsgálni az érintett terület erdőterületbe, vagy korlátozott mezőgazdasági területbe (legelő, kaszáló) történő besorolhatóságát, és így a művelési ág változás elősegítését.

Rendszeresen belvízjárta terület övezete

A rendszeresen belvízjárta területek övezetének mély fekvésű állandó vagy időszakos vízborítású területeit vízgazdálkodási területként, természetközeli területként, korlátozott használatú mezőgazdasági területként, vagy erdőterületként célszerű szabályozni a helyi viszonyoknak megfelelően. A településrendezési tervekben a mélyen fekvő, lefolyástalan területeket javasolt lehatárolni és meghatározni a beépítésükre vonatkozó feltételeket, előírásokat. A belvízzel érintett területek beépítésére a 21/2006. (I.31.) Korm. rendelet előírásait célszerű alkalmazni.

SAJÁTOS MEGYEI TÉRSÉGEKRE VONATKOZÓ RÉSZLETES AJÁNLÁSOK

A gazdaságfejlesztés térségei és térségi jelentőségű központjai

Általános ajánlások

Gazdaságfejlesztés kiemelt térségei és térségi jelentőségű központjai alatt a termelő-feldolgozó és logisztikai típusú tevékenységek fejlesztése szempontjából kiemelt térségek értendők. A turizmushoz kapcsolódó gazdasági tevékenységek kiemelt térségei és térségi jelentőségű központjai külön kerülnek lehatárolásra. A gazdaságfejlesztés kiemelt térségei és térségi jelentőségű központjai az alábbiak: minősített ipari park minősített meglévő és tervezett intermodális logisztikai szolgáltató központ regionális alközpont megyei alközpont meglévő és tervezett térségi jelentőségű gazdasági központ-városok, település együttesek gazdaságfejlesztési térségek, azon belül:

- Dombóvár-Kaposvár urbanizációs tengely
- Duna menti urbanizációs tengely.

A megye területén új ipari park létesítése nem indokolt, a meglévők minőségi fejlesztését és betelepülését javasolt támogatni. Elsősorban a már meglévő gazdasági területek továbbfejlesztésével, korszerűsítésével célszerű az új fejlesztési igényeket kielégíteni. Zöldmezős fejlesztéseket csak ezek telítődése után javasolt támogatni.

Urbanizációs tengelyek

Javasolt, hogy az urbanizációs tengelyek települései hangolják össze fejlesztési stratégiáikat és településszerkezeti terveiket az együtt tervezhető térségekre megfogalmazott ajánlásokkal azonos módon.

Indokolt és javasolt az urbanizációs tengelyek települései területén az új gazdasági területeket koncentráltan, a már meglévő gazdasági területek szomszédságában, kompakt módon kialakítani. Új területek kijelölése a térség területén csak akkor indokolt, ha a meglévők már legalább 50 %-os telítettségűek és folyamatos a befektetői érdeklődés. Célszerű törekedni a barnamezős területek újrahasznosítására, új zöldmezős területek kijelölése helyett.

Új lakóterületek kialakítását javasolt elsősorban a városokban, másodsorban az urbanizációs tengelyek vasúttal is elérhető településein, a vasútállomások „10-15 perces” (gyalogos-kerékpáros, szükség esetén autós) vonzáskörzetében ösztönözni.

A Duna menti térség településeinek fejlesztése során a tájképi értékek megőrzése kiemelt feladat a térség turisztikai felértékelődésének alapvető feltételeként. A tájképvédelem fontos eleme a térségben a a Duna menti, a 6-os főút és az M6-os gyorsforgalmi út menti feltárulás értékeinek megőrzése, a hídfők térségének rendezettsége, a Dunához közeli belterületek településképeknek, településperemek rendezettsége.

A megye gazdaságának alközpontjai

A megyei alközpontok kistérségi jelentőségű gazdasági-munkaerőpiaci szerepének megerősítésére megyei szinten is kiemelt figyelmet fordítani, a városok megyei jelentőségű szervező, munkaerő-piaci befogadó és tőkevonzó illetve népességmegtartó képességét erősítő fejlesztéseket megyei szinten is támogatni és a településrendezési tervben ennek feltételeit biztosítani.

A gazdaságfejlesztés egyéb térségi jelentőségű gazdasági központ városai és település együttesei

Azokon a településeken (kisebb gazdasági központokban), ahol a természet- és tájképvédelem, illetve a turizmusfejlesztés meghatározó jelentőségű, a gazdasági célú építési tevékenységet speciális településképvédelmi, tájba illesztési, tájképvédelmi előírásokhoz javasolt kötni.

A gazdaságfejlesztés egyéb térségi jelentőségű központja és település együttesei gazdasági területkínálatának tervezését ajánlott egymással és a megyei alközpontokéval is összehangolni és a kereslet-kínálat közös monitorozásának intézményrendszerét kialakítani a kontra-produktív verseny, a fenntarthatatlan túlkínálat és fölösleges infrastruktúra-kapacitások kiépülésének elkerülése érdekében.

Nagyobb foglalkoztatóknak a település együttesek kistérségi központ funkciót is ellátó, közlekedési csomóponti helyzetű városaiban indokolt területet biztosítani, míg a többi településén inkább a helyi piacra termelő kisvállalkozások kisebb telkek iránti igényét indokolt kielégíteni.

A turizmusfejlesztés magterületei és térségi jelentőségű központjai

A turizmusfejlesztés magterületei és térségi központjai sajátos megyei térségbe azok a térségek és települések tartoznak, amelyek a természeti adottságok és a turisztikai szolgáltatások kínálata szempontjából és az ebből származó lehetséges jövedelemtermelés alapján legalább regionális jelentőséggel bírnak, vagy ilyenné fejlesztendők. A turizmusfejlesztés magterületei és térségi központjai sajátos megyei térségbe az alábbi térségek, települések tartoznak:

a) Duna mente:

1/ Dunaföldvár, Paks, Tolna, + Tolnai borvidék észak-keleti területei

2/ Szekszárd és borvidéke, Gemenc, Fadd-Dombori, + Tolnai borvidék déli (Völgység) területei

b) Kapos-völgy:

Dombóvár, Tamási, Hőgyész, Gyulaji erdő, Tolnai borvidék + Tolnai borvidék észak-nyugati területei

A szálláskínálatot kialakítani, illetve bővíteni elsősorban a meg lévő kultúrtörténeti értéket képviselő épületekben, azok korszerűsítésével, meglévő szálláshelyek minőségi fejlesztésével, illetve meg lévő belterületi településrészekben, azok értékeinek megőrzésével, érvényre juttatásával indokolt növelni.

Új üdülőházas üdülőterületek kialakítása elsősorban termál- illetve gyógyfürdők, és tavak-víztározók térségében javasolt, és csak akkor indokolt, ha a kereslet a kínálatot tartósan meghaladta. A területek kijelölésénél a természet- és tájvédelem, illetve a településkép (sziluett) védelem szempontjait kiemelten javasolt figyelembe venni az új beépítésre szánt területek kijelölésénél. Új hétvégi házas üdülőterületek kijelölése nem indokolt.

A táj- és természetvédelmi területek térségébe tartozó települések számára a térség természeti-táji értékeihez kötődő, azok megőrzését előmozdító komplex tájgazdálkodás és biogazdálkodás fejlesztése ajánlott, amely egyúttal az ökoturizmus és a szelíd turizmus számára is megfelelő környezetet biztosít.

A turizmusfejlesztés magterületein belül a települések között javasolt egységes (összehangolt) kerékpárosút-arculat (burkolat, tájékoztatótáblák, növénykiültetés stb.), egységes bakancsos túra pihenőhelyek és tájékoztató rendszer kialakítása. Javasolt továbbá a vízi- és kerékpáros turizmus helyi bázisainak közös építészeti arculati tervezése, a kínálat összehangolása.

Az épített örökség valamint a népi hagyományörzés térségi jelentőségű központjaiban kiemelten támogatandó a településközpontok rehabilitációja és javasolt helyi értékvédelmi rendelet megalkotása (ahol még nincs ilyen), hozzákapcsolódó értékvédelmi alap létrehozása. Kiemelten támogatandó továbbá a rendezvényekkel érintett helyszínek környezeti minőségének, felszereltségének, turisztikai vonzerejének fejlesztése, megközelíthetőségi feltételeinek, az elérés komfortjának javítása (parkolás, kerékpáros, tömegközlekedési-gyalogos elérhetőség).

Térségi jelentőségű építészeti örökség területei

A sajátos megyei térség területébe azok a települések tartoznak, amelyeket a megyei terv nem ábrázolhat történeti településként, ugyanakkor a kialakult történelmi szerkezet, településmag (védendő szerkezetű települések), vagy az építészeti értékek (műemlékek) sűrűsödése (térségi jelentőségű kulturális örökségvédelmi területek) indokolja az adott település egy részének, vagy egészének térségi szintű védelmét.

Az érintett településeken javasolt lehatárolni a településképvédelmi területet (helyi értékvédelmi terület) és a történeti települések övezetére vonatkozó előírásokat, ajánlásokat javasolt alkalmazni.

A térségi jelentőségű kulturális örökségvédelmi területekkel érintett településeken a településképvédelmi terület lehatárolása során kiemelt figyelmet kell fordítani az országos védelem alatt álló értékekre is.

Natura 2000 védelmi területek

A Natura 2000 területeken az OTTrT ökológiai hálózatra vonatkozó szabályaival, továbbá a magterületekre, ökológiai folyosóra, tájképvédelmi övezetekre vonatkozó ajánlásokkal összhangban lévő, és a Natura 2000 területek védelmi céljaival összhangban lévő építmények létesíthetők, illetve tevékenységek folytathatók.

Magas Természeti Értékű Területek

A kiemelten fontos érzékeny természeti területek által érintett településeken kijelölt Magas Természeti Értékű Területi egységeken támogatni kell olyan természetkímélő gazdálkodási módok megőrzését, fenntartását, bevezetését, amelyek támogatással ösztönzött, önként vállalt korlátozások révén biztosíthatják az élőhelyek védelmét, a biológiai sokféleség, a tájképi és kultúrtörténeti értékek összehangolt megőrzését.

Nitrátérzékeny területek

A megyei térségi fejlesztési koncepciókat, programokat és a településfejlesztési koncepciókat, rendezési terveket a vizek mezőgazdasági eredetű nitrát-szennyezéssel szembeni védelméről szóló 27/2006.(II.7.) Korm. rendelet szerint az 59/2008 (IV.29.) FVM rendelet által meghatározott cselekvési programban foglaltakkal összhangban célszerű kidolgozni.

Szélerőmű elhelyezéséhez vizsgálat alá vonható terület

A szélerőmű elhelyezéséhez vizsgálat alá vonható területen szélerőmű, szélerőműpark létesítése

- a. védett természeti területen,
- b. natura 2000 területen,
- c. magterületen, ökológiai folyosóban és pufferterületen,
- d. erdőterületen,
- e. országos és térségi jelentőségű tájképvédelmi területen
- f. világörökségi területen, történeti település településkép-védelmi területén,
- g. repülőtér és műszaki infrastruktúra hálózatok védőtávolságán belül,
- h. települési terület zajvédelmét biztosító védőtávolságon belül nem javasolt.

2.1/f A megyét érintő környezetvédelmi, természetvédelmi és tájvédelmi szabályozások

Kizárólag a legjelentősebb jogszabályok felsorolására szorítkozunk ezen fejezeti rész kidolgozása során.

Általános környezetvédelem

- 1995. évi LIII. törvény
a környezet védelmének általános szabályairól
- 90/2007. (IV.26.) Korm. rendelet
a környezetkárosodás megelőzésének és elhárításának rendjéről

Hulladékgazdálkodás

- 2000. évi XLIII. törvény

a hulladékgazdálkodásról

Termékdíj

- 2011. évi LXXXV. törvény
a környezetvédelmi termékdíjról

Levegőtisztaság-védelem

- 306/2010. (XII.23.) Korm. rendelet
a levegő védelméről

Természetvédelem

- 1996. évi LIII. törvény
a természet védelméről
- 1995. évi XCIII. törvény
a védett természeti területek védettségi szintjének helyreállításáról
- 91/2007. (IV.26.) Korm. rendelet
a természetben okozott károsodás mértékének megállapításáról, valamint a
kármentesítés szabályairól

Natura 2000

- 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet
az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- 269/2007. (X.18.) Korm. rendelet
a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól

Vízvédelem, vízgazdálkodás

- 1995. évi LVII. törvény
a vízgazdálkodásról
- 219/2004. (VII.21.) Korm. rendelet
a felszín alatti vizek védelméről
- 220/2004. (VII.21.) Korm. rendelet
a felszíni vizek minősége védelmének szabályairól

Zaj- és rezgésvédelem

- 280/2004. (X.20.) Korm. rendelet
a környezeti zaj értékeléséről és kezeléséről
- 284/2007. (X.29.) Korm. rendelet
a környezeti zaj és rezgés elleni védelem egyes szabályairól
- 27/2008. (XII.3.) KvVM-EüM együttes rendelet
a környezeti zaj- és rezgésterhelési határértékek megállapításáról

2.1/g A megye 20 ezer lakos feletti városainak települési gazdasági vagy településfejlesztési programjai és településfejlesztési koncepciói

Megyeszékhely programjai

Szekszárd Megyei Jogú Város Önkormányzatának Gazdasági Programja 2010-2014

Szekszárd Megyei Jogú Város 2011-2014. évi gazdasági programjának alapját a „Szekszárd a fejlődő város” választási programban megfogalmazott célkitűzések alkotják. Alapvető stratégiai célként szerepel a folyamatban lévő beruházások - Agóra program, belváros rehabilitáció, élményfürdő és atlétika-pálya, csatornahálózat fejlesztés – befejezése, valamint munkahelyteremtő, turisztikai, és a városlakók komfortérzetét növelő fejlesztések indukálása és megvalósítása.

A program 5 prioritás alatt határozza meg a tervezési időszak fő intézkedéseit.

Szekszárd MJV Integrált Városfejlesztési Stratégia

Az Integrált Városfejlesztési Stratégia a város fejlesztési koncepcióját konkretizálja a településszerkezeti tervre lebontva. A város 2007-2013 közötti időszak során fejleszteni kívánt akcióterületeit jelöli ki, ezek hatókörét ill. a környezetük 7-8 éves céljait.

Az IVS az alábbi akcióterületek kijelölését tartalmazza:

- Városmközpont
- Felsőváros
- Bottyánhegy
- Újváros
- Alsóváros
- Bakta
- Miklósváros
- Szőlőhegyi Újtelep
- Iparterület
- Szilfa körül
- Csörge
- Palánk

2.1/h A megye hatályban lévő ágazati tervei, programjai

Tolna megyére vonatkozó átfogó programok tervek jelentős számban főként forráshiány miatt nem készültek. Az elmúlt tíz évben az alábbi még hatályban lévő dokumentumok készültek el:

- Tolna Megyei Önkormányzat Közművelődési Koncepciója 2003.
- Tolna megye sportkoncepciója 2002 – 2010.
- Tolna megye szociális szolgáltatástervezési koncepciója 2009.
- Tolna megye közoktatási feladatellátási és intézményhálózat-működtetési és fejlesztési terve 2009 –2015.
- Tolna Megye Komplex Fejlesztési Programjának aktualizálása 2011.
- Tolna Megye Területrendezési Terve 2012.

2.1/i Vonatkozó egyéb tervek

A 2007-2013 közötti Európai Unió programozási időszakra való felkészülés jegyében számos ágazati és egyéb terv készült a Tolna Megyei Területfejlesztési Tanács által biztosított finanszírozással. A jelentősebb terveket megjelenítjük, melyeket a helyzetértékelés elkészítése során is áttekintünk:

	Program neve	Elkészítés éve
1	Gazdaságfejlesztési mintaprogram Tolna megye kistérségeire	2004.
2	Tolna megyei vállalkozások fejlődését és önszerveződését elősegítő kamarai program	2003.
3	Szálla turizmusfejlesztési programja	2004.
4	"Elérhető jövőkép" - a Völgységi Kistérség terület- és gazdaságfejlesztési programja	2005.
5	Tolna megye kerékpárút-hálózatfejlesztési koncepciója és programja	2004.
6	Térségi hulladéklerakó megvalósíthatósági tanulmány - Dombóvári kistérség	2003.
7	Tolna megye roma fejlesztési programja, helyzetfeltáró tanulmány	2003.
8	Gazdasági erőforrások felmérése a tamási kistérségben	2003.
9	A volt Budai Nagy Antal laktanya hasznosítási koncepciója + összefoglaló	2004.
10	Tolna megye roma fejlesztési programja II. kötet - stratégiai program	2003.
11	A "Közös Jövő" komplex fejlesztési program operatív programjai	2002
12	Szekszárdi kistérség belterületi közúthálózat fejlesztési koncepciója	2004
13	A "Közös Jövő" komplex fejlesztési program stratégiai programja	2002.
14	Paks-Dunaföldvári kistérség területfejlesztési koncepciója, stratégiai és operatív program	2002.
15	Paks-Dunaföldvári kistérség területfejlesztési koncepciója, stratégiai és operatív program - helyzetfeltáró rész	
16	A területfejlesztési joganyaggal összefüggő közigazgatási joganyag modernizációja	2004.
17	Kistérségi PEA program megvalósítása a Paks-Dunaföldvári kistérségben - kidolgozott fejlesztési elképzelések az NFT operatív programjaira építve.	2005.
18	Paks - Dunaföldvári kistérség térinformatikai fejlesztési programja	2003.
19	Tolna megye idegenforgalmi portáljának megvalósíthatósági tanulmánya	2004.
20	A dombóvári kistérség vállalkozáserősítő programja	2003.
21	A dombóvári kistérség erőforrástérképe I. kötet, II. kötet	2002.
22	Tolna Megyei Roma fejl. programja III. kötet Operatív program	2003.
23	Szekszárd és Térsége Fejlesztési Közhasznú Társasága megvalósíthatósági tanulmánya	2002.
24	Tolna megye komplex fejlesztési programjának	2003.

	aktualizálása	
25	A Dél-Tolnai mikrotérség térinformatikai fejlesztési programja	2003.
26	Kistérségi kábeltelevíziós hálózat kiépítése Tolna megyében - megvalósíthatósági tanulmány	2002.
27	Tamási fürdő fejlesztése fejlesztési koncepció - összefoglaló	2002.
28	Tolna megye foglalkoztatási stratégiája	
29	Szekszárd - Tolnai kistérség EU-s csatlakozási programja	2003.
30	Terület- és településfejl. képzés Tolna megyében	
31	Paks város gazdaságfejlesztési programja	2004.
32	Zomba és térsége turizmusfejlesztési programja	2002.
33	Gazdaságfejlesztési mintaprogram Tolna megye kistérségeire	2004.
34	Térinformatika - E-közigazgatás. A Szekszárd-Tolnai kistérség térinformatikai fejlesztési lehetőségei - helyzetfeltárás és stratégiai programcélok	

2.1/j A tervezést érintő egyéb jogszabályok

Területrendezésre vonatkozó fontosabb jogszabályok

Törvények:

- 1996. évi XXI. törvény
a területfejlesztésről és a területrendezésről
- 1997. évi LXXVIII. törvény
az épített környezet alakításáról és védelméről
- 2003. évi XXVI. törvény
az Országos Területrendezési Tervről

Kormányrendeletek:

- 253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet
az országos településrendezési és építési követelményekről
- 31/2007. (II. 28.) Korm. rendelet
a területfejlesztéssel és területrendezéssel kapcsolatos információs rendszerről és a kötelező adatközlés rendjéről
- 277/2008. (XI. 24.) Korm. rendelet
az építésügy, a településfejlesztés és -rendezés körébe tartozó dokumentációk központi nyilvántartásáról
- 76/2009. (IV. 8.) Korm. rendelet
a területrendezési hatósági eljárásokról
- 190/2009. (IX. 15.) Korm. rendelet
a főépítési tevékenységről
- 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet
a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól

- 282/2009. (XII. 11.) Korm. rendelet
a kiemelt térségi és megyei területrendezési tervek, valamint a településrendezési tervek készítése során az országos, a kiemelt térségi és a megyei övezetek területi érintettségével kapcsolatosan állásfoglalásra kötelezett államigazgatási szervek köréről és az eljárás részletes szabályairól
- 16/2010. (II. 5.) Korm. rendelet
a területfejlesztéssel és a területrendezéssel összefüggésben megőrzendő dokumentumok gyűjtéséről, megőrzéséről, nyilvántartásáról és hasznosításáról
- 37/2010. (II. 26.) Korm. rendelet
a területi monitoring rendszerről
- 77/2010. (III. 25.) Korm. rendelet
a területrendezési tervezési jogosultságról és a területrendezési tervezési tevékenység felügyeletét ellátó hatóság kijelöléséről

Miniszteri rendeletek:

- 40/1999. (IV. 23.) FVM rendelet
a területrendezési, a településrendezési és az építészeti-műszaki tervtanácsokról

Területfejlesztésre vonatkozó fontosabb jogszabályok

Törvények:

- 1996. évi XXI. törvény
a területfejlesztésről és a területrendezésről
- 2011. évi CLXXXIX. törvény
Magyarország helyi önkormányzatairól

Kormányrendeletek:

- 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet
egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról
- 51/2005. (III. 24.) Korm. rendelet
a területfejlesztés intézményei törvényességi felügyeletének részletes szabályairól
- 31/2007. (II. 28.) Korm. rendelet
a területfejlesztéssel és a területrendezéssel kapcsolatos információs rendszerről és a kötelező adatközlés szabályairól
- 311/2007. (XI. 17.) Korm. rendelet
a kedvezményezett térségek besorolásáról
- 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet
a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól
- 16/2010. (II. 5.) Korm. rendelet
a területfejlesztéssel és a területrendezéssel összefüggésben megőrzendő dokumentumok gyűjtéséről, megőrzéséről, nyilvántartásáról és hasznosításáról
- 37/2010. (II. 26.) Korm. rendelet
a területi monitoring rendszerről

Országgyűlési határozatok:

- 96/2005. (XII. 25.) OGY határozat
az Országos Fejlesztéspolitikai Koncepcióról

- 97/2005. (XII. 25.) OGY határozat az Országos Területfejlesztési Konceptióról
- 67/2007. (VI. 28.) OGY határozat a területfejlesztési támogatásokról és a decentralizáció elveiről, a kedvezményezett térségek besorolásának feltételrendszeréről

Kormányhatározat:

- 1103/2006. (X. 30.) Korm. határozat az Új Magyarország Fejlesztési Terv elfogadásáról

Vidékfejlesztésre vonatkozó fontosabb jogszabályok

Törvények:

- 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

Kormányrendelet:

- 311/2007. (XI.17.) Korm. rend. a kedvezményezett térségek besorolásáról

Miniszeri rendeletek:

- 137/2004. (IX. 18.) FVM rendelet a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv kihirdetéséről, valamint az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alapból nyújtandó vidékfejlesztési támogatásokkal összefüggésben a kedvezőtlen adottságú területek és az azokhoz tartozó települések megállapításáról
- 172/2004. (XII. 23.) FVM rendelet az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program kihirdetéséről

Országgyűlési határozat:

- 49/2009. (V. 27.) OGY határozat a tanyák és tanyás térségek megőrzéséről, fejlesztéséről

Kormányhatározat:

- 1103/2006. (X. 30.) kormány határozat az Új Magyarország Fejlesztési Terv elfogadásáról

2.2 A térség területfejlesztési szereplői elképzeléseinek feltárása, a tervezési folyamat partnerségi tervének elkészítése és végrehajtása

Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 27. § (1) bekezdése szerint „A megyei önkormányzat területi önkormányzat, amely törvényben meghatározottak szerint területfejlesztési, vidékfejlesztési, területrendezési, valamint koordinációs feladatokat lát el.” A 2011. évi CXCVIII. törvény alapján a megye vált a területfejlesztés legfontosabb területi szintjévé. A megyék első legfontosabb feladata egy szakmailag jól összeállított megyei területfejlesztési koncepció elkészítése. A Tolna megyére készített MTFK tartalmazza a területfejlesztési, a vidékfejlesztési, valamint az

egyéb szakterületek koncepcionális fejlesztési elgondolásait. A megyei szintű területfejlesztés tervezés a korábbinál erősebb központi területfejlesztési tervezési szakmai koordinációval, támogatással és ellenőrzéssel folyik.

A Tolna Megyei Önkormányzat a 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet) alapján az érintettek számára, már a tervezés megkezdése során biztosítja a szakmai véleménynyilvánítás lehetőségét. Az Európai Unió Strukturális Alapjaira vonatkozó Általános Rendelet alapján a "partnerség" elve a közösségi támogatások előkészítésére, finanszírozására, monitoringjára és értékelésére is kiterjed. A partnerség fogalma magában foglalja az Európai Bizottság és a magyar kormány közötti, illetve a magyar központi és területi közigazgatási egységek és a szociális, gazdasági, civil, stb. partnerek közötti együttműködést is.

2.2/a A partnerségi terv elkészítése

A Partnerségi Terv elkészítése során arra törekedtünk, hogy az érintettek azon körét sikeresen vonjuk be a folyamatos, rendszeres egyeztetésekkel érintettek körébe, akik a korábbi időszakban (elmúlt 10 évben) is meghatározó szereplői voltak a tevékenységükkel, információikkal, véleménynyilvánításukkal a megyei fejlesztéseknek, a megye felzárkóztatásának.

A Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciójának összeállítása a partnerség elvének alkalmazásával történik.

A társadalmi egyeztetési folyamat során az alábbi alapelvek érvényesülnek:

Tervezhetőség és strukturáltság

Az TMTFK társadalmi egyeztetése koordináltan, a vélemények fogadása meghatározott szempontrendszer szerint, az TMTFK kialakításában résztvevő összes partner bevonásával, strukturáltan történik.

Folyamatos információnyújtás és információszerzés

Az össze partner esetében alapvető fontosságú a megfelelő időben történő információnyújtás és információszerzés.

Partnerség

A partnereket egyenrangú feleknek kell tekinteni, az érintettek mindegyikének lehetősége van egyeztetésre, valamennyi beérkezett (értékelhető) véleményt figyelembe kell venni.

Bizalom

A partnerek számára biztosítani kell, hogy a döntéshozatalról érdemi információkat kapjanak, a beküldött véleményeikre érdemi visszajelzéseket kell küldeni.

Koncentrálttság és konszenzus

Fontos, hogy a partnerek tudják, ismerjék a társadalmi egyeztetések hasznosságát és tisztában legyenek azzal, hogy az elhangzott javaslatok az egyeztetésekbe beépíthetők.

Nyitottság, nyilvánosság és átláthatóság (Transzparencia)

Az egyeztetési folyamatba az érintettek bármelyik fázisban bekapcsolódhatnak. Fontos cél az érintettek minél szélesebb körének elérése, megszólítása. Az egyeztetési folyamat során biztosítani kell a legszélesebb nyilvánosságot és minden információhoz való hozzáférést (Internet, írott és elektronikus médiák).

Közérthetőség és hatékony kommunikáció

Az egyeztetési folyamatok során biztosítani kell, hogy mindenki számára elérhető kommunikációs csatornán folyjanak az egyeztetések a lehető legközérthetőbb nyelvezetet használva.

Dokumentáltság

Az egyeztetések lépései, az abban résztvevő partnerek véleménye teljes körűen dokumentált kell legyen. Törekedni kell a dokumentációk teljes körű nyilvánosságának biztosítására.

Folyamatos monitoring, visszacsatolás

Az TMTFK egyeztetése a prioritások kialakításától kezdve a végleges változat megvitatásáig folyamatosan zajlik. Érdemi dialógus jön létre az észrevételek, javaslatok strukturált feldolgozása és megválaszolása során. Vizsgálni kell, hogy a társadalmi egyeztetés megfelelően zajlott-e le, az érintettek véleménye megfelelően beépítésre került-e, az összes elv és az előre rögzített tervezés érvényesült-e a megvalósítás során.

Esélyegyenlőség

A TMTFK egyeztetésének teljes folyamatában érvényesül a nők és férfiak közötti esélyegyenlőség.

2.2/b A partnerségi terv végrehajtása

Az alapelvek figyelembevételével került kialakításra a Partnerségi Terv az alábbiak szerint:

Zárt társadalmi-szakmai egyeztetések (írott és szóbeli):

Az érintettek fejlesztési elképzeléseinek feltárása

Feladat-meghatározás: a fejlesztési prioritások mentén a Tolna Megye települési önkormányzatainak, a vállalkozói szféra, illetve a civil szféra fejlesztési elképzeléseinek összegyűjtése személyes találkozók által és kérdőíves formában

Koordináló: Tolna Megyei Önkormányzat Hivatala, Területfejlesztési Osztály

Egyeztetési folyamat a tervezés során

Feladat-meghatározás: a tervezési munkaszakaszban egyeztetés az érintettek bevonásával mérföldkövenként (Helyzetelemzés – Területfejlesztési koncepció – Stratégiai program – Operatív program)

A társadalmi egyeztetés (konzultáció) szereplői a szakmai anyagok készítése során:

- KSH Tolna Megyei Igazgatósága
- Tolna megyei települési önkormányzatok
- Tolna Megyei Agrárkamara
- Tolna Megyei Kereskedelmi és Iparkamara

- Tolna Megyei Kormányhivatal
- Kereskedők és Vállalkozók Tolna Megyei Szervezete
- VOSZ Tolna Megyei Szervezete
- Városi civil tanácsok
- Lakható Szekszárdért Egyesület (Civil Információs Centrum működtetése)
- Tolna Megyei Cigány Nemzetiségi Önkormányzat
- Tolna Megyei Német Nemzetiségi Önkormányzat
- Tolna Megyei Mérnök Kamara
- Tolna Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány
- Pécsi Tudományegyetem
- Takarékszövetkezetek (Tolna megye területén működő)
- Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Nkft.
- Paksi Atomerőmű Zrt.
- LEADER helyi akciócsoportok
- Szekszárd és Térsége Többcélú Kistérségi Társulás
- Dombóvár és Környéke Többcélú Kistérségi Társulás
- Völgyégi Többcélú Kistérségi Társulás
- Tamási-Simontornya Többcélú Kistérségi Társulás
- Paksi Többcélú Kistérségi Társulás
- Kistérségenként a 10 legnagyobb adózó vállalkozó (50 vállalkozás)
- Megyei és regionális szinten meghatározó vállalkozásfejlesztő, agrárfejlesztő szervezetek
- Megyei és regionális szinten meghatározó termelői együttműködések (klaszter, TÉSZ, BÉSZ, Termelői csoport)

Koordinálók: Tolna Megyei Önkormányzat Hivatala, Területfejlesztési Osztály

Nyílt (online – e-mailen, illetve elsősorban a www.tolnamegye.hu honlapon keresztül) társadalmi-szakmai egyeztetések:

A tervezési dokumentumok mérföldkövenkénti (Helyzetelemzés – Területfejlesztési koncepció – Stratégiai program – Operatív program) véleményeztetése

Feladat-meghatározás:

a) az elkészült szakmai anyagok megküldése véleményezésre a 218/2009. (X.6.) Korm. rendelet 10. sz. melléklete alapján a következő szervezeteknek:

- Országos Területfejlesztési Tanács;
- miniszterek;
- a következő kormányhivatalok:
 - Központi Statisztikai Hivatal,
 - Tolna Megyei Kormányhivatal,
 - Magyar Energia Hivatal,
 - Országos Atomenergia Hivatal;
- Országos Környezetvédelmi Tanács;
- Magyar Tudományos Akadémia;
- országos önkormányzati érdekszövetségek;
- az érintett térségi fejlesztési tanácsok;
- az érintett megyei önkormányzatok;

- Szekszárd Megye Jogú Város Önkormányzata;
- az érintett települési önkormányzatok;
- az érintett területi államigazgatási szervek közül:
 - illetékes környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőség;
 - működési területével érintett nemzeti park igazgatóság;
 - működési területével érintett vízügyi igazgatóság;
 - Nemzeti Környezetügyi Intézet működési területtel érintett területi kirendeltsége.

b) az elkészült szakmai anyagok közzététele társadalmi egyeztetés céljából a www.tolnamegye.hu honlapon.

Koordináló: Tolna Megyei Önkormányzat Hivatala, Területfejlesztési Osztály

2.2/c A partnerségi terv eredményei alapján

A partnerségi terv segítségével a megyei fejlesztési anyagok, szakmai programok széles körű szakmai és társadalmi egyeztetésére kerül sor. A nagy nyilvánosság biztosítása, a többszintű véleményezés garantálja a szakmai anyagok minél inkább helyi igényekhez való igazítását. A megye felzárkóztatásában, fejlesztésében érdekeltek (érintettek) a programok véleményezésén keresztül közvetlenül is részt vesznek saját jövőjük alakításában.

2.2/ca Az üzleti szektor szereplőinek a térséget érintő fejlesztési elképzeléseinek áttekintése

A megyében kevés nagyvállalat található. A legjelentősebb adófizető és nyereséget termelő vállalkozás, melynek székhelye a megyében található a Paksi Atomerőmű Zrt. A nemzetgazdasági szempontból is kiemelkedő jelentőséggel bíró vállalkozás az országos viszonyításban is a 25 legjelentősebb adófizető vállalkozás között található. A vállalkozások közül legnagyobb a mikro vállalkozások száma és országos viszonylatban kevés számú kisvállalkozást találunk a megyében. A vállalkozások gondjait, problémáit és jövőbeli elképzeléseit a mikrotérségi találkozók keretében csak kis mértékben ismerhettük meg. Összességében elmondható, hogy a vállalkozások tökehiányosak, komoly gondot jelent számukra egy elnyert részben pályázati forrásból megvalósított fejlesztés pénzügyi lebonyolítása. Kevés számban találunk a megyében azonos területen tevékenykedő vállalkozások közötti szakmai együttműködést. Szinte teljes hiányzik a cégek kutatás-fejlesztési tevékenysége, ami tőkeszegénységre, valamint a vállalkozások közötti együttműködés hiányára is visszautal. Jellemzően csak a vállalkozások jelenlegi tevékenységi körükhöz kapcsolódó fejlesztésekben gondolkodnak, melynek többsége csak kisebb foglalkoztatás bővítéssel, vagy létszámbővítéssel egyáltalán nem jár. A vállalkozások több mint 85-90%-a a városokban tevékenykedik, ami a jelentős számú kistelepülés miatt kedvezőtlen arány. A vidéki településeken zömében kizárólag alapanyag termelésre, szántóföldi növénytermesztésre jöttek létre mikro vállalkozások, illetve kisebb számban a helyi lakosság szükségleteinek kielégítését szolgáló kereskedelmi és szolgáltató cégek. A jellemzően 1-2 főt foglalkoztató vállalkozások sokkal inkább tekinthetők családi vállalkozásoknak (egy-egy család megélhetését tudják biztosítani), mint továbbfejleszthető térségi gazdasági potenciálnak. A megye sajátos vállalkozási szerkezete több szintű beavatkozást kíván meg. Stratégiai szint fejlesztési elképzeléssel

kizárólag a megye nagyvállalkozások rendelkeznek, ezen cégek várható fejlesztéseit viszont a mindenkori gazdasági környezet jelentős mértékben befolyásolja. Általános gond vidéken és a városban is a fogyasztás csökkenése, a piacok beszűkülése és ezzel együtt a piaci szereplők közötti verseny fokozottabb kiéleződése.

2.2/cb Az önkormányzatok fejlesztési elképzeléseinek áttekintése

A települési önkormányzatok fejlesztési elképzeléseinek megismerése érdekében mind a 109 települést egy kérdőívvel kerestük meg. A helyzetfeltáró munkarész első változatának elkészítéséig összesen 49 településtől kaptuk meg a jövőbeli fejlesztésekkel kapcsolatos elképzeléseit, véleményeit. Az adatok folyamatosan érkeznek be és ennek megfelelően ezen fejezet alatt a táblázatot a szakmai anyag végleges elfogadásáig kiegészítjük. A beérkező fejlesztési elképzeléseket az alábbi táblázatban településenként összesítve jelenítettük meg:

Tolna megyei települési önkormányzatok 2014-20 között tervezett fejlesztései		
Település neve	Sorszám	Fejlesztés megnevezése
Alsónána	1	Kerékpártároló építése
	2	Óvoda épületének felújítása
	3	Vízvezető árkok befejezése
	4	Járdák javítása, építése
	5	Játszótér bővítése felújítása
	6	Ifjúsági Ház
	7	Kerékpár út kialakítása kistérségi szinten
	8	Munkahelyteremtés
Alsónyék	1	Szennyvízcsatorna-hálózat és szennyvíztisztító kiépítése
	2	Csapadékvízvezető-rendszer rekonstrukciója
	3	Tájház és Falumúzeum rekonstrukciója
	4	Önkormányzati vendégház kialakítása
	5	Községi könyvtár új épületben történő elhelyezése
Attala	1	Járda felújítások (2.000 m)
	2	Óvoda és iskola felújítása
	3	Rákóczi utca aszfaltozása
	4	Parkosítás
	5	Elkerülő út
	6	Plébánia felújítása
	7	Temető, ravatalozó felújítása, kerítés építése
	8	Külterületen földutak létesítése, felújítása
	9	Sportpálya felújítás
Bátaszék	1	Bátaszék Városközpont fejlesztése
	2	Petőfi Sándor Művelődési ház felújítása, funkcióbővítése
	3	Volt Kossuth utcai óvoda átalakítása vendégházzá
	4	Bátaszék, Cigány-árok I./a ütem vízrendezése
	5	Sportpálya edzőterem átalakítása, akadálymentesítése
Bonyhád	-	-
Bölcske	1	M-6-os autópályára közvetlen kivezetés

		Andráspusztán keresztül (1,4 km földút - 6 m széles szilárd út építéssel, 0,7 km meglévő út felújítással)
	2	Paksi utca 46. Táborozó hely, vagy erdei iskola kialakítása a meglévő épületek felújításával, átalakításával, udvar és park rendezéssel
	3	Tornacsarnok felújítása (hőszigetelt falak, hőszigetelt nyílászárók, sportpadló csere, lelátó kialakítás)
	4	Templom tér 1. szám alatti volt református iskola átalakítása és felújítása közösségi házzá
	5	Községkép javítás (fák, terek, parkok, köztéri bútorok, légvezetékek és légkábelek kiváltása földkábelekre)
	6	Energiatakarékos közvilágítási hálózat kialakítása
	7	Intézményi fűtés- és világítás korszerűsítése alternatív energiahordozókkal
	8	Községi úthálózat javítása
	9	Dunaparti csónakház és kikötő építése
	10	Dunai mellékág rehabilitáció
		Közös fejlesztések kistérségen belül
	1	Atomerőmű bővítéssel kapcsolatos helyi feladatok (telkek, meglévő üres házak, szolgáltatások, infrastruktúra, stb.)
	2	Duna védőgát koronaszintjére szilárd burkolat, amely kerékpárútnak is használható
	3	"Hídfőtől-hídfőig" kerékpárút építési program
	4	Kisebbségek élet- és munkakörülményeit segítő, megoldó programok
	5	Munkahelyek létesítése helyben, illetve kistérségen belül
	6	Közlekedési utak felújítása megyei szinten
	7	Vízvezető rendszerek felújítása
	8	Természeti értékek védelme - ivóvíz
	9	Mezőgazdasági termékek helyi piacra jutását segítő fejlesztések
	10	Szociális- és közmunkaprogramok
	11	Elhagyott hulladéktelepek rekultivációja
	12	Eternit tetők folyamatos- és állandó cseréje középületeken és magánházakon egyaránt
	13	Egészségügyi ellátás, orvos, orvosi ügyelet
	14	Oktatási rendszer tradíciói
	15	Önkormányzati rendszer igazodjon a kistélepi gyakorlatokhoz
	16	Csapadékvíz tározó, gyűjtők - mint régen: nem elvezetni, hanem megőrizni kell. Vízkár elhárítási tervek más felfogásban, más szemléletben
Cikó	1	Polgármesteri Hivatal épületének a felújítása; Művelődési Ház felújítása, bővítése
	2	Iskolaépületek felújítása, akadálymentesítése,

		iskolai sportpálya és tornaterem fejlesztése
	3	Óvodaépület felújítása
	4	Új lakóterületek kialakítása
	5	Egészséges ivóvíz: a vezetékrendszer felújítása, új ivóvízkút (tartalék kút) fúrása a lakosság biztonságos vízellátásához
	6	Csapadékvíz-elvezető rendszer építése, felújítása;
	7	Belterületi közutak építése, úthálózat korszerűsítése;
	8	Cikó Község Önkormányzatának a településgazdálkodási célú eszközfejlesztése
	9	Járdaépítések, felújítások
	10	Sportlétesítmények fejlesztése: iskolai sportpálya, tornaszoba, községi sportpálya
	11	Településközpont komplex fejlesztése: középületek környezetének rendezése, parkolók kialakítása, Iskola tér vízrendezése
	12	Köztető létesítményeinek felújítása, bővítése: ravatalozó felújítása, bővítése, szennyvízhálózat kiépítése, toilett kialakítása, temető bekerítése, parkoló kialakítása, vízelvezetés megoldása, temetőhöz vezető bekötőút és vízelvezető árok rekonstrukciója, támfalak építése, temetői közvilágítás kiépítése, temetői belső úthálózat fejlesztése
	13	Biztonságtechnikai rendszer kiépítése Cikó Község területén
	14	Információs táblarendszer kiépítése Cikó Községben
	15	Iparterületek kialakítása Cikó Községben
	16	Településközi kapcsolatokat megteremtő útépitések: Cikó-Mőcsény összekötő út állami kezelésbe adásának kezdeményezése és felújítása; Ófalu-Cikó összekötő út, a megyei településrendezési tervben foglaltaknak megfelelően. Különösen fontos, lévén, hogy Cikó Község zsáktelepülés. Cikó - Hidas összekötőút.
	17	Külterületi mezőgazdasági utak rendbetétele, burkolása, nyomvonal rendezése, új mezőgazdasági utak kialakítása, az ezekhez szükséges területek biztosítása
	18	Zártkerti sor (Bonyhád-Cikóbekötőút keleti oldalán) közművesítése (villamos áram, víz- és szennyvíz, úthálózat fejlesztése, csapadékvíz-elvezetés);
	19	Kerékpárutak építése, összhangban a térségi és a régiós fejlesztésekkel: Cikó-Bonyhád, és Cikó Mőcsény kerékpárút szakaszok;
	20	Ótemplom (máriaszéplaki templomrom) és Eszterpusztai templomrom régészeti feltárás és turisztikai hasznosítása

Dunaföldvár	1	Belterületi csapadékvíz elvezetés II. ütem - Kenderföldi árok, Aradi köz, József u. Attila u.
	2	Omlásveszélyes partfalak stabilizálása - Kálvária II. ütem, Hősök tere I. ütem
	3	Belterületi közutak burkolat felújítása I. ütem Ságvári E. utca, Kereszt utca
	4	Játszóterek, közparkok korszerűsítése
	5	Informatikai fejlesztés (városi honlap, térinformatika)
	6	Technológiai fejlesztés (intelligens vízmérők létesítése)
	7	Közlekedés biztonságát javító fejlesztés, közlekedés színvonalának fejlesztése település belterületi szakaszán - Béke tér (városközpont) rehabilitáció
	8	Belterületi közutak burkolat felújítása II. ütem Dankó P. utca
	9	Külterületi szilárd burkolatú út felújítása - Sas utca
	10	Belterületi földutak szilárd burkolattal való ellátása I. ütem - Katona J. u., Radnóti u., Vermek sora, Vasút utca, Szent István utca, Bethlen köz
	11	Ivóvíz vastalanító berendezések létesítése
	12	Régi azbesztcement ivóvíz és szennyvíz vezetékek rekonstrukciója
	13	Városi piac áthelyezése Reiter köz
	14	Belterületi közutak burkolat felújítása III. ütem Dézsma sor, Deák tér, Belső Kertek köze, Külső Kertek köze
	15	Városi Művelődési Központ bővítése, korszerűsítése
	16	Dunaföldvár-Németkér összekötő út szilárd burkolattal történő ellátása
	17	Omlásveszélyes partfalak stabilizálása - Hősök tere II-III. ütem
	18	Belterületi földutak szilárd burkolattal való ellátása II. ütem - Vágóhíd utca, Magyar köz, Külső Kertek köze, Olajmalom köz, Toldi tér, Attila út, Temető sor, Szőlőskertek u.
	19	Külterületi földutak szilárd burkolattal való ellátása I. ütem
	20	Belterületi csapadékvíz elvezetés III. ütem - Völgy utca, Erkel-Sallai utca - 6-os út melletti árok, Reiter köz, Baross utca
	21	Egészségturisztikai fejlesztés - Dunaföldvári Gyógy- és strandfürdő bővítése
	22	Szálláshely fejlesztés - Camping korszerűsítése, bővítése
	23	Szociális intézmények bővítése, korszerűsítése, akadálymentesítése
	24	Ipari park ivóvíz, szennyvíz, gázközmű fejlesztések, kútfúrás
	25	Belterületi közutak burkolat felújítása IV. ütem - Mély

		út, Jócai utca, Felső Bölcske utca
	26	Belterületi földutak szilárd burkolattal való ellátása III. ütem - Széchenyi utca, Bercsényi utca, Solti út, Bezerédj út
	27	Zöld zátony rehabilitáció, kishajó kikötő létesítése
	28	Kerékpárút hálózat fejlesztés
	29	Belterületi csapadékvíz elvezetés IV. ütem - Tilosi dűlő, Szondy utca, Kossuth tér-Fehérvár út
	30	Nemzetközi kikötő létesítése (TEN-T folyami belvízi törzshálózat)
	31	Ipari park földutak szilárd burkolattal való ellátása
	32	Külterületi földutak szilárd burkolattal való ellátása II. ütem
	33	Belterületi közutak burkolat felújítása V. ütem - Hunyadi park, Hunyadi tér
	34	Ady E. utca, Sóház utca, Mészáros utca által határolt terület tömbrehabilitációja
	35	Vásártér fejlesztése
	36	Külterületi földutak szilárd burkolattal való ellátása III. ütem
Csibrák	1	Járda felújítás és építés
	2	Hivatal épületének felújítása
	3	Buszmegálló fejlesztése 4 db
	4	Játszótér felújítása
	5	Pihenő park kialakítása
	6	Meglévő szabad területen sportpálya építése (foci, kosár)
	7	A Jeszenszky kastély felújítása és hasznosítása (vadász & diákturizmus, roma felzárkóztatás)
	8	Csatornázás
	9	Vasúti megálló áthelyezése
	10	Köztéri utcabútorok kihelyezése (padok, hulladékgyűjtő, virágláda)
Csikóstóttós	1	Horgásztó kialakítása
	2	Zarándokhálózathoz való csatlakozás
	3	Üdülőövezet fejlesztése (Kilátó és környéke)
	4	Üdülőövezet fejlesztése (Tó és környéke)
	5	Belterületi útfelújítás
Dalmand	1	Felszabaduló ingatlan (iskola termei) hasznosítása
	2	Alsóleperden ivóvízhálózat kiépítése
	3	Újdalmandon és Vörösegyházán ivóvízhálózat kiépítése
	4	Településkép javítás (faluközpont)
	5	Belterületi út felújítási program (Szabadság utca)
	6	Az önkormányzati és az orvosi rendelő épületeinek akadálymentesítése
	7	61-es úttól a bekötőút felújítása (Közúttal közös projekt)
	8	Köztéri bútorok kihelyezése (padok, hulladékgyűjtők,

		virágládák)
	9	Járda felújítás
	10	Parkoló kial. a Hivatal épülete előtt
	11	A megszűnt vasúti pálya mentén kerékpárút kialakítása
	12	Piactér kialakítása
Dombóvár	1.	Dombóvári térségi szennyvízberuházás
	2.	Élőhely-helyreállítás a Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi területen a regionális jelentőségű ökológiai folyosó zavarmentes működése érdekében
	3.	Együtt a jövőért - Apáczai Csere János Szakközépiskola laborfejlesztési pályázat
	4.	Dombóvár - Mágocs közötti közúthálózat hiányzó elemének megépítése (2 km új út építése)
	5.	Gunarasi elkerülő út (Mágocs - 65. sz. főút Hőgyész - dombóvár 61. sz. főút/6532 j.ök. Út)
	6.	Dombóvár - Kaposvár 41. sz. vasútvonal felújítása
	7.	Tamási-Dombóvár- Sásd-Magyarhertelend-Orfű-Pécs kerékpárút megépítése céltársulás létrehozásával
	8.	Intermodális csomópont kialakítása Dombóváron (Pályaudvar és autóbusz pályaudvar átépítés)
	9.	Arany János téri csomópont átépítése
	10.	Szent Gellért utca megnyitása
	11.	Mélygarázs kiépítése a Művelődési Ház mögött
	12.	Óvodafejlesztés
	13.	Járda és útfelújítások
	14.	Játszóterek felújítása
	15.	Belvízi vízelvezetési rendszer (Szőlőhegy, Szuhay-domb)
	16.	Művelődési ház aljzatszigetelése
	17.	Térfigyelő kamerarendszer kiépítése
	18.	Skate-park fejlesztése (Jam-csarnok)
	19.	Művfűves foci pálya kialakítása
	20.	Szociális célú városrehabilitáció (DARK) (Erzsébet utcai lakások korszerűsítése; Pajtaszínház építése; Petőfi u. közművesítése; Arany J. tér - Petőfi u. - Erzsébet u. térburkolása; Zsinagóga felújítása; Szabadság u. 6-8. felújítása)
	21.	Belvárosi városrehabilitáció (DOBÁS) /Hunyadi tér keleti oldalának közterület rehabilitációja; Művelődési ház környezetének felújítása; Közterületi ivókút és Információs Pont; térfigyelő kamerarendszer kiépítése)
	22.	Stratégiai zajtérképek és zajcsökkentési intézkedések (zöldterület-kataszter)
	23.	Gyűjteményes növénykertek és védett történeti kertek megőrzése és helyreállítása (Szigeterdő)
	24.	Turszittikai attrakciók és szolgáltatások fejlesztése

	25.	Ivóvízjavító program (Mászlony, Szilfás)
	26.	Biomassza típusú távhőszolgáltatás
	27.	Intézmények alternatív energiaellátása
	28.	12 belterületi zöldövezet természeti értékének növelése
	29.	Kincsestár fejlesztése
	30.	Múzeum fejlesztése
	31.	Helyi Televízió
Döbrököz	1	Általános Iskola kerítésének felújítása
	2	Községháza falújítása (homlokzat)
	3	Piac kialakítása
	4	Roma Községi Épület felújítása
	5	Volt hegyi óvoda felújítása, közösségi célra történő felhasználása (pl.: erdei óvoda, táboroztatás, játszóház)
	6	Településkép javítás (Játszótér bővítés, zöldfelületek rendbetétele, parkosítás)
	7	Épületenergetikai beruházások megújuló energiaforrások felhasználásával a közintézményekben
	8	Werbőczy vár környékének rekonstrukciója, látogatóhely kialakítása
	9	Templom felújítása
	10	Temetőben sétautak kialakítás
	11	Települési kiadvány elkészítése
	12	Tájház kialakítása
	13	Erdei kirándulóhely kialakítása
	14	Szennyvíz elvezetés és tisztítás
	15	Csapadékvíz elvezető hálózat felújítása
	16	Belterületi utak és járdák felújítása
	17	Külterületi földutak felújítása
Dunaföldvár	1	Belterületi csapadékvíz elvezetés II. ütem - Kenderföldi árok, Aradi köz, József u. Attila u.
	2	Omlásveszélyes partfalak stabilizálása - Kálvária II. ütem, Hősök tere I. ütem
	3	Belterületi közutak burkolat felújítása I. ütem Ságvári E. utca, Kereszt utca
	4	Játszóterek, közparkok korszerűsítése
	5	Informatikai fejlesztés (városi honlap, térinformatika)
	6	Technológiai fejlesztés (intelligens vízmérők létesítése)
	7	Közlekedés biztonságát javító fejlesztés, közlekedés színvonalának fejlesztése település belterületi szakaszán - Béke tér (városközpont) rehabilitáció
	8	Belterületi közutak burkolat felújítása II. ütem Dankó P. utca
	9	Külterületi szilárd burkolatú út felújítása - Sas utca
	10	Belterületi földutak szilárd burkolattal való ellátása I. ütem - Katona J. u., Radnóti u., Vermek sora, Vasút

		utca, Szent István utca, Bethlen köz
	11	Ivóvíz vastalanító berendezések létesítése
	12	Régi azbesztcement ivóvíz és szennyvíz vezetékek rekonstrukciója
	13	Városi piac áthelyezése Reiter köz
	14	Belterületi közutak burkolat felújítása III. ütem Dézsma sor, Deák tér, Belső Kertek köze, Külső Kertek köze
	15	Városi Művelődési Központ bővítése, korszerűsítése
	16	Dunaföldvár-Németkér összekötő út szilárd burkolattal történő ellátása
	17	Omlásveszélyes partfalak stabilizálása - Hősök tere II-III. ütem
	18	Belterületi földutak szilárd burkolattal való ellátása II. ütem - Vágóhíd utca, Magyar köz, Külső Kertek köze, Olajmalom köz, Toldi tér, Attila út, Temető sor, Szőlőskertek u.
	19	Külterületi földutak szilárd burkolattal való ellátása I. ütem
	20	Belterületi csapadékvíz elvezetés III. ütem - Völgy utca, Erkel-Sallai utca - 6-os út melletti árok, Reiter köz, Baross utca
	21	Egészségturisztikai fejlesztés - Dunaföldvári Gyógy- és strandfürdő bővítése
	22	Szálláshelyfejlesztés - Camping korszerűsítése, bővítése
	23	Szociális intézmények bővítése, korszerűsítése, akadálymentesítése
	24	Ipari park ivóvíz, szennyvíz, gázközmű fejlesztések, kútfúrás
	25	Belterületi közutak burkolat felújítása IV. ütem - Mély út, Jókai utca, Felső Bölcske utca
	26	Belterületi földutak szilárd burkolattal való ellátása III. ütem - Széchenyi utca, Bercsényi utca, Solti út, Bezerédj út
	27	Zöld zátony rehabilitáció, kishajó kikötő létesítése
	28	Kerékpárút hálózat fejlesztés
	29	Belterületi csapadékvíz elvezetés IV. ütem - Tilosi dűlő, Szondy utca, Kossuth tér-Fehérvár út
	30	Nemzetközi kikötő létesítése (TEN-T folyami belvízi törzshálózat)
	31	Ipari park földutak szilárd burkolattal való ellátása
	32	Külterületi földutak szilárd burkolattal való ellátása II. ütem
	33	Belterületi közutak burkolat felújítása V. ütem - Hunyadi park, Hunyadi tér
	34	Ady E. utca, Sóház utca, Mészáros utca által határolt terület tömbrehabilitációja
	35	Vásártér fejlesztése

	36	Külterületi földutak szilárd burkolattal való ellátása III. ütem
Dunaszentgyörgy	1	Belterületi csapadékvíz elvezető és záportározó megépítése
	2	Mátyás király utca burkolatának megépítése
	3	Építési telkek közművesítése
	4	Várdomb utca burkolatának felújítása
	5	Önkormányzati intézmények tetőcseréje
	6	Községháza felújítása
Értény	1	Közösségi Ház létrehozása
	2	Játszótér kialakítása
Fadd	1	Új Óvoda építés Fadd Nagyközségben
	2	belterületi járdaszakaszok felújítása
	3	belterületi utak felújítása
	4	Dombori üdülőterületen található utak aszfaltozása, felújítása
	5	Dombori I. és II. számú strand felújítása, játszótér építése
Gerjen	1	"Üdülő" telki út felújítása, utak építése
	2	Gerjen - Paks (Atomerőmű) út építése
	3	Gerjen Központ parkosítása
	4	Ravatalozó felújítása, urnás temetés megvalósítása
	5	"Gödrök" fejlesztése
	6	Telkek közművesítése
	7	Óvoda, iskola ablakok cseréje, külső felújítása
	8	utak, járdák felújítása
Grábóc		-
Gyöng	1	önkormányzati utak, járdák rendbetétele
	2	városközpont helyreállítása, felújítása
Györköny	1	Közös szennyvízmegoldás: Bikács Györköny Pusztahencse
	2	Mobilitást elősegítő földutak szilárdburkolattal való ellátása: Bikács-Györköny összekötő út megépítése
	3	Meglévő településeket összekötő utak rendbetétele: Paks – Nagydorog út rendbetétele
	4	Az atomerőmű bővítéssel kapcsolatos változásokra felkészülés. Települések rendezési tervének módosításával új gazdasági övezet kialakítása, új lakóövezet kialakítása, illetve a meglévő területek újrahasznosításának koncepciója, azok előkészítése
	5	Fiatalok számára megfelelő minőségű és mennyiségű „ÖKO fészekrakó hely” biztosítása
	6	Fedett sportolásra alkalmas tér
	7	Utak, járdák rossz állapota
	8	Megújuló energia beruházások a lakosság és a önkormányzati területen: cél a működési/rezsi költségek csökkentése, az energiafüggőség csökkentése
	9	Kommunális gépek hiánya – kevés közmunkás miatt

		hatékonyabb gépek beszerzése
	10	Szélerőmű park beruházás
	Továbbiak	Meglévő településeket összekötő utak rendbetétele: Paks – Madocsa- Bölcske – Dunaföldvár út rendbetétele
		Meglévő településeket összekötő utak rendbetétele: Paks-Németkér út rendbetétele
		Közös szennyvízmegoldás: Pálfa-Sárszentlőrinc-Kajdacs
Gyulaj	1	Fűtés korszerűsítés: Polgármesteri Hivatal, Óvoda, Öregotthon épülete
	2	Községi busz beszerzés
	3	Konyhai berendezések beszerzése
	4	Hátrányos helyzetűek foglalkoztatásának támogatása a helyi igényekre épülő piacképes termékek előállításával, szolgáltatások nyújtásával (fóliasátor, kistraktor beszerz.)
	5	A Gyulaji Óvoda infrastrukturális fejlesztése (vizesblokk, fogadó tér)
	6	Belterületi út felújítási program: Árpád utca, Petőfi utca, Almáskert
	7	Templom felújítása
	8	Járdák utak felújítása
	9	Csapadékelvezető árkok burkolása
Izmény	1	Művelődési Ház felújítása
	2	Út összekötés Aparhant és Lengyel községekkel
	3	A település útjainak felújítása, aszfaltozása
	4	Járdák felújítása
	5	Általános Iskola épületének felújítása
	6	Árkok felújítása
	7	Játszótér kialakítása
	8	Községi ház kialakítása
	9	Munkahely teremtő beruházás
	10	Temető bekerítése
Jágónak	1	Kossuth és Petőfi utcák járdáinak felújítása (2013)
	2	Szociális étkeztető (régi Idősek Klubja konyha) felújítása (2013)
	3	Új közösségi tér kialakítás : Pajtaszínház (2013)
	4	Ravatalozó felújítása (2013)
	5	Belterületi útfelújítási program: Petőfi utca, Kossuth utca (2014)
	6	Aranyparti infrastruktúra-fejlesztés (buszmegálló, 2014)
	7	Játszótér kialakítás (2015)
	8	Hármas határ hasznosítása
	9	Szennyvíz
Kajdacs	1	Szennyvíz csatorna hálózat és tisztító építése
	2	A 63 számú úttól a temető melletti bekötő út megépítése

	3	Belterületű önkormányzati járdák és utak felújítása
	4	Bezárt lakossági hulladéklerakó rekultivációja
	5	Kommunális tevékenységet segítő kisgépek beszerzése
	6	Az iskola épületének felújítása, a megkezdett program folytatása
	7	Új munkahelyek kistelepüléseken való létesítésének támogatása
	8	Nagydorog-Paks úthálózat felújítása
	9	Mezőgazdasági utak, hidak felújítása
	10	Közüntézmények energia felhasználását csökkentő beruházás
Kakasd	1	Belterületi csapadékvíz elvezetés II. ütem
	2	Önkormányzati intézmények felújítása
	3	Utak, járdák felújítása
	4	A Faluház és a Polgármesteri hivatal akadálymentesítése
	5	Faluház felújítás
	6	Új telep megnyitása, telkek kialakítása
	7	Iskola , Óvoda, Faluház fűtőkorszerűsítés, nyílászárók cseréje, hőszigetelés
Kapospula	1	Faluház és erdei iskola kialakítása
	2	Alsóhetényi Kúria felújítása
	3	Szilárd burkolatú utak felújítása (Szabadság utca)
	4	Alsóhetényi temetőbe villany bevezetés
	5	Alsóhetényi volt iskola épületének megvásárlása
	6	Temető fejlesztése (utak)
	7	Művelődési Ház bővítése
	8	Természetes vízelvezetés megoldása
	9	Játszóter fejlesztés
Kaposszekcső	1	Kossuth utca komplex rendezése (útfelújítás, padka-rendezés, csapadékvíz elvezetés, parkosítás)
	2	Műfüves sportpálya építés a Közösségi Háznál
	3	Óvodai komplett játszótér kialakítás
	4	Orvosi rendelő melletti telkek rendezése (parkoló, park)
	5	Kaposszekcső-Csikóstóttós kerékpárút építés
	6	Civilház kialakítás (Táncsics 32.)
	7	Falumúzeum, Tájház kialakítás (2014)
	8	Új építési telkek kialakítása (2014)
	9	Sportcsarnok teljes felújítás (2014)
	10	Járdafelújítások (2014)
	11	Iskolaudvar rendezés (térfkövezés, sportpálya) 2015)
	12	Rekreációs park kialakítás a Liget lakótelepen (2015)
	13	Kerékpárút közvilágítással történő ellátása (2015)
	14	Kaposszekcső-Vásárosdombó kerékpárút építés (2016)

	15	Faluközpont teljes rekonstrukciója (2016)
	16	Orvosi rendelő akadálymentesítés (2016)
	17	Temetőrendezési feladatok (2016)
	18	Liget lakótelepen út és parkoló építés
Kismányok	1	Kismányok Kossuth u.49 sz. alatt tájház kialakítása
	2	Kismányok , Petőfi utca teljes felújítása
	3	Kismányok, Petőfi utca 4 számú szolgálati lakás felújítása
	4	Járdák felújítása
	5	Burkolt vízvezető árok építése
Kocsola	1	Közösségi-faluház kialakítása, köztéri utcabútorok kihelyezése
	2	Művelődési Ház
	3	Ipari park kialakítása
	4	Pince partfal munkálatok befejezése
	5	Házak homlokzatának rendbetétele,
	6	Templom felújítása
	7	Paprika feldolgozó építése
	8	Polgármesteri Hivatal külső, belső felújítása, a környék rendezése
	9	Szabadtéri Színpad építése
	10	Út- és járda építés, felújítás, árok bélelés járdalappal
	11	Panzió fejlesztése
	12	Tájház kialakítása helytörténeti múzeummal
	13	Térfigyelő kamerarendszer kiépítése
	14	Óvoda villanyfűtés korszerűsítés, vizesblokk teljes felújítás
	15	Piactér kialakítása
	16	Autóbuszöböl megépítése
	17	Akadálymentesítés- orvos, gyógyszertár, önkormányzat
	18	Belterületi útfelújítás a KÖZÚT KHT együttműködéssel
	19	Vasút nyomvonalából kerékpárút kiépítése
	20	Szennyvízkezelés megoldása /csatorna nélkül/
	21	Erdei tornapálya, erdei kirándulóhely kialakítása
	22	Pajtaszínház megépítése
	23	Faluközpont teljes rekonstrukció
Kurd	1	Művelődési Ház vizesblokkok felújítása
	2	Sportpálya felújítása
	3	Művelődési Ház Ifjúsági Klub helységeinek kialakítása
	6	Polgármesteri Hivatal épületének felújítása - belső felújítás
	7	Polgármesteri Hivatal épületének felújítása - külső felújítás
	8	Vendégház felújítása (belső)
	9	Vendégház felújítása (külső)
	10	Kisgépjármű beszerzése

	11	Hunyadi utcai csapadékvíz elvezető árkok burkolása, hidak rekonstrukciója
	12	Templom külső felújítása Templomtorony javítása
	13	Műv. Ház udvar szabadtéri színpad – közösségi tér kialakítása
	14	Szabadtéri sporteszközök kialakítása
Lápafő	1	Kultúrház épületének további fejlesztése (parkettázás, kályhacsere)
	2	Orvosi rendelő felújítása (nyílászáró csere, festés, tető felújítás)
	3	Buszmegálló felújítása
	4	Játszótér kialakítása az óvoda mellett
	5	Utcabútor kihelyezése
	6	Temetői út felújítása
	7	Ravatalozó felújítása
	8	Templom felújítása
	9	Polgármesteri Hivatal épületének külső és belső felújítása
Nak	1	Közpark bővítés, felújítás
	2	Járda felújítás
	3	Óvodához játszótér építése
	4	Öltöző építése
	5	Nak - Nosztány puszta összekötő út felújítása
Koppányszántó	1	Valamikori Általános Iskola épületének felújítása
	2	Óvoda épületében új szociális blokk kialakítása
	3	Szilárd burkolatú csapadékvíz-elvezető rendszer kialakítása
	4	Kossuth és Rákóczi utca jelenleg kavicsos szakaszainak szilárd burkolatúvá tétele
	5	Záportározó kialakítása
	6	Művelődési ház szigetelése, fűtőkorszerűsítés
	7	Buszmegálló öblök felújítása
	8	Játszótér építése
	9	Egyedi szennyvíztisztítók telepítése
	10	Ivóvíz minőség javítás
Madocsa	1	Csapadékvíz elvezető árkok kiépítése, rendbetétele
	2	Bentlakásos idősok otthonának kialakítása meglévő volt TSZ-székház épületéből
	3	Volt felsőtagozatos iskola felújítása, civil szervezetek számára közösségi házzá alakítása
	4	Az atomerőmű bővítéssel kapcsolatos változásokra felkészülés. Települési rendezési terv módosításával új gazdasági övezet kialakítása, illetve a meglévő területek újrahazsnosításának koncepciója, azok előkészítése.
	5	Fiatalok számára megfelelő minőségű és mennyiségű "ÖKO fészekrakóhely" biztosítása
	6	Utak, járdák felújítása.

	7	Megújuló energia beruházások lakossági és önkormányzati területen egyaránt: cél a működési/rezsi költségek csökkentése, az energiafüggőség csökkentése.
	8	Kommunális gépek beszerzése a hatékony közmunka érdekében.
	9	Meglévő településeket összekötő utak rendbetétele: Paks-Madocsa-Bölcske-Dunaföldvár út tekintetében
Magyarkeszi	1	Szennyvízkezelés megoldása
	2	Önkormányzat épületének akadálymentesítése, felújítása
	3	Helyi piac kialakítása a Malomudvarban
	4	Malom épületének kialakítása vendégfogadásra, múzeumnak, stb
	5	Elhasználódott belterületi utak aszfaltozása
	6	Vízvezető árkok felújítása
	7	Óvoda épületének tetőcseréje, szigetelése
	8	Iskola épületeinek külső vakolása, szigetelése
	9	Térfigyelő kamerarendszer kiépítése
Medina	1	Csapadékvíz elvezetés Medina községben
	2	Faluközpont megújítás
Nagydorog	1	Ivóvízminőség javítás terv
	2	EÜ intézmény nyílászáró csere
	3	Béke utca útfelújítás
	4	Körjegyzőségi pályázat
	5	Orvosi rendelők hőszigetelése
	6	Béke utca útfelújítás
	7	Ivóvízvédelem megvalósíthatósági tanulmány
	8	Szennyvíz beruházás I. forduló
	9	Szakmai informatikai pályázat
	10	Nagydorog Kossuth utcai óvoda hőszigetelése, tetőcseréje, vakolat felújítása, csatorna szerelése
	11	Vasvári utca burkolat felújítás
	12	Ivóvízminőség javító beruházás
	13	Szennyvíz beruházás I. forduló
	14	Park és játszótér kialakítás
	15	Görgey utcai óvoda felújítás
	16	Ivóvízminőség javító beruházás
	17	Rendőrség épületének felújítása
	18	Rendőrség épületének felújítása
	19	KEOP szennyvíz beruházás
	20	KEOP Ivóvízminőség javító beruházás
	21	Paksi hulladékgazdálkodási rendszer
	22	KEOP szennyvíz beruházás
	23	belterületi vízvezető rendszer
	24	középületek akadálymentesítése
	25	középületek fűtése korszerűsítése/alternatív energia
	26	alternatív energia/energiatermelés
Paks	1	Lakótelep, Központi tér parkjának és kapcsolódó

		közterületeinek felújítása (déli terület), parkrendezés, környezetrendezés, játszótér, kalandpark építés, parkoló kialakítása
	2	Lakótelep, Központi tér (északi terület) közterület rekonstrukciója
	3	Dózsa György út Szent István tér közterület rekonstrukciója
	4	Deák Ferenc utca közterület rekonstrukciója
	5	Történelmi Városközpont rekonstrukció - Kossuth u. alsó szakasz és templom és nyugdíjasház előtti tér (Kossuth park)
	6	Történelmi Városközpont rekonstrukció - (felső-) Templom tér és magyar-lengyel park
	7	Szenháromság tér közterület rekonstrukciója
	8	Duna parti rendezvénytér, Duna és belváros közötti kapcsolat fejlesztése
	9	Táncsics park tájépítészeti rendezése
	10	Dunakömlőd faluközpont fejlesztése, Faluház felújítása és bővítése
	11	Gárdonyi kilátó felújítása
	12	Paksi lakásfejlesztési lehetőségek feltárása, tanulmánytervek készítése.
	13	Lakótelepi tömbbelső rekonstrukciója (5 helyszín)
	14	Táncsics park melletti térfalak építészeti kialakítása, beépíthető területek hasznosítása - bérlakások
	15	Prelátus környék fejlesztése (15 telek)
	16	II. Rákóczi Ferenc iskola konyha és gazdasági szárny felújítása, korszerűsítése (Ifjúság útja 2.)
	17	Bóbita bölcsőde Családsegítő és Gyermekejóléti Szolgálat külső homlokzati felújítása, tetőfelújítás
	18	Nappali ellátó központ létesítése, Kereszt utca
	19	"2 millió év Pakson" Komplex turisztikai projekt (Deák-ház, Mádi-Kovács kúria épületében Látványraktár kialakítása, Klímátörténeli Múzeum, Lussonium fogadóépületének megépítése)
	20	Városi Múzeum kialakítása a felújított Deák házban és Mádi-Kovács kúria hasznosítása
	21	Klíma történeli múzeum (Deák-ház ingatlanán)
	22	Lussonium területének tájrendezését és fogadóépületét tartalmazó program (kertépítés)
	23	Bazársor homlokzat felújítása és műemléki rekonstrukciója
	24	Dunai úszó szabadtéri színpad
	25	Borút és Sárgödör tér fejlesztése
	26	Yacht kikötő fejlesztése
	27	Tanuszoda fejlesztése, kapacitásbővítése
	28	Városi strand felújítása
	29	Extrém Park kialakítása
	30	Lakótelep, Városi Művelődési Központ felújítása

		I. - meglévő épület korszerűsítő felújítása színpadtechnikával
	31	Lakótelep, Városi Művelődési Központ bővítése II. - próbaterem és mozi épületszárny
	32	Dózsa Gy u. 20. Gyermekkönyvtár kialakítása
	33	Paks Képtár bővítési lehetőségei
	34	Ürgemezei szabadidő park fejlesztése
	35	Villany utcai szabadtéri piactér kialakítása
	36	Lakótelep, Központi tér kereskedelmi és szolgáltató egységeinek homlokzat-felújítása, épületbővítése
	37	DC Dunakom Kft. fejlesztése
	38	Ipari Park északi oldalán lévő terület rendezése, a fejlesztési területek megvásárlása. A Park további fejlesztése.
	39	Ipari Parktartalék fejlesztési terület kijelölése hosszabb távon jelentős ipari beruházás fogadására
	40	Konzervgyár és környezetének rehabilitációja
	41	Kápolna utca – Zsíros köz csomópont korrekciója
	42	Váci Mihály utca és tömbbelső út-közmű rekonstrukciója 3. és 4. ütem
	43	Kishegyi út – Újtemplom utcai csomópont és parkoló
	44	A nyugati körút kiépítése (HÉSZ alapján): 1 ütem: Pollack Mihály út – Fehérvári út
	45	Az észak-nyugati körút kiépítése (HÉSZ alapján): 2 ütem: Fehérvári út – 6-os út (Téglagyár)
	46	Önkormányzati Intézmények energetikai felújítása
	47	Napelemes rendszerek elhelyezése városi intézményeken
	48	Polgármesteri Hivatal rekonstrukciója - energiaracionalizálás
	49	Intézményi épületek funkcióváltásának előkészítése - energiaracionalizálás
	50	Dunakömlődi prэшázsor - Bartók utca közmű építés
	51	Tolnai u. (volt Kgy. északi bejárat-ebédlő) út-közmű rekonstrukció
	52	Kossuth L.u. 13 - Kereszt u.-ig út-közműépítés
	53	Május 1. u. végén út-közműépítés
	54	Vácika út, közmű építés
	56	Páli árok tehermentesítése (Dózsa György utcától- Duna folyamig)
	57	Páli záportározó megépítése
	58	Kömlődi út végi záportározó megépítése
	59	Haladás utca végi záportározó megépítése
	60	Prelátus környék csapadékvíz elvezetésének megoldása
	61	Támfalak építése, Csárda u. - Sánchegy
	62	További támfalak építése (Prelátus, Üstökös utca)
	63	Péter utcai Sentab töltővezeték kiváltása
	64	Bíró, Csámpa, Cseresznyés, Gyapa út, szennyvíz

		fejlesztése
	65	Kapcsolódás és egyeztetés Györköny, Németskér, Nagydorog, Pusztahencse, Dunaszentgyörgy fejlesztési elképzeléseihez
	66	Temetők bővítési lehetőségei
	67	Sportpályák fejlesztése
	68	Térfigyelő rendszer fejlesztése
Pálfa	1	Belterületi utak felújítása
	2	Járdák felújítása, hiányos helyeken létrehozása
	3	A szennyvízelhelyezés költségtakarékos megoldása a környező településekkel közösen.
	4	Kisbusz beszerzése a tanyagondnoki szolgálat részére
	5	Településrendezési terv aktualizálása, összhangban az atomerőmű bővítésére vonatkozó térségi stratégiával
	6	Középületek felújítása/hőszigetelése, energia racionalizálás
	7	Közösségi színterek fejlesztése és közösségfejlesztés.
	8	Piacter kialakítása, az előírásoknak megfelelő felszereltséggel
	9	Falukép folyamatos javítása
	10	Illyés Gyula múzeum felújítása, tartalomfejlesztése, és népszerűsítése.
	11	Helyi termékek menedzselése, fejlesztése.
	12	Település fenntartáshoz szükséges eszközfejlesztések
	13	Sportolási lehetőségek bővítése
Pusztahencse	1	Közös szennyvízmegoldás: Bikács Györköny Pusztahencse
	2	Tengelic - Pusztahencse, Kajdacs - Pusztahencse és Györköny - Bikács összekötő utak megépítése
	3	Meglévő településeket összekötő utak rendbetétele: Paks – Nagydorog út rendbetétele
	4	Az atomerőmű bővítéssel kapcsolatos változásokra felkészülés. Települések rendezési tervének módosításával új gazdasági övezet kialakítása, új lakóövezet kialakítása, illetve a meglévő területek újrahasznosításának koncepciója, azok előkészítése
	5	Fiatalok számára megfelelő minőségű és mennyiségű „ÖKO fészekrakó hely” biztosítása
	6	Fedett, sportolásra alkalmas tér kialakítása
	7	Utak, járdák rossz állapota
	8	Megújuló energia beruházások, iskola és önkormányzati szinten
	9	Kommunális gépek hiánya
	10	Szélérőmű park beruházás folytatása
	11	Meglévő településeket összekötő utak rendbetétele:

		Paks – Madocsa- Bölcske – Dunaföldvár út rendbetétele
	12	Meglévő településeket összekötő utak rendbetétele: Paks-Németkér út rendbetétele
	13	Közös szennyvízmegoldás: Pálfa-Sárszentlőrinc-Kajdacs
Regöly	1	Belterületi csapadékvíz rendezés
	2	Belterületi utak és járdák felújítása
	3	Középületek felújítása, energiakarékos üzemmódok kialakítása
	4	Szennyvízcsatorna-hálózat kiépítése
	5	Külterületi gerincutak felújítása
	6	Ivóvízminőség-javító program kivitelezése
Sióagárd	1	Szennyvíztelep bővítése
	2	Belterületi csapadékvíz elvezetés
	3	Járda program
	4	Önkormányzati tulajdonú ingatlanok energia racionalizálása
Szakcs	1	„HÁROM –ESZ” Szakcsi Szociális Szövetkezet megalapítása (zöldség, gyógynövény, stb. feldolgozása, szükséges infrastruktúra kialakítása)
	2	„Antik – udvar” Leromlott épületek, területek rendezése (épületek bontása, a még felhasználható régi építőanyagok előkészítése értékesítésre, értékesítés, a terület újra hasznosítása (gyógynövény stb.)
	3	Kocsola – Szakcs bekötő út felújítás
	4	Szennyvíz
	5	Művelődési Ház felújítása
	6	Belterületi utak felújítása
Tolna	1	Holt Duna rehabilitáció, revitalizáció, vízi műtárgyak felújítása, átépítése
	2	Útépítések
	3	Járdaépítések
	4	városközpont rehabilitáció folytatása több helyszínen
	5	dombori és gemenc irányába tartó kerékpárút építés
	6	csapadékvíz rendezés
	7	intézményi racionalizálás révén épületrekonstrukciók (óvoda)
	8	zöldterület fejlesztés, parkosítás
	9	gazdaságfejlesztés- élénkítés- közművesítés
	10	térfigyelőrendszer kialakítás
	11	Duna part rendezés- rendezvénytér kialakítás
	12	temetők rendezése, infrastruktúra rekonstrukció
	13	közvilágítás korszerűsítés
	14	ivóvízvezeték rekonstrukció
	15	természeti-sport és kulturális turizmus fejlesztés, szolgáltatásteremtés ösztönzés
Várong	1	Panzió fejlesztése, térkövezés

	2	Panzió fejlesztése, fedett vendégház kialakítása
	3	Tájház kialakítása
	4	Szabadtéri színpad lefedése
	5	Fedett nézőtér kialakítása
	6	Szennyvízelvezetés megoldása
Varsád	1	Varsád csapadékvíz elvezetésének fejlesztése

2.2/cc A térség társadalmi szervezetei fejlesztési elképzeléseinek áttekintése

Tolna megyében jelentős számú megyei hatókörű társadalmi szervezet nem működik. A kistérségekben jellemzően nagy a civil élet, a civil aktivitás, de ezen szervezetek elsősorban települési, vagy kistérségi hatókörrel rendelkeznek. A társadalmi szervezetek szinte kizárólag saját működési tevékenységükre koncentrálnak és erre próbálnak a különböző pályázati kiírásokon keresztül forrást szerezni. Komoly fejlesztési elképzelés, javaslat részükről nem fogalmazódott meg. A fejlesztésekben betöltött szerepük a programozási időszakban fog körvonalazódni. A társadalmi szervezetek a korábbi fejlesztési időszakban nem, vagy nagyon kevés számban jelentek meg Tolna megyében a fejlesztési tárgyú projektekben. A társadalmi szervezetek minél nagyobb szerepvállalására kell törekedni a következő időszakban, hiszen az emberek, a lakosság ezáltal közvetlenül alakíthatja, véleményezheti a beruházások előkészítését, megvalósítását. Az elkészült beruházások ezáltal a társadalom, lakosság támogatást élvezik, széles körének igényeit kielégítik.

2.3 A területfejlesztés eszköz- és intézményrendszerének elemzése

Még kidolgozás alatt, feltöltése később várható!

2.3/a A területfejlesztés forrásainak elemzése (nemzetközi, központi költségvetési, önkormányzati források, a gazdasági egységek beruházásai, a különféle szervezetek fejlesztései, a háztartások)

Még kidolgozás alatt, feltöltése később várható!

2.3/b A területfejlesztés intézményrendszere (szervezet, működés, együttműködés)

Még kidolgozás alatt, feltöltése később várható!

2.3/c A területfejlesztés hatékonysága (eddigyi eredmények, forrás-aktivitás, az intézmények hatása, hiányosságok)

Még kidolgozás alatt, feltöltése később várható!

2.4 Helyzetértékelés

2.4/a A térség erősségeinek, gyengeségeinek, lehetőségeinek és a térséget fenyegető veszélyek azonosítása

A megye Swot analízise az elemzés alapján a az alábbiak szerint alakul:

Erősségek

- a megye környezeti állapota összességében jó;
- kiváló talaj (termőtalaj) és éghajlati adottságok a mezőgazdasági termelésre;
- a mezőgazdasági végzettséggel, gyakorlattal rendelkezők aránya magas a megyében;
- jó a mezőgazdasági ágazat eszközellátottsága;
- történelmi hagyományokkal rendelkező szőlő-és bortermelés;
- jól kiépített vezetékes infrastruktúra hálózat /ivóvíz, elektromos hálózat, telefon, földgáz/;
- jól működő közoktatási (középfokú iskolaszintig), szociális és egészségügyi ellátórendszer,

Gyengeségek

- a megye megközelíthetősége, átjárhatósága, a megye belső közlekedési kapcsolatrendszere,
- az országos átlagnál is magasabb munkanélküliségi ráta, a munkanélküliek között magas az alacsony képzettséggel rendelkezők aránya;
- a megyén kívüli hazai és a külföldi tőke jelenléte a megyében országos szinten kimagaslóan alacsony;
- a megye nemzetközi szerepvállalása csekély (projektekhez, programokhoz való kapcsolódás);
- a közsféra és a gazdálkodó szervezetek tőkével való ellátottsága alacsony, a fejlesztéseknek, a fejlődésnek gátat szab a működő tőke és befektetők hiánya;
- a kutatás-fejlesztésre fordított ráfordítás országos szinten a legalacsonyabb a megyében;
- sok a mélyfekvésű belvizes terület, illetve az árvízvédelmi szempontból veszélyeztetett terület, az ár-és belvízvédelmi rendszerek állapota nem megfelelő;
- magas az alacsony lélekszámú települések aránya, kedvezőtlen a lakosság korösszetétele;
- a vállalkozások közötti együttműködés hiánya /klaszter, TÉSZ, BÉSZ, Termelői Csoport, stb./;
- a vállalkozások jellemzően alacsony hozzáadott értékkel működő vállalkozások;
- az adottságokhoz képest nagyon alacsony a feldolgozóipari (élelmiszeripari) kapacitás a megyében;
- a megye leghátrányosabb kistérségének, a Tamási kistérségnek a felzárkóztatása nem sikerült az elmúlt tíz évben;
- felsőfokú szakképző központok (egyetemek, főiskolák), tudásközpontok hiánya;
- kevés az öntözött szántóterületek aránya a megyében

Lehetőségek

- jelentős felszín alatti hévíz készletek feltárása és széles körű komplex hasznosítása;
- helyi foglalkoztatással, helyi erőforrásokra épített, magas hozzáadott értékű termék előállítás a meglévő mezőgazdasági alapanyag termelésre alapozva;
- a megye turisztikai adottságainak (Duna-Dráva Nemzeti Park, tájvédelmi körzetek, műemlékek) kihasználása, a turisztikai termékek turisztikai csomagokká alakítása;
- az azonos területen működő vállalkozások együttműködéseinek létrehozása, a meglévő vállalkozói kapacitások megerősítése;
- a tervezett Paksi Atomerőmű új blokk(ok) építésébe a térségben működő gazdasági szereplők széles körének bevonása, az itt dolgozó vendégmunkások számára a szükséges szolgáltatások biztosítása helyi vállalkozásokon keresztül;
- a tervezett „Duna Stratégia” fejlesztéseinek megvalósítása során a dunamenti települések gazdasági, turisztikai fellendítése;
- a megye felzárkóztatásának elősegítése a szomszédos megyékkel való gazdasági, turisztikai együttműködésekkel;
- a hagyományosan jelenlévő és a húzó iparágakra K+F+I központok létrehozása;
- a Szekszárdi Borvidék és a Tolnai Borvidék, valamint az egyedülálló pincefalvak turisztikai lehetőségeinek széleskörű kiaknázása;
- az öntözött szántóterületek arányának jelentős növelésével a mezőgazdasági alapanyag termelés elvárható hozamai viszonylag stabilizálhatók, illetve egyes területeken jelentős hozamnövekedést lehet elérni, ami növeli az ágazat jövedelmezőségét is;

Veszélyek

- a megye nyugati és keleti része közötti fejlettségbeli különbségek nem csökkennek, hanem növekednek;
- falvak elnéptelenednek, egyesek kihalnak, mert a lakosság előregszik és nem sikerül megfékezni a kitelepülésekre egyre inkább jellemző elvándorlást;
- a hazai és külföldi tőke a jövőben is elkerüli a megyét és a fejlettebb infrastruktúrával rendelkező megyéket részesíti előnyben,
- a jellemzően alapanyag termelő (mező)gazdaságot nem sikerül a gazdasági szereplőkön keresztül magas hozzáadott értéken előállító (mező)gazdasággá alakítani;
- a Paksi Atomerőmű pozitív irányba téríti el a megye mutatóit, így a megye hátrányos helyzetét, a gazdaság valódi állapotát a fejlesztési források csak kis mértékben javítják;
- a klímaváltozás miatt bekövetkező szélsőséges időjárási körülményekhez nem sikerül kellő mértékben és kellő időben alkalmazkodnia a gazdasági szereplőknek;

2.4/b A térség lehetséges fejlesztési irányainak bemutatása, és ezek alapján a lehetséges cselekvési területek azonosítása

Tolna megye főbb fejlesztési irányait a 2014-20 közötti időszakban a megye jelenlegi állapotát megvizsgálva, illetve az EU által megfogalmazott irányelvek (EU 2020 című stratégia 11 tematikus célterülete) mentén a következőképpen határozhatjuk meg:

Intelligens növekedés – tudásra és az innovációra épülő gazdaság kialakítása:

- innovatív környezeti ipar és energetika lehetőségeinek megteremtése a már működő tudásbázisokkal;
- a Paksi Atomerőmű új blokk(ok) építéséhez kapcsolódó szak-és felsőoktatási képzések beindítása;
- új (K+F+I) központok kialakítása a vállalkozói együttműködések létrehozásával iparáganként, termékpályánként

A fenntartható növekedés – az erőforrás-hatékonyabb, környezetbarátabb és versenyképesebb gazdaság megvalósítása:

- piacképes, hagyományosan jelenlévő ipari ágazatok fejlesztése (élelmiszeripar, textil- és bőripar, fémfeldolgozás);
- mezőgazdasági alapanyagokra épülő nagy hozzáadott értékű termék előállítás, feldolgozás és piaci értékesítés;
- a biotermelés fokozottabb ösztönzése, az agrármarketing tevékenység termelői együttműködési szintekre emelése;
- a közúti közlekedés infrastruktúra fejlesztése kiemelten a megye keresztirányú kapcsolatait megteremtő M9 gyorsforgalmi út megvalósítása, illetve a megyén belüli települési kapcsolati hiányok felszámolása alsóbbrendű utak építésével;
- a megyén belüli vasúti közlekedési infrastruktúra fejlesztése kiemelten a Dombóvár – Tamási tengelyre;
- a termálvízkincs egészségturisztikai, energetikai és mezőgazdasági hasznosításával az energiaigényes ágazatok, tevékenységek újra jelentős szerephez juthatnak a megyében;

Az inkluzív növekedés – a magas foglalkoztatás, valamint a gazdasági, szociális és területi kohézió jellemezte gazdaság kialakítása:

- a turizmus megyében jelenlévő ágazatának fejlesztése, tematikus összekapcsolása (termál-és gyógyturizmus: Dombóvár, Hőgyész, Tamási, Tengelice, Bonyhád; vadászturizmus: Gemenc, Gyulaj; tájjellegű és kulturális turizmus: Sárköz, szekszárdi fesztiválok; vízi turizmus: Fadd-Dombori, a Sió-csatorna turisztikai célú fejlesztése; horgászturizmus: Duna és a horgásztavak; borturizmus: Szekszárdi borvidék, Tolnai borvidék, kiemelten a pincefalvak);
- a „Duna Stratégia” által elgondolt fejlesztések megvalósítása, a dunamenti települések gazdasági fellendítése;
- Szekszárd, mint megyei fejlesztési pólus központi és idegenforgalmi funkcióinak megerősítése.